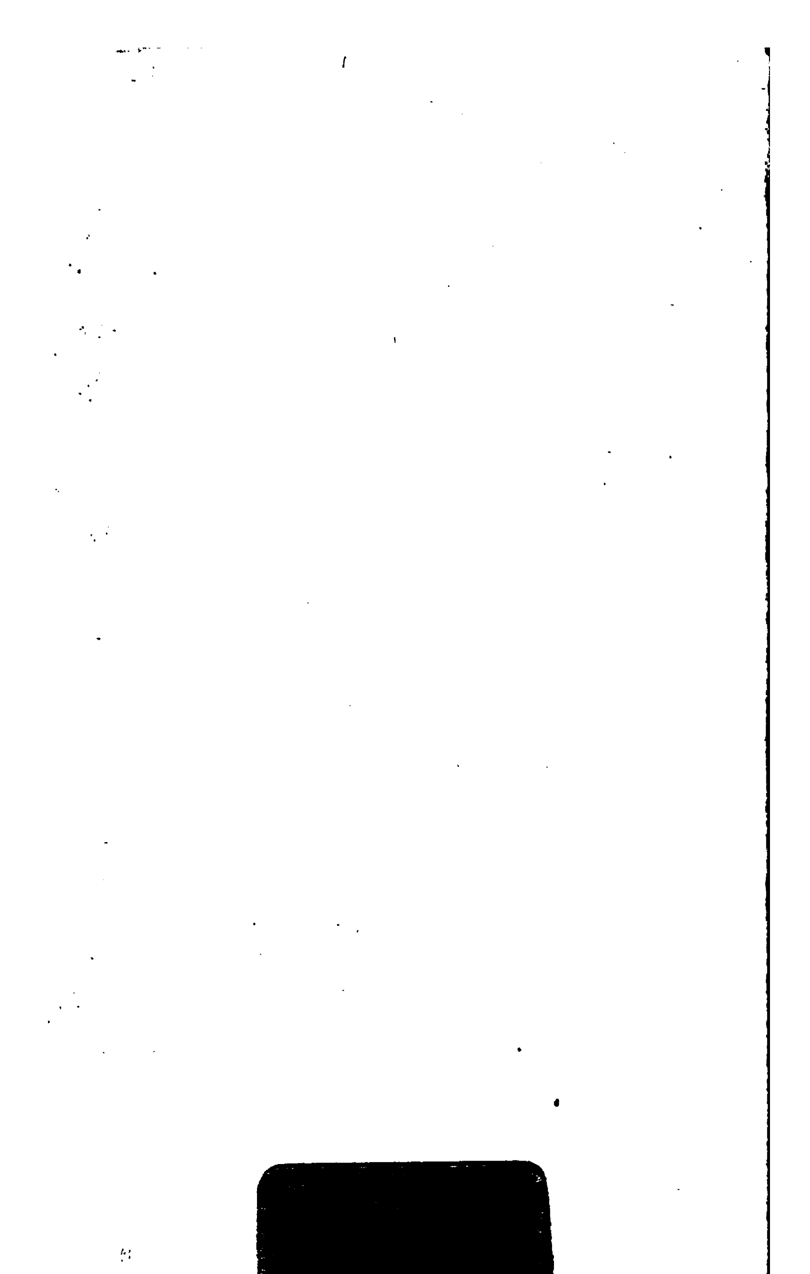

NYPL RESEARCH
3 3433 06

GFP
Loenbaum

Handlingar

Til

Konung CARL XI:tes Historia.

Första Samlingen.

STOCKHOLM,
Tryckte på Direct. LARS SALVII kostnad,
1763.

Imprimatur
N. von OELREICH.

Företal.

Af alla tidehwarf i Swenska Historien, är knapt något mindre widrört, än Konung CARL den Elloftes, som annars är et af de märkwärdigaste. En långwarig Minorennité, et swårt krig, skiljaktighet i Tankar, betydande Riksdagar, ny förklaring öfwer Konunga-Balken, Reduction af Adeliga Gods, efterräkning öfwer Kronans förlust, Indelnings-Werket, Handelens och Hushållningens förbättrande, samt många flera, äro wigtiga händelser för en upmärksam efterwerld. Wi hafwe nu fog at hoppas ljus och redighet däruti, sedan Riksens Högloft. Ständer wid nästledne Riksdag updragit denna Historiens författande åt

 Kongl.

Kongl. Secret. och Historiographus K
gni W. Hr. Anders Schönberg. T
nan detta skedde, hade Cancellie-R
det m. m. W. Hr. M. von Celse
dan börjat med samlande til samm
ändamål: Och som min skyldighet ä
at därtil bidraga efter yttersta förm
ga, har jag efter wälbemälte He
Cancellie-Råds gunstiga befallning,
sammansökt de Handlingar, hwara
en del här lämnas til det almänna
tjänst. De äro med all noghet afskri
ne utur Store Herrars Archiver: d
innehålla åtskilligt, som ej torde war
allmänt bekant: om hufwudsaken e
utföras i alla, finnas dock däru
många particulariteter: och sjelfw
ombytet af saker är förmodeligen ic
obehageligt. Äger första Samlinge
den lyckan, at winna gynnande om
dömen, skal wid den Andra samm
inrättning bibehållas, och den Tred
eller sista innefatta en kårt Kröni
öfwer de märkeligaste händelser, san

mar

[...]tagen så wäl utur Swenska och [...]ska Krönikor, hwilke redan äro [...]gifne, som ock utur andra tilförlåt[...]liga Documenter. Stockholm den [...] Junii 1763.

SAM. S. LOENBOM.

Förtekning

[illegible] Handlingarna [illegible] Första [illegible]
lingen.

I. Om

I.

Om Twisten imellan Swerige och Dannemark öfwer Kongl. Swenska Wapnet Tre Kronor (*a*).

I. *Relation* och Rådslag öfwer den förändring af Wapen, som Konungarne i Dannemark nyligen gjort hafwa.

Det är för twänne år sedan händ't, (1668) at den då Regerande Konungen i Dannemark, Konung FRIEDERICH III, låt slå några Riksdaler, icke til ordinarie-mynt, utan lika som til Skådepenningar, så ock wid samma tid, nämligen

(*a*) Den twist som warit imellan Konungarna af Swerige och Dannemark angående Sweriges urgamla Wapen Tre Kronor, hwilket de senare äfwen welat tilägna sig, är så mycket mer känd i Swenska Historien, som den påstådt med mycken häftighet ifrån år 1548 til 1613, uti hela 65 år, och under den tiden blifwit å ömse sidor försäktad både med wärja och

ligen af den 1 Junii 1668, skref Kongl. Maj:t til, förseglandes sit bref med et nytt och til föret

penna. At uprepa förloppet däraf, skulle wara onödigt, sedan andre därwid lagt ned så mycken möda. Professor SCHEFFERUS har i sin bok De antiquis & veris Regni Sveciæ Insignibus, tydeligen utfört så wäl de Swenskas rättighet til samma wapen, som Historien om det för samma orsak förda krig, hwilket ock Herr Professor E. ZIERVOGEL, med behagelig nättbet, sammandragit i Andra delen af sin Dissertation de Re Nummaria p. 104. följ. i anmärkningen. Sedermera har Herr Kammar-Herren C. H. UGGLA utgifwit en wacker afhandling i samma ämne, tryckt Stockh. 1760. I Danska sidan har den lärde Pet. Joh. RESENIUS sammanskrifwit en bok eller Dissertation de Insignibus Regum Daniæ & Norvegiæ. J. H. SCHLEGEL i sina anmärkningar til SCHLANGENS Historia om Kon. CHRISTIAN IV. Del. I. Sid. 140. Anmärkn. 87, twiflar om den någonsin utkommit, emedan däraf icke mer skal finnas, än några anmärkningar uti Bihanget til Kon FRIEDRICH II. Krönika: Men af MOLLERI Hypomnem. ad BARTHOL. de Scriptis Danorum p. 181. synes, at Han lemnat Manuscriptet til K. Academiens Bibliotheque i Köpenhamn. Båda delarnas skäl finnas jämnförda i samma anmärkning. Omsider blef twisten afgjord genom andra Articlen af friden, som slöts wid Knäröd och Ulfsbeck d. 26. Januarii 1613. på det sätt, at båda Rikens Konunger skulle stå fritt, at föra och bruka sam-

stresse obrukeligt Signete, uti hwilket, åfwen som på de nya Riksdalerna, war den förändring af Wapen til finna, at icke allenast Tre Kronor, dem Dannemarks Konungar alt ifrån år 1601 hafwa fört utom Riks-Skölden, såsom til et Ornament ibland andra små Wapen däriskring, woro då i bemälte Sköld under Dannemarks och Noriges wapen inrykte, utan ock ibland de andra små Wapen, fyra eller fem flere tilökte, dem

A 5 man

ma Wapen; dock likwäl å K. Danska sidan, utan at någonsin därigenom tilegna sig någon rättighet til Swea Rike. Se Geschichte CHRISTIAN IV. Königs in Dannemark, utgifwen af Schlegel Köpenh. och Leipz. 1771. Del. I. S. 568. Härmed slutas Prof. SCHEFFERI berättelse härom. SCHLEGEL säger ock, at igenom berörde frid aldeles blef ända på denna långa trätan. Men at den åter kom på banen i K. CARL XI. tid kan intagas af denna Relation. Så wida mig är bekant, finnes denna omständighet ingenstädes utförligen omrörd, men wäl kårteligen nämd i Herr Prof. ZIERVOGELS omtalta Diss. 2. Del. S. 109. hwarpå Herr. K. H. UGGLA sig beropat i sin Afhandling Sid. 58. not. *bb*. Hwad slut härpå följde, är mig ännu obekant; men förmodeligen afstadnade alt, om icke förr, dock med friden i Lund d. 26. Sept. 1679, som återställde de gamla fördragen i sin kraft. Se Nordische Krieg. 3. Theil. S. 90. folj.

man icke annars än för de uti Brömsebroiska och Roskildiska freds-pacterna cederade Provincers Wapen anse och hålla kunde.

Denna Novitet eller förändring af Wapen, är då strart uti Cancelliet observerad worden, jämwäl uti Senatu behörigen föredragen och repræsenterad, och såsom saken syntes i begynnelsen behöfwa någon widare undersökning, förr än något wißt rådslag därwid fattas kunde; så wardt af Kongl. Maj:t resolveradt först, det Residenten LILLIECRONA skulle tilskrifwas och befallas, at underhand noga efterfråga hwad beskaffenhet som med samma förändrade Wapen wore, enkannerligen hwilke Provincer och Landskaper under de många och särdeles nyß tilsatta Neben-Wapen förstådne woro; och sedan at uti Archivo skulle efterses, hwad underrättelse därsammastädes om Tre Kronor och de andre Provincernes Wapen woro til at finna.

Och emedan härwarande Residenten ifrån Dannemark inkom samma tid med et beswär om Skeppens strykande i Sundet; ty blef at det tilfälle, at Kongl. Maj:t skulle låta gifwa honom därpå swar och Han i Cancelliet til Conference upkallas, tillika resolverat, at detta beswäret öfwer det innoverade Danska Wapnet skulle Honom på Kongl.

Maj:ts

Maj:ts wägnar förehållas, hwilket ock behörligen skedde, så ock Han, efter liten discours däröfwer för sin particulier, tog på sig at skrifwa det öfwer til sin Konung och skaffa därpå dess förklaring. Och ehuruwäl det icke följde som lofwadt war, hade likwist samma Remonstration den werkan, at alle de bref, som sedan i Konung FRIEDERICHS tid åro hit til Kongl. Maj:t ankomne, hafwa warit med det gamla wanliga och oförändrade Danska Sigillet förseglade.

Men så snart Kon. FRIEDERICH i begynnelsen af innewarande år genom döden afled, hafwer den nu regerande Konung CHRISTIAN låtit uppå Himmelen öfwer sin saliga Herr Faders lik det förra innoverade wapnet upsätta, som Resident LILLIECRONAS bref utwisa; Jämwäl strax därefter, då Han igenom Envoyéen JUUL låt til Kongl. Maj:t sin Herr Faders död och sit anträdande til Regementet notificera, brukade på Hans Creditif et Sigill af bemälte innoverade Wapen. Och som detta åter kom Kongl. Maj:t något främmande före, så underlät ock Kongl. Maj:t icke, at strax beskicka Envoyéen därom, förehållandes Honom hwad orsak Kongl. Maj:t hade at reflectera på denna innovation, och hålla Dannemarks procedere därwid eftertänkeligt, och däruppå Hans, Envoyéens, förklaring så mycket mera fordrade, som Honom

nom samma ärende för detta hade warit insinuerat, och Han kommandes recta ifrån sin Konung och förandes samma bref sielf med sig, icke kunde manquera, at wara därösiwer instruerad, hwad Han på sin Konungs wägnar härtil swara skulle. Hwilket dock likwäl ingen annan effect hade, än at Envoyéen stuller af sig sielf såsom discourswis och utom ordres, begynte at defendera, det Hans Konung icke allenast efter Freds-Pacterna de Anno 1613 skulle stå fritt, at föra Tre Kronor, som Han hälst wille och begärte, aldeles obehindrad, utan ock, at de wundne Provincernes Wapen kunde wäl behållas, fastän Länderne woro cederade, efter andra Konungars exempel, som hwarandras Rikers och Länders Wapen brukade, til hwilket Dannemark skulle hafwa så mycket större rätt, som det deßa Wapen alt ifrån Brömsebroiska fredsslutet fört hade; men i det öfriga ursäktade Han sig, at uti den häst, som wid förändringen af Regementet och Hans påskyndade resa förefölt, icke hafwa kunnat observera Sigillets beskaffenhet, och fördenskul icke kunnat begära eller få någon ordres sig til denna question at förklara, efter som Han ännu ytterligare detta til sin Konung referera wille. Hwarpå Envoyéen icke allenast intet swar inbragt, utan ock nu nyligen åter sin Konungs bref med lika Sigiller insinuerat, ursäktandes

ått

... framgent sig inga ordres hafwa at förklara sig därpå, utan styrkandes, såsom at sig sielf, at det skulle wara bäst och beqwämligast, det Kongl. Maj:t gåfwe befallning til Residenten LILLIECRONA, det Han måtte wid Danska Hofwet detta ärendet föredraga och om swar anhålla.

Sedan således är i korthet påmint, hwad i denna sak här intil är förelupit, hwilket widlöftigare af Protocollen och andra skrifter står at finna igen, blifwer hämnäst nödigt at tilse, hwad skäl kunna wara på bägge sidor, antingen på Dannemarks sida ofta be:nälte sit Wapen på det sättet at innovera, eller ock på Kongl. Maj:ts sida sådan innovation at disputera och förhindra.

Äro fördenskul Dannemarks inwånningar, så mycket man än hafwer kunnat colligera, desse följande: 1) uprepa de sina Konungar öfwer hundrade år tilbaka, som alle hafwa fört tre Kronor til Wapen, såsom til et tecken af den union, tilförene imellan de tre Nordiske Riken, under en Konung, warit hade, och ehuruwäl den union wore sedan förgången, hade likwäl Dannemarks Konungar, hwilka tillika ägde Norrige under sig, större rättighet detta unions teknet at föra, än Sweriges Konungar, som allena öfwer et af desse try Riken härskade. 2) Dertil med

med är ock denna differencen allaredo igenom et solennt frids-slut bägge Rikerne emellan, A. 1613 slutad och bilagd, i så måtto, at bägge, så wäl Danske som Swenske Konungar, skulle wara berättigade at föra Tre Kronor, utan något hinder eller förfång, hwilket gifwet dem Danskom frihet, icke allenast at betjäna sig af Tre Kronor til Wapen, utan ock på hwad sätt och i hwad form de wilja. 3) Och såsom uti bemälte frids-slut af år 1613. uttryckeligen är præcaverat, det Dannemark igenom detta Wapnets förande icke må prætendera någon rättighet på Swериges Rike, så förmena de, at å Swериges sida så mycket mindre orsak skal wara, at tala härpå, eller ock at taga däraf någon Ombrage, såsom en ting, hwilken intet præjudice kan föra med sig. 4) Anbelangande de andra Wapnen, som skola wara tillökte, så negera de först factum, och stå däruppå, at de alt ja från Brömsebroiska freds-slutet skola hafwa fört alla de 15 Neben-Wapen, som de nu föra, explicerandes det. 5) på det sättet, at där skola hafwa warit twänne Sigill brukade, et i det dageliga Cantzlie, hwilket hafwer haft några förre Wapen kring sig, och det andra i det Contoiret där SCHUMACHERUS är Secreterare, hwilket lika som detta sista både uti Tre Kronors placerande och andra omständigheter hafwer warit tilseendes, så ock brukat til

alla

-liga expeditioner, som där äro gångne. Hwarföre de 6) undra, at om Swerige hä-de ment sig igenom sådant ske förnär, at det då icke strax hade gjordt påminnelse därom och därpå talat förr än nu, efter några och tjugu år: Soutenerandes 7) at fastän sielfwe Länderne äro igenom Frids-Fördragen til Swerige afträdde, Wapnen likwäl icke sko-la wara cederade, efter uti pactis ingen men-tion därom är giord, och intet kan förstås ce-derade wara, som icke uttryckeligen är nämnt, förutan ock många exempel finnas, där den ena är Herre öfwer Rike och Land och den andre icke deß mindre förer deß Wapen och Sköldemärke, slutandes därmed sig bruka härutinnan sin rätt och icke göra Kongl. Maj:t eller Swериges Krona förnär.

Emot detta äro på Kongl. Maj:ts sida följande skäl at allequera: 1) Deduceras af ur-minnes tider och med öfwerflödiga bewis, at Tre Kronor äro Swериges rätta och enskylta competerande Wapen. 2) At Dannemarks Konungar hafwa bägge fört detta Wapnet, när de tillika woro Swериges Konungar. 3) At de som icke warit Konungar i Swerige, hafwa ej eller samma Wapen i 33 år fört, förr än FRIEDERICUS II:dus det åter uptog och därmed åtskilliga krig Rikerna imellan upwäkte, efter de Danske nekade Tre Kronor

wa-

wara Sweriges Wapen, utan allenast et Unions-Wapen, som förbemält är. Den är 4), at notera det herörde, som de kallat Unions-Wapen, är ifrån år 1601 aldrig af dem fört in uti Riks-Skölden, utan altid utomkring ibland de sinå Neben-Wapen: och såsom 5) det år 1613 blef Rikerna imellan förafskedadt; at Tre Kronor skulle at bägge parterne föras och denna Striden wara därmed uphäfwen, så bör det ock in modo icke annorlunda förstås, än som det då brukades, och naturen af bägge sidors prætention war, nämligen, at Swerige det skulle, så efter des bruk och prætention, som et Riks-Wapen in i Riks-Skölden; men Dannemark åter, efter des bruk och prætention, som et Unions- och icke Riks-Wapen, utom Riks-Skölden. Hwilken interpretation är 6) så mycket klarare, som det af följande tiders sedwana och stadiga praxi är confirmerat in til denna nyss begynta innovation; som 7) synes wara så mycket eftertänkeligare, som den förmedelst Tre Kronors placerande in i Riks-Skölden, synes hafwa något mera in recessu, förutan det, at 8) uti alla sådana ärender, där Jura Regum & Regnorum interessera, den ringaste innovatio bör hållas suspecta, och icke wara skedd utan orsak af den som sådant företager, hwarföre ock den andre hwars interesse därwid concurrerar, åligger, at se sig före och så lä-

ga, det uti sättes i förra ständ. 9) Hwad de öfrige små Wapen anbelangar, så är ju o-stridigt, at enär en Konung cederar och af-står et Land eller Province, med alla dess här-ligheter, rättigheter, högheter &c. at ju ock samma Provinces Wapen är eo ipso cederadt, efter den som alla appertinentier afträder, icke kan præsumeras sig den ringaste förbehålla; och emedan Skåne, Gottland och Ösel äro på detta sättet cederade, ty följer ock ofel-bart, at Konungarne af Dannemark haf-wa dess Wapen tillika afträdt, och de icke kunna dem åter uptaga utan brott och infra-ction af fridett och dess Pacter. Men at 10) Dannemark föregifwer här icke wara någon tilökning af Wapen och sig icke flera nu bruka, än altid och jämwäl ifrån Brömsebroiska frids-slutet skedt är, så är sådant intet bewist, utan contrarium synes klarligen af alla de bref, som ifrån den tiden äro hit ankomne; under hwilka icke det ringaste skal finnes med Gott-lands och Ösels Wapen, förr än nu Anno 1668, som de med några flera äro tilsatte. Och hwad de 11) beropa sig på twänne Si-giller; det ena i det dagetiga Cantzliet, och det andra under Secreter SCHUMACHER (*), så kan sådant icke allenast intet något Jus in-ferera; utan arguerar mycket mera Danne-

1:sta Saml. ... B ... marks

(*) Sedan Riks-Cancelleren GRIFFENFELD.

marks twåtydiga procedere, som sig af annat Sigill hemma i sit Rike och emot Kongl. Maj:t, och åter af et annat emot främmande Konungar och Stater, hwilkas interesse icke war at gifwa därpå akt, brukat hafwer, emot pacterna och in præjudicium tertii. Hwilket 12) som Kongl. Maj:t icke hafwer kunnat weta af, efter det Kongl. Maj:t owetterligen til främmande orter är expedieradt, så kan ock en sådan ignoratio facti icke præjudicera Kongl. Maj:ts rätt, emedan Kongl. Maj:t, strax som et slikt præjudicerligt Sigill är hitkommet, hafwer därpå talat och nogsamt vigilerat, icke kunnandes förr yrka det Kongl. Maj:t förr icke wiste af. Och emedan Kongl. Maj:t hafwer 13) nogsam rätt at disputera Dannemark denna innovation af Wapnet, har den ock ingalunda försutit, utan i tid därpå talt, och den Danske Envoyeen tagit den ad referendum twänne åtskillige gånger, men likwäl icke med någon förklaring til dato inkommit på sin Konungs wägnar, ehuru han ock uti sielfwa facto än continuerar; ty synes på Dannemarks sida icke några skäl kunna förebringas, utan K:gl. Maj:t widare wara befogad at drifwa därpå, det en sådan innovation må afskaffas och alt redresseras efter förriga bruk och sielfwa fridspacternas innehåll och rätta förstånd.

2. Tri-

2. *Trium Coronarum Insigne.* Kårt *Relation* om Swigeriges Rikes Wapen Tre Kronor, och huru dårmed alt ifrån Hedenhös, alt in til denna dag har hållet warit. *Stockholm* den 12. *Septemb. A:o* 1668 (*b*).

Det är utaf både Swenske och Danske Historierne nogsamt kunnigt, at Swea och Götha hafwa warit twänne särskilda Konunga-Riken, och kunde nogsamt bewisas, hwilke Konungar långa tider bårt åt, dessa bägge Konunga-Riken på en tid regerat hafwa, det ock Swigeriges Lag klarligen betygar, och deras rätta gamla Skilnader och Gräns granneligen uttrycker. Hwaraf omotwikeligen följa måste, at hwarthera Konunga-Riket, såsom det hafwer haft sin egen Konung, ocksa sina särskilda Regalier, så til Wapen och Sköldemärken hafwer måst hafwa, som alt annat, det ljusligen bewisas kan af et Bytes-Bref, som är upråttadt imellan Konung MAGNUS LADULÅÅS och Biskop HINDRICH i Linköping, år efter Christi Börd 1278,

B 2

(*b*) Denna Relation, som på Kongl. befallning upsattes, är tilförene aldrig tryckt. Han bifogas här för sammanhanget skull. Om Auctoren, som war Vice Præsid. i Götha Hof-Rätt, se H. K. H. UGGLAS Afhandling om Tre Kronor. Företal. Sid. IX.

1278; sedan som Konung MAGNUS hade förent sig med sin Broder Konung WALDEMAR öfwer Götha Riket, hwilket Bytes-Brefwet är af desse bägge Konungar underskrifwit och förseglade wordet, hwaraf Konung MAGNUS, som war Konung i Swerige, hafwer i sit Signete fört tre Kronor, och Konung WALDEMAR, som war Götha Konung, tre Lejon, det ock Historierne förmäla om St. Konung ERIC, som långt för dessa Konungar i Swerige regerade, at Han dock så tre Kronor altid fördt hafwer, hwilket ock af Kongl. Maj:ts titul, som ännu dageligen i bruk är, nogsamt aftagas kan, där Kongl. Maj:t sig städse Sweriges och Göthes Konung kallar, hwilket icke för någon annan orsak, särdeles i Titulen infördt är, än at det innehåller åtskilliga Konunga-Riken i förtiden warit hafwer. Detta Wapens urgamla bruk i Sweriges Rike, kan man nogsamt se af Mora Stenar, där af ålder och fordom dagar Swea Rikes Konungar altid hafwa plägat krönas, at där ock Swea Rikes Wapen, de tre Kronorna stå uthuggna. Så synes ock af de mynt, som i förtiden här i Swerige hafwa slagits, at altid på den ena sidan Sweriges rätta Wapen, tre Kronor hafwa förde warit. Eljest finnes än igen in Archivo Regni den gamla Rikssens klämma, hwarmed i alla interregnis, på hela Rikssens wä-

gnar,

gnar, alle öpne Patenter och importerande bref hafwa förseglade warit, uti hwilken Sal. Konung ERICHS beläte är utstucket i helt Kyrras, och håller i den wänstra handen Swerkges Rikes Wapen Tre Kronor, och står omkring skrifwit: *Sanctus* ERICUS, *Sueco-rum, Gothorum Rex, Sigillum Regni Sueciæ.* Men ibland de äldsta Documenter, som finnas i Rikssens Archivo, är et Konung BIRGERS bref, under hwilket Han i sit Sigill förer det gamla Götha Wapnet et Lejon med tre Strömar, är efter Christi Börd 1303, hwilket Wapen ock alla Hans efterkommande uti et och sertio år städse continuerat hafwa, intil Konung ALBRECHT af Meklenborg A. 1364. som nogsamt är til at se af de Original-Bref, och därunder hängande Sigiller, som i Archivo finnas. Men sedan han kom til Sw. Rikes Regering, har Han på förbemälte år, åter begynt Swerkges Rikes gamla Wapen de tre Kronorna, at föra. Hwilken Hans goda och billiga begynnelse, Hans Successores i Swea och Götha Riken, så wäl som Dannemark och Norrige regerande Konungar, hafwa efterföljt, så at detta Wapnet af alla Swerikes Konungar hafwer continuerat warit uti Sjuttio och sju år, in til Konung CHRISTOPHERS af Beyern Regements tid A. 1441, hwilken i hela sin tid, aldrig finnes dem brukat haf-

hafwa, ehuruwäl Han Swea och Götha Titul i sina bref hade. Men Konung CARL KNUTSON, som hade under sit Regemente både Swerige och Norrige, har ock i sit Wapen fört sina bägge Rikens Sköldemärke, Tre Kronor och et Lejon med et spjut i handen. Och hafwa efter honom alla Sweriges Konungar, detta deß rätta Wapen, tre gyllende Kronor i et blått fjäld, alt in til denna dag continuerligen brukat. Detta är allenast därhos til at märka, at mästa delen af deße förenämde Konungar, som öfwer bägge Riken Swerige och Dannemark regerade, hafwa så länge de intet til Sweriges Konungar fulkomligen utwalde och wedertagne woro, ej eller brukat deß Wapen, utan allenast deras andra dem tillhöriga Wapner i deras Signeten; så at det uttryckeligen synes, at de på samma år i de första brefwen intet, men i de senare de tre Kronorna tillagt hafwa, sedan de sjelfwa Principale, som war Konunga-Riket, under sit Herrawälde bekommit hade. Altså utaf denna händelse, at alla tre Riken woro så lång tid under en Konung isänder, hafwa de Danske Konungarne först fått tilfälle til at bruka Sweriges Wapen ibland sina, och denna deras wana icke längre continuerat, än alla tre Rikens union under en Konung warade, utan cessante causa, hafwer K. FRIEDRICH I. Sweriges Wapen

de

de Tre Kronorna aldrig brukat, emedan Han efter K. CHRISTIERN II. allenast i Dannemarks och Norriges Riken succederade, och Glorwyrdigst i åminnelse Konung GUSTAF I. Swerige ifrån K. CHRISTIERNS swåra ok befriat, och uti sin rätta libertet under sin egen Konung brakt hade. Höllo altså de Danske Konungar up med Sweriges Rikes Wapens bruk i trettio och fyra år, hwilket wäl mäst alla Historier emot mig här öfwerenskomma, det hafwa begynts tio år tilförene; men emedan i alla K. CHRISTIERN den tredjes bref til Swerige, i Sigillerne intet finnes tre Kronors Wapen brukadt wara, förr än A. 1558, utan allenast Dannemarks och Norriges Wapner, wil jag hälst blifwa wid Original-Brefwen, som til wedermåls äro. Och är det första bref, som det nya påfund i Skölden förer, dateradt Köpenhamn d. 28. Febr. uti förbemälte år. Då delas Wapnet i fyra delar, Danmarks och Norriges Wapen i de twänne öfwersta, och tre Kronorna och et annat Wapen i de twå nedersta. Öfwer hwilken novitet, högt berömlig i åminnelse Konung GUSTAF I. sig strart beswärade med bref, och Hertig JAHAN året därefter 1559, at et Danskt Skepp, som hit til Stockholm ankom, och tre Kronor bakpå Spegelen i Wapnet förde, och bemälte tre Kronor strax bårthugga lät; men ehuru

därmed procederades; blef dock intet flutit utan de Danske föregåfwo ständigt de tre Kronorna icke wara Sweriges egentliga Wapen, utan allenast et Unions-Wapen, som alla tre Riken i gemen lika tilkomma, och at medan deras Konung wore Herre öfwer hwardene af dessa Riken, förmente de sig wara så mycket berättigade dem til at föra, som Sweriges Konung, som allenast et af dem hade; och blef altså denna dispute, igenom sådane deras infast därwid hängandes; ehuruwäl de Swenske ofta nog däruppå yrkade, til dess Konung ERIC, efter sin Herr Faders död, i rewange af K. FRIEDERICH II. i Dannemarck, som continuerade at föra Sweriges Wapen, sig Dannemarcks och Norriges Wapen at föra företog, och ändteligen denne med andra orsaker tände en häftig krigs-flamme imellan desse bägge Potentater, den och stadse brann, til dess hon igenom K. ERICHS död utslocknade (e) och i K. JAHANS första Regering, igenom en Frids-Tractat wid Roschild A. 1568 utsläcknade. Där om Wapnet sålunda förafskedadt blef, at Dannemarcks och Norriges Wapen skulle swar aflägges cum renunciatione, och aldrig wara förde af någon Konung i Swerige, utan de tre Kronorna

(e) Auctor menar förmodeligen K. ERICS afsättande.

[illegible] skulle [illegible] skutas af bägges Konun-
gar. Hwilket sedermera igenom det Stettin-
ska fördraget A. 1571 d. 24 Febr. således är
slutit, at bägge stridande Kronorne hafwa sig
til en Compromiss ändteligen förstått, och
wissa Compromissarios utwalt; som denna
stridighet afdöma skulle, där icke de sielfwe
inom en wiss tid sig wänligen däröfwer förena
kunde. Och imedlertid skola bägge Konun-
garne magt hafwa, merberörde tre Kronor
continuerligen at föra; hwarpå åtskillige
gånger i följande år 1572, 75, 80, och 91
af bägges Riken hafwa tilsammans warit;
men aldrig annat än dilatoriskt utslag däruti
gjordt warit, den ena tiden efter den andra,
intil A. 1601 d. 18. Febr. uti Wändel, hwar-
åst emot då warande H. Furstel. Nåde Her-
tig CARL, de Danske Commissarier begynte
at inwända, om et Fördrag, som A. 1598
imellan dem och K. SIGISMUNDUM skulle
gjordt wara i denna sak, således, at Hon
skal blifwa odisputerad uti Stillestånd, så
länge Deras Majestäter äro uti lifwet, men
sedan igenom ordenteliga medel föredragas.
Och ehuruwäl de Swenske Commissarierne
däremot protesterade, är dock detta beslutet
wordet af de Danske. Men de Swenske Com-
missarier uti sit slut af samma dato, om denna
controversien, sluta, at Hon allenast på fem
eller sex år skulle uppskjutas, och när de tolf af

Rikssens Råd, af bägge sidor samnade tilsammans, alla andra ärender at decidera. skulle ock denna sak företagas, och efter bägge parternas bewis, denna twist sielfwe med en rätt dom afgöra. Hwaruppå är följt, at de tolf äro wid Flackebeck A. 1603 den 6 Aprilis tilsammans komne, och således slutit, at denna saken skal komma under en Opmans dom, och hwad af Opmanden blifwer kändt och dömt, skal blifwa stadigt och fast. Och är då straxt i samma sak, at bägge Kongl. Commissarierne dömt, och de Danske, oaktadt de stora och wigtiga skäl, som de Swenske Commissarierne dem förebragt hafwa, fält en sådan Sentence, at de intet skyldige woro sig om denna sak i någon process at inlåta, utan allenast wid förbemälte Fördrag med Kon. SIGISMUND i Pålen blifwa berode: Men twärt emot de Swenske protesterat sådan K. SIGISMUNDI förening dem intet binda kunna, emedan hon stråfwade emot Hans Ed och Convention med Ständerna, at Han intet, som Hela Riket anginge, Ständerna owetandes, skulle afhandla, utan dömde de, at det wid 91 års afsked blifwa skulle, och saken nu utan något widare wädjemål eller gensägelse slutas borde. Med hwilken dom bägge Parters Commissarier åtskilde äro, utan at göra någon widare ändring i saken, intil den 20 Januarii 1613;

då

då om samma dispur så wardt förafskedadt, at den aldrig mera röras skulle, och stå häref-ter bägge Riken fritt, både Swerige och Dan-nemark, bemälte Wapen Tre Kronor at bru-ka, til ewärdeliga tider, utan något hinder eller förfång; dock at de Danske, härigenom icke måge prætendera någon rättighet til Swe-riges Rike.

Ehurnwäl de Danske uti deßa företalda Felds-Fördrag, aldrig synas hafwa cederat den förmenta rätt til at föra tre Kronor i sit Wapen, utan sig uti förbemälte 1613 års förening uttryckeligen förbehållit dem utan något hinder at bruka til ewärdeliga tider; är likwäl af de Sigiller, som hit til Swerige i-från den 19 Maji A. 1601 äro ankomne, ö-gonskenligen at se, det de likwäl, efter den dag aldrig hafwa fört något annat Wapen i sin Sköld, än de Danska Tre Lejon, och altså de tilförene brukade Tre Kronorna, ex quavis ratione. likwäl de facto cederat, och det som i merbemälte 1613 års Fördrag är förafskedadt, synes icke tillåta dem at föra ofta bemälte Tre Kronor in uti deras Wa-pen, utan på det sätt därmed at fortfara, som de, det då allaredan i tolf års tid fört hade, och när detta afskedet gjordes, hos dem brukeligt war, nemligen: at tre Kronor i-bland de små Wapnen, som mera til en Zi-rat, än något Jus därmed at prætendera,

dit

beskaffade äro och måtte medfölja: Ty sedan som de sig sielfwa godwilleligen begifwit hade, dem intet mera i sielfwa Skölden at föra; kan intet hafwa warit in quæstione, om de dem i Skölden någon tid mera skulle föra, utan om de dem utan omkring; som de då giorde, skulle få behålla, och altså dem icke såsom et Riks-Wapen, utan såsom en prydnad därwid hänga, efterlåtit wordet, emedan aldrig något Riks-Wapen plägar föras utan om Skölden, utan alla Insignia Regalia innan om och snarare ringare, än Konunga-Rikens Wapen, i sielfwa Skölden med indragas, än som et Unions-Wapen, af tre mägtiga Konunga-Riken, som de föregifwa, i bradden utanföre sättas skulle. Med detta föreskrefne Wapen, hafwa ock ifrån samma tid, alla Danmarks Konungar sig altid benöja låtit, så at i sielfwa Skölden aldrig någon förändring finnes giord wara; utan det de stundom flere, stundom färre små Wapen omkring satt hafwa, förr än som de i innewarande år den 1. Junii först Sweriges Rikes gamla och rätta Wapen i sielfwa Skölden at intrycka begynt, och det såsom det ringaste inunder Danmarks och Norriges Wapen satt, och sålunda Kronan, som hufwudet märkeligen pryda: plägar, lika som til fötterna nedflyttat. Actum ut supra.

HENRICUS GEORGIUS v. FALKENBERG.

II. R.

II.

R. Kejserliga Ministern Gref Starenbergs Relation om Swerige, år 1673 (d).

Sacra Cesarea Real Maestà.

Haverà di già inteso la Maestà in Vostra qualche parte lo Stato moderno della Corona di Suezia, da diverse mie Relationi; ma perche mi riusci difficile inserir in esse

(d) Främmande Ministrars, resandes och andra utländningars berättelser om Regenter, Ministrar, Rikens inrättningar och tilstånd, äro icke altid tilförlåtelige, utan, i anseende til Stats-Förbindelser, Rikens olika seder och förmoner, större eller mindre åtnjuten höflighet och umgänge med folk af stridiga tankar, befinnas deras omdömen understundom djerfwe, förgripelige, ogrundade eller ensidige. Dock likwäl böra de ej altid förkastas; ty de tjäna en Historicus, som endast ser på owäldigheten, at styrka det sanna, uplysa det mörka, utreda det owißa och wederlägga det falska. I sådan affigt lämnas här denna med mycken försigtighet upsatta Relation, på samma språk han är författad. Deß Uphofsman Grefwe von Starenberg, (förmodeligen Ernst Rudiger), Romersk Kejserlig Ministre Plenipotentiare, hade 1673 den 26. Octob i Linköping Audience hos K. CARL XI. Se Leben und

esse ogni particolarità, hò giudicato parte della mia divotion' e debito formarne un più distinto racconto, e dividerlo nelli seguenti sei punti.

Rigvarderà *il primo* la Persona del Re, e delle Prencipi della casa Reale, habitanti in Suezia.

Il Secondo: il Governo Politico, e Ministri di stato, lor qualità, inclinationi, e autorità

Il Terzo: le militie tanto di terre ferma, che di Mare, e loro ordinanza.

Il Quarto: i veri interessi della Corona, e delle vicine potenze.

Il Quinto: L'entrate del Regno.

Il Sesto: La Religione.

Toccante la persona del Rè, questi in verità è adornato dalla natura di riguardevoli talenti, ma pare, che nell' educatione sia sta-

Tharen K. *CAROLI XI. p.* 39. I samma Konungs tid war en annan af sammma namn, nämligen Gref FRANCISCUS OTTOCAR, länge wid K. Swenska Hofwet. Han föddes 1662, war Keiserlig Kammarherre och år 1697 blef Han Keiserlig Geheime-Råd. Han förnyade Tractaterna med Kon. CARL XII. och dödde i Stockholm d. 21. Oct. 1699. Se *Doct. Nordb. Hist. Tom. I. p.* 51. 65. war gift med Grefwinnan MARIA CÆCILIA von RINDSMAUL. Se *Zeidlers Universal-Lexicon.*

sata trascurata qualche cosa, ò almeno troppo concesso al suo genio. Il suo Ajo era il Barone CHRISTER HORN, Senatore del Regno, il quale, assunta c'hebbe il Rè la Reggenza, fùo promosso alla carica di Mareściallo di Campo generale. Il suo Precettore era il GRIPENHJELM, huomo dotto, e Professore dell' università Upsaliense; e questi in compendio gli hà insegnato qualche cosa d'historie e delle leggi del Regno. Egli pur è stato promosso alla dignità Senatoria. Negli essercitii di cavalcar' e schermire vi riesce molto bene; e ben anche intende la fortificatione, el' altre arti militari, & è talmente impossessato dalla nautica, ch'io medesimo l'hò veduto guidar da se stesso perfettamente un Vascello. S'impiega di continuo ne gli essercitii militari, cioè in dar mostre, e formar picciole battaglie & assedii. Ultimamente havendo fatto fabricar un forte, distante una lega da Stockholm, vi pose l'assedio, commandando nella difesa il prenominato Mareściallo CHRISTER HORN, mentre il Gran Mareściallo WRANGEL soprintendeva all attaco, e il Re in esso faceva le parti di Capitano hora a Cavallo ed hora a' piede. Nel rimanente egli è bello di viso, di proportionato statura, e molto considerato nel parlare. Non possiede altre lingue, che la Svedese & Alemanna. Intende assai ben la francese, ma com'e-

gli

gli m'hà detto, mai vi hà havuto inclinatione, abortendo insieme questa Natione al maggior segno. Vede volontieri gli Alemanni attorno la sua persona, tratta familiarmente co' suoi Servitori, e rare volte uscirà da lui una parola impatiente. Co' Senatori usa gran cortesia, e dimanda loro tutto ciò, che vorrebbe in forma di pregare. Quand egli stà in Stockholm, frequenta giornalmente il Senato, sente tutti e quando ciascheduno hà dato'l suo voto mostratone dal Segretario alla Maestà sua il calculo, e la pluralità, dice, concludo co'più. Schiva quanto può il negotio, e perciò non si trattiene più di trè mesi dell'anno in Stockholm e); aggiungendonegli anche il motivo l'application alla caccia e ad altri passa tempi. Non è dato à verun vitio: non breve volontieri; non può però all uso del Paese non eccedere una ò dui volte l'anno, ma subito se ne risente f). Non ame troppo le donne; onde il Courtin, Ambasciator di Francia, hebbe à dir, che'l Re manchebbe

e) Om detta kraffet in i Hans Maj:ts unga år, är almänt bekant, at Han sedan war gansta ... betsam.

f) Detta är ein gammal beskyllning på de Nordiska Folken. Hwad Hans Maj:ts Höga Person angår, berättas wäl at Han understundom slagit sig lös, men at det skedt hwart år, lär wara ogrundadt.

le ; più la conversation d'un General Maggiore, che della più bella Donna di Stockolmo. L'autorità Reggia è molto limitata à ragion d'un reverso dato da S. M:tà, e prima da suo Padre, quando fù assunto alla Corona. Si può non dimeno dire, che *Rex tantum potest, quantum pollet ingenio*; perch'egli può dar tutte le Cariche, ma non privarne alcuno, se prima per Sentenza del Senato non sia stato dichiarato reo di morte. Se dunque il Re dà gli offitii a'più degni si fà un partito di creature molto potenti; se ben all'incontro trattandosi di fattioni tanto considerabili, difficilmente può riuscirgli di non disgustar quelli, obligando questi. E come senza consenso de gli stati non può principiar alcuna guerra, anchorche d'altronde havesse i mezzi e sussidii, così può all'incontro con buona maniera arrivar sempre al suo intento, cercando tirar dalla sua la pluralità de'voti, e preoccupando appresso li stati quelli, che ponno formar detta pluralità: E mentre come si disse di sopra egli dà tutte le cariche, così ciascheduno degli stati cerca la sua gratia; e dopo havergli ridotti alla sua volontà; propuone alla Maestà, che col parer del Senato (poiche qual si sia conclusione deve esser approvata da tutti quelli, che fosser stati di contraria opinione) habbia risoluto la guerra per le tali e tali ragioni; fino alla ratificatione delli stati.

Alle Diete del regno deve comparir d'obligo uno di ciascheduna famiglia, quali si numerano da 800 in circa. Il resto potrà V. M. vederlo dalle qui annesse Scritture, lasciando di recapitolarle, per non accrescer alla Mtà Vra il tedio colla longhezza di questo mio discorso. E gia che'l Re vuol seguitar le pedate di suo Padre, non v'e cosa più certa della sua fissa application' alla guerra; a segno che per più facilmente disporlo al Matrimonio, gli vien rimostrato, che mai gli sarà permessa l'uscita in Campagna, se prima non haverà successore.

La Regina vien'adorata da tutti, non solo per la sua gran bontà, ma ancora, perche durante il suo governo, ella ha beneficato molti, e perche apertamente mostra inclination' maggior' alla Suecia che verso la Germania, ed impiega tutte le sue entrate a beneficio dello Stato; essendosi ancora indebitata per le molte fabriche fatte sotto la sua Regenza. Il suo piu frequente divertimento è'l giuoco. Il Re tratta seco con gran rispetto. Stanno di continuo insieme, ed ella stessa mi disse, che si sarebbe volontieri ritirata alla Campagna, se'l Re gli el'havesse permesso. Questi hà gran stima per li suoi Parenti, ed i Ministri s'ingeriscon' efficacemente ne'loro interessi.

L'unico Prencipe in Suecia è'l Palatino ADOLFO di nome, e fratello del Re defun-

to

to. Egli non solo non vien mai alla Corte, ma si cerca anche d'impedirglielo al possibile; perch'essendo stato dichiarato dal Re suo fratello Generalissimo & essecutor del suo testamento, non fù ammesso nè all'uno nè all'altro, sotto pretesto, che nè'l Re, nè l'armi sarian state sicure in sua mano, rispetto à gl'inditii, ch'egli stesso dava d'aspirar' alla Corona. Egli è nemico grandissimo del Cancelliere del Regno (g), non havendo voluto riconoscerlo per Cugnato, e n'accrescon' anche i motivi le competenze trà le mogli dell'uno e dell'altro, pretendendo quella del Palatino, Nata Contessa Brahe, di precedere, come Moglie del medesimo Palatino, e l'altra all'incontro di non cederle, per esser nata della stessa casa Palatina, & esser stato il Rè defunto suo fratello; qual differenza rimane fino al dì d'hoggi indecisa. Nel rimanente possiede il Palatino gran beni nello stato, dove habita di continuo. Se'l Re mancasse, è credibile che chiamassero alla Corona il primogenito di S. A. La qual si trova con due figli maschi.

(g) Riks-Cancell. Gref Magnus Gabriel Dela Gardie som war gift med Hertig Adolph Johans Syster Maria Euphrosyna.

Il Governo Politico è in mano del Senato, che non hà verun numero preciso; potendo il Re ampliar ò restringere à suo talento. Al di d'hoggi sono 40 Senatori divisi in cinque Collegii, e diretti da quelli, che possegono le prime cinque cariche del Regno; li quali ancora in tempo d'Interregno, ò nella Minorennità del Re governano assolutamente, facend'ognuno di loro batter moneta colla propria imprenta, come fecere ultimamente in Compagnia colla Regina (*b*). Li Collegii sono i sequenti: Quello di Giustitia, della Guerra in terra ferma, della Guerra in Mare, La Cancellaria, e la Camera. Il primo è diretto dal Drozeto del Regno, il Secondo dal Generalissimo, il terzo dall' Ammiraglio, Dal Cancelliere il quarto, e'l quinto dal Gran Tesoriere. In ognuno di questi Collegii intervengono alcuni Consiglieri del Regno, quali in assenza del Presidente, hanno 'l direttorio, attesa l'antianita. Oltre i predetti vi hanno an-

(*b*) Om Auctor med mynt icke här menar Medailler, har han af falsk berättelse blifwit förledd. Mynträttigheten har alla tider i Swerige warit regale. Ehrengisle Nilsons och Sturarnas exempel gälla häremot intet; ty deße Herrar woro Rikets föreståndare: och hwad Severin Norby samt Däl-Junkaren angår, måste de anses såsom uproriske. Andre enskilde lära aldrig slagit mynt.

anche luogo altri asseſſori. Vi ſono parimente altri Collegii, come ſopra li Commercii e ſimili.

La Carica di Governatore è la ſteſſa, che di Mareſciallo della Corona, non hà Giurisdittione, che ſopra la famiglia di Corte; e per ciò la ſua Carica non è di gran rilievo, e non aſcendendo ambidue le Corti à 300 Perſone, non è materia, che ricerchi gran diſcorſo. Hanno il Re e la Regina ſette Camerieri, e ciaſcheduno di loro un Camerier Maggiore, un Mareſciallo & un Cavallerizzo Maggiore. La guardia del Re conſiſte in 45, e quella della Regina in 12 Alabardieri, quali in Campagna ſervono ancora colle carabine à Cavallo. Il numero di Paggi e ſtaffieri è pochiſſimo e la Regina oltre una Maggiordoma Maggiore, non hà che ſei Dame d' honore.

Di preſente nel maneggio de' Negotii vi hanno la maggior parte gli appreſſo: Il Drozetto del Regno, ch'è un Miniſtro conſumato, e verſato in tutti gli affari, tanto politici, quanto militari; molto dotto e poſſiede tutte le lingue; di gran caſa, e di maggior richezza ma ſenza ſucceſſione. Il Conte Nils Brahe Genero del Generaliſſimo, Conſigliere della Corona e primo delli cinque dice Ammirali, ſarà ſuo herede. Il

Il Gran Cancelliere, che tien' la maggior autorità nel Senato, non solo per la gran carica, dalla quale dipende quasi ognuno, mà ancora per esser strettamente congiunto col Rè, vien reguardato colla stima maggiore. Egli è di gran eloquenza, e non meno cortese, che liberale. Ma appunto per quest' ultimo rispetto. e per le grandissime spese, che di continuo fa, trovandosi aggravato da molti debiti, cerca d'aiutarsi con varii mezi anchorche stanieri (*i*). Non possiede gran dottrina. Hà varii e potenti nemici, concitandogliene una gran quantità, l'applicatione à tirar à se i più importanti affari con sommo pregiuditio dell' altre cariche. All' incontro hà grandi aderenze di Fratelli, Cognati e Creature. A questi s'oppuone la fattione del Bielke, Gran Tesoriere del Regno, essendo tra esse & il Cancelliere passate in Senato parole piccanti, com' altresi tra' l medesimo Cancelliere e' l Guldenstiern che pur' è della fattione del Bielke passarono simiglianti male parole (*). Il Rolam parimente, il Knut Kurck, Gripenhielm, e Bengt Oxenstiern sono dello stesso

(*i*) Utaf Riks-Cancelleren Gref De la Gardies egen förswarsskrift, sår wederspelet nog kunna bewisas.

(*) Ifr. Gundlings Stats-Discoursen, Tom. II, p. 339.

so partito, è da disapassionati vengoni tenuti per i migliori Suedesi, e più intendenti del Senato. Il predetto Cancelliere è così bon Francese, quanto se fosse nato nella stessa Francia; dice liberamente ch'essend' oriondo da quel Regno, dopo la Suetia si riconosca principalmente obligato alla medesima Nation Francese. Il suo figliuolo seguita le pedate del Padre, e non lascia di far sotto mano ogni buon' officio à favor de' Ministri Francesi (*k*). Questi sono quelli che trattano i principali negotii, essendo gli altri di pochissima consideratione.

Il Generalissimo è di natura violenta, incapace di dissimulatione, e tolto ciò, che risguarda la guerra, poco fondato negli affari di stato. Di sanità è così debole, che poco si spera della sua vita, e se stà bene un giorno, subito l'altro ricade, à che coopera grandemente la colera cagionata in lui dal veder disporre di tutte le cariche militari senza sua saputa (*l*).

(*k*) Läsaren behagar erinra sig, at en Kejserlig Minister skrifwit detta i K. LUDVIG XIV. tid, just då et alliance-werk war å bane.

(*l*) Denna orsaken til sjukdom hos Riks-Marsken Gref CARL G. WRANGEL, nämnes åtminstone icke i Hans personalier: ej heller synes han sannolik.

L'augustissima casa di V. M. non può sperar gran vantaggi da quella Natione, Le di cui Genti sono di natura superba, poco inclinate a'gli Alemanni, e meno a'gli Spagnuoli, e dispositissime, al parer mio, pur che se ne presenti l'occasione, a suscitar qualche nuovo incendio in Germania, e potriano, oltr'à gli altri pretesti valersi di quello della Religione; giache credono fermamente che V. M vogli estirparli dall'Imperio, e concitar' à lor danno tutti i piu potenti vicini. Ne possono anche scordarsi, che V. M. prendesse l'armi contro di loro in sollievo della Polonia, e impedisse la vastità de lor disegni. Pretendono esser gli Arbitri della Christianità, e particolarmente dell' Alemagna, egl' interpri della pace di Münster con grandissimo pregiuditio di V. M:tà ne potrà durar longo tempo nella presente forma (*m*).

La dispositıon militare è lodevole in se, ma con tutto ciò ha deteriorato in molte cose. Il Generalissimo n' è' l Direttore, & in sua assenza il primo Marelciallo. Questi sono Cin-

(*m*) De senare åren af K. CARL XI. Regering öfwertyga nogsamt hela werlden, at detta raisonnement är partiskt emot Swerige, och är troligt at Gr. STARENBERG år 1690 tänkt hel annat.

Cinque, ciò è il BANNIER, l'HORN, HENRICO, Il Conte TOTT, il CHRISTER HORN, e l' HELMFELD: Non contandosi piu il Conte STEINBOCK, per esser egli grand Ammiraglio: per altro sarebbe il primo dopo'l WRANGEL. In tempo di pace questo Collegio è in minor consideratione, atteso che le differenze tra gli officiali tanto in Civile, che in Criminale, vengono giudicate dalla Camera di giustitia, e le paghe, e gli allogi sono distribuiti da' Governatore delle Provincie, che sono a guisa di Capitani delle medesime. Vi sono altri Generali di minor conto, come il General dell' Artigleria, General della Cavalleria, e del Infanteria, Generali Tenenti, e Generali Maggiori, ma di presente non si trovano piu di quattro c'habbian' servito in carica di Generale prima della pace di Münster.

Se'l Generalissimo non potesse piu operare, toccarebbe il supremo Commando al Marcsciallo HELMFELDT, hora Gouernatore nella Pomerania. Mantiene continuamente Suetia 54000 huomini armati, consistenti in 16000 Cavalli e 38000 fanti. Pel mantenimento di questi sono destinati certi fondi in alcune Provincie. Il soldato possiede da se stesso il suo fondo, e lo governa ò à suo piacere, ò l'affitta ad un altro, con ritenersi però la commodità del quartiere. Deve all' incontro man-

tenere il suo Cavallo, arme, colletto e stivalli. L'Infanteria stà nelle fortezze, e vien rivestita ogni due anni à spese della Corona. Quella che non hà luogo ne' presidii, suol tenersi sopra fondi minori, nella stessa guisa, che la Cavalleria, & una parte di tutta questa militia vien' impiegata per guardia delle Frontiere. Quella che si manda nella Pomerania e ne' l Bremen, deve esser mantenuta dal re col contante cavato da altri mezi, se per altro non fosse dichiarata una guerra col consenso dei stati, nel qual caso essi pensano a i modi, ma puoco tempo ponno durare; e perciò ricorrono a' sussidii stanieri; ma con quelli c' hanno ricevuto dalla Francia, non s' è fin' hora fatto leva d'un solo Soldato. Li due Reggimenti de' Principi d' Halla e di Gotha doverano già esser in piede avanti tre mesi, e pur in Hamburgo intesi per certo, ch' uno non fosse piu forte di 300 e' l altro di 500 Soldati.

Li Generali, tolto le cariche della Corona, devon' esser pagati dal Re, e perciò hanno poco stipendio. Un General Maggiore 1200, un Tenente Generale 1500. Un General della Cavalleria 2000, & un Marensciallo 2500 tallari, e fuor di questo niuna sorte d'ajuto ò sussidio. Un Colonello in tempo di pace ha 1000 talleri e nessuni servitii ò portio-

doni; onde per esser i mezi tanto deboli il Re concede ad alcuni l'usufrutto di 20, 30, 50 insino à 100 Villani, durante sua vita, non potendo egli obligare il successore.

L' Ammiralità è in somma perfettion & ordine, per quanto lo concedono i mezi. Il Conte Steinbock è l' Ammiraglio quello, il quale in Compagnia del Prencipe FILIPPO di Sultzbach perse la battaglia in Flonia. Hà molti Sotto Ammiragli, trà quali v'e'l Genero del Generalissimo Nils Brahe, e del quale ho parlato di sopra. Questi non è stato in mare, fuor che in Danimarca. L'altro Sott' Ammiraglio è'l Baron Sternschiöldt, Ve ne sono poi due arrivati à tal posto, colla virtù nella professione: uno è l'Ugla e l' altro il Clerk. Il piu intelligente tra questi è l Ihisholm (*), il quale mi mostrò tutta la flotta, e fù meco nella maggior parte de Vascelli; de' quali n'hò misurato la lunghezza, profondità & altessa, e veduto ancora le fucine, d'ove si fabricano l'ancore & ogni altra necessaria provigione. V' è una gran quantità di Cannoni di metallo, come può vedersi più distintamente dall' annessa specificatione. Quest' è certo, che la nave chiamata Corona

(*) Om detta warit Thiesson, eller Hindricson eller någon annan, är mig swårt at säga.

na nuova (o) fù la piu grande del Mondo, maggiore che l'*Amirante* di spagna, La *Sovrana* d'Inghilterra, e *la Reale* di Francia; m per strettezza di mezzi, andandovi spese stra ordinarie, non posson metter in mare piu d 16 Vascelli. In ogni modo travagliano conti nuamente 1500 huomini, repartiti nella fonderia de' Cannoni, nel preparamento de' Legni nella fabrica delle Statue e pitture, e sopra tutto nel Lavoriero delle corde. L'Ammiralità hà'l suo proprio Tribunale e giurisdittione, ch'è più assoluta in tempo di pace del consiglio di guerra, mà riman sempre in avanzo della metà de gli stipendii.

Ancorche la Corona di Suezia habbia sempre in piede il sopra detto numero di Soldatesca, è da considerare, che si trova anche in bisogno di molta gente, per ben assicurare da sei bande i suoi Confini, dovendo tener sempre in buona postura Revel e Riga rispetto a' Moscoviti; com' anche il rimanente di quella parte di Livonia, ch' occuparono a' Polacchi. In questa Provincia, come la migliore di tutte vi mantiene considerabili presidii, guardandola con somma esattezza, per rispetto anche delle molte Signorie, che v'han-

(o) Om detta makalösa Skeppets olycka, se Beckstad. A. Sjöman.

v'hanno i più riguardevoli Signori. Verso la Danimarca, e principalmente dalle bande di Norvegia, e Schania, come pur nella Pomerania, sono medesimamente astretti a tenervi quantità di Soldatesche, à cagione delle molte fortezze, e rispetto alla gelosia dell' Elettor di Brandenburgo, riguardato per vicino poco sicuro. Nel Bremese non si fidano delle case di Luneburgo e Brunsvich, supponendo che queste vedranno sempre volontieri allontanata la Svezia da' loro confini, & à mio parere, non sospettano sensa fondamento, attribuendo loro stessi à gran fortuna, l'haver in Oliva ottenuto una pace ben vantaggiosa, coll'acquisto d'alcune Provincie, non ostante l'haver havuto contro gl' armi di V. M:tà e di tutti i predetti Prencipi. Se la guerra dopo la battaglia di Fionia havesse continuato anche per qualche tempo, gli Suedesi non haveriano più un palmo di terra in Alemagna, e si saria più facilmente rimediato a' disordini posteriormente seguiti à quali la Suezia non hà lasciato di cooperar col suo Consiglio. Stabilità che fosse una volta la pace col Turco, saria ben fatto rimostrar à tutti i Prencipi di lor vicinanza le proprie convenienze, à fine che s' inducessero in tal forma à ricuperar il suo, & astringer nello stesso la Suezia à maggior ragione (p).

Da

(p) Här synes Österrikiska hjertelaget mot Swe-

Da quanto hò remostrato di sopra, che la Suezia non puo metter in Campagna più di 15 in 16000 huomini, ma questi facilmente basteriano, perche alle prime mosse, subito trovarebbe in Alemagna, chi si gettasse al suo partito, e perciò in tal caso saria di mestiere sul principio, e nella prima uscita ributtarli ed attraversar' i lor disegni.

Al Presente non trovo le di lei forze in tal stato, che possa dichiararsi apertamente per la Francia, già che' l medesimo partito, che sperava formar in Alemagna, à lei stessa par troppo debole, ancorche la Francia sia di pensieri e speri, ch'alla prima mossa della Suezia, Hannover sia per far le sue parti, dubitando che questo Prencipe possa esser ritenuto da gli altri di sua casa, e di dover rimaner sola nel ballo, e in tempo, che la Danimarca da un pezzo non è stata si ben armata com'al presente, e che Brandeburgo potria valersi di si ottima congiuntura. E dato caso che l'olanda staccasse 10 navi dalla sua flotta, serrarebbe con queste in una volta tutto'l commercio alla Suezia. Il che dalla Camera e dal collegio del

rige för den tiden, hwilket förmodeligen sedan war en ibland orsakerna til det fridliga Systeme, Gr. B. Oxenstierna och hans efterträdare hölls med Wienska Hofwet.

del traffico vien di continuo rappresentato. L'entrate di questa Corona sono molte tenui, e consistono principalmente nelle minere, ne' Datii, e ne' Reni Camerali. Le minere d'Argento sono di poco entrata. Le migliori sono quelle di Rame e fruttano annualmente da 900000 Talleri, ma richiedon gran fatica, e gran spesa vi vuole al sostentamento degli offitiali, e lavoranti. Da questa rendita vengon pagati i Consiglieri della Corona à ragione di talleri 2000 per ciascheduno, oltre quello che cavano da altri offitii. Dalla medesima pur sono provisti i Governatori delle Provincie e loro subordinati, com'anche tutto' l Governo Politico. Li datii fruttano poco, e sono talmente aggravati d'assegnationi, ch' hora questo mezo per avanti il piu sicuro, vien riputato per il più incerto. L'entrate Camerali non sono bastanti a pagar li Generali, Colonelli & altri officiali, fino à Capitani esclusive. Gli Ambasciatori, Inviati, e Residenti prendon' hora i loro assegnamenti sopra i sussidii stanieri, perche gli hanno per i piu sicuri (q). E da sapersi che convien' anche proveder' ogni anno alla Regina CHRISTINA 80000 Talleri, & il trattenimento della Regia Madre ascende anche egli a talleri 50000. Li sta-

(q) Det är bekant at K. CARL XI. sedan satte Swenska Kammar-Werket på säker fot.

stati non fanno mai concessione al Re, se non in caso di levar e mantener militie, quando si commincia una guerra col loro assenzo, da che si vede, che questa Corona non può sovenir alle sue spese senza sussidii. S'è trovata al presente una cava di certi marmi, che sono più belli e rari di colore di quali sia altri d'Europa, e ne sperano una grand' entrata. Per cavarli è stata erètta una Compagnia, e provista di molti privilegii, mà in riguardo di qvesti, il Re dentro lo spatio di 20 anni, non può sperare util' alcuno. Vendon' ò si cambian con sale molti Cannoni, ed alt' opere di ferro, e da ciò il Re cava qualche profitto; ma non di molta consideratione, attesi che à ogni particolare e lecito traficarvi ancora.

Nel Regno di Suezia non si concede l'essercitio d'altra Religione che della sola Lutherana, e v'è un statuto, che volendo il Re abbandonarla, debba lasciar' il Regno. Non vien data parimente veruna carica ch' à soli Lutterani. Questo Re principia à diventarne molto Zelante, tien ogni giorno mattina e sera hore d'Orationi, e nelle feste fà predicar' avanti e dopo mezo di. Egli colla Madre và quattro volte all'anno alla lor Cena Spirituale, e come Capo ch'egli è di quella chiesa, pone e dissà il Consistorio, distribuendo

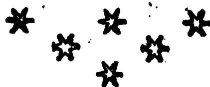
do e levando tutti gli offitii Ecclesiastici à suo arbitrio. Questi consistono nel' Arcivescovo d'Upsala, ch' è quello, che corona il Re; in otto Vescovi & alcuni Soprintendenti, che sono eletti dal Clero de' Vescovati quali comparriscon' nelle diete, e constituiscon, lo stato Ecclesiastico, di cui puo' i Re assicurarsi piu d'ogni altro, mentre dà e togli à ciascheduno di loro à suo talente i beneficii. E ben vero che da quest'ordine mal volontieri si consente alla guerra, se non vien persvaso, che l'intraprenda per Zelo di Religione, e perciò tal è sempre il pretesto, ò principale, ò accessorio di ciascheduna guerra (r). I Cattolici vi vengon' odiati più, che in qual si sia parte di Europa, e più tosto vien concesso ad alcuni mercanti l'esercitio del Calvinismo che' l Cattolico à gli stessi Publici rappresentanti. A questi però non può esser assolutamente negato, ma quelli, che v' intervengono ne son rigorosamente castigati. La Nation Todesca hà una Chiesa Luterana in Stockholmo, offitiata da due Soprintendenti, e da alcuni Capellani, quali insieme colla sua Musica vengon pagati della Natione. V' hanno fatto fabricar'

(r) Om så warit den tiden, gifwa andra tider andra bewis. Annars är denna reflection en frukt af de Catholskas mißtanka på de Evangeliska.

car' al Re un' insigne Gabinetto che costa 6000 Talleri, in cui interviene qualche volta à sentir la Predica. Sono anche in Svezia quattro Università.

Dall' annesse scritture potra la M:ta V:ra veder le conferenze, che si sono colà tenute da qualche tempo (s). Ch' io con pregar La M:ta V:ra à degnarsi di mirar con occhio benigne questa mia humilissima negotiatione, alla Clementissima gratia di M. V. mi raccommando. &c.

(s) Dessa papperen fela. Til slut får jag här göra den erinran, at jag allenast anmärkt de största fel och lämnat de öfriga til andras skärskådande.

III.

Riks-Cancell. Gr. Magni Gabr. De la Gardies Förswars-Skrift, emot några hårda beskyllningar (t), År 1676.

Kårt och enfaldig *Remonstration* och sanfärdig berättelse, *sine ullo verborum apparatu & fuco*, öfwer alt det som *Malitien* och *Invidien* sammansmidt hafwa, och ibland alla Stånds-Personer i hela Riket, ja, nästan i hela werlden utspridt, dock utan all grund och sanning; men lell til min heders och *existimations*, så ock wälfärds och sjelfwa lifwets största fara och *præjudice*: betjänandes sig ondskan af den swårmodighet, som af dessa olyckliga tider hos hwar och en förökas, och deß skenbara framstälda *Raisonnementer*, som argheten hafwer wist til min *gravation*, med all osanning utstofferat. *Stockholm* d. - - *Februarii* 1676.

Ehuruwäl en extrem arghet och i långan tid samlad ondska, wäl för detta emot mig hafwer ofta sökt en effort at bewi-

(t) Få Skrifter gifwa bättre redighet om förslut-

wisa efter yttersta krafter; Så hafwer dock nu lell i desza tider mer än nånsin i sådant upsåt, den sig framtedt, och altså sökt med så specieuse beskyllningar mig at belägga, at deß osanning nappast af någon kan dijudiceras, som icke desto kunnigare i affairerna är, och af et redeligt och stadigt gemyth sig befinner. Ibland sådana Imputationer är, at hafwa rådt til Fransöska Alliancen Anno 1673, hwilken hålles före wara första orsaken til all den olycka, som Swerige nu inråkad är. Är altså: I. Ob-

---

na saker, än de, som Store Herrar upsatt sjelfwe til sitt förswar eller Allmänhetens underrättelse. Af dylika äro Riks-Canc. Herr Eric Sparres förswar, och Gen. Gr. A. L. Lewenhaupts Dagbok redan tryckte: Fältm. Gref M. Stenbocks Relation om sin olycka, finnes til innehållet i hans Lefwernes-Beskrifning: Flera torde efterhand komma i ljuset. Detta Document förtjänar onekeligen et rum ibland sådana. Det undskyllar den Herren från de swåraste tilmälen och gifwer åtskillig kunskap om orsakerna til Sweriges olycka på Tyska botten, i det Brandenburgiska Kriget. Med andra Skrifter af lika ämne, har det wäl gemensamt, at däruti någon människliget lyser, hwilket är en nödwändig följd af förklenliga tilwitelser: men om sådant skulle miszhaga några, torde den frihet, hwarmed et tryggt samwete utan förbehåll lägger sina tankar, steg och afsigter å daga, hos andra göra deß större nöje.

I. *Objectio* och den första beskyllning, angående Fransöska *Alliancen.* Därtil swaras:

1). At jag hafwer intet allena, utan med tjugu åtta de äldsta och förnämsta Senatorer haft den meningen, efter en lång deliberation, och så utförlig och sorgfällig, som nånsin i Swerige är skedd i någon tid, det Acta utwisa.

2). Alla Kongl. Maj:ts Ministrar, hafwa det högeligen approberat och därtil styrkt: beropar mig på deras i Archivo befinteliga rapporter och bref, så ock Kongl. Maj:ts Cancellie-Betjäntes, som därom wetskap hafwa, redeliga witne.

3). Många Status Imperii desslikes det högeligen berömt och considererat, som deras bref det utwisa, och Kongl. Maj:ts Ministrars rapporter ur Regensburg, pro unica anchora salutis af Tyskland frihet och säkerhet, hwilket Documenta Archivi i lika måtto skola verificera.

4). Skal ej bewisas at annat är rådt, än det som sig funderar expressis verbis in Instrumento pacis och Swerige war obligeradt til, jämwäl utan sista Alliance med Frankrike.

5).

5). Hwilket ock bewisas med Kejsarens egit attestato och lika uttydning af Instrumento pacis och därpå slutne Alliance med Frankrike, nästan i samma dagar, som Swerige det slöt, & eisdem fere verbis.

6). Hafwer man ej slutit med en Potentat, som icke förr warit i Sweriges nära wänskap och alliance, utan med den, som mer än et hundrade år stådt i förbund, och med Swerige et Interesse haft, hafwer och i alla tider utwist sin trohet, hälst år 1660, wid salig Konungens död, då Frankrike allena, fred för Swerige på alla sidor utwerkade.

7). Hafwa Rikssens Ständer år 1672 approberat Alliancen med moget öfwerwägande.

8). Hafwer i 2½ års tid denna alliancen ej obligerat Kongl. Maj:t i krig, utan med högsta beröm är mediationen worden all den tiden continuerad, NB. at man altjå wäl ½ år hade kunnat blifwa ur actionen, och då war Alliancen til ända och man til intet widare obligerad.

II. Objectio: At man hafwer sändt *Trouper* til Tyskland, och altså därmed ej warit görligt at blifwa ur kriget, e-

me-

medan *Arméen* i *action* träda och *inbestice* sig föda eller *crevera* skulle. Swaras:

1). At affändningen af trouppena skedd är matura deliberatione, wisar Senatus Consultum.

2). För säkerheten af Kongl. Maj:ts Provincier, hälst sedan Hertigen af Holsten A. 1667 adverterade Kongl. Maj:t om Danmarks och flera andras upsåt, som sedan sig utwist sant wara.

3). Skedde det efter Kongl. Maj:ts Legaters inrådande, genom Secret. GYLDENSTOLPE, i et utförligt Memorial författadt, hwilken ock express därföre war affänd (*u*).

4). När man alla Ministrers bref läser, skal man finna, at Sweriges säkerhet och gloire det fordrade, och at de det alle rådde.

5). War ej nödigt at bryta för medellöson, utan man hade kunnat taga quarter apud status Imperii och continuera mediationen.

6). War det endaste utwägen at före-

 kom-

(*u*) Om denna beskickning torde mera kunna berättas i K: Rådet EDV. EHRENSTENS Lefwerne.

5). Hwilket ock bewisas med Kejsarens egit attestato och lika uttydning af Instrumento pacis och därpå slutne Alliance med Frankrike, nästan i samma dagar, som Swerige det slöt, & eisdem fere verbis.

6). Hafwer man ej slutit med en Potentat, som icke förr warit i Sweriges nära wänskap och alliance, utan med den, som mer än et hundrade år stådt i förbund, och med Swerige et Interesse haft, hafwer och i alla tider utwist sin trohet, hälst år 1660, wid salig Konungens död, då Frankrike allena, fred för Swerige på alla sidor utwerkade.

7). Hafwa Rikssens Ständer år 1672 approberat Alliancen med moget öfwerwägande.

8). Hafwer i 2½ års tid denna alliancen ej obligerat Kongl. Maj:t i krig, utan med högsta beröm är mediationen worden all den tiden continuerad, NB. at man altjå wäl ½ år hade kunnat blifwa ur actionen, och då war Alliancen til ända och man til intet widare obligerad.

II. Objectio: At man hafwer sändt *Trouper* til Tyskland, och altså därmed ej warit görligt at blifwa ur kriget, e=

medan *Arméen* i *action* träda och *in hostico* sig föda eller *crevera* skulle. Swaras:

1). At affändningen af troupperna skedd är matura deliberatione, wisar Senatus Consultum.

2). För säkerheten af Kongl. Maj:ts Provincier, hälst sedan Hertigen af Holsten A. 1667 adverterade Kongl. Maj:t om Danmarks och flera andras upsåt, som sedan sig utwist sant wara.

3). Skedde det efter Kongl. Maj:ts Legaters inrådande, genom Secret. GYLDENSTOLPE, i et utförligt Memorial författadt, hwilken ock express därföre war affänd (*u*).

4). När man alla Ministrers bref läser, skal man finna, at Sweriges säkerhet och gloire det fordrade, och at de det alle rådde.

5). War ej nödigt at bryta för medellösan, utan man hade kunnat taga quarter apud status Imperii och continuera mediationen.

6). War det endaste utwägen at före-

(*u*) Om denna beskickning torde mera kunna berättas i R: Rådet EDV. EHRENSTENS Lefwerne.

konung Danmemark, och hålla det innom sina skrankor, som ock skedde in til deß Arméen af wårdslöshet blef til en skamlig retirade obligerad och sedan ruinerad.

7). Hafwa Rikseus Ständer judicerat år 1672 det wara mägta nödigt, at förstärka Krigsmagten i Tyskland och därtil rådt, och sig undskyllat, som de gerna wille, ej at kunna gripa Kongl. Maj:t under armarna kraftigare.

III. Objectio: Man skulle intet hafwa brutit emot Chur-Fursten. Swaras: Det är sant, at det hade warit rådeligare och bättre det ej hafwa gjordt, och om altså däri förseende är, är det deras, som det först rådt, men intet deras, som både munteligen och skrifteligen afrådt, som Riks-Protocollet och ingifne skrifteliga vota det betyga. När man går til Protocollen, får man se på hwem skulden faller. Annat war hwad då inråddes, när man in Septembri, de casu fœderis delibererade, och annat sedan, hwad conjuncturen af affairerna inrådde in Novembri, när man Angellands tröghet och fleras ostadighet hade at befrukta.

IV. Är en skamlig *Imputation*, nemligen at hafwa tagit Fransöska penningar, och

och därföre rådt til Kriget, hwilket tages af 1. *rumore publico*. 2. At det finnes i tryckta skrifter. 3. *Adlercron* en stor post utbetalt til mitt *privat* af Fransöska penningar.

1) Rumor publicus hafwer sit ursprung af få personers malice och låttfärdiga utspridande, och om altid wore sant, det den debiterar, wore ingens oskyldighet utan fara. Fins ock at mången årlig man det sell intet tror, och annorsunda judicerar.

2). At en eller annan *Habæus* (*w*) hafwer låtit sådana pasquiller trycka, är åfwen så låttfärdigt, som det förra, och måste de största Potentater i werlden och deras Ministrar sådana calumnier utstå, hwilket så många exempel i alla tider bewittna.

(w) Här menas förmodeligen JOHAN HABÆUS från Lichtenstein; Han war först K. Swensk Secreterare i Stockholm, gick sedan som Abgesandt til åtskilliga Hof i Tyskland. Blef ändteligen Dansk och til slut Keisserl. Råd. Dödde den 29. Octobr. 1680. Han är Auctor (efter Placcii mening Theat. Anon. n. 179.) til en Skrift kallad: Caussæ ob quas Rex Sueciæ commotus fuit Curlandiæ Ducem custodiæ tradere. 1658 4:o. *Zeidlers Univ. Lex. Tom. XII. p. 30. It. Jöchers* Gel. *Lex. in voce.*

3). At jag af ADLERCRON en daler, som af Frankrike antagit, njutit til mitt privat, skal aldrig bewisas, och ses af räkningen, hwartil desse medel äro wordne anwände. Är altså aldeles osant hwad calumnieras och skal af ingen ärlig man annat bewisas. Men däremot blifwer uppenbart, at jag wäl hade kunnat nyttja profit, och den sell til Kongl. Maj:ts och Riksens tienst anwändt, och mig därwid comporterat som en redelig man, och den som skattade sådana actioner för indigna, så nu, som hela min lifstid. Jag betygar med sann Ed, in för den Högste Gud, at jag aldrig af främmande Herrskap något njutit, eller mig prometterat är wordet, mer än det jag nu af fri wilja wil upräkna, och därmed gifwa occasion til andra at göra det samma.

Af Frankrike år 1644, då jag peregrinerade, fick jag et Diamante-Smycke, som denna tiden står utsatt hos TEIXERA för wärfning i Sal. Konungens tid; hwilket Hennes Maj:t La Reine Mere mig efter sin Konungs och Herres död skänkte, då jag et Regemente til Häst först hade skolat antaga. Sedan år 1646 blef mig et Diamant-Hatteband och Gantiere af Diamanter med en kläcka föräradt, när jag war Extraord. Ambassadeur. Hattebandet sålde jag för wärfning

1655 i Hamburg och Gantieren skänkte jag Sal. Konungen år 1654 til sitt bröllop, hwilken ock än är ibland Hennes Maj:ts Enke-Drottningens jouveler. Nu sist skänkte mig Konungen en Faddergåfwa af en Silfwer-Service och $\frac{310}{210}$ Ridal. när dess Gud-Son med döden afgick.

Detta är alt det, hwad af Frankrike jag nånsin hafwer njutit och eljest aldrig en daler, så sant mig Gud hjelpe til Själ och Lif.

Nu lemnar jag til hwar ärlig mans omdöme, om han menar dessa presenter hafwa warit capable mig at obligera til Frankrikes interesse, eller om jag en så basse själ hafwer låtit spörja at wara mercenaire. Jag kan bewisa, at Hennes Maj:t Drottning CHRISTINA A. 1649, emot Fransöska Ambassadeuren, den tiden Monsr. Chanut, och Sal. Konungen år 1655, emot Ambassadeuren - - - - - - - - hafwa allernådigst sjelfwe på det högsta recommenderat Frankrike mitt interesse, och med de formalier, at de wilja årkänna för et särdeles tecken d'amitié hwad Konungen i Frankrike emot min person bewiste. Likwäl hafwer jag all den tiden och särdeles i Kongl. Maj:ts Minorennitet aldrig njutit, eller är mig offererat wordet en dalers wärde. Sådan opinion

nion hade Frankriket, Gud ske lof, om min integritet.

Habæus (*x*) som sielf plägar intet gerna gifwa någon witnesbörd til godo, måste less sielf säga, at emedan (*y*) i Paris höltś före: Daß Ihro *Excellence* keinen guten Frantzösischen magen hetten. Jag wördar och estimerar en så stor Konungs Nåd och benägenhet på det högsta; men är försäkrad, at han sielf intet älskar och estimerar pensionarios, och dem som göra något för mutor.

Förutan dessa Presenter af Frankrike, hafwer jag fådt af Hertigen af Curland et Demante-Hatteband, den tiden jag hesa hans Land år 1655 ifrån Muscovitens invasion och total ruin befriade.

Af Staden Hamburg har jag bekommit år 1646, då jag reste igenom Hamburg ifrån Ambassaden, en Silf-Pocal, och nu wid sista slut-afhandling et litet Silf-Skrin och Ettusende Ducater.

Af Staden Lübeck är mig ock et Guldstop af trehundrade Ducaters wärde föräradt.

stop

(*x*) Förmodeligen hat denna mannen fördt en hård penna, och brukat oanständig skrifart.

(*y*) Detta ord tyckś skämma meningen.

Såsom jag nu wid min dyraste ed betygat detta wara det endaste mig nånsin af främmande Herrskap är tilkommit, så wille jag önska, at alle andre gjorde samma Ed; och det med så godt Samwete.

Ehuruwäl nu af Frankriket mig hwarken i promesser eller realiteter, nånsin et mera hafwer warit lofwadt eller tilbragt, så hafwer jag sell år 1654, för det Piemontel skattade mig god Fransösk, nästan all min considerablaste wälfärd förloradt, och nu i samma soupçon så när lif och därtil äran (z), (det Gud dömandes warder som en rättwis Gud, och wedergällandes dem som därtil orsak warit) och at jag i hela werlden så är worden utropad. Conscia mens recti famæ mendacia ridet. Men hwar Nunius (a) stora wärlar, af mer än 50000 R:dal. i sänder, i Stockholm anbragte äro och emploijerade, det frågar ingen efter och wore sell wärdt at undersökas. Så hafwer ock wid förra Tractater en och annan Sweriges Kronos Ministrer, wäl njutit til 50 à 70000 R:dal., andre ock mycket pretenderat, men af mig skal det aldrig spörjas. Ehu-

---

(z) Regeringens samtycke til Kriget, war med de mörkaste färgor afmäladt för Riksens Ständer på 1675 års Riksdag: mäst genom ryckten.

(a) Spanske Abgesandten Gref Nunes, som sökte hjelp efter Triple-Alliancen, 1673.

Ehuruwål jag såsunda edeligen bewittnar alt hwad mig är af främmande Herrskap tilkommit; likwål antingen jag en penning eller milljoner åtnjutit, skattar jag mig lika Criminell, där allenast bewisas kan, at jag wetandes och wiljandes, et annat rådt, än det Kongl. Maj:ts och Sweriges Rikes veritable interesse fodrat och min Ed och Trohets plikt likmätigt warit.

Såsom nu til alla objectioner klarligen swarat är, altså kunde widare frågas, hwaraf denna olycka då kommit, som Swerige nu i sticker? Respond. NB. Ante omnia måste man med wördnad ärkänna justa justicia Dei och wåra synders skuld. Sedan äro twifwels utan, desse följande orsaker därtil: Såsom

1). De wacklande och twistiga Consilier i Senaten, och at man därföre gjordt alt à derniere i förra åren, quod neque amicos parit, nec inimicos tollit.

2). Att för Herr Riks Fält-Herrens särdeles opinion skul, år 1674 om Hösten, man icke försedde Arméen med goda Generaler, såsom Fältmarskalk Horn, General Fersen och General Aschenberg, utan måst lemnat (den) i händer af en sjuk Chef och en del oförfarna Subalterner.

4). At med Gref NILS BRAHES Ambassade så olyckeligen och långe drögades, och at han därwarande måste förlora så mycken tid par les artifices de Dannemarc.

5). At Fält-Herren gick in i Chur-Furstens Land i Hinter-Pommern, och icke helldre lade Trouppernа i andra Ständers territoria.

6). Efter då det skulle gälla Chur-Fursten, at man icke gick in i Magdeburg och Halberstadt, då man hade warit i negden at conjungera sig med Hannower, hwilken conjunction Fält-Herren olyckeligen ringa skattade.

7). At man icke qwarteren med ordres brukade, och til Arméens conservation och Magasiners förmerande, utan til privat nytta och ohörda insolentier, förtörnade Gud och irriterade all werlden.

8). At man wid första wårdag icke strax gick öfwer Elfwen och sökte conjunction med Hannower, at sedan gå Chur-Fursten emot junctis viribus och med säkerhet, utan amuserade sig i Hawerland, til deß man af fienden blef öfwerrumplad, hafwandes ingen försorg om tjänlig kunskap.

9).

9). At man intet i tid antog Garantien af Huset Lüneburg, för Hertigdömet Brehmen.

10). At Arméen war sans Archi-Chef och under conduite af de, som werket ej woro wuxne.

11). At Flottan kom så sent ut, och därföre olyckeligen retournerade.

12). At i Götheborg icke i tid de Skeppen bleswo equiperade, hwilka hade kunnat salvera Carlsburg, utan Amiraliteret anwände alt bearbetande allenast på Flottan i Stockholm.

13). At man icke gick ut med några och 30 Skepp i tid, utan reflecterade på en wiß bruit af fiendens starka Flotta, och altså med all magt wille wara dem öfwerlägen, därmed all tiden & occasio rei bene gerendæ förswann.

14). At Status Imperii icke strax i begynnelsen betogs all aigreur med en tjänlig repræsentation.

15). At man icke strax accepterade Hollands offerte om fri Commerce, och igenom den anledning sökte nyttja deß cooperation til frid.

16). At man icke höll Riksdag in Januario 1675, och altså sine scitu & consensu ordinum i Riket begynte rupturen.

17.) At alt är förwt försent, och intet ut-stält i rättan tid, ehwad ock Kongl. Maj:tt flitigt anmodat hafwer.

18.) At man icke som sig borde, med Frankrike i tid rätt concerterade.

19.) Den stora medel-löösheten i Swerige, som alla goda Consilier gör kraftlösa.

20.) Inga Secreta Consilier.

21.) Och war modren af alt detta de Factioner, det hjärtelag och de hemliga practiquer, som finnas på en och annan ort. Sat Sapienti.

Det resterar än et, som jag märker at ondskan emot mig intenderar, nämligen, at mig imputeras, såsom den som directionen skal hafwa fördt uti Kongl. Maj:ts minorenniter, och altså at wara orsak, det icke medlen äro wordne då menagerade, utan staten blifwit igenom mitt wållande förhögd, där man eljest hafwer kunnat spara Kronan considerable poster. Därtil swaras:

1.) At det är det listigaste mina owänners grep, hwar man at inbilla, det jag den tiden omnipotens warit och fac totum, ehuruwäl det består blott allena i Folkets opinion, at jag hafwer haft direction och förmått det som hwar man trodde; men sielfwe Acta skola det utwisa, at den siste i Rådet så mycket för-

[illegible] som jag, och ingen annan [illegible] ofta [illegible].

2), Swarar jag altså för intet, utan för mitt votum; som i Protocollo finnes, och sedan om jag något negligerat hafwer i [illegible] med wilja, at påminna och drifwa.

3). Skal ingen annat bewisa, hwat jag allena den är, som Kammaren oftast remonstrerat dess administration, och därföre igenom Cabaler hårdeligen ansäktad och förföljd worden är.

4). Ligga mina Skrifter ad Acta, däri jag det representerat, och hwad mitt råd warit wid stats-wäsendet, hwilka skrifter jag hwar tima redebogen är at företräda.

5). Samma skrifter utwisa ock, at jag mig med all magt opponerat oskäliga gälds betalningar, och upnegotiationer, såsom ock flera egennyttigheter.

6). De af Regeringen til Kammaren afgångne Bref härom, bewittna ock min påminnelse.

7). Hafwer jag staten aldrig formerat, utan på begäran och då ingen annan wiste råd, d* Riks-Protocollen skola bewittna; fast sådant med otack sedan är wordet årkändt.

8).

8). Alt hwad jag på staten augmenterat, skal jag tryggeligen förswara, emedan icke en person skal finnas, utan antingen på Collegiers skrifteliga begäran, eller god och oemotsägelig raison.

9). Fast man på staten hade besparat millioner, wore det ock alt gånget i gälds betalning, ob lucrum privatorum.

10). Hafwer jag icke fått en daler af Kronans medel under händer, och om jag mig med dem befattat, hade jag intet begärt Kronans Edsworne-betjänte, Eldstierna och 4 andra med honom, at öfwerse alla mina Contoirs Acter och slutna böcker, til hwilket få andre skola wilja dem admittera.

11). Skal ej bewisas at jag mig riktat eller en daler til godo lagt, all den tiden, utan al min wälfärd tilsatt (b).

12). Lefwa än de witnen, som kunna betyga, at jag inrädt hafwer mindre gäld at betala och riktigare til Kronans Credit, och at man i Ränte-Kammaren årligen något samla

(b) När denna wälfärtjänte Herren dödde, lämnade Han Sterbhuset i det tillstånd, at hans Barn för gäld skull, gjorde sig urarfwa.

la skulle, så ock Flottan och Fästningarna wäl i akt taga, och alt Rikets wärn.

13). Finnes alt i Protocollen NB, och om några hade welat något oförswarligen obtinera, at man altid den tiden i akt tagit, då jag war förrest på Landet.

14). Förklarar jag än, at den så kallade Blå Boken ej däger och at Senaten det så funnit, som Protocollet, af Herr R. Råd. LORENTZ CREUTZ och Herr JOHAN GULDENSTIERNA verificeradt, utwisar.

15). I lika måtto skola alla Acter, som år 1669 passerade äro, utwisa min conduite.

16). At 68 års stat, den jag gjorde på begäran af Senaten, haswer warit den riktigaste af alla åren, det skal finnas när man det skal examinera.

17). Huru ofta jag Amiralitetet repræsenterade hwad jag tykte och mitt samwete fordrade, det skola alle ärlige män weta, och hwad tack jag därmed förtjänte.

18). Och til en Summa: Riks-Protocollen må i alla stycken och momentis mig befria eller fälla, jämwäl Kongl. Maj:ts betjäntes

Ed

ed i Cancellie-Collegio, som tilstädes al
warit hafwa; ty hemligen hafwer jag in
gjordt, men alt in loco debito och i Senate

19). Om jag något orätt intenderac
hwi hafwer man det icke contradicerat c
rationibus kastat öfwerända, ty hurudan im
auctoritet warit emot andras, det måge
wittna, som alt dageligen hafwa sedt.

20). Skulle jag något rådt hafwa a
norlunda, än man nu finner at det hade bo
wara, och jag sell efter bästa mitt samw
det gjordt, så kan man af mig ej mera ford
Deus solus sapiens & omnisciens. Därtil m
kan jag ofta hafwa haft goda intentione
men ej krafter dem at utföra. Homo su
humani nihil a me alienum puto, och til et s
lämnar jag gerna stället til en klokare och l
feligare. Jag hafwer det aldrig sökt el
ambierat; Gud, Sal. Konungen och Rike
Ständer hafwa mig det pålagt, det jag n
ångslan och suckan emottagit: feci quod
sui, och will icke werlden, så warder G
mig min trohet wedergällandes.

Liquidation med Kronan.

Kronan bör	8000 R:d. lefwererade i H
33000 R:dal. för de medel Commiss. Adlercrona under händer haft af Kongl. Maj:t be- rättas böra.	burg.
8000 R:d. borde af Kronans	10000 R:d. deßlikes af K nan. Men sän
	18,000 R:d. igen Kronan re derat.
	3700 R:d. 2 Co

egna medel til Öfw. MEYER betalas.
36000 R:d. Hwilket Öfwersten MEYER bör efter Capitulation på 8 Compagnie Ryttare.
15000 R:d. blifwer jag Kronan skyldig at betala til Öfw. MEYER.

Dragoner, à 150 Man och 25 R:d. på mannen.
6250 R:d. qwarter på ——6 Compagnier
R:d. 10000 Dragoner i 2 och flera Månader, item Fanor, Barberkista etc. efter special-räkning, och skulle det i något fattas, skal det contant betalas.
18000 R:d. som än bör betalas —— Öfw. MEYER nämligen
36000
3000 R:d. af Kronan och af mig
1500 R:d. Öf. MEYERS wärfnings-penningar.
7500 R:d. Hws. Kronan at fordra för 150 Läster Spannemål, betalte til ELDSTIERNA i Lifland à 50 R:d Lästen.
7500 R:d skola af mig än betalas til Öfw. MEYER.
——
15000 R:d.

Desutan Kongl. Maj:t i underdånighet skänkt 4 Compagnier Dragoner 300 man à 25 R:d. gör 7500 R:daler.

Den daler brinne på min Själ, som jag

jag hafwer stulit eller händer af deßa Frantzö-ska medel at behålla til min nytta. Jag är redebogen at wisa alla mina böcker och räkningar, och wisa huru min wälfärd stod då Sal; Konungen dödde och huru den nu står. En annan göre det samma.

5. Exc. Bref til Commissarien ADLERCRONA. (c)

Emedan jag förnimma måste, at at mina owänner det så wil uttydas, at jag de 33000 R:dal. directe af Frankrike hade emottagit, hwilka I mig i diverse-poster betalt, och at därmed icke så förewetter, som jag berättat, nämligen, at de mig äro offererade worden, men jag dem recuserat at emottaga, som en present af Frankrike, til deß Kongl. Maj:t wår allernådigste Konung och Herre mig därtil tilstånd gifwa wille. Altså hafwer jag Eder wid Eder ärlighet och Ed welat förmana at betyga, om jag icke på Carlberg mig så emot Eder förklarat, och därhos berättat, at jag Ambassad. Mons:r de FEUQVIERES det deßlikes hade swarat, jämwål at Han mig sielf et

(c) JOHAN ADLERCRONA förut de FLON, war Handlande och Bruks-Patron, blef 1674 Commissarius och Adlad. Han giorde Kronan ansenliga förskotter. Se H. C. N. och M. v. STIERNMANS Ad. Mat. n. 868.

berömligt exempel gifwit och icke hade welat en present af min Konung emottaga, förrän Hans Konung därtil samtycke gifwit hade.

I wete ock, at jag Eder sade, det jag godt funnit samma medel til wärfning af et Regemente til Häst för Kongl. Maj:t at employera, eller i dess ställe lika summa, då jag denna med ära och utan blâme kunde emottaga. Härhos sade jag ock Eder, at där jag icke alt til wärfningen och Kongl. Maj:ts tjänst employerandes worde, utan något til min privat skulle wilja taga, at jag då det som et lån af Eder considerera, och med riktig betalning remboursera wille. Jag war ock sinnad, at upläta Eder Wassmarsnäs Gård; emedan I, som en Adelsman, torde wara med Gods betjänt, och efterhanden Frankrike det kunde igen betala. At det hafwer warit min sista emot Eder gjorda contestation, warden I, som en ärlig man, mig ej nekandes. Af bifogade räkning hafwen I at se, det mäst hela Summan til Kongl. Maj:ts tjänst är employerad worden, och emot det I mig betalt, jag Kronan andra medel igen uplåtit, och det för beqwämlighet skul, således förbytt, emedan Jag dessa medel ej behöfde förinteressera. Jag beder altså, at I wele därom alla redeliga män rätt informera, och gifwa min uprigtiga Conduite det

witt-

wittnesbörd, som Edert Samwete fordrar. Jag hafwer inneslutna räkning låtit lefwerera til Kongl. Kammaren, så ock Ambassadeuren FEUQVIERES; och beder jag, J wille med den Ed och trohet J wår allernådigste Konung och Herre med förbundne äre,årfara på den ort J nu äre, om nånsin mig pension, försäkring eller löften, eller någon faveur, ehwad namn det ock hafwa kan, ifrån år 1646, då jag war extraord. Ambassadeur åt Frankrike och intil denna stund, är worden temoignerat, förutan en Faddergåfwa af en Silfwer-Service och 20000 R:d., eller om i min consideration någon annan det ringaste är wederfarit til godo, där jag lell för Frankrikes skul år 1654 hafwer mist största delen af min wälfärd, genom Spanska Ministrens PIEMONTELS (PIMENTELLI) andrifwande, så ock sedermera utstådt stor förföljelse och hazard af lif och wälfärd, ja, til sjelfwa åran är angripen worden. Jag förmodar wist, at J häri gören hwad en ärlig man bör, och skole J spörja, at jag det sammwäl ärkänner såsom Herr Commissariens &c.

IV.

Om Slaget wid Lund d. 4. Decemb. 1676.

1. Öfwersten sedan Riks-Rådet m. m. Gref *Nils Bjelkes* Bref, om Slaget wid Lund, gifwit Hufwud-Qwarteret Belteberga den 29 - 30 *Decemb.* 1676. (*d*)

Mon chere Frere.

Jag påminner mig intet annat, än at jag uti mit sista af stora Harje, d. 3 hujus, sade dig, at order war redan gifwen, til at om natten bryta up, och attra-

(*d*) En del hålla före, at rätta beskrifningar öfwer Fältslag, stå icke at århålla, emedan ingen kan weta eller berätta alt hwad i sådana tilfällen på flera ställen tillika händer. Onekeligt är, at af den stora mängd relationer wi hafwa i dylika ämnen, finnas fler ofullkomlige än utförlige. Sällan föra de pennan, som sielfwe förstå saken eller warit med; utan gemenligen sker det af Arméens Civil-Betjänte, efter andras utsago. De förre anse icke mödan wärdt at beskrifwa en hop omständigheter, som de akta för små och ringa, men likwäl för en okunnig äro nödige: de senare äro icke i stånd at därom gifwa Läsare nog rediga begrep. Om

attaquera fienden. Härutaf behagar du förnimma, at samma order blef på sådan tid, klockan 2, wid månans nedergång, i werket stält på efterföljande sätt, at hela wår Arméé befann sig klockan 4 om morgonen wid ofwansagde stora Harje uti 6 Colonner, 4 Cavallerie och 2 Infanterie. Bagaget samt de grofwa stycken blefwo qwarståendes, när Arméen uti denna orden passerade detta Paßet, som skilde bägge Arméerna ifrån hwarandra. General Lieutenant FERSEN och General Major Gref WITTENBERG woro à la tête för hwar sin Colonne af den högra flygelen: Gen. Lieutenant GALLE, Gen. Major SCHÖNLEBEN för hwar sin af den wänstra. Infanteriet, som ock gjorde 2:ne Colonner, blef anfördt af General Lieut. SCHULTZ och Gen. Major MORTAGNE. Fältmarskalken HELMFELDT och Gene-

därföre något ljus häruti skal erhållas, måste det ske af sådana Herrars berättelser, som sielfwe förstått Krigs-Konsten, warit med, och sedan lämnat andra kunskap om förloppet. Försäkrad om nyttan af sådana skrifter för en Historie-Skribent, lämnar jag här twå dylika bref. Det förra ifrån Hfw. Gr. NILS BJELKE til någon sin Slägtinge (några mena hans Swåger Gr. GUSTAF STENBOCK); det senare från General-Qwartermäst. Gr. DAHLBERG til Fältmarsk. Baron GUSTAF BANER, båda om det märkeliga slaget wid Lund.

neral Ascheberg befunno sig alt ständigt hos Hans Maj:ts Person, som med stor admiration sig öfweralt lät se. Så snart Arméen war passerad detta Passet, öfwer den sköna bryggan, som Gud allena genom tre dagars stark frost hade oß gjordt; ställes han efter den order de la bataille, som jag fist dig skickade, och marcherade sedan uti 2 Colonner, ända upp til Lunden (e), aldenstund oß af wåra fortroppar, under Öfwerste Rolshusen, berättades omöjeligt wara, at kunna för de många steinmurar och jordwallar komma genaste wägen til fiendens Läger, honom där efter wår intention at surprenera. Fienden hade ännu intet allarm af oß: wi marcherade i största stillhet fort, at winna högden wid Lunden. Snön war allena den, som halp oß at conservera wåra order. Uti lysningen blefwo oß fiendens wakter först warse, då wi hade gjort halfwa wägen. Men som de gjorde sig den tankan, at wi omöjeligen torde wåga at gå med hela Arméen öfwer, inbillade de sig i förstone, det man wore et starkt partie, som sökte at winna Malmö, in til deß at det ljust blef, befunno med stor consternation hela Arméen wara i full marche, då strax utur deß läger sköts Danska Lösen til Allarm-Skott. Den öfwermåttan sköna och goda order, som Ko-

(e) Staden Lund. Londinum Gothorum.

Konungen af Dannemark håller uti alt with s
Armée, hwar orsak at wi nästan tillika hör
Lösen och sågo hans Armée begynna march
ra. De många grafwar och sten=murar fö
hindrade oss mycket at fortsätta (marchen) i s
dan hast som wi önskade. Ofwerste Budber
med sina Dragoner obligerades altså efson
offtast at sitta af til at planera wägen, hwi
ken alt uppehöll oss, at fiendens Armée h
samm sig så när at intaga den åstundande hög
den, som wår. Bägge Arméerne gjorde si
största flit, estimerandes, som ock uti san
ning war, stor avantage at wara den första
Wid Solens upgång, som så skön och kla
gjorde hela den dagen, som någon uti Julio
hade bägge Arméerne hwarandra uti full
sigte. Bägge marcherade uti en order på
Colonner och formerade likasom en triangel >
ingen gaf den andra efter, at uti god orde
beflita sig om at först intaga den lilla backen
som du wet ligger rätt wid wäggarna p
Lunden. Förtropparna, så fiendens som wå
ra, lika starke af 300 hästar, kommo nästa
uti et moment til den samma, och begynte
altså klockan emellan 8 och 9 denna så hård
och mycket disputerade batallien. Wåre för
troppar eller Avantgarde war så lyckelig,
med stor vigueur poussera fiendens, uti hwi
ken rencontre General Carl Arensdorf bl
så blesserad, at han intet den dagen, ej ell

när

sin här i werlden låter bewista någon action mera. Fiendens Dragoner under Öfwersten BRÖKENHUSEN soutenerade icke allenast sina Förtroppar mycket tappert och wäl, utan ock pousserade Öfwerste BUDBERGS Dragoner Finnar, så at de råkade uti största confusion. Wår högra och fiendens wänstra flygel gjorde halft om, den första til wänster, den sista til höger; igenom hwilken mouvement Arméerne funno sig en bataille. Och som du ser af den öfwergjorde figuren, woro ock de ofwansagde flyglar närmare at gå à la charge, än resten, som först 1½ timma därefter kommo därtil. Lif-Regementet war så lyckligt, at poussera så wäl fiendens första som andra linia; men som BRANHOFS Regemente Finnar 4 Esquadroner, intet woro lika lyckelige, utan strax blefwo uti confusion bragte, och aldeles på flykten slagne, tordes jag med Lif-Regementet intet fullfölja, hwarigenom fienden fick tid at recolligera sig och å nyo träffa på mig, hwilket icke lyckeligen aflopp, förutan at jag war så olyckelig at mista nästan alla mina Officerare: Öfwerste-Lieutenanten, Majoren illa blesserade, Ryttmäst. FAGERSKÖLD och Ryttmäst. LETMAN deßlikes: den goda PAIKUL samt min Ryttmästare för Lif-Compagniet, och Ryttmästar SPILHAMMER måste här alla tre sätta sitt käraste i loppet och blifwa på platsen: 3 Lieutenanter och

4 Cor-

4 Cornetter i lika mätto. Gref WITTENBERG som här först med reserven, eller andra linien den första til at soutenera, emedan 2 stenmurar, hwilka separerade bägge linierne, förhindrade honom at komma fort öfwer. Men han war intet så snart kommen, som han hade den olyckan at blifwa illa blesserad uti axlen, så at han måste bårt. Fienden, som nu war mycket starkare än wi, aldenstund at BUDBERGS och BRANHOFS Finnar, 7 Squadroner tilhopa, omöjeligen wille komma igen, sökte med all flit at bringa resten af wår högra flygel sammaledes på flykten: satte altså med alla sina Esquadroner af sin wänstra flygel oß mycket strar an; men Gud, som alt gjorde, gaf oß ännu den lyckan som tilförene, at så kasta hans första linia i confusion, at han ock sielf bragte hans andra: icke deß mindre som hans Cavallerie är olika bättre beridit än wårt, wann han lått så mycket, at han kunde sig sätta igen. Wår brafwa Konung, à la tête de neuf Escadrons, 1 Drabanter, 5 af Lif-Regementet och 2 af gamla Adelsfanan under Öfwerste DRAKE, 1 af GÜNTERSBERG, poursuiverade alt fort fiendens hela flygel, som esomoftast wände sig och träffade, men alt med lika olycka. Ändteligen måste han aldeles på flykten, sedan wi hade jagat honom alt combattant in uti sitt läger, och när han där ej heller fann sig fri,

fat-

fattade han den resolution, at söka sin retraite til Landskrona. Men som han först måste gå öfwer samma pass, som wi hade gått om natten til honom, war det underligt at se, at isen, som för oss war så stark, kunde intet favorisera hans dessein, utan indste där enfonceera, så at där några hundrade hästar blefwo i loppet. Här skedde större massacre än tilförene:, att det som balancerade at drunkna, blef nederhuggit: Icke mindre komma en hop öfwer, hwaribland Konungen och Prins GEORGE woro, den förstes häst blesserad, och den andre sielf, såsom berättas, dock säger jag detta intet förwißt. Uti denna poursuiten blef Hans Maj:ts häst, som heter Totten, gifwen af KNUT TOTT, skuten i pannan, hwilket obligerade Hans Maj:t at sätta sig på Brillant, en af de Fransöske, på hwilken Han ock hela dagen sedan satt. General Lieutenant FERSEN blef ocksä rätt wid passet illa blesserad, och sedermera i det han wille resa til Malmö, fången af de troppar som hade investerat Malmö under Maj. SVANVEDELS commando, hwilken sökte at draga sig tilbaka til sin Armée. Här wid passet måste wi nu arretera oss. Några woro af den sentiment, at fullfölja widare, somlige wille gerna plundra fiendens bagage, som här måst war arreterat och intet kom öfwer, hwilket en stor del ock gjorde: Ingen gjorde sig andra tan-

kar,

kar, än at hela victorien war på wår sida. De som gerna wille plundra, sade at fiendens högra flygel hade retirerat sig förr än den wänstra, som wi fullfölgde: fiendens hela Infanterie hade sig gifwit och woro under Lunden ståendes utan gewär. Detta war deras raison til at fulkomligen begifwa sig til maroderi: men Gud, som all ting gjorde, gaf Hans Maj:t at följa någras råd, som rådde oförgripeligen uti denna incertituden, hwarest resten af wår Armée war, at den upsöka och deß lycka at årfara. Blef altså strax befalt at marchera. Hans Maj:t sjelf, à la tête de ses neuf Escadrons tog sin marche recta up åt Lunden, dit ifrån detta paßet war en liten mil. Uti marchen frögdades hwar och en öfwer Hans Maj:ts lycka och stora victoire, hwar och en gratulerade så Hans Maj:t som sig inbördes öfwer dens andras wälstånd, och at Gud hade behagat göra den dagen så lyckelig, at hwar och en kunde wisa sin trohet emot en så nådig och god Herre. I deßa tankar och med sådana förnögda sinnen marcherade wi til deß wi kommo half mil ifrån Lunden, och årfaro wårt Infanteries och wänstra flygels olika destin med wår högra. Hit hafwer jag med mina egna ögon sedt och wet altså wara sanfärdigt, som jag åstundar dö en salig människa. Några små particulariteter mera at beskrifwa, skulle falla alt för långt.

Detta är nog til at wara informerad om alt, och jag tror ingen låter se någon rapport mer pertinent.

Därhos dig nu wil jag skrifwa hwad som hos wårt Infanterie är passeradt, efter all den rapport Hans Maj:t därom har inhämtadt, alt in til dess wi åter igen kommo uti action med wåra 9 Escadroner. Då jag åter kan säga hwad jag sjelf har sedt och observerat. Uti denna tilbaka marchen, då wi alla gladast woro, erforo wi huru wårt Infanterie, som fört än wänstra flygelen war kommen à la Charge, wår efter en god resistence likwäl pousseradt af fiendens, som war ock så mycket starkare än wårt. Wåra woro 10 Batailloner, mycket swage för den stora inritade siukdomen: fiendens war efter fångne Officerares bekännelse 17, af hwilka woro 3 Holländske Båtsmän, som på andalynktone, som du låter se, blefwo illa handterade. Uti denna rencontren blef CHRISTOPHER GYLLENSTIERNA strart blesserad af 9 hugg i huswudet och fången, dock strart af wåra igentagen: LARS MÖRNER strart dödskuten, som commenderade JERNSKÖLDS Regemente: en hel hop Capitainer, så af Garde, som ock andra af Infanterie, blefwo ock på platsen: månge blesserade. Wänstra flygelen blef så hårdt angripen, at han ock måste wika. Gen. Lieut.

GAL-

GALLE död på platsen, Öfwerste BORCKHUSEN med största delen af sina Officerare och Finska Dragoner nedergjorde och war ingenstädes på platsen så mycket döda at se, som där desse Finnar och Holländske Båtemän emot aftonen blefwo caputerade. PEHR HIERTA, Öfwerste MELLIN, Öfwerste LICHTON, alla tre blesserade; dock biwistade den andre hela actionen til aftonen, och den tredie war blesserad af 5 kulor, hwaraf ännu 4 sitta i lifwet på honom. GUSTAF LINDE, som commenderade som Öfwerste-Lieut. under MELLIN, blef på platsen död: GUSTAF KRUSE, som commenderade en Squadron under PEHR HIERTA, blef illa blesserad, dock nu remitterar han sig wäl: 4 Ryttmästare samt Majoren af West-Götharne illa blesserade. twå Ryttmästare döde däraf på platsen: af MELLINS Regemente blefwo ock 2 Ryttmästare på platsen: af LICHTONS 3, ASCHENBERGS Major LINDEHIELM illa blesserad, mycket Lieutenanter och andra Officerare blefwo straxt (döde), som jag intet alla känner, så wäl som mycket gemene Ryttare. Huru nu wäre blefwo med sådan vigueur poussérade, så fattade de likwäl den resolution, at sätta sig och å nyo försöka sin lycka; men fiendens Cavallerie, som så öfwermåttan wäl beridit war, och af denna successen så högmodigt, at de med lika vigueur dem attaquera-

de, så at wårt Infanterie och wänstra flygel måste retirera sig båst de kunde alt inunder Lunden på en högd, där som orten syntes för wåra mycket avantageux, emedan wårt Infanterie kom at intaga några af dessa stenmurar, som jag tilförene hade sagt så många sinnom. Så snart wåre denna högden innehade, formerade fienden en ny bataille til at attaquera wåra, tagandes sitt Infanterie midt emellan sig, och gjorde af sin högra flygel twänne flyglar; alt wårt Artillerie war redan i hans händer, c'est à dire, alla Regements-Styckerne: andra woro intet med. Detta fiendens upsåt tjänte ock wåra at formera åfwen sådan bataille. Gen. Lieut. SCHULTZ, Gen. Major SCHÖNLEBEN, General Major MORTAGNE, rangerade wårt Infanterie och wänstra flygel, uti en bataille, lik med fiendens, wår högra flygel formerad af wår wänstra, uti denna rencontren, blef strax poufserad: wårt Infanterie, särdeles Garde, gjorde merveille. Wår wänstra flygel hade ock i begynnelsen avantage. Men efter den högra hade plierat, Infanterie kunde intet mera gjöra, än resistera fiendens starka attaque, måste ändteligen wår wänstra flygel, sedan den åtskilliga gånger chargerat, retirera sig så wäl som resten af alt wårt folk in under Staden Lunden. Fienden, som likwäl hade lidit stort nederlag uti denna lilla Bataillen, avancerade

alt

alt fort på wåra, in til deß de kommo och togo in murarna under Lunden. Hår måste han altså stutsa och låta något ro sit folk, som så wål som wårt war öfwermåttan fatiguerat. Med Stycken incommoderade han continuerligen wåra, ehuru stilla resten stod, til at något remittera sig. Uti denna estat woro affairerne. Wi som fölgde Hans Maj:t, inbillade oß hafwa victorien: wi trodde at wårt Infanterie och flygel poursuiverade fiendens på en annan route: fienden trodde för säkert, at den delen af wår högra flygel, som hade warit så lycklig, blef förfölgd af deras wånstra flygel: alla wåra, förutan wi, som fölgde Hans Maj:t, woro uti samma tanka som fienden. Ambassadeuren; Herr Johan Gyllenstierna; alla Civil-Betjånte, och andra som woro med wår Armée och intet commando hade, funno rådeligast, i det de sågo en del af wår högra flygel pliera, sans retourner à la charge, wår wånstra och Infanteriet wara obligerat at cedera fienden platsen och Artillerie, wi som fullfölgde fienden komma också utur synen, at söka salvera sig til Malmö, dit de bragte tiender om wår entiere defaite och woro dår alt in til Tisdagsmorgonen, så wål som hela Garnisonen uti denna inquietuden. Det som måst så dem, som wårt folk under Lunden plågade, war den fullkomna tankan de hade, at Hans Maj:t

war borta, efter alle trodde honom tillika med de 9 Squadroner som victoriserade, blifwa poursuiverad på den wägen, som löper åt Ysted. Uti dessa åtskilliga tankar lefde nu hwar och en, då fienden blef utaf wår nådigste Herres marche warse, som marcherade med sina 9 Squadroner ifrån ofwansagde pass tilbaka til Lunden. En hop af fienden blef strart detacherad pour nous reconnoitre. Så snart de sågo oß wara fiender, blefwo de helt annorledes til mods. Deras bataille som de hade formerat emot wåra, som stodo under Lunden, blef i så måtto changerad, at de wände fronten emot oß och kommo oß emot en pleine bataille uti 2 linier ståld. Wår surprise kan du ock lätt inbilla dig. Wi woro en poignée du monde emot alt detta, hwar resten af wår Armée war, wiste ingen at berätta, ej heller kunde wi det ringaste se. Dannes lösen begynte skjutas på oß, som likwäl ingen man skadde. Om icke wi ocksa finge stor inquietude later jag dig döma. Här war inted annat, än vainere ou mourir. Hans Maj:ts stora Courage och Exempel tillät ingen andra tankar än at gå i JEsu namn på och påminna oß, at wi hade så wäl med det ordet Hjelp GUD erhållit victorien öfwer den ena flygelen. Gud, som allena för denna dagen bör ära, förblindade så fienden, som Han oß upshyste. Fiendens irresolution, som för-

orsakade honom at göra halte, gaf oss icke allenast tid at avancera til den terrain, som Hans Maj:t mer än någon annan judicerade avantageux, utan ock gaf resten af wår Armée under Lunden at judicera af fiendens hastiga Changement, at honom något inquietera måtte, och altså fatta den resolution at följa uti bataille ses pas, til at se hwad på färde kunde wara. Hans Maj:t sade alla sådana obligeanta ord, at hwar och en, så Officerare som gemene, skattade sig lyckliga, at uti en sådan honorable action, så wisa den affection de draga för Hans Maj:ts Person. Fienden avancerade in på oss i god ordres. wi ocksa fot för fot, wiljandes intet gerna quittera den goda terrain wi woro uppå. Fienden som hetsigare war at avancera, blef ändteligen utaf 2 högar obligerad at separera sig och öpna sig, hwilken mouvement wi observerade och så i akt togo, at wi just i detta momentet gingo à la charge, och Gud stod oss så bi, at wi åter igen pousserade den första linien så wäl som den andra, och poursuiverade dem i denna confusion alt in til sitt Infanterie, som hade tagit sin marche kring om denna lilla hauteuren. Här kommer den högra flygelen, som fienden hade formerat til at soutenera sin wänstra, som med sådan stor confusion blef pousserad, at den ock bragte deras Infanterie uti någon desordre. Wåra woro alla 9 i en

i en linea stålde, och ehuruwäl wi ock intet woro utan confusion en poursuivant, så observerade wi likwäl efter Hans Maj:ts befallning, at hålla wåra troppar slutna, så myckket som möjeligt war. Denna successen animerade oß och decouragerade fienden, som likwäl i god ordre under Gen. Major MEERHEIM wille souteniera sina; men blef lika olyckllg och med samma desordre alt in til sitt Infanterie pousserad, hwilket bragtes ochså uti den desordre, at det med sin decharge gjorde sina egna så stor skada som oß. Wi måste likwäl stutsa och söka at något sätta oß i order igen. Hans Maj:t sjelf temte hade pousserat sin Häst midt igenom fiendernas troppar til en högd, at se om intet skulle ses til wårt Infanterie och resten af wårt Cavallerie: blef dem strart warse, och förde dem i största hast oß til hjelp. Wi woro nu i armar på nytt, marcherandes bägge fatta. Fienden wille intet ställa sig som tilförene ifrån sitt Infanterie. Wi hade fått en högd in, och en stor stenmur, som betäkte wår wänstra sida. Fronten af oß bägge war så changerad, at wi wände nu bägge wår Flanc åt Staden. Här blifwer jag warse Hans Maj:t på sin hwita Häst à la tête de deux Escadrons, som gaf mig at döma, at wi nu fingo hjelp. General ASCHENBERG kom ock på sidan med några andra Squadroner i fullt galopp, hwarup-

uppå wi studsade, at winna så mycket mera tid, för än komma à la charge, så at wåra kunde hinna dertil. Fienden blef nu Hans Maj:t warse, som ock General ASCHENBERG sielf avancerade med största delen af wårt Cavallerie, och wille taga dem i flanquen, blef så bestört, at han balancerade om, at wända sig emot dem eller gå på oss. I denna hans irresolution avancerade wi alle och gingo så lyckeligen à la charge, at wi poussérade dem fullkomligen, ehuruwäl här war rudare fägtande än hela dagen tilförene. GUSTAF OXENSTIERNA blef här illa i axlen för min egen Squadron blesserad: CLAS HORN, Cornett af min Öfwerste-Lieutenant, som hade allena blifwit öfwer af Officerare för den Squadron, och den med största admiration för en sådan yngling fört halfwa dagen, blef på platsen död: en min Ryttmästare i lika måtto benämnd ERIC INGVALSSON. Fiendens Cavallerie gick nu fort, lämnandes Infanteriet blott. De Squadroner, som intet fullföljde fienden, giorde main-basse på Infanteriet, i en diefwuls måtto, särdeles på Holländska Båtsmännen, och hade ingen slippit med lifwet, där icke Fältmarskalken HELMFELDT hade befalt gifwa qwarter åt 1500 knektar, som ännu lefde och blefwo til fånga tagne. Tre eller 400 knektar af fienden, som långt tilförene hade rittat ut, hade tagit in en Kyrko-Gård, hwaräst

ur defiléen, at komma til det ofwannämnde passet, gåfwo sådana salvor på wåra Ryttare, i det de fullföljde fiendens Cavallerie i denna defiléen, at wi obligerades at stutsa, til at afwakta om något nytt wore kommit, under faveur af dessa passerade. Alt fiendens Rytteri formerade å nyo sina Squadroner, efter som de kommo utur defiléen. Wi resolverade at böja dem en annan wäg före, så at de intet skulle komma oß förbi öfwer passet, dit wi wäl märkte at deras dessein wore at retirera sig. Wi woro ock i fullt werk begrepne och redan wunnit någorlunda wår intention; men mörkret betog oß, så at wi intet mera kunde se; hwarföre Hans Maj:t lät göra halte åt alla Trupparna, til at intet risquera något i mörkret. Fiendens Cavallerie och dessa 3 eller 400 knektar, som i sanning war alt det Infanterie fienden bragte härifrån, salverade sig altså i faveur af mörkret, och kommo om natten öfwer detta passet til Landskrona. Gud ware ewinnerligen ära och pris för en så stor victoria och lyckelig dag. Hans Maj:t marcherade altså tilbakars och camperade den natten under Lunden. Dagen därefter lät Han på walstaden göra choram och allwar Tacksägelse. 57 små och stora stycken af fiendens fördes af platsen in: alla deras munitions- och provisions-wagnar til et stort antal, i lika måtto Fahnor, Standarter och

Pu-

Pukor hafwa wi bytt; men olika. Wi hafwe i sanning mist 9 Standarter, 12 Fahnor, 1 par Pukor: Wi hafwe tagit 38 Fahnor, 27 Standarter och 2 par Pukor: största delen af bagaget deras blef i sticket: en del af wårt blef ock i begynnelsen plundradt: ifrån Öfwersten til Fändrickar hafwe wi 117 Fångar; inemot 2000 gemena. Huru många Officerare de mist, wet jag intet: Men en del af Öfwerlöpare säga 7 Öfwerstar skulle de, måste altså 4 blifwit på platsen, ty 2, EICHSTEDT och ÖRTZ hafwa wi fångna; som likwäl lära af sina blessurer dö. Alla wåre Officiers de marque; som wi hafwe mist, äro häruti nämnde. Huru mycket folk är på platsen blifwit, kan jag intet säga förwißt, hwarföre säger jag intet. Wi hafwe mist mycket; men fienden olika mer, när man räknar hans Infanterie som blef nedergjordt. Alla Holländska Officerare och gemena, hafwer Hans Maj:t skickat til Götheborg, sedan de äro wäl regalerade wordne: därifrån skickas de en pleine Liberté til Holland. Öfwersten BUDBERG är af wåra Öfwerstar allen fången. Onsdagen bröt Hans Maj:t up ifrån Lunden, och satte sig i fiendens Läger, hwaräst war abondance af all provision, hö och hafra; win, som wi på lång tid intet hade haft, fingo wi en quantité. 8 dagar därefter bröto wi up, och marcherade Lands-Krona förbi

til

til Helsingborg. Staden togo wi strax in, och nu ligger alt wårt Infanterie därinne och Slottet mineras, hwilket wi hoppas at innan få dagar blifwa mästare af. Cavalleriet står här för Lands-Krona, til at förhindra, at Cavalleriet, som fienden har kastat därin, intet kan gå at secourera Helsingborg. Så snart wi det få, gå wi i wåra qwarter, som wi wäl behöfwe. J går skedde Fånga-Byte: De hafwa allenast haft af alla wåra i denna Sommaren gjorde 420: så många hafwa wi gifwit tilbaka.

---

2. *General*-Qwartermästaren, sedan K. R. m. m. Gr. *Dalbergs* Bref och *Relation* om Slaget wid Lund, til Fält-marskalken *Baron Gustaf Baner*: framkommit *in Januar*. 1675 (f).

Högwälborne Herre, Riks-Råd och Fält-Marskalk.

Jag förmodar at åtskilliga mina skrifwelser sig hafwa infunnit, och Ed. Excell. berättat, hwad uti et och annat här wid Arméen nu en tid härtåt passerat, och war min fista

---

(f) Någon liten frihet är wid afskrifningen brukad til meningens redighet.

ssta skrifwelse af Hufwud-Qwarteret Lilla Harje. Men som den Aldrahögste och Rättwise Guden, nådigst hafwer behagat at dämpa fiendens högmod, och bekröna Hans Kongl. Maj:ts Wapen med en öfwermåttan stor victoria, til Fäderneslandsens och alla deß trogna Inbyggares wälfärd, så wil jag i möjeligaste korthet om en så remaquable action berätta, som nästan i wårt Seculo icke skal wara förelupen.

Och som Eder Excell. icke okunnigt är den resolution, som Hans Kongl. Maj:t i Läget för Sylinge i Halland fattade, at draga den ankommande secours utur Swerige uti en sådan hastighet til sig, och fienden oförmärkt gå öfwer gränsen, at Hans Maj:t dem kunde uti sina qwarter surprenera, affärdigade H. M. til den ändan H. Exc. Herr Johan Gyllenstierna och min ringa Person, at draga den försorg, och således beordra Regementerna, at de i tysthet på en dag, ifrån alla orter på et rendevous när in wid gränsen, sig med Hans K. Maj:t kunde conjungera. Detta som det blef exsequerat, förde den consequence, at Hans Kongl. Maj:t den 21 October wid Hambna alla Tropparna för sig fann i bataille rangerade, och dagen därefter uphröt, at Hans Maj:t, (det högeligen är at förundra) den 24. fast öfwer grän-

sen

sen tit i Skåne avancerade, förr än fienden af dess anmarche hade någon kunskap. Fienden hade på den tiden förlagt sig uti qwarter alt ifrå Hallands-Ås och in til Herrewads Kloster, långst ut med Angelholms Å, som är et godt och difficilt pass, Rönne-Å benämdt, och Konungen i Dannemark war då gången jämte Prins GEORG til Köpenhamn, och Hertigen af PLÖEN til Holsten, så at commando af Arméen war undergifwit bägge Generalerna ARENSDORFERNA. Fienden igenom några de wåras desordres alarmerad, begynte sammandraga sina Troppar, och satte sig wid Åby uppå en skön och wid plan, och Konungen af Dannemark begaf sig af detta tilfället igen öfwer til sin Armée, görandes mine at förbinda wår ankomst wid Åby; men som dess troppar i sådan hast ej kunde sammanbringas, i synnerhet de, som under General Major MEERHEIM bloquerade Malmö, war dess Armée den 28 Octob. wid Hans Maj:ts ankomst til bemälte Åby, redan upbruten, och gången emot Herrewads Kloster, sammanledes bemälte rivier och passage til wårt commandement, hwilket Hans Maj:t följande dagen passerade med den resolution, at gå fienden på hälarna, och emedan han i qwarteren icke mera war at surprenera, at bringa honom til action: gick alt därföre marschen et stycke på Herrewads Kloster.

Men

Men såsom man på alla wägar och byar fann en öfwermåttan stor myckenhet af fiendens sjuka, så ock fast all dess bagage drog sig ifrån Angelholm och inemot Helsingborg, hwarunder Konungens i Dannemark 12 beladne Mulåsnor, Dess, samt Prins GEORGS och hela Generalitetets hand-håstar och bagage war begripit; och åfwen den kunskap inkom, at fienden hade quitterat Herrewads Kloster och dragit sig in emot Getinge-Bro: alt därföre bögde Hans Maj:t af på högra handen, och kom d. 30 för Helsingborg, hwilket Hans Maj:t för denna gången wille gå förbi, och allenast söka det ifrån fienden at afskära. Men som wid Arméen fans en öfwermåttan stor mangel på Proviant, men i synnerhet på Salt, resolverade Hans Maj:t, sådant genom goda ordres utur Helsingborgs stad låta utbringa, förmenandes H. Maj:t, at Borgmästare och Råd igenom några deputerade sig hos Hans Maj:t skulle infinna. Men såsom ingen af dem sig instälte och Hans Maj:t ock utan dess såg, at både bagage och en stor myckenhet af folk sig låt öfwer Sundet bringa, och Borgmästaren BENGT PIHL hade låtit berätta, at 1500 man til Häst och Fot skulle där wara inkomna, ty befalte Hans Maj:t några Brigader at detachera och storma Staden, hwilket ock utan synnerlig resistence, samma dag skedde, och Arméen med en och annan nödtorft blef försedd.

Da-

Dagen dårefter skedde upbrottet til en by Börsle benåmd, icke långt ifrån en riviere eller Å, Rå benåmd, hwilken Hans Maj:t årnade följande dagen passera. Men fienden, som sökte at afskåra Hans Maj:t wågen åt Malmö, och dårigenom wille förhindra Malmö all tilförsel, kom dagen dårefter och satte sig uti en stor fördel, framför passet, icke långt ifrån Wallagra by, uti Nya, Gantofta och Kastlösa byar, så at det fast omöjeligt war, rivieren at passera, hälst emedan den war djup och åtwen på bägge sidor hög och precipitant: passerade altså, fast i några dagar, hår på orten ej annat, ån bägge Konungarne hälsade hwarannan afton och morgon, med wanliga Swenska och Danska lösen, och at de Danske, emot all höflighet och utan respect til Hans K. Maj:ts Person, canonerade fast halfwa dagen Hans Maj:ts Hufwud-Qwarter och eget Logemente; dock utan skada, och blef det af Hans Maj:t icke det ringaste aktadt. Och ehuruwål fienden gjorde mine, at blifwa dår en tid beståendes, bröt han dock den 8 Novemb. up, och Kongl. Maj:t, som årnade secondera Malmö, moverade sig om midnattstid imellan den 8 och 9 Novemb. i den intention, at söka winna och afskåra fienden ifrån Keflinge Bro, Lund och consequenter Malmö, samt hela det fetaste Landet alt in til Ystad. Gick altså mar-

chen

then hela natten och följande dagen til Togarp och Syrköping, hwaräst fienden på andra sidan wid Renneberg med en del Troppar stod i Bataille. Hans Maj:t ärnade gå öfwer paßet samma afton, men andra morgonen paßerade Hans Maj:t wid Syrköping Rå-Å, förmenandes fienden skulle stå i full bataille, eller söka förhindra passagen. Men han hade allaredan afsedt Hans Maj:ts intention: hade alt därföre i största hast, dragit sig om natten til Keslinge-Bro och där med hela sin Armée öfwer Lydde-Å, hwarpå H. Maj:t gick öfwer Keßlöf emot Flatmans wad, och fann den 11 Nov. fienden på andra sidan om paßet, uti full bataille för sig, som ock igenom några Dragoner och Stycken avancerade emot paßet, at förhindra passagen: Och som Arméen både af den swåra marche, som ock den öfwermåttan stora mangel af Bröd, Öl och Salt, war mycket fatiguerad, matt, och siukdom begynte med magt grassera; ty resolverade Hans Maj:t, at stå här något stilla, både at observera fiendens contenance, så ock hwilla Arméen och anskaffa vivres, satte så Arméen imellan stora Harje och Örtofta i bataille och läger. H. Maj:t tog deß Hufwud-Qwarter i Benstrup en liten by, och Infanterie samt Artillerie i Lilla Harje, näst wid Ån. Fienden, som detta såg, begynte om natten gent öfwer Lilla

la Harje göra 2 batterier och följande dagen canonera Lilla Harje, dock aldeles utan skada. Detta at revenchera, låt Hans Maj:t följande natten skjuta eld i Hoby, hwaräst 6 Regementer af fiendens stodo, samt på Hasta, som dock ej wille brinna. Detta förorsakade fienden, at han satte sig i full bataille framför wårt Campement, dragandes sin Armée utur byarna, och efter Han begynte bygga och hade Keslinge-Bro och communicationen aldeles öpen med Lands-Krona; ty commenderades Öfwerste GÜNTERSBERG at afbränna Keslinge, Hallarps och Andelöfs Broarna. Imedlertid och som Landtmannen i Skåne, emot all ed och plikt, gjorde fienden en öfwer alla måtton stor tilförsel, den han ock ifrån Köpenhamn hade, och wår Armée däremot icke det ringaste soulagement fann, i det mangelen af Bröd ändteligen blef stillad, men Öl och Salt war ingalunda at bekomma; alt därföre begynte af det färska köttet och wattendrickningen, sjukdomen så taga öfwerhanden, at de hopetals dödde och sjuknade, hwilket på ändalykten hela Arméen hade ruinerat, där icke Gud underligen oss hade räddat. Wid Lilla Harje war et Möllnwad, där man wäl med slutne Esquadroner kunde gå öfwer; ty hade Hans Maj:t fattat de tankar hos sig, at fogeligen om nattetid kunna gå öfwer, förr än fienden det blefwe warse, och altså, at

komma honom på halsen förr än han kom i positur, hwarföre på alt sätt situationen på andra sidan inunder fiendens läger af åtskilliga blef recognoscerad; men den 17 Nov. wille Hans Maj:t det sielf i ögonsken taga incognito och oförmärkt, wille ingen annan hafwa med sig än Fält-Marskalken, General ASCHEBERG och mig, förblifwandes Hans Maj:t därefter wid sin förra mening, ärnade dock likwäl förbida Gref PONTI Excellence med deß Troppar och Öfwerste BARANOFF, som då war i marche. Imedlertid ankom Öfwerste KRUSE med 250 Knektar ifrån Halmstad, som ock därefter Öfwerste L. ASCHENBERG med Helsingarna, och begynte wäderleken sig til frost inclinera, så at Lydde-Å, så småningom begynte lägga sig. Under alt detta recognoscerade H. Exc. Herr JOH. GYLLENSTIERNA och Gen. Lieut. FERSEN, Keflinge och den tracten, och funno bron i det tilstånd, at hon skulle stå i hast at reparera, och uppå hwar sida om bron 2 paß at rida igenom wid Högs och Keflinge Qwarnar, icke långt ifrån bron, så at de förmente passagen på den orten fogeligen skulle kunna gå för sig, där wintren icke skulle continuera. Detta gaf Hans Maj:t anledning sådant i Person sielf jämte Fält-Marskalken och General ASCHEBERG at recognoscera, hafwandes den commoditet, at kunna i 5 Colonner, bron inträk-

nandes, gå tillika öfwer paßet och formera sig, förr än fienden om nattetid sig skulle kunna sammandraga och komma i positur, då äfwen BARONOFFS Regemente ankom, fienden också blef förstärkt, i det GYLDENLEW ankom med 1300 Norska Knektar och Ammiral TROMP med 1000 Mariniers. Härupå hölls Krigs-Råd och wardt beslutit at exequera så snart följande dagen skulle inbryta, som ock alla ordres därom i pennan fattades. Men som imedlertid kölden ju mer och mer tiltog, och isen af åtskilliga hölls för stark nog at kunna passera; alt därföre befalte Hans Maj:t mig och General ASCHEBERG därom grundelig at recognoscera, det ock skedde, och jag åtskillige prof af isens starkhet Hans Maj:t inbragte. Det förändrade Hans Maj:ts förra tankar och dessein aldeles, så at Hans Maj:t nu ärnade, uppå de af oß nu recognoscerade ställen, öfwergå: blef altså resolveradt i HErrans Namn följande natten efter första Advents-Söndag at fullföljas, och wardt således anordnadt, at om aftonen kl. 10 bröto Förtropparna under Öfwerste ROLFSHUSEN och Öftw. ERNST LODH upp emot stora Harje, följandes därpå samma wäg 8 commenderade 6 pundige och mindre Stycken, och således hela Infanteriet. Högra flygelen tog efter midnatten marchen i twänne Colonner på wänstra handen af Infan-

fanteriet, och wänstra flygelen sammaledes i 2 Colonner på wänstra handen om högra flygelen, dragandes sig alt tilsammans i 5 Colonner intil paßet, så at fast alt uti god ordning emot kl. 4 om måndags-morgonen d. 4 Decemb. war neder wid paßet i beredskap at gå öfwer, då Hans Maj:t i HErrans JEsu Namn, wid utdelt Loßning GUD Hjelp, befallte alla tillika, at på en gång bryta löst, hwilket genom den Alswåldigas hjelp i en sådan god ordning och med sådan god lycka skedde, at hela Arméen med Stycken och alt innom half-annan tima, Gudi ärat, befann sig utan den ringaste Allarme med fienden uppå et fält, ½ mil ifrån Hans läger och hyttorna af deß wänstra flygel. Därpå drog högra flygelen sig uppå högra handen uti sin tilbörliga tog-ordning, följde ock Infanteriet af den wänstra och gingo Stångeby förbi, continuerandes altså marchen åt högden emot Lund, som denna gången war Bruden, hwarom man dansa skulle. At förundra är det, och aldeles Guds werk, at hwarken fiendens patrouiller, wakt, eller den ringaste af dem wår marche observerade, som et Canon-skått war från Lågret; ehuruwäl uti wårt Läger öfwer 20 Hyttor uti Eld upgingo, och wårt swåra Artillerie och bagage, som sig inemot stora Harje drog, et sådant bullrande af wagnar, hästar, skrik och rop för-

orsakade, at det fast en mil kunde höras. Men dagen begynte först at uptäcka wår marche, och fiendens förwakt af 8 troppar kommo til häst; lösen gafs med Stycken i Lägret; Bukor, Trummor och Trummeter, jämte et stort gny lät höra sig, och så såg man hwar och en wilja komma til häst och deßa oförmodeliga gäster deras wäg at förhindra. Hans Maj:t war fuller intentionerad at gå på deß Läger förr än de fingo slå à l'arme; men som det hölls för avantageusare at winna högden af Lund, ty gick marchen också Stångby förbi åt Walkier uti en god ordentelig togordning. Och såsom då fienden drog sina Troppar oß på wänstra handen, i ordning, continuerandes sin wäg alt brede-jämte oß, så hade det fast det anseendet, at han förr skulle winna Lund än som wi; men som wår högra flygel alt fort avancerade, och wår wänstra flygel ifrån den högra mycket war eloignerad, och fienden syntes wilja oß den attaquera och afskära, ty befalte Hans Maj:t mig i största hast bringa Gen. Lieut. FERSEN de ordres, at han sig bredewid Infanteriet och och på deß wänstra hand, således skulle framdraga, at han både Infanteriet kunde betäcka, så ock wara den högra flygelen så mycket närmare, hwilket, emedan det skedde, avancerade wår högra flygel, så at den begynte sig fram wid Helgona Kyrka sinka til wänster uppå högden.

Och som fienden war allaredan så när avancerad, at deße 2 Nordiske Konungar för denna gången utan Hufwud-Action ej kunde skiljas; ty begyntes Combatten aldraförst om morgonen kl. 9 imellan wår högra flygel (hwaråst Hans Maj:t, Fältmarskalken, General ASCHEBERG, jämte deß ordinarie Commendeur Gen. Lieut. FERSEN och Gen. Major WITTENBERG woro tilstädes) och fiendens wänstra flygel, Commenderad af Generalen CARL ARENSDORFF, (där ock Konungen af Dannemark sjelf war present) med en sådan hastighet, så at strax i begynnelsen åtskillige Squadroner, så af fiendens, som wåra, ledo skada. Men fienden blef i denna första Chargen genast repousserad och Grefwe WITTENBERG befallt at förfölja dem. Och som fienden, wäl wetandes at wåra hästar woro mycket matta, fägtade så wäl då som mästa hela dagen med Caracoller, satte den sig igen, men blef strax andra och tredje gången af de wåra repousserad, uti hwilken Action Öfwerste-Lieut. SIEGEROT samt åtskilliga förnäma Officerare blefwo qwäste och Öfwerste SEHESTEDT blesserad hos oß fången inbragt. Som då imedlertid bägge Arméerne aldeles hade gjort begynnelsen på alla orter at träffa, och Hans Maj:t befruktade at wårt Infanterie skulle lida nöd, efter några utaf fiendens Squadroner i träffningen drogo sig til höger, in emot

Infanteriet; ty blef Herr Grefwe GUSTAF CARLSSON af Hans Maj:t beordrad, at föra en del af BARONOFS Regemente, hwaraf då redan dess Öfwerste war blesserad, til wårt Infanteries succurs: och emedan Öfwersten GUNTERSBERGS ena Squadron jämte RENSKÖLDS Squadron uti träffningen hade förföljt fiendens Troppar altförmycket på wänstra handen, ty blefwo de ock uti trängslen och röken från Hans Maj:ts flygel separerade, men kommo wårt Infanterie til succurs och kastade 2 Bataillorner öfweranda. Hans Maj:t trängde altså widare på fienden med sitt Drabante- Garde- och Lif-Regemente, gamla Adelsfanan, drifwandes dem ifrån det ena rummet til det andra öfwer Galgeberget, hwilke sig hwar gång swängde och igen satte, bara at utmatta de wåra, hwarföre H. Maj:t gaf ordres de novo at gå uppå, och således hänga sig wid och ej släppa, förr än de aldeles blefwo obligerade at quittera fältet, hwilket också skedde. Och i det H. K. Maj:t dem förfölgde, afsände Han mig til Infanteriet, at kunna dess tilstånd berätta, som ocksa skedde, hafwandes det aldeles öfweranda kastat 10 af fiendens Bataillorner, så ock de med TROMP ankomna 1000 Båtsmän; men wår wänstra flygel war med fiendens högra flygel, som af åtskilliga fiendens Squadroner war reformerad, i full action. Och som wårt In-

Infanterie stod wid sådan conjunctur i slacka fältet, skyndade jag mig til H. K. Maj:t, tilståndet at berätta, och fann, at Hans Maj:t hade drifwit fienden igenom deß Läger och sedan i största confusion öfwer paßet wid Flatmanswäd, Swenstorp och Krute-Qwarn, uppå hwilka ställen några hundrade woro infallne i isen, ... en god half mil, warandes däribland wåra Squadroner, jämte General ASCHEBERG och Gen. Lieut. FERSEN som dödeligen blef blesserad. Men som H: Maj:t igenom min rapport förorsakades at tänka på deß Infanteries tilstånd; ty bröt H. Maj:t up tilbaka, finnandes wår wänstra flygel jämte Infanteriet en combattant med fienden i Action hardt när in wid Lund, canonerandes hwarandra med Stycken. Sedan attaqverade H. Maj:t med de få hos sig hafwande och trötta Squadroner på den emotkommande fienden, conjungerade sig med wänstra flygelen och Infanteriet, som wid Hans Maj:ts ankomst, begynte at avancera H. Maj:t emot. Och som H. Maj:t då de novo formerade sin bataille, så drog sig fiendens Infanterie, bestående af . . 3 öfwerblefne Bataillonner, uti Walkier, fattade posto uppå Kyrkogården: men som Hans Maj:t begynte avancera, drog sig fiendens Cavallerie i största hast tilbaka om byen, drog Infanteriet til sig och så mycket möjeligt war, emedan det be-

gynte blifwa afton och mörkt, quitterade fäl-tet, och drog sig hastigt emot Lands-Krona, lämnandes H. Maj:t, efter en hel dags skarpt och blodigt fägtande, fältet, samt victorien, jämte 46 stora och sinå Stycken, största delen af bagage, hwarunder Konungens i Dannemark Silfwer-Wagn war och Kammar-Wagn, jämte all Ammunition. 37 Fanor och Standarter, samt 170 Officerare, och inemot 2000 fångar gemena. Hafwandes fienden af 13 Batailloner samt 1000 Matroser icke behållit mer än ofwansagde 3 Bataillonér, bestående i als af 6 Fanor. Af de wåra är blefwen död Herr Gen. Lieut. Galle, Öfw. Aston Borckhusen, Lars Mörner: Öfwerste Budberg förlorad, at man ej wet om han är död eller fången: Öfwerste Siegeroth, Öfw. Lodh, Capit. Stormhatt, Capit. Wrangel döde. Men qwäste äro följande: Gen. Lieut. Fersen, som ock fången: Gref Wittenberg, Öfw. Christoph. Gyllenstierna med 11 blessurer: Öfw. Pehr Hierta, Öfw. Gyntersberg, Öfw. Lichton, Öfw. Rolfshusen, Öfw. Baronoff, Gr. Gustaf Oxenstierna Gabrielsson, Öfw. Börstel och Öfw. Kruse, Öfw. Örneklo, Öfw. Mellin, Öfw. Lieut. Naschert, Öfw. Leschert, Öfw. Capit. Rehbinder, Lieut. Palmqvist och åtskilliga mera: wid paß 2000 döde finnas på bägge sidor wid Walstaden. Af-

fienden äro döde, Gen. Lieut. ARENSDORFF, Gref HOLCK, Öfw. BIBOU; men qwäste och fångne Öfw. SEHESTEDT, ÖRTZ och flere. Standarter och Fanor hafwer fienden af oß emot 20 stycken. Drabbningen på båda sidor hafwer warit så obstinat, och åtskilliga gånger så desperat, at victorien har balancerat, ja så, at sådant fägtande icke nyligen är hördt; ty största delen af wåra Squadroner hafwa 8, en del 11, och somliga 15, inemot 17 gånger med stor vigueur träffat, och efter alla Patroner warit förskutne, måst med bara wärjan, och det continuerligen in til aftonen och i samtälte 7 timar, hafwandes fienderna haft Hilf JEsus til Feldgeschrey. Och som wårt Cavallerie alt ifrån förra midnatt hade suttit til häst, och Infanteriet utom deß fatigueradt, fienden i gemen bättre beriden och constituerad war; ty lät Hans Maj:t sig med denna stora Guds Nåde förnöja, at deß egna National-Troppar, däribland inga främmande, utan til en stor del sjuka, hafwa af Gud haft den lyckan, at drifwa en sådan stält och högmodig fiende utur fältet och taga honom kransen af hufwudet. Den alswåldige Guden ware ewinnerlig tack och ära, som i så många stora farligheter, hafwer bewarat Hans Kongl. Maj:t. Och hafwer man öfwer denna Konungens stora tapperhet och oförlikliga Vaillance och Conduite sig icke nogsamt

samt funnat förundra, som icke allenast Squadronerna redresserat, utan dem til Combatt sielf anfördt, ja twänne fiendens Squadroner til marche och fägtande animerat. H. Maj:ts häst blef ströst i hufwudet och kulan slog H. Maj:t igenom hattebrädden. Fienden sätter sig nu öfwer til Seeland; men H. Maj:t står med Arméen i fiendens Läger, hwar wi hafwa funnit en mycken stor förråd af allahanda vivres och Ammunition (g).

(g) Ehuru detta brefwet icke är sammansatt med all den noghet som det föregående, har det likwäl åtskilliga små märkwärdigheter, som i det förra ej finnas, hwarföre det ock här fått rum. Den som med dessa berättelser wil jämföra de 2, som på Kongl. befallning, straxt efter, utgåfwos, (Se Herr *Ass.* HÖPPENERS Förteckn. på *Acta Publ.* p. 144.) och taga den stora Chartan til hielp, lär nog få tilräckelig kunskap om denna märkeliga Segren.

❧ ❧ ❧

V.

V.

Om Lifländska Godsens Reduction.

Kårt Upsatts öfwer det som förnämligast är *passeradt*, angående de Lifländska Saker, samt de hit inkallade Land-Rådens och Land-Marskalkens förhållande (*b*).

Anno 1681 månde Hans Kongl. Maj:t i nåder förordna en Commission i Lifland, som i följe af 1680 års Riksdags beslut, Reduction där sammastädes förrätta skulle, hwilken ock så wäl af den samma, som Reductions-Commission här i Stockholm fortsattes.

Anno 1687 fann Kongl. Maj:t godt, at en Land-Dag i Riga skulle hållas, hwaråst så wäl Adelen, som de andra Ständen Kongl. Maj:t och den Kongl. Familien deras hyllning aflägga borde; men då månde Ridderskapet, oaktadt ehuru wälgrundadt och allaredo faststäldt werk Reduction war, lik wäl understå sig at anföra och i Land-Dags Slu-

(*b*) Denna Summariska berättelse, tyckes wara upsatt någon förnäm Herre til minnes.

Slutet alleguera den i Lungby Anno 1678 gifna Resolution, medelst hwilken de wille draga sig ifrån Reductionen. Sådant har Hans Kongl. Maj:t med stor onåde uptagit och låtit genom Herr General-Gouverneuren, så wäl som genom et til dem särskildt öfwerskickadt bref, alfwarligen ställa dem deras stora ofog för ögonen, med befallning, at ändra Land-Dags Slutet, och en gång adquiescera wid den af Kongl. Maj:t gifna och faststälta Förordning, som med mera ses af bägge brefwen de dato den 1 Nov. 1687.

Anno 1688 när Hans Kongl. Maj:t förnummit at jämwäl uti 1681 års Land-Dags Slut, en hop oanständiga passager skulle stå införde, hafwer Hans Maj:t genom bref til K. Rådet och General-Gouverneuren i Nåder befalt, at samma Land-Dags Slut skulle Land-Råden tilbaka gifwas, som finnes af brefwen och särdeles det af den 11. Maji 1688.

Anno 1689 har Hans Kongl. Maj:t medelst dess afgångne Skrifwelse til Gen. Gouverneuren af d. 25 Septemb. begärat, at inskaffa noga underrättelse om den så kallade Harriska och Wiriska Rätten, samt insända et fullkomligt och Authentique Corpus Privilegiorum af Lifland, såsom ock alla Ridderska-

skapet, at affärda til Kongl. Maj:t twänne af deras Medlemmar, at de måtte blifwa nöjaktelidärwid hörde. Därpå begärde Ridderskapet Land-Dag, at utse dugelige Deputerade, som dem bewiljades, och blef fuller då först Öfwerste-Lieutenanten TIESENHUSEN och Capitain PATKULL nämde at wara Deputerade; men som TIESENHUSEN sedermera, dessimedelst at Hans Maj:t ogillade det af Gouverneuren SOOP approberade Land-Råds Walet, kom at gå Land-Råds Ämbetet qwitt, århöll Ridderskapet åter en Land-Dag, och då blef Land-Råd BUDBERG och Capitain PATKULL förordnade at wara Deputerade. Wid samma Land-Dag skal en Instruction wara upsatt för bemälte Deputerade, och med Edelig Reverse, de mutuo Silentio underskrifwen, hwilka bägge man ännu intet kunnat öfwerkomma.

Anno 1690 kommo ofwanbemälte bägge Deputerade til Stockholm öfwer, inlefwerandes Corpus Privilegiorum, och hade den nåden at blifwa åtskilliga gånger, så inför Kongl. Maj:t sielf, som i Reductions-Commissionen hörde öfwer Privilegierne, samt et och annat deras öfriga anbringande, hwarutinnan de ock fingo Kongl. Maj:ts Nådigsta Resolution, nämligen 1691 den 19 Maji och 17 Junii.

An-

Anno 1691 Om Sommaren reste den ena Deputerade, näml. BUDBERG öfwer til Riga; men PATKULL blef qwar, och sökte få tilstånd at följa Kongl. Maj:t neder åt Landet til Götheborg, det han ock årthöll.

Anno 1692. Sedan som på öfwannämde Deputerades ansökning en Land-Dag, hwarwid de skulle få aflägga Relation om sin förrättning, blef bewiljad, och Ridderskapet til den ändan kommit ihop i Wenden, insinuerade deße Deputerade, och låto offenteligen uppläsa den med mycket oförswarliga och sediticusa samt osanfärdiga expreßioner och meningar upfylta Relationen, syftande til K. Maj:ts Resolutioners, Reductions-Werkets och de Swenska Riks-Dags Beslutens, så wida de Lifland angå, illuderande och öfwerända kastande, samt til mycket annat ondt.

Wid samma Land-Dag, måtte ock Land-Råden med Land-Marskalken, icke allenast emottaga den anstöteliga af PATKULL conciperade upsatsen, Deliberanda kallad, utan ock den samma Ridderskapet til öfwerwägande framgifwa, hwarandes däraf den 3, 4, 5, 6, 7, 10, 16, 19, 21, 22, 23, 26 puncter mäst eftertänkelige.

Noch hafwa Land-Råden på samma Land-

dag

Dag sammtykt och underskrifwit den bekanta Pœnal-Constitutionen samt en Instruction för några så kallade Ridderskapets Residerande, hwaruti innan den 1 och 2 puncten äro mycket anstötelige. Hafwandes ock Land-Marskalken sedermera som residerande, genom affärdade bref til General-Superintendenten och Ord. Richtarne samma Instruction sökt at werkställa.

Sedan Ridderskapet woro från hwar annan skilde, hafwa Land-Råden och Land-Marskalken utom Land-Dagen gillat och för skäligt funnit, det af Capitaine PATKULL til Kongl. Maj:t upsatta hårda och oförswarliga brefwet, samt det samma med sina namn underskrifwit och til Kongl. Maj:t öfwerskickat. Därtil med hafwa de det samma i landet låtit kringspridas, kommandes Land-Rådet VIETINGHOFF ändå så mycket mer därwid at graveras, som han medelst sina til Land-Råden REICHAU och CRONSTIERNA affärde bref har persuaderat dem til underskrift af bemälte bref (*i*).

(*i*) Brefwet är underskrifwit den 30 Maji 1692 af 5 Herrar. Det finnes tryckt på Fransöska i *Description de la Livonie p. m.* 203, hwaräst hela *Lettre XII*, handlar om den Lifländska Reductionen ifrån pag. 195 til 217.

Efftest hafwa ock famma år 1692 den 19 Decemb. VIETINGHOFF och BUDBERG, medelst deras til Gouverneuren SOOP afskickade bref, sökt at hindra den emot Lieutenanten HINDRICH REHBINDER beordrade Execution, och således opponerat sig General Gouverneurens Auctoritet, och gifwit sig ut för Privat Folks och deras sakers förfäktare och förswarare, emot Kongl. Maj:ts Befallnings-Hafwandes Resolutioner och Förordningar, hwarofwer man ock uti en à part Skrift för den K. Commission klagat hafwer.

Samma år har Hans Kongl. Maj:t medelst deß bref af den 16 Julii och 22 Octob. beordrat Gouverneuren Soop at inquireta om den så kallade Pœnal-Constitutionen, hwilket han ock fullan efterkommit; men som Kongl. Maj:t fann den Ransakningen lam och ofullkomlig; dy månde Hans Kongl. Maj:t

Anno 1693 finna för godt, at medelst sit nådiga Bref af den 12 Januarii beordra General-Gouverneuren, at anställa däröfwer en ny ransakning wid sin öfwerkomst til Lifland.

Samma gång, nämligen den 12 Januarii, har ock Hans Kongl. Maj:t genom deß Bref til Gen. Gouverneuren befalt, at han wid sin öfwerkomst skulle utskrifwa en Land-

Dag,

Dag, och då förestälia Ridderskapet anstöteligheterna af det hårda til Kongl. Maj:t Anno 1692 öfwerskickade brefwet; såsom ock, at han widare skulle söka förnimma, om Samtel. Ridderskapet warit ense om bemälte Skrift? om den warit på Land-Dagen publice upläsen? hwilken därtil warit uphofsman? samt hwaräst och af hwem den är blifwen upsatt? &c.

När General-Gouverneuren kom öfwer til Lifland, anstälde han först en inquisition om den utgångne så kallade Pœnal-Constitution: och som han jämwäl då kom at få Deliberanda i händerne, ransakade ock han ofwenwäl, hwem som til den warit uphofsman, och huru därmed tilgångit, som Inquisitions Protocollet utwisar, och synes däraf, at hwarken Land-Råden eller PATKULL hafwa imer då, än nu, welat fram med sanningen, utan gjordt åtskilliga swinkar och undanflykter.

Imedlertid, såsom General-Gouverneuren i det öfriga hwad Land-Dagen angick, fann wara rådeligt at ställa saken på den foten, at LandRåden sjelfwe skulle anhålla om en Land-Dag; så blef ock samma Land-Dag i Riga på det sättet in Septemb: begynt. Dessutan och emedan Kongl. Maj:t för det öfriga

befall Gen. Gouverneuren, at Land-Råden och Land-Marskalken skulle tiltalas för det hårda til Kongl. Maj:t öfwerskickade brefwet, och dem imponeras at bewisa hwad de klagat, så afgick Kongl. Maj:ts ordre til Gen. Gouverneuren den 19 Julii 1693, at han skulle ansäga bemälte Land-Råd och Land-Marskalk, at de efter Land-Dagen skulle här comparera at swara för ofwanbemälte deras skrift, och bewisa hwad de klagat.

Land-Dagen gick imedlertid i Riga för sig, och hade Ridderskapet där besynnerligen för händer, at til præsentation upgifwa några personer til de vacerande Land-Råds ställen, samt at Land-Råd BUDBERG måtte få komma ur den Dorptiska i den Pernauska Kräytsen. Så hafwa de ock haft före det hårda brefwet til Kongl. Maj:t, och resolverat, at medelst en underdånigst ursäkt öfwer deß formalier hos Kongl. Maj:t inkomma: hwarom ock et bref upsattes och underskrefs den 14 Septemb. Ehuruwäl dock åtskillige drogo sig därifrån, intet wiljandes däruti hafwa någon del, som ses af Inquisitions-Protocollet. Item hafwa de då den gången sökt afböja Introduction af Charta Sigillata, anhållandes Ridderskapet hos General-Gouverneuren om suspenderande af samma Introduction, intil deß de kunde få Kongl. Maj:ts Nådiga

För-

Förklaring öfwer den Supplique, som de därom til Hans Maj:t wille låta afgå, hwilken ock blef upsatt och underskrifwen den 14 September.

Wid ofwanbemälte Land-Dag är ocksa händt, at när General-Gouverneuren begärde af Land-Råden communication af den anstöteliga Relationen, Matriculn och andra publique Acter, hafwa de intet welat förstå sig därtil, som Ridderskapet därutinnan gjordt et med dem, öfwer hwilket, såsom förökande Land-Rådens brott, man ock nu inför Kongl. Commission uti en särskild Skrift, så snart man kommit i ärfarenhet därom, klagat hafwer, och jämwäl bilagt Gen. Gouverneurens skrifteliga swar uti den saken til Kongl. Maj:ts förnämsta Ombudsman, som ock bestyrkes af Rigiska Recessen. Men Land-Råden hafwa efter deß publique uplåsande och århållen communication däraf, allenast begärt, at Ridderskapets bref til Gen. Gouverneuren i den saken måtte uplåsas, som ock skedt är.

Under warande Land-Dag, näml. d. 5 Sept. hafwer Gen. Gouverneuren skrifwit Land-Råden och Land-Marskalken til och beordrat dem, at efter Kongl. Maj:ts til honom afgångna nådiga befallning, förfoga sig til Stockholm, och där stå til swars för det af dem underskrefne swåra brefwet.

För

För det öfriga, som Gen. Gouverneuren förmärkte, at alt wid Land-Dagen gick ut på confusion och desordres, och han intet fick communication af de begärde publique Acter; altså månde han dissolvera Land-Dagen och låta Ridderskapet gå från hwarannan.

Land-Råden och Land-Marskalken hafwa sedermera efter Kongl. Maj:ts til Gen. Gouverneuren af den 2 Novemb. itererade nådiga Ordres begifwit sig på resan hit til Stockholm och anlände in Martio 1694, då Actionen strart emot dem in för den Kongl. Commissionen begyntes, som ock ännu continuerar (*k*).

(*k*) De blefwo dömde från lifwet, men benådades med 6 års fängelse, hwaruti de höllos til d. 5 April 1697, då Konungen på sin Bikt-Faders, förmodeligen D. G. WALLINS föreställning, släpte dem på fri fot. Wart för sin död. At Capit. PATKULL under ransakningen smydde undan, med mera, kan ses af Hans Lefwernes Beskrifning, som Herr Sec. GJÖRWELL utgifwit år 1755 Sid. 7. Förstigt behagar Läsaren jämföra ofwannämde Bok *Description de la Livonie avec une Relation de l'origine, du progrès & de la Decadence de l'ordre Teutonique. Utrecht, 1705.*

VI.

Konung CARL XI. egenhändiga Breef til K. Rådet Gref BENGT OXENSTJERNA (l).

Num. 1.

Wälborne Herr Råd.

Herr Rådet wille i morgon låta upsättja den Fullmagten för VELLINGEN, som min Gemål skal skrifwa under,

H 4 och

(l) Huru högt wärde med rätta sättes på Store Konungars Handbref, behöfwer ej nämnas, efter det är en allmänt ärkänd sak. De gynnände omdömen, hwarmed Kon. CARL XII egenhändiga bref (tryckte i Herr Sec. GJÖRWELLS Nya Sw. *Bibl.* 1 Band. Sid. 159 och 213. samt K. R. Gref STENBOCKS Lefwerne Del. 1.) blifwit ansedde af alla opartiska, äro därpå bewis. Af H. Maj:ts K. CARL XI. Handbref påminner jag mig ej hafwa sedt mer än et enda tryckt, näml. i Nytt Förråd af Handl. til Nord. Hist. St. 2. Sid. 111. Et annat är wäl ofta omrördt och til en del infördt i Swenska *Bibl.* Del. 2. Sid. 212. men hela brefwet är ej utgifwit. Jag har därföre trodt mig göra det allmänna et nöje med dessa brefwens framgifwande, efter Hufwud-Skrifterna, som ännu förwaras af H. Exc. Gref OXENSTIERNAS Dotters Sone-Son H. Herr Grefwen och Capitainen ARVED N. STENBOCK.

Henne den öfwergifwa uppå det min Gemål må henne kunna underskrifwa, härmed befaller jag H. R.

Stockholm uti Guds beskydd
d. 10 April 1685. *CAROLUS.*

Utanskrift.

A Mossieur & Comte Bengt Oxenstierna nôtre Senateur.

Num. 2.

Wälborne Herr Råd.

Emedan i dag med påsten är et bref utaf Vellingen kommit til min Gemål, hwaröfwer jag gerna wil hafwa H. R. mening därom, hwad man skal gifwa honom för ordres, altså wille H. R. komma uppå några timar hit in, uppå det jag finge öfwerlägga denna saken med H. R. ty han begärer swar igenom en exprès emedan tiden är kårt, hwarmed befaller jag H. R.

Stockholm uti Guds beskydd
d. 11 Maji 1685. *CAROLUS.*

Utanskrift

A Mossieur & Comte Bengt Oxenstierna nôtre Senateur à Rosersberg.

Påskrift:

Går härifrån i afton kl. tre fjerdingar uppå 8.

H. Exc. Gr. *Oxenstiernas* Påskrift:

Ankom kl. 1 om natten.

Num. 3.

Wälborne H. Råd.

Herr Rådets skrifwelse daterade Rosersberg bekom jag i går, jag kan intet tro det, den tractaten skal här innifrån blifwit uppenbarad, som jag hafwer slutit med Chur-Försten, emedan de som äre i Stockholm och mena kunna mycke årfara, intet hafwa wißt dårutaf, som H. R. wäl sjelf offta hafwer emot mig sagt, och jag jämwäl emot H. R. altså at jag intet wil tro det kommer härifrån, utan snarare ifrån Hålland eller Wien. Det wore lättfärdigt handlat, om någon utaf mina hade det uppenbarat, hwilket jag aldrig wil eller kan tro, förän jag kunde få med klara skäl se och förnimma. Det wore wäl det H. R. kunde utaf den Brandeburgiska Envoyén förnimma, med hwem la Vitiker brukar heimlig sammankomst, hwilket H. R. wille laga det H. R. finge weta in til deß jag wil Gud kommer til Stockholm igen. Gud gifwe det wore intet et påfund utaf Chur-Försten sjelf, det han kan ske hafwer betänkt sig til at ratificera tractaten, och finner uppå denna undanflygten til såga, detta är emot aftal utkommit utaf oß, för än det är blifwit tider, altså är jag intet skyldig at fortfara med ratificationen; emedan jag intet kan se utaf Grawenthals bref det . . . (m)

H 5 åt

(m) År oläsligt, men tycks wara Simson.

är öfwerkommen: förblifwandes Herr Rådets

Kongsör wäl affectionerade
d. 3 April 1686. CAROLUS.

Utanskrift:

A Mossieur le Comte Bengt Oxenstierna Nostre Senateur à Stockholm.

H. *Exc.* Påskrift:

Ankom til Rosersberg d. 7 Aprilis 1686.

Num. 4.

Wälborne Herr Grefwe och Kongelig Råd.

Det är mig af hjertat okärt til at förnimma och se utur de Skrifter, som H. K. Rådet mig i dag öfwergaf, det släta tilståndet H. K. R. sig nu uti befinner, men mig ändå af hjertat okärare, det jag intet så i alt, som jag gerna wille, kan H. K. Rådet hjelpa, för den stora gäld och skuld Riket häftar före, hwilket är H. K. R. så wäl kunnigt som mig, emedan H. K. R. det utaf de papperen och skrifter nogsamt hafwer intagit, hwilka blefwo utaf mig i fiol i Rådet upwiste och inlagde. Jag kan aldrig tilfyllest berömma och med tacksamhet årkänna emot H. K. R. den stora (tjänst), och intet med millioner penningar til at upwägga, det jag näst Gud, hafwer til at tacka och tilskrifwa H. K. R. det jag

jag och mit Rike hafwa i sju år njutit den hugneliga Freden, hwilket jag näst Gud tilskrifwer allena H. K. M. conduite och upplysta förstånd, och beder H. K. Rådet wille intet tröttas därmed, utan ännu framgent däruti framhärda, emedan jag mig aldeles, näst Gud, kan uppå H. K. Rådet lita. Hwad den Assignationen widkommer, som H. K. Rådet hafwer bekommit uppå Salig Herr Grefwe TOTTS Sterbhus, berättade mig SILFVERBRAND i dag, at däruppå intet mera resterar än 3000. Rd., som skulle innan några dagar blifwa betalte, så at H. K. Rådet kan då tilfyllest betala Banquen, och så befria sit endaste Gods Rosersberg. Det wore wäl, om H. K. Rådet wille ingifwa uppå en lista de Godsen med mera, som Reductions Commission wil ifrån H. K. M. taga, och H. K. M. förmenar böra förstås under den lifstids-friheten med, som H. K. M. utaf mig bekommit hafwer, så wäl som om rätta sammanhanget utaf Huset, som BRIGAN innehafwer: enär jag det bekommer, wil jag mig däröfwer så förklara, så at jag wil förmoda, det H. K. M. skal kunna wara nögd. Förblifwandes

H. K. M.

Stockholm d. 27 Junii 1687 wäl affectionerade
CAROLUS.

Num.

Num. 5.

Wälborne Herr Konglig Råd och Grefwe.

Jag bekom H. K. R. bref med expressen rätt nu, och ser där utur så wäl som af Öfwerste VELLINGKS bref, det Dannemark börjar ge goda ord; men jag hafwer hört utaf alla tider, så wäl som sielf årfarit, när Dannemark gifwer goda . . . . . . tro, och är bäst det man här hos oß lagar sig til med alt alfwar och intet nederlägger Wapnen förr än Hertigen af Holsten bekommer en Fästning til sin säkerhet, och wi något igenom Guds bistånd och tilhjelp uti Norge, samt Hertiginnan uti Lüneburg, uti det Oldenburgiske, om det intet sker, så kunne wi aldrig hafwa någon säkerhet för Danmark, befallandes H. K. R. i Guds beskydd

H. K. R.

Kongsör d. 26 Martii 1689.

affectionerade *CAROLUS.*

Utanskrift:

Til Herr Kongl. Rådet Grefwe *Bengt Oxenstierna* til Rosersberg.

H. *Exc.* Påskrift:

Ankom med en expresse d. 27 Martii 1689.

Num.

Num. 6.

Wålborne Herr Konglig Råd och Grefwe.

Som jag glömde til at säga H. K. R., det H. K. R. wille säga åt EHRENSTOLPE, som är Hertigens Minister af Holsten där uti Stockholm, det han wille skrifwa Hertigen til, det jag nu genast finge igen Öfwerste-Lieutenantens Compagnie och de andra efter hand, emedan året är nu til ändan, som jag hafwer lofwat Hertigen til at behålla dem, förblifwer

H. K. R.

Kongsör d. 12 Febr. 1697. affectionerade *CAROLUS.*

Bref och *Billetter* utan *dato.*

Num. 7.

Om Herr Konglig Rådet wille i afton kl. 7 komma hit up uppå en Julklubba, adieu

CAROLUS.

Num. 8.

Wålborne Herr Konglig Råd och Grefwe.

Jag såg i går afton när jag upgick, det Grefwe STARENBERG intet hade swarta kläder uppå sig. Det wore wäl, det H. K. R. wille

le låta efterfråga, om han tog någon sorg an eller intet.

H. K. R.

affectionerade
CAROLUS.

Num. 9.

Wälborne Herr Råd.

Om Herr Rådet wille låta en akta uppå enär Drottningen hafwer tilbadat och kommer utur Badstugan, så wele wi följa åt dit til måltids, låtandes H. R. komma sin wagn uti Stallgården.

adieu

CAROLUS.

Num. 10.

Wälborne Herr Råd.

Jag glömde til at säga H. R. det H. R. wille befalla Lejonclou, det han ingen låter weta därutaf, det han sänder jouvelerna kommer än sin Broder Barkman som skal föra dem öfwer til Helsingborg och därifrån med påsten hitsända: när jouvelerna äro bårta, så kan han sända de andra sakerna öfwer til Mohus och låta dem levereras til Konglig Rådet Herr Aschenberg.

adieu

CAROLUS.

VII.

Om Reductions-Liquidationen.

Kongl. Maj:ts *Instruction*, hwarefter *Commissarien* Ädel och Wälbördig *Jonas Schönberg*, såsom *Actor Causæ*, på Kongl. Maj:ts wägnar, förmedelst tilförene undfången Fullmagt, widare sig hafwer at rätta, angående årsättningar efter 1655, 1680 och 1683 års Riksdags beslutet af de *abalienerade* Krono Godsen: Gifwen på *Stockholms* Slott den 16 *Sept. A:o* 1685 (*n*).

1.

Nligger Commissarien SCHÖNBERG, at låta upsätta en specification på alla Höfdingedömen uti Swerige och Finland, samt alle därunder liggande Provincier, och sedan af Kongl. Kammar-Collegio och af Kongl. Reductions-Commissionen söka och begära extracter på alla sådana Gods, som uti Provincierne äro abalienerade, och årsättas böra.

2).

(*n*) Detta Document, som torde gifwa underrättelse om sättet, huru årsättning skulle indrifwas för de bärtskänkte och reducerade Gods, meddelas efter Originalet, hwilket mig är lämnadt af en benägen Gynnare, som jag ej wet om jag äger frihet at nämna.

2). Äfwen ock begära och låta afcopiera hwar Resolution, som fallen är uti Reductions-Commissionen öfwer sådana Gods, så at han däraf kan icke allenast se hwar Godset är belåget, och hwilken det bör årsätta, utan ock Godsets natur och hwad det räntar, och med hwad års ränta det kommer at reduceras.

3). Den Resolution, som Kongl. Maj:t allernådigst gifwit öfwer dem, som ej äro solvendo och kunna årsätta de conditionerade Godsen, som med consens äro abalienerade, måste han ock låta sig gifwa, och göra sig informerad för huru högt pris de äro försålde, formerandes därefter uträkning, om Godsen förr än de 10 åren äro förlupne, kunna Kongl. Maj:t hemfalla.

4). När han nu sålunda har bekommit specification på Donatariernes och Godsets namn och hwar de äro belägne, samt hwad Resolutioner däröfwer äro fallne, då tager han sig före, den ena Provincien efter den andra, och utsöker först och främst de största och importantesta Godsen som årsättas böra, och med Possessorerna är någon fara, at icke wara solvendo, kunnandes sedan efter handen, uti de af mindre wigt vigilera, sökandes widare underrättelse uti Kongl. Kammar-Collegio, hwad uti den saken är tilgjort, sedan

den

den af Kongl. Maj:t dit remitterades, såsom ock sielf corresponderar med Gouverneurerne och Lands-Höfdingarna, begärandes af dem underrättelse hwad uti Provincierna, denna saken beträffande, härtil är gjordt, och hwad egendom det är at tilgå, görandes sig imedlertid widare noga underrättad om Donatariernes wilkor och hwar de äro boende, och hwad de hafwa på en eller annan ort in bonis.

5). När han sedan har bekommit föregående underrättelse, då söker han hos Executoren först sequestration på Egendomen, at den ej må abalieneras, efter han har klar dom för sig, begärandes därhos at wederbörande må efter Lag föreläggas en wiß tid, efter som han innom eller utom Lagsagu kan wara boendes, at inkomma för Kongl. Reductions-Commissionen och göra riktigt för sådana gods eller upwisa sina skäl.

6). Skulle wederbörande intet innom den föreskrefne tiden inkomma, då söker han mätning och wärdering efter Kongl. Executions-Stadgan, til så stort quantum som ärsättas bör.

7). Skulle ock wederbörande hafwa Gods at ärsätta och icke kunna åstadkomma Penningar, at inlösa de abalienerade Godsen,

må förfrågas hos Kongl. Maj:t om Kongl. Maj:t will at hans Gods skola försäljas, och de abalienerade inlösas; eller om Hans K. Maj:t wille nöja sig med lika godt Wederlag uti samma eller någon annan Province.

8). Skulle någon quæstion eller differents upkomma, om den eller den woore skyldig at årsätta bem:te Gods, etc. då skal han den quæstion uti Reductions-Commissionen andraga och dess Resolution däröfwer hämta.

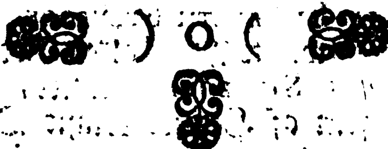
9). Åfwenwål skulle någon differentz uti sjelfwa arfskiftet upkomma, at han ej har ärft, utan det eller det Godset köpt eller bytt, etc. så skola ock alla sådana quæstioner uti Reductions-Commissionen afgöras; men om arfskiften och Inventarierne skola examineras och skärskådas, då skal sådant uptagas och afgöras uti Kongl. Executions-Commissionen.

10). Men skulle några quæstiones Juris infalla, som mera röra arfwingarnas rätt sins imellan, än Kongl. Maj:ts rättighet, då måste den saken uti Kongl. Hof-Rätter uptagas och afgöras, och uti sådant mål bör han ock därsammastädes vigilera uti Kongl. Maj:ts Interesse.

11). Wiljandes Kongl. Maj:t ock låta afgå bref til Kongl. Hof-Rätten, Kongl. Kammar-Collegium och Kongl. Reductions-Commission, samt Öfwer-Ståthållaren och alla Gouverneurer och Lands-Höfdingar, at de icke allenast befordra Werket, utan ock at Executorerne tidigt correspondera med honom härom. Datum ut supra.

CAROLUS.

E. LOVISIN.

VIII.

Relation om en besynnerlig händelse, som sig tildragit på Kongl. Lust-Slottet Carlberg (o) 1693.

Konung CARL XI:tes Drottning, ULRICA ELEONORA, Högloflig i åminnelse, afled den 26 Julii 1693 på Carlberg, Hwilkens Lik således där blef qwarstående, til deß de wanliga anstalter til Hennes Maj:ts begrafning woro gjorde, och bewakades imedlertid igenom wakt af Kongl. Lif-Garder.

Wid Kongl. Hofwet war samma tid Grefwe Axel Lilljes Enke-Grefwinna, Fru Maria Elisabeth Stenbock, Kongl. Rådet och Öfwerste-Marskalken Grefwe Johan Gabriel Stenbocks Syster, Hofmästerinna, som af Hennes Maj:t Drottningen

(o) Berättelsen lämnas sådan som han är funnen, och trowärdigheten underställes hwars och ens behag. Då Historien är upfyld af underliga händelser wid Kongl. Personers Födelse, lärer ej rum nekas åt en, som skal hafwa händt wid et Dödsfall.

gen warit i tiden mycket älskad och hos Henne stådt i gansta stor Nåd. Denna Hofmästerinna, har under den tiden Hennes Maj:ts Drottningens Lik stått på Carlberg, legat sjuk i Stockholm. Hon har ock haft en liten hund, wid namn Camillo, den hon mycket hållit utaf. En natt då Capitaine STORMCRANTZ af Kongl. Gardet, hade sin wakt hos Kongl. Liket på Carlberg, hände sig, at en Sorg-Wagn från Hofwet, med Facklor omkring och treanne par hästar förespänd, samt et Fruentimmer uti, kom farandes, hwilket strax raporterades til Capitainen af wakten, som då han såg wagnen komma och stanna utanför stora Trappan wid Slottet, gick utföre at taga emot den som satt i wagnen. Och när han såg det war Hofmästerinnan STENBOCK, den han kände, och at hon hade sin lilla hund Camillo på armen, tog han henne i handen och förde henne trappan upföre samt släpte henne in uti den Salen, hwaråst Hennes Maj:ts Drottningens Lik stod, men blef sjelf uti Förstugan utanföre. Enär Hofmästerinnan warit någon stund inne hos Liket, och Capitainen begynte undra af hwad orsak hon där drögde så länge allena, föll honom den nyfikenhet in, at igenom nyckelhålet titta in i Salen där hon war, och fick då se, som han tyckte, Hofmästerinnan med

nes Högst-Sällig Maj:t Drottningen sitta alsammans wid et Fenster i Salen och talas wid; hwaraf han blef så förskräckt, at han strax begynte spotta blod; dock sådant oaktadt, raporterade han dagen efter alt detta Hans Maj:t Konungen. Den förmenta Hofmästerinnan kom sedermera icke tilbaka utur Salen, utan hon, tillika med wagn, hästar och hela Equipagen förswann utur de närwarandes åsyn, utan at någon kunde säga hwart alsammans tog wägen. För sin död har ofwannämnde Capitaine Stormcrantz berättat, at då han wid Trappan mötte den förmenta Hofmästerinnan och tog henne i handen, har hennes hand warit lika som man tagit uti en Swamp.

Behållte Capitaine dog trenne dagar därefter; men Hofmästerinnan, som låg sjuk i Stockholm, och om denna händelse på Carlberg ingen kunskap hade, afled sex weckor efter Hennes Maj:ts död.

Denna händelsen är så mycket mera märkwärdig, som hela den då wid Carlberg förordnade wakten sedt wagnen, hwaruti den förmenta Hofmästerinnan kom åkandes, och därom raporterat Capitainen af wakten. Hwartil kommer, at enär Hans

Maj:t

Maj:t Konungen sjelf dårom fått kunskap, skola ordres blifwit wid Kongl. Gardet utgifne, det ingen skulle understå sig dårom tala eller denna håndelsen utsprida.

Rättelser.

Sid. 26: r. 14. läs Commissarierne.
29: 6. l. M. vostra in.
31: 5. st. suo l. fù.
31: 11. l. promosso.
32: 5. l. e rare.
32: 18. st. breve l. beve.
36: 10. l. ultimamente.
42: 27 l. talleri
47: 23. l. sussidii stranieri.
52: 29. l. tilwitelser.
58: 15. l. mig.
59: 22. l. med.
66: 18. l. betalningar.
67: 24. l. Hans.
76: 25. l. befunno de.
78: 32. st. icke l. lika.
111: 2. l. nöjakteligen.

At några accenter uti Italienska Relationen fela, torde benäget ursäktas.

Handlingar
Til
Konung CARL XI:tes
Historia.

Andra Samlingen.

STOCKHOLM,
Tryckte på Direct. LARS SALVII kåstnad,
1764.

Imprimatur

N. von OELREICH.

Företal.

Wid det tilfälle Andra Samlingen af dessa Handlingar här lämnas det Allmänna, bör jag ej underlåta, at efter möjligheten fullgöra en skyldighet, som en och annan förnämn Witterhets-Älskare påmint, nemligen at berätta, hwarifrån de blifwit mig til afskrift meddelta: en så mycket billigare påminnelse, som jag i första Samlingen ej wid hwart och et Document anteknat hwilke af dem woro ägare utan allenast korteligen nämnt i Företalet, at de woro tagne ur Store Herrars Archiver.

Jag får således tilfälle at med ödmjuk årkänsla nämna Kammar-Herren hos H. K. Höghet Kron-Prinsen och Riddaren af Kongl. Nordstjerne-Orden Herr Grefwe *Nils Gyldenstolpe*, samt Kammar-Herren och Capitainen wid Kongl. Arméens Flotta, Herr Grefwe *Arved N. Stenbock*: af hwilka den Förre äger Kongl. Rådet och Cancellie-Rådet Herr *Edvard Ehrenstens*, samt Kongl. Rådet och Præsid. i K. Cancellie-Colleg. Herr Grefwe *Nils Gyldenstolpes* efterlämnade Papper; den Senare Riks-Rådet och Riks-Ammiralen Gref *Gustaf Otto Stenbocks*, K. R. och Fältmarsk.

Gref *Magni Stenbocks*, Riks-Rådet Friherre *Bengt Gabrielsson Oxenstjernas*, Riks-Skattmästaren och Riks-Ammir. Gref *Gabriel Bengtson Oxenstjernas*, samt K. Rådet och Præsid. i Kongl. Cancellie-Collegio; Gref *Bengt Oxenstjernas* Handlingar, utom åtskilliga *De la Gardiska*, som genom Arf och Giftermål kommit ibland de Grefl. *Stenbockiska*. Af synnerlig kärlek til den Witterhets del, som rör wår Swenska Historia; af ömhet öfwer den oboteliga skada och förstöring, som genom eld eller andra tilfällen förorsakas i kunskapen om forntidens händelser, och utmärkt gunst emot mig, hafwa de behagat lämna mig öppet tillträde til deras Samlingar, dem jag til detta mitt ändamål sökt nyttja.

De twå Handlingar som finnas under Num. I, förwaras af Hr. Gr. *Gyldenstolpe*. Af dem har jag icke haft Originaler, utan gamla rena och rediga afskrifter, hwilka tyckas wara copierade utur Riks-Drotzen Gref *Pehr Brahe* den Yngres Samlingar, som jag förmenar mig kunna sluta, dels af sjelfwa stylens likhet med andra Grefl. *Brahiska* Handlingar, dels däraf, at både Hans Exc. Gref *Nils Gyldenstolpe* och hans yngre Broder Prof. wid Kongl. Åbo Acad. sedan Lagmannen *Sam. Gyldenstolpe*, i deras unga år någon tid wistades i samma Herres Hus, såsom Cancellers Secreterare för K. Academien i Åbo.

Num. II. är utur Hans Exc. Gref *B. Oxenstjernas* Archive, och tyckes, at döma efter

sty-

stylen, wara afskrifwit af President Secret. i K. Cancellie Collegio, sedermera Cancellie-Rådet; *Christian von Staude*. At Italienskan kunde tåla en eller annan liten förbättring, har jag wäl funnit; men ej wågat därwid göra någon ändring.

Wid Num. III. har jag följt en Copie utl. samma Herres Archive, skrifwen ganska rent, med en för den tiden i H. Exc. manuscripter nog känd och ofta förekommande hand. Sedan detta Document blef tryckt, hår Herr Grefwe *Stenbock* behåget ur Högbemälte Hans Exc. Boksamling meddelt mig en handskrifwen öfwersättning däraf på Tyska, gjord, som det synes, af den i Documentet nämnde *Hubbæus von Lichtenstern*, (så kallas han här) åtminstone aldeles ärnad til hans förswar emot H. Exc. Riks-Cancelleren, och försedd med ej mindre skarpa än bittra anmärkningar nästan wid hwar tredje eller fjerde rad. Titulen af Msc. är sådan: Des Schwedischen Reichs Cantzlers Herrn Grafen *De la Gardie* Apologia, die Er dem ohnlengst zur Halmstatt gehaltenen Reichs-Tag, gegen ohngenante seine Feinde, insinuiret hat, darumb das Er frembdes Werckh ohne noth mit hinein gesponnen, in Erleuterung gezogen. Sambt Clarer beständigen abbildung, was für eine gantz inhumane Verfolgung dieser Herr, der nun hierselbsten gegen etwan ohnangenehmes nachreden Apologien schreibet, bey einigen Jahren gegen *Habbæum von Lichtenstern*,

ohne die allergeringste ursach von der welt, ja gegen weit anderes verdienen sich hat zuwenden gefallen lassen. Som nu detta Document förmodeligen ej är almänt bekant, ej eller förtjänat, i anseende til dess hårda skrifart, at genom Trycket kungöras; men twifwelsutan likwäl är märkwärdig, om ej i den Politiska, dock i Lärdoms-Historien; wil jag korteligen här meddela någon underrättelse, om både Handlingarna och Saken.

Manuscriptet af 214 sidor regal 4:to är rent skrifwit med wål präntade Titel Blad, på et och annat ställe med gammal stil rättadt, och ibland med hel korta anmärkningar i bräddarna, öfwer af Hans Exc. Gref *Oxenstjernas* egen hand. Det består af

I. Af Företal til Läsaren på 1 ark, om början til owänskapen emellan Riks-Cancelleren och *Habbæus*, hwilken denne säger hafwa härflutit af olika sentimens circa Publica. Däreter följer

II. Riks-Cancellerens Försvars-Skrift under Titul: Des Reichs-Cantzlers in Schweden, Grafen *Magnus de la Gardie*, Apologia, so dem ohnlängst zue Halmstatt gehaltenen Reichs-Tag insinuiret worden, aus dem Schwedischen ins Teutsche wörtlichen inhalts übersetzet A:o 1678. Qui quæ vult dicit, quæ non vult audiet, & mordaces in tertios Apologiæ, Apologias pariunt. Hwilket är den egenteligen här omtalta skrift.

III. Widare förekommer Berättelse om *Habbæi* afsked ifrån Swerige, år 1670, efter 14

års

uti hwilken K. Swenska Krönan; hwilket endast består af Bref och Handlingar, samt inströdde anmärkningar; nämligen

1. Kongl. Maj:ts afsked för deß Resident wid Schwabiske och Öfwer-Rheniske Kräjsarne *Christian Habbæus Lichtenstern*, af Stockh. d. 3 Februarii 1670.

2. Kongl. Maj:ts Bref til Resid. *Habbæus Lichtenstern* af Stockh. d. 4 Febr. 1670, om deß afsked, afskeds-present och innestående fordrain.

3. Kongl. Maj:ts Recommendations-Bref til en Tysk Furste (som här ej nämnes) för Resid. *Habbæus*, af d. 4. Febr. 1670.

4. Riks-Cancell. Gr. *De la Gardies* Bref til *Habbæus* af d. 5 Febr. 1670.

5. Stats-Secreteraren *Frantz Joël Ornstedts* Bref til honom, af Stockholm d. 19. Febr. 1670 (då expeditionen afgick).

6. Kongl. Maj:ts Bref til Resid. *Habbæus*, af Stockholm d. 27 April 1667, om hans Tractamente.

7. Beslut, hwaruti de beskyllningar som R. Canc. honom gjordt, uptagas och wederläggas.

8. Utdrag af Hans Kongl. Maj:ts af Dannemark Bref til H. K. Maj:t af Swerige, dat. d. 23. Octob. 1673, til *Habbæi* försmar, öfwersatt ifrån Danskan på Tyska och vidimeradt af Kongl. Secreteraren wid Tyska Kongl. Cancelliet i Dannemark *Friederich Wolff*.

9. Fyra Bref från Fältmarsk. Pfaltz-Grefw. Philip: af Sultzbach til *Habbæus*, om Riks-Canc. owilja emot honom, gifne a) Öfwerstätorp (hwad ort?) den 11/21 Febr. b) Stockholm d. 8/18. Mart. c) Hamburg d. 7/17 Junii och d) från Zechlin i Mark-Brandeb. d. 19/29 Sept. 1673.

Ändteligen IV. är et Bihang under denna oförlikta Titul: *Ex ungve Leonem*: Deß Herren Grauen *De la Gardie* alte welt-bekante mit dem seeligen Grauen *von Schlippenbach* A:o 1653. Vorgegangene avanture, die man darumb guetgeachtet hat, an statt Kupferstucks hierbey zusetzen, damit aus derselben, als einem eigentlichen muster, jederman dieses muthlein erkennen, und dan desto gründlicher urtheilen möge, ob von demselben viel großes, und viel schöneres als er an *Habbæo* verrichtet, zuerwarten seye? Det innehåller wißa ställen ur Memoires de M:r Chanut på Tyska öfwersatte, som angå H. Exc:s disgrace hos Drottning CHRISTINA.

Alla deßa Skrifter och Handlingar hafwer Auctoren föresett med anmärkningar, icke färskilt satte nederst på sidan, utan midt in imellan Texten, som för Läsaren icke gör den behageligaste werkan.

Så mycket af deßa Handlingar någorlunda opartiskt kan dömas, tyckes början och fortgången af hela stridigheten warit denna: *Christian Habbæus Lichtenstern* (så nämnes han i K. Maj:ts Bref, och ej *Johan*, som ur *Zeidlers* och *Jöchers* Lex.

an-

anförwas i Nya Saml. St. 57.) började sedan i K. CARL GUSTAFS tid at tjena Swenska Kronan wid K. Maj:ts och Rikssens Cancellie, blef sedan brukad såsom Legations-Secreterare på åtskilliga ställen och slutligen såsom K. Swensk Resident wid Schwäbiska och Öfwer-Rheiniska Kräissarna i Tyskland; hwarunder han flera gånger accrediterades än til et, än til et annat Furstelighit Hof i Tyska Riket, dit han ock gjorde de anbefalta resor. Som han war en skickelig man, uträttade han wäl det honom anförtroddes, och gaf sådana rapporter, at Kongl. Regeringen och K. Canc. Coll. därmed funno sig nögde. I Tractamente wid dessa förrättningar hade han 3000 Rdal. årligen; men genom den penninge-brist, som den tiden war i Riket, erhöll han dem ej altid på wissa och utsatta tider. Missnögd däröfwer, skref han til Kongl. Swenska Ministeren med så fria utlåtelser, at han däröfwer i Kongl. Brefwet af d. 27 April 1667 fick alwarsamt tiltal. Dock följde därhos den Kongl. Nåd, at honom ännu tilades 1000 R:dal. årligen, til at ersätta hans kostnad wid resor och utom-ordenteliga förrättningar. Därmed fann han sig nog belåten; men som detta alt, ej heller sedan så precise utbetaltes, beslöt han omsider at söka sitt afsked ur Swenska tjänsten, som han sielf säger: Dem ewigen verderblichen Apostoliren ein ende zu machen. Hos Hans K. Maj:t anförde han som orsak härtil, at han på gifna fördelaktiga tilbud, ärnade träda i tjänst hos någon Tysk Furste, som med K. Swenska Hofwet

 war

war i slägtskap och förbund. (Men ej det war Hertigen af Hollstein.) Uppsägningen öfwerskickade han til Swerige år 1669; dertil upmuntrad äfwen af Riks-Cancelleren. I förstone gafs dertil icke allmänt bifall, men efter 7 månaders förlopp bewiljades honom afskedet, samt utfärdades i ganska nådiga ordasätt; så wäl som recommendations-bref til den oratäkte Fursten. Därjämte följde ej allenast försäkring om afskeds-present, af en kedja om 600 Riksdalers wärde, samt hans innestående Tractamente, som utgjorde wid pass 1000 R:dal., utan och de berömligaste omdömen om hans upförande och gjorda tjenster, både af Riks-Cancell. och Stats-Secret. *Ornstedt*. Men knapt hade han erhållit afskedet, förr än han, ocksålet för at gå til den omtalta Fursten, tog tjenst under Kronan Danmark och blef Kongl. Dansk Resident wid Neder-Sachsiska Kretsen. Detta steg förekom Riks-Cancel. Gr. *De la Gardie* misstänkt. Uti *Lichtenstierns* rapporter och rådslag, hade han jämwäl tankesätt i wissa ämnen ärender stridigt med sin öfwertygelse. När nu några Hof i Tyskland wisade kallsinnighet emot Swerige, i anseende til dess nära förbindelse med Frankrike, trodde Riks-Canc. at *Habbaeus* hos Tyska Chur- och Furstar ej gjordt Riket all den tjenst han kunnat; och ändteligen ökades misstanken däraf; at någon förebragte H. Exc. det *Habbaeus* de 3 sista åren 1667, 8 och 9 hade fört hemlig brefwäxling med Danmark. Imagen af missnöje häröfwer, fann Riks-Canc. för all ting rådeligt at bringa

gå *Habbæus* utur Danska tjänsten, hwilket gick så långt, at H. K. Maj:t sjelf skref därom til Konungen af Dannemark. *Habbæus* blef wäl där intagen i förswar 1673; men som han efterhand märkte, at Danske Riks-Cancelleren *Griffenfeld* ej war hans Gynnare, tog han däraf anledning at gå i Kejserlig tjänst. Imedlertid, som *Habbæus* utan twifwel fruktade at Gr. *De la Gardies* ogunst swart eller sent kunde hafwa någon widrig påfölgd, anwände han den bekantskap han ägde med Kongl. Swenska Fältmarskalken Pfaltz-Grefwen *Philip* af Sultzbach, och bad honom arbeta på öfwerenskommelse med H. Excellence. Pfaltz-Grefwen war därtil willig och talade med Riks-Cancelleren; men han kom icke öfwerens med Gr. *De la Gardie* i sina egna ärender, utan reste efter erhållit afsked om Sommaren 1673 missnögd ur Riket; än mindre förmådde han något uträtta til *Habbæi* fördel. Den påfölgd hade likwäl hans bemödande, at han fick weta hwad Riks-Cancelleren egenteligen hade emot *Habbæus*, hwilket han i de anförda bref strax gaf honom wid handen. Desse beskyllningar woro: 1) at *Habbæus* warit otacksam emot det han riktigt utbekommit sitt Tractamente; 2) at han talt illa om Riket och dess Ministrar; 3) at han fört hemlig bref-wäxling med Dannemark, de sista åren af sin tjänstetid under Swenska Kronan, och sedan gått i Dansk tjänst; 4) at han bortfördt alla sina Skrifter, dem han bordt inlämna til Kongl. Swenska Cancelliet. När *Habbæus* härom fick kunskap

och tilstånd at åberopa sig Pfaltz-Grefwens bref; skref han til Gr. *De la Gardie* så hårdt, at Pfaltz-Grefwen kallar det ein blutigen brieff, tog sig före ofwannämnde beskyllningar i förswar och sökte å daga lägga sin oskuld. Men efter denna och fler dylika skriftwäxlingar ledsnade Riks-Cancelleren; och lät genom Superintendenten *Leyser*, som detta år 1673 lämnade Swerige, anmoda *Habbæus* at intet widare i dessa saker movera. Ifrån den tiden war likasom et stillestånd, til dess *Habbæus* fick del af denna Förswars-Skrift. Då brast den qwafda elden ut i hans låga, genom det han såg sig däruti 2 gånger nämnd til sin wanheder. Wid det tilfället har han upsatt, eller låtit upsätta, sina stränga anmärkningar emot Hans Excellence; och til sin undskylan han bifogat de Kongl. brefwen. Det han anför emot ofwansagde beskyllningar, består däruti: at Riks-Cancelleren ofta låtit honom stå i förskott, under sin beskicknings-tid; at Hans Exc. sjelf i K. Senaten sökt hindra, det *Habbæus* ej måtte qwarhållas, då en del af deras Excellencer ej wille samtycka til hans afsked; at han skilts med heder från Swerige, bewisar han med sina århållna bref; at han är oskyldig i correspondencen med Dannemark, lägger han å daga med H. K. Maj:ts af Dannemark bref; at han gått i Dansk tjänst tror han ej wara fel; emedan andre, såsom Generalerne *Würtz*, *Weyer*, *Arensdorf* och *Duncam* gjordt det samma, utan at sådant blifwit lagt dem til last; at hans skrifter stodo i godt förwar, ordenteligen

ligen registrerade, utan at någon dem fått se, och at wid afskedstagandet ingen påminnelse skedt därom. Men han tillägger ock i synnerhet twå hårda beskyllningar, nemligen: at Riks-Cancelleren befallt Fältmarskalken *Horn* i Stade, uti eller omkring Hamburg, fasttaga *Habbæus* lefwande eller död, och at Hans Exc. med Danske Riks-Cancelleren *Griffenfeld* haft collusion om *Habbæi* förjagande ur Danska tjänsten.

Efter alt utseende stadnade dock icke saken blott wid Manuscripter, utan *Habbæus* tykes åfwen genom Tryck utgifwit någon del af dessa Handlingar. Som Cancellie-Rådet Wälborne Herr *M. von Celse* gunstigast behagat underrätta mig, finnes i framledne Ärki-Biskopen Doct. *Eric Benzelii* påbegynta Samling til en Catalogus Historicorum Svecicorum, denna Rubrique: Des Reichs-Cantzlers in Schweden Grafen *Magnus Gabriel De la Gardie* Apologie, so dem ohnlängst zu Halmstadt gehaltenen Reichs-Tage insinuiret worden, aus dem Schwedischen ins Teutschen wörtlichen inhalts übersetzet. Gedruckt Anno 1678. 4:o. Men om denna tryckta Skrift innehåller alla dem, som finnas i omrörde Msc. eller allenast någon del däraf, kan jag ännu ej säga.

Wid jämnförande af den i Första Samlingen tryckta Skrift och denna Tyska Öfwersättning, har jag funnit dessa skiljaktigheter, förnämligast:

Handl.

Handl. til K. C. XI. Hist. 1. Saml.	Tyska Öfwersättningen.
Pag. 51. r. 18. skenbara.	T. för Ständerna.
53. r. 15. redeliga.	T. edeliga.
ib. r. 19. 20. pro unioa anchora-mätto.	finnas ej i Tyskan.
55. r. 8. 1667.	T. 1674.
9. andras upsåt.	T. onda intention och förehafwande.
56. r. 24. tröghet.	T. otrohet.
58. r. 22 & 25. Hwilket Hennes Maj:t e antinga.	utelämnat.
27. Gantiere.	T. Garniture.
59. r. 5. Konungen ec.	T. Konungen af Frankrike til Fadder, Gåfwa en Silfwer-Service af 20000 Rikdaler.
ib. r. 20. der Lacuna är.	T. d'Avancourt. Men hans namn war *d'Avaugour*.
60. r. 4. gifwa någon.	T. gifwa mig något.
6. guten.	T. utelämnat.
27. 1000 Ducater.	T. 400 Ducater.
61. r. 23. 50 til 70000	T. 30 til 50000.
62. r. 18. à derniere.	T. à demi.

Pag. 62. wid slutet, är genom förseende, hela den tredje puncten wid aftryckningen öfwerhoppad; hwilken så lyder efter Swenska Msc.

3.

3: At Fält-Herren icke gick i Holstein om Hösten, utan opponerar sig den repræsentation som giordes honom igenom Secret: *Lejonclou*, som expresse til den ända af Kongl. Maj:t war affänd dess importance at remonstrera.

Tyska Öfwersätt. har: Daß der Feld-Herr im Herbst oder nachgehents, bey Handlung des Ambassadeuren *Nils Brahe*, nicht in Hollstein gegangen, sondern sich der repræsentation so ihm der von Ihr K. M:t expresse zu dem ende abgefertigter Secretarius *Lewenklau*, deß fals gethan, wiedersetzet.

Pag. 66. r. 6. wid slut af N. 2.	T. lägger til: Hwarföre hafwa de icke sökt at det samma påminna och hindra.
ib. r. 18. upnegotiationer.	T. obligationer.
r. 20. de afgångne bref.	T. Et afgånget bref.
67. r. 9. Hafwer jag icke fått en daler &c. til slut.	T. Kronans medel hafwer jag icke allena haft under händer, ej heller mig allena därmed befattat. Det öfriga utelämnadt.
ib. r. 20. gäld at betala och riktigare.	T. gäld at göra och riktigare betala.

Pag. 68. r. 2. tillägges i T. item här Sapienti sat.
— r. 5-8. äro i Tyskan utelämnade och står

dar: hwilket alt R. R. Hr. *L. Creutz* och i Protocoller verificerat finnes.

Mindre olikheter som ej på något sätt ändra meningen, går jag förbi, och anmärker allenast, at Liquidationen med Kronan och Brefwet til *Adlercrona* ej finnas i Tyska Öfwersättningen.

Utom denna korta Hans Exc. R. Canc. Förswars-Skrift, finnas ännu twänne andre i Manuscript: Den förra är kårt och börjas således: Det som mäst tyckes irra och gifwa en orätt impression om Justitia Causſæ på Swerigees sida, är det alla tro, at man hafwer utan orsak Chur-Brandenburg attaquerat &c. Den senare är gánska widlöftig, under Titul: *Vindex Veritatis.* Den finnes så wäl i Salestadska, nu mera Grefl. *Brahi*ska Bibliothequet, som ock i de, efter stora Eldswådan i Stockholm år 1751, öfwerblefna *Rålamb*ska Mscr. Samlingar. Herr Canoellie-Rådet *von Celse*, hwars synnerliga gunst både wid andra tilfällen och emot detta lilla arbete, jag med ödmjuk tacksamhet bör årkänna, har behagat wisa mig den förra, och gunstigast lämna mig et utdrag af den senare, hwilket han mig tillåtit uti tredje Samlingen af desza Handlingar göra almänt.

Men jag måste ock något nämna om de öfriga Handlingar i första Samlingen. Af de som finnas under Num. IV. har jag wid det första brefwet följt en gammal afskrift i Gr. *Stenbock*ska Samlingarna, hwilken Lagmannen och Ridd. af K. Nord-St. Orden

den Gr. *G. L. Stenbock* för flera år sedan upwist för framledne Hans Exc. R. R. R. o. C. Gr. *Ture G. Bjelke*; som erkändt det wara sin Herr-Faders bref. Det är för den tiden wäl skrifwit, fast utan namn: och har Kongl. Secret. och Hist. Regni, Hr. *A. Schönberg* behagat underrätta mig, at han därjämte äger en aldeles dylik afskrift. Hans Exc. Gr. *Dahlbergs* bref har Herr Sec. *Gjörwell*, som i flera år tilbakars med största loford gjordt sig förtjänt af Sw. Hist. meddelat til mitt ändamål, och af honom har jag äfwen fått Originalet til Num. VII, som ännu är i mitt förwar.

Af Num. V. har jag nyttjat en renskrifwen berättelse, som tilhört H. Exc. Gr. *B. Oxenstjerna*, upsatt, som det tyckes, i Kongl. Maj:ts Cancellie, eller Red. Commission.

Wid Num. VI. har jag haft Originalerna at tilgå, fast Orthographien på befallning är ändrad.

Num. VIII synes så wäl af saken som den tillagda anmärkningen wara en blott muntelig berättelse, af någon til minnes anteknad. Den är icke upgifwen at bewisa någon werkelig händelse, och knapt at tjäna til et Historiskt Probleme. Dess wittre ägare har hwarken samtyckt eller förbudit dess utgifwande: således dristar jag ej nämna honom: ej eller åtager jag mig at försiwara saken: ty at för en upplyst Allmänhet, til Fäderneslandets wanheder, widlöftigt bewisa orimliga, så kallade, Munke-Sagors

trowärdighet, skulle wara så onödig som löjelig minda, däraf jag icke tror mig wara nog lyckelig at winna bifall eller upmuntran.

Wid hwart och et Document i denna Samling är merendels antecknat, hwaräst Huswud-Skrifterna förwaras. Num. IX. X. XI. XIV. och det tredje af Num. XV, äro mig lånande af Herr Gr. *Stenbock*. Num. XIII. och det första under Num. XIV, af Herr Gr. *Gyldenstolpe*. Num. XII och det andra under XV. äger Herr K. Hof-Pred. *Stricker*. Den benägne Gynnare som lånnat mig brefwen under Num. XVI; skal wid annat tilfälle med tacksamhet nämnas.

Om någon skulle tycka, at nog delicata ämnen understundom i dessa Handlingar widröras, beder jag til min undskyllan få årinra, at Läsaren altid wille påminna sig tid och omständigheter, när bref eller relationer blifwit upsatte, samt spara sig all möda at göra jämförelse emot andra tiders hwarf och ställningar. Det kan icke nekas, at ju uti Handlingarna om misshälligheten imellan K. Swenska och Franska Ambassadeurerna i Nimwegen, äro några ofryndeliga talesätt: men hela twisten war enskild, imellan enskilda personer, och rörde på intet sätt Kronornas gemensamma höga angelägenheter, hwaruti de Kongl. Hofwen fullkomligen öfwerensstämde. Relationen om Stats-Systemen i Europa, hedrar mera Swenska Ministerens omhugsan och upmärksamhet, än at

dem

den skan misshaga någon fri Swensk, som wil lära af Förfäders efterdömen, eller älskar sanning och owäldighet. Stockh. d. 20 Januarii 1764.

SAM. LOENBOM.

Förtekning
På Handlingarna i Andra Samlingen.

IX.

IX.

Riks-Rådet Gref BENGT OXENSTIERNAS Bref til Riks-Skattm. Gr. GUST. BONDE, af Riga d. 1. Maji 1664. om Krig emot Ryßland (a).

P. Tit.

Med detta säkra tilfället hafwer min skyldighet årfordrat, at heinbärn Edors Exc. en hörsam tacksägelse för deß bewägna bref af d. 6 Aprilis. Och såsom Ed. Exc. därutt förmåler sig hafwa behaga låtit mitt förra af-

 gång-

(a) Den omständighet detta brefwet omrör, är i wår Swenska Historia icke almänt bekant. Det får därföre främsta rummet. Om förslagets werkställighet skulle lätteligen et och annat af andra Handlingar kunna tilläggas; men det lämnas til annat tilfälle, och til sakens widare bestyrkande hänwisas Läsaren endast til Personalierna öfwer R. R. och Fältm. *Simon Grundel Helmfelt*, hwaräst de ordres omtalas som han fick år 1665, at stundeligen hålla sig med Sweriges i Finland och Lifland warande Troppar, färdig e-

gångna, med flit icke allenast at igenomläsa, utan lofwar därhos benäget at wilja i sinom tid dess innehåld på bästa sätt, där det bör anbringas, menagera; så ärkänner jag det för en hög faveur billigt, med tjänstlig försäkran, at hwad jag uti en och annan måtta förmalt hafwer, härrörer af et särdeles wälmenande pro Publico: hwilket mig ock anledning gifwer denna gången, med Ed. Excellences tillåtelse, något at mentionera om et ärende, det jag intet kan förbigå hörsamligen at beröra, med ödmjuk begäran Ed. Excellence min frihet behagade condonera och mig det til förmätenhet ej tilskrifwa.

Här talas myckt och skrifwes af en och annan, som jag förmärker, utur Riket, at där delibereras om et nytt Krig med Ryssland. Nu kan jag fuller intet weta af hwad fundament detta rychtet kan sitt ursprung hafwa, efter ingen af de mina, mig sådant (det jag ingenue bekänna kan) kungöra. Icke desto mindre, efter talet starkt går, och det hos en och annan stark apprehension förorsakar, understår jag mig, af den mig gifna tillåtelse, hwarföre jag tjänstligen tackar, at oför-

grі-

mot Moscowiterna. Brefwet införes efter H. Excellences egenhändiga Concept. Saken afstadnade genom dessa och fler dylika föreställningar.

gripeligen uptäcka Ed. Excellence förtroligit mina tankar i detta mål, tjänstligen bedjandes, at det favorabelt måtte uptaget blifwa.

Denna ofwanberörda Rumor, divulgueras med en sådan omständighet, at efter man där hemma ser och i wiß årfarenhet kommen är, det Ryßien är uti lägerwall, incommoderad af Tartarer, Coßacker, förnämligast Pålackarne, som med en stor magt deß Land infestera, by will man sig af detta tilfället betjäna och honom et ram aflöpa, hälst efter Keysaren och flere, som sig til åtwenthyrs i spelet kunde blanda, äro dels sielfwe i andra Krig inweckläde, dels så conditionerade, at de swårligen kunna något widrigt emot oß tentera: med hwad mera som anhänges om wår egen estat, at den så beskaffad är, at wi måste et Krig hafwa, där wi kunna komma til rätta med, på det Fädernes-Landet må därigenom ränsas af de oroliga gemüther som novationer älska. Och mera sådant, som at spara tiden, jag ej fördristar mig Ed. Excellence med at fatiguera.

Nu må jag bekänna, at där sådana Consilia domi agiteras, är det lof- och prisligt, at de förnäme Herrar, som ad timonem sitta, låta sig så högt wårda om Fädernes-Landets wälfärd och increment, sökandes alla tilfällen i akt at taga det at befrämja. Til at önska wore allenast det denna deras stora

sorgfald och goda upsåt måtte sig låna på ständiga fundamenta, som intet swikta, och uti alt in effectu så befinnes, som en del sig bemödat hafwa, det där hemma at repræsentera, jag wil intet säga, quod absit, uti en elak intention, utan at de sig sakerna lättare figurerat hafwa, än de sig til äfwentyrs befinna; där man dem wid ljus och utan passion beser.

Ty det præsuppositum de hyst hafwa, hwilket ock primo loco sättes, at Ryssen är aldeles af sig kommen och förmedelst de många hostila insulter så tilrättad och skrämder, at han låter wara at bringa, hwartil man honom wil adigera, wore mera at önska, än det synes sig så förhålla, hwilket ab eventu och alla omständigheter nogsamt skönjes. Utan är det intet, at han icke hafwer haft på den Asiatiska sidan i förledit år någon oro af Astracanska och Casanska Inwånarne, såsom ock Calmuckerna; hwilket han intet så stort attenderat hafwer, in til dess at Pålackarne äro tillika med Cossacker och Tartarer inkomne, och honom på den andra sidan med ångstat. Det förmärckandes, hafwer han tagit det medlet wid handen, at hwilket han sig altid plägar betjäna, som är, at han dem efter deras begäran, hafwer en Chef tilika med en ansenlig påst penningar och kläder gifwit, hwarmed de äro tilfredsställte och bere-

digade. Därpå hafwer han sig wänt emot den andra potencen som syntes honom wesa hårdare tilsätta, med all den magt och manskap han kunde tilwäga bringa. På hwilket han sielf intet allena sig förlåta wille, utan tog andra armatos utur sin skatt, den ännu orörd är, med hwilken han hafwer den lättsinniga swärmen, som är Cossacker och Tartarer, sålunda debellerat, at de icke allenast wapnen emot honom hafwa instält, utan dem wänt på Konungen i Pålen sielf, den de honom hafwa welat förråda och öfwerantwarda, där han icke par hazard och igenom *Patzes* cooperation hade echaperat: Detta deras affall och Ryssarnes starka anmarche; hafwa änteligen obligerat den Pålniska Arméen at retirera sig, så godt som i confusion; tilbakars åt Litthauen, med bagagets och Arriere-Garders qwarlåmnande: Cavalleriet, hwaruti deras robur består, så tilrättadt, at det mäst går til fot. Och såsom denna exploiten intet hafwer forterat den utgång som man förmodat hafwer, äro Pålackarne illa tilfrids med Konungen, och låta sig förljuda at wela et general Rockusch eller snarare sagt sedition denuo begynna. Hwilket kommer Konungen til at skynda sig med tractaten, den nu ansatt är d. 15 Maji st. nov. på denna sidan om Smolensko, och hålles före intet lära ofruktsamt dissolveras, efter både delarne tröt-

se äro at föra längre sterila krig. Särdeles tränger Litthauen därpå at den må slutas, efter de intet se sig kunna protegeras af Pålen: säga, hautement, at de nödgas taga an Muscovitisk schutz, där det icke kommer til fred med honom, efter han dem skada och Pålen intet beskydda kan. Denna så wäl som andra motiver, bewäga Pålen at skynda på freden. Likmätigt inclinerar ock Ryssen därtil, efter han ser sig nu bäst komma til rätta med Pålen, och det som förnämligast är, så tror han oß intet, sedan wi honom så undsagt hafwa, och ej odunkelt tilkänna gifwit, at det wid denna slutna friden ej blifwa kan, där wi icke nå hwad wi prætenderat hafwa, som detractaten biwistat hafwa bäst weta berätta; om de wela sig i alt rätt utlåta.

Wid denna constitutionen af affairerna, ställer til Ed. Exc. höga dijudication jag tjänstligen, hwad oß står til at råda: hälst på wi därhos betrakte wår egen estat. förnämligast deßa Provincers beskaffenhet, som är Lif-Est- och Ingermanland, de där destituerade äro af alt det wi nästan nödigt hafwe at föra krig med. Så at utur dem litet bistånd kan förmodas, utan måste alt komma ur Swerige och Finland, både folk och underhåll. Landet är på deßa orter helt ruinerat och utarmadt och folket därigenom nästan desperat:

I Städerne likmätigt, efter där ingen näring mera för handen är, hwaraf medlen här wid staten ochså begynna frukta, at det skal falla swårt, den längre på detta sättet at uppehålla; det jag intet anför af upsåt at wela inquietera [illegible]. Det enda [illegible] är utan allenast til at repræsentera werket som det är och sig befinner. Så kommer ock detta i consideration, at intet många, hälst de främmande [illegible] mera låta bruka sig emot et sådant barbariskt folk (b), det med allehanda oloflige medel söker at göra deras fiende afbräck, som är med förgiftande af watten, bröd och alt hwad de efter sig lämna (c). Deras Land det de ej beskydda kunna, förhärja de sielfwe, så at den som efter dem kommer, finner alting ödelagt, utan måste därutinnan försmäkta. Så hafwa ock de förra tider, då wi Petrejum läse, jag wil förtiga de senare, nogsamt utwisat, hwad wi för stor fördel hafwe haft af de kostbara krigen Kronan Swerige då förde. [illegible] Ryßlands stora nöd, hwarutur wi då hulpo det at rädda, förorsakat, så wäl [illegible] wår [illegible]

(b) Läsaren behagar erinra sig, at detta är skriwit för 100 år sedan; men at Ryska Nationen nu mera är ganska polerad.

(c) Detta med flere dylika gruflige Krigs-Maximer, äro nu så wäl hos Muscoviterna som andra Folkslag förhatelige.

wår conquête på den sidan fallit oß til åfwentyrs operösare än det stedde. J betrackande af alla dessa och flera skäl, höll Konung CARL GUSTAF, glor. memor. så guerrier och magnanime han war, för orådsamt at hafwa til at göra med denna grannen, den han plägade en Björn kalla. Sägandes at at han med den intet wille hafwa at göra, efter där hwarken ... fördel wore hos at winna. Wist är det, at han för sina stora Länders etendue och medel skul, bör hålles för considerable, hälst efter han sin skatt intet ens än rördt hafwer, det man wisserligen må tro, utan de krigen han hädtill hafwer fört, är skedt utaf den funden han hafwer uptänkt med det släta Kopparmyntet, hwarigenom han en otrolig skatt samlat hafwer. Och efter han den hafwer, så förmår han alt, och kan förmedelst den samma få både främmat folk, ammunition och hwad han behöfwer til krigets förande. Hans eget folk består och ännu uti et stort antal och är af ingen fiende ruinerade, som en det det soutenera, kunna ock intet någon nämna, som det gjordt hafwer. Däremot äre wi nästan destimerade af alla slika requisitis; ty förutan det Land-Folk wi hafwe, det ock begynner at blifwa knapt, hälst i Finland, hwadan en späd ungdom nu mera kommer at utskrifwas, wete wi intet annat än något wärfwadt folk at tilgå, det ock torde

swi=

swårigt blifwa, om det skulle gälla på den bogen. Och skole wi blotta wåra fästningar med dem, så torde det ock falla betänkeligt: häldst efter de utan dess äro med slätt manskap och oöfwadt ungt folk besatta. Wärfwe wi nya Regementer til fot och häst, wil stora medel til, såsom ock til en fulkomlig fält-stat. Fästningarne äro obyggde, och kunna omöjeligen wid dessa tider så hastigt repareras, äro ock intet försedde med alt tilbehör, hwartil mycket årfordras, hwilket om det alt skal biskaffas, det lell nödigt är, årfordrar det et stort. Blifwer altså första utlogan, den ej ringa lårer wara, wiss, men om det sedan lönar mödan och fördelen däremot corresponderar, står därhän, nam eventus belli dubius. Man wet ock intet hwad wåre illwiljande lära begynna sedan wi uti detta kriget implicerade äro. Ty fast de synas nu någorlunda wara occuperade sjelfwe, häldst Keisaren, så ser jag likwäl intet, efter mitt ringa parere, at där kan fotas på: emedan det kriget kan til äfwentyrs ändas förr än man tror (d); hwartil argumenta nog äro, om här locus wore, sig at extendera uti denna materien.

Hwad wi hafwe at förlåta oss på Ängeland, Dannemark och Holland, wete wi heller

---

(d) I bräddon står antecknadt: *NB. Hoc etiam factum.*

ker intet fullkomligen; men det wäl, at de oss missunnandes wärda all den avantage wi kunde hafwa på Ryssen. Därtil med kommer det billigt i stor consideration, at wi ingen stöd eller socium belli hafwe, ja fast ingen wän wi kunna förlåta oss på. Principes Imperii non constant sibi. På Pålen är alsingen stat at göra, utan hafwe wi fast mera at se oss före, at den grannen som intet wäl med oss menar, kan göra et med Ryssen, hwilket allaredan förspörja wil, såsom ock at wår näste vicinus, Försten af Curland, skal ottså ej ringa blåsa under denna elden. Blifwande altså ingen öfwer mera än bara Frankrike, den där kan reflecteras på. Men då man betraktar hans egen stat och interesse, så torde det wara så conditionerad, at wi på den kanten lära också föga hafwa at espérera. Hwad det hafwer wärit för et obstacle och skada uti de sista krigen, at wi för inchoationen af dem, intet hafwa oss beställt med kraftiga alliancer, hafwer ärfarenheten nogsamt gifwit tilkänna; därföre måste wi nu intet denuo incurrera uti samma notam.

Mången som wäl menar håller därföre at wår största wälfärd består däruti, at wi durante minorennitate Regis nostri, ställa oss i en god författning både til lands och watten och göra oss redoutabla sålunda hos alla, och gripa lell ingen an. Ty där det sker, blifwe

wi

wi oß blotta och wåra ilwiljande tilkänna hwad wi i längden förmå at draga: hwarigenom hända torde, at dem anledning gåfwos til at insultera oß å nyo, som förr är skedt. Hade wi i sista kriget, förr än swärdet blef draget, låtit bero därwid, at man det allenast wist hade åt Pålen, så hade wi århållit stora conqueter, hwarom jag sielf kan någorlunda wetta, såsom den däruti brukad blef, sådana avantageusa conditioner at anhöra och däröfwer tractera. Och sedan wi utan swärds-strek altså århållit förträffeliga Provincer och många tunnor guld, så hade man kunnat wända sig til Dannemark, likmätigt, och där på samma sätt århållit förmodeligen et ansenligt, så at den armaturen wäl hade lönt mödan. Men at det samma skulle kunna ock nu practiceras, wet jag intet, hälst efter wi finne alla wåra grannar nästan in armis; utan hwad jag förmäler om at wi skulle ställa oß i författning, är enkannerligen därpå ansedt, at wi därigenom wela præoccupera wåra owänner, at de intet måga något widrigt emot oß stämpla, utan fast mera för oß frukta och söka wår wänskap.

)o(

X.

X.

Om Mißhälligheten imellan Kongl. Swenska och Fransöska Ambassadeurerna, wid Frids-Handlingen i Nimvegen, år 1678 (e).

I. *Relation* om de Fransöska *Ambassadeurernas Conduite*, upsatt den 22 *Martii* 1678.

Herr *d'Estrades* hafwer den 22 Febr. låtit märka sig emot Herr *Olivecrantz*, at ryktet ginge, som wore Gref

(e) Ehuru denna skiljaktighet af en och annan är omrörd, finnes dock föga mer berättadt, än at den bestått däruti, at Gr. *B. Oxenstjernas* Grefwinna efter upkomst ur Barnsäng, först gjordt visite til Spanska än Franska Ambassadricen. Af *S. Didier* i *Hist. des Negotiations de Nimegue p. 99 - 100*, tillägges H. Exc. Gr. *Oxenstjerna* någon skuld; och berättas, at owiljan lätteligen kunnat biläggas, om han warit af det sinnelag, at andre kunnat komma öfwerens med honom; men at den nu räkte til fridens slut och förorsakade stor kallsinnighet. Däremot nämner han ej et ord om det de Franske Ambass. gjordt, så at efter hans berättelse skulle det se ut, som H. Exc. Gr. *Oxenstjerna* af blott caprice eller högdragen myndighet, hos en så när allierad Konungs Sändebud åstadkom-

Gref *Oxenstjerna* förrest til Haag, at där sluta Tractat med *Fagel*.

Herr *Colbert* hafwer den 5 Martii utlåtit sig emot en säker Person, at Swerige gåfwe Frankrike mer ombrager, än om det wore deß wärsta fiende: man förstode wäl hwarpå Gref *Oxenstjernas* resa til Holland och Hr. *Olivecrantz* resa til Ängeland syftade, och fastän Gref *Oxenstjerna* för sina particuliera beställningar wore rest til Holland, skulle han likwist sådant hafwa communicerat: Hr. *Olivecrantz* hade fuller förut averterat Herr *d'Estrades*, at han skulle resa åt Ängeland, men honom och Herr *d'Avaux* intet: de hade orsak at begära eclaircissementer: Swenske Ambassadeurerne gåfwo dem aldrig några

 com-

mit mißnöje. Til wederläggning häraf, tjäna deßa Handlingar, som efter Hans Exces Original-Concepter framgifwas. De wisa huru öm han warit om sin Konungs och Fäderneslands heder; huru mycken anledning han å sin sida fått til mißnöje, och huru litet skulden til den påföljande kallsinnigheten, kan hänledas endast af Fruntimmers-Visiterna. At den i Swerige påfölgde Stats-Hwälfning i Alliance-Werket, af denna kallsinnighet fått första ursprunget, torde wäl ej aldeles kunna hwarken bestridas eller bewisas: dock komma utom deß så många andra wichtiga orsaker därtil, at denna, i hänseende til dem, tyckes aldeles förswinna.

communicationer; allenast hwad deras correspondence-frihet anginge; men hade conferencer med andre: de hade ingen förtrolighet med dem, utan fast mera med Biskopen af Gurk (f) och Herr *Balbasor*, där de dock hade gjordt alt hwad möjeligt wore til at hälsa omgånge och familiaritet.

Herr *d' Estrades* hade den 7:de Martii, då Herr *Olivecrantz* tog afsked af honom (utaf det tilfället at Herr *Olivecrantz* sade honom, sig hafwa förnummit med hwad ofog Herr *Colbert* hade talat om Gref *Oxenstjernas* och hans conduit) sagt, at det kunde kanske wara något passerat, som gifwe anledning til ombrage: de hade funnit efterlänkeligt, at Gref *Oxenstjerna* reste til Holland och hade warit borta hela månaden: at Herr *Olivecrantz* hade intet förut communicerat til Hr. *Colbert* och til Herr *d' Avaux* om sin resa: at Herr *Olivecrantz* hade en gång på en appointerad stund kommit til Herr *d' Avaux*, och när han hade inkommit, hade han först frågat, om icke Herr *Colbert* wore där? och som han honom ej funnit hade tilhopa med Herr *d' Avaux*, strax gått tilbaka igen: at Herr *Olivecrantz* skulle då han reste til Swerige, hafwa sagt, det han gjorde den resan allenast för sina particuliera beställningar skul,

(f) War förste Kejserl. Ambassadeuren.

skull, och ej för publique affairer, där man dock wiste contrarium: at Swenska Ambassadeurerna intet communicerade med dem, såsom billigt wore at förmoda; men hade mer förtrolighet och umgånge med de Kejserliga och med de Spanska: at Grefwinnan *Oxenstjerna* efter upkomsten utur sin barnsäng, hade gifwit första visiten til Madame *de Balbasos* (g), förr än til Madame *Colbert*.

Förutan detta hafwa Fransöske Ambassadeurernes domestiquer på en och annan ort fört åtwen discourser om Swenska Ambassadeurernas resor och de ombrager de hafwa (gifwit) Frankriket, så at slike beskyllningar woro tämmeligen gemene blefne.

Härpå följer nu hwad Swenske Ambassadeurerne härtil endels hafwa swarat och endels ännu kan tilläggas.

När Gref *Oxenstjerna* den 18 Februarii reste til Holland, skedde det för hans privat och domestique affairer skull, til den ända at sielf närwarande kunna öfwertala några Köpmän i Amsterdam, at betala honom en wäxel, af hwilken de sade sig ingen advis bekommit hafwa: hafwandes Gref *Oxenstjerna* igenom *Silfwercrona* bekommit doubletter af advisen, som war öfwerskickad under Resi-

 den-

(g) Marquis de *los Balbases* war förste Spanske Ambassadeuren.

Gerten *Rumpfs* couvert, hwilken sak wore så presstaht för Gref *Oxenstjerna*, så at han fann rådeligt at skynda sig, fick altså knapt tid at avertera Herr *Olivecrantz* därom och säga honom nödwändigheten, hwarföre han sielf måste resa til Amsterdam, at där adhibera tjänliga medel, til at försäkra sig om sakens riktighet; efter som eljes skulle gå lång tid, innan han wid dessa tider, som correspondencen är afskuren, skulle få reitererade ordres utur Swerige. Och efter beqwämligaste wägen wore at gå strömmen utföre, och han hade at tala med *Silfvercrona* om samma ärende; reste han utföre på Roterdam och Haag, och därifrån til Amsterdam. Hr. *Olivecrantz* hade sagt Fransöske Ambassadeurerne, til hwad ända Gref *Oxenstjerna* war rest, och nogsamt repræsenterat dem huru olikt det wore, at sådant rykte som Marqu. *d'Estrades* sade wara i gång, kunde hafwa den ringaste grund. Fransöske Ambassadeurernes egna domestiquer, som ock följde efter Gref *Oxenstjerna* til Haag och Leiden, hade wäl kunnat se (efter som det syntes som hade de warit til den ändan utskickade, och en af dem emot *Silfvercrona* om ombrage sig tydelig nog utlåtit hade) hwad visiter och conversationer han där haft hade. Et dygn war Gref *Oxenstjerna* uti Haag, hade där inga conversationer med någon annan än med *Silf-*

wärkena, och en passant såg han några maisons de Plaisance där i negden: sedan reste han til Amsterdam. Hela resan ifrån Nimwegen och dit tilbaka igen, war intet någon hel månad, utan jämt räknade 14 dagar: en måndag reste han tädan och en måndag kom han tilbaka. Kortare tid kunde han föga taga til denna resan, särdeles wid denna årstid, som man behöfwer 3 à 4 dagar imellan Amsterdam och Nimwegen.

Hwad Herr *Olivecrantz* resa til Angeland betraffar, så hade han, så snart han bekommit befallning, skrifwit til Gref *Oxenstjerna* därom, som då war i Amsterdam, och strax också gifwit communication därom til Herr *d'Estrades*, berättandes honom, huru Kongl. Maj:t resolverat, då Herr *Olivecrantz* war hemma i Swerige, det han skulle gå öfwer åt Angeland, warandes intentionen at winna Angeland til Kongl. Maj:ts interesse, särdeles i anseende emot Holland, som öfwer ermåttan incommoderade Swerige til siös, af hwilken Kongl. Maj:ts Resolution, man skrifwer förmodeligen hafwa allaredan warit informerad wid Fransöska Hofwet, efter Kongl. Maj:t ock strax därhos beslöt, at däraf skulle gifwas part til Herr *Feuquieres*. Men Herr *Olivecrantz* hade sedan han kom hit ut, drögt med resan, efter han hade funnit härute många förändringar i affairerne, til dess han ma-

 hä-

hade fått et litet bref öfwer Hamburg, där uti Kongl. Maj:t indigiterar dess intention wara, at förekomma rupturen med Ängeland, som en högst skadelig ting, pro communi causa; och befalles Herr *Olivecrantz*, at utan drögsmål förfoga sig til Ängeland, där han widare creditif och ordres skulle för sig finna, såsom de, hwilka med en annan lägenhet skulle skickas, försäkrandes i det öfriga, at han kommandes til Ängeland, skulle uti alt gå de concert med Herr *Barillon*, och på det möjeligaste understödja alt det som kunde lända til en general-fred och Frankrikets därwid hafwande interesse.

Att Herr *Olivecrantz* icke strax hade gått til Herr *Colbert* eller til Herr *d'Avaux*, förmenar han ej hafwa warit något fel, efter som hwad som är sagt wordet den ene uti Commissionen, wore ock därmed communicerade de andre. Fransöske Ambassadeurerne hade ofta gjordt det samma. Där Gref *Oxenstjerna* hade warit tilstädes, skulle communicationen blifwit gjord en Corps; nu som Herr *Olivecrantz* war ensam, tyckte han wara en marque af modestie, at han ej wille beswära dem at komma tilsammans, hade därföre adresserat sig til den förste i Commissionen: at Herr *Olivecrantz* kunde ock dessutan en particulier hafwa orsak at intet gå til Herr *Colbert* särskildt; efter han och hans

Fru

Han hade nyligen uti sådana ord emot hans Person sig utlåtit, som han wäl hade orsak at wisa missnöje öfwer.

Det hade händt sig, at Herr *Olivecrantz* Hofmästare hade antagit en Kusk, som hade tjänt Herr *Colbert*, hwarpå Herr *Colberts* Hofmästare hade kommit och begärt det man måtte chassera honom, efter han wore gången utur tjänsten utan pass. Herr *Olivecrantz* lofwade at skola taga sin Hofmästare före och förnimma därom. Men som det befanns at Kusken hade pass med *Colberts* Signete och Secreterarens namn inunder, såsom gemenligen plägar wara bruk, så trodde han at *Colberts* Hofmästare gjorde det mer af et particuliert hat til Karlen, skickade dock strax til Secreteraren och frågade huru därmed wore, intet wiljandes göra Hofmästaren de elaka officier, at han skulle skicka til Herr *Colbert* sielf. Secreteraren swarade at passet wore godt och wore gifwit par ordres, och at (han) än ytterligare skulle då strax berätta detta för Madame *Colbert*. Någon tid därefter kommer åter *Colberts* Hofmästare och säger, det Herr *Colbert* låter eriñra det han förr låtit säga om Kusken. Herr *Olivecrantz* frågade om han komme par ordres af Herr *Colbert* eller af sig sielf? *Ille*; på ordres af Herr *Colbert*. Fördenskul skickade Herr *Olivecrantz* *Palmquisten* til Herr *Colbert*, at wisa honom

nom hans eget pass, och at säga hurn han tilförene låtit fråga Secreteraren, och at förnimma hurn därmed wore, så skulle ske hwad Herr *Colbert* begärde. Men *Palmquist* fick intet säga ut meningen, utan *Colbert* föll honom i orden, sägandes, at det wore intet wäl gjordt at emottaga folk som gå utur tjänsten utan pass: at det wore aftalt at sådant ej skulle ske: han skulle beswära sig för Mediatoren. Madame *Colbert*, som war tilstädes, sade til de formalier: *qu'il est bien incivil*. Därpå begärde *Palmquist* at de wille höra honom ut, wisar så fram passet, då *Colbert* swarade: at det wore utan hans ordres: det wore intet den första pieceen som hans Secreterare gjorde honom: *il lui laveroit la tête*. När Herr *Olivecrantz* förnam at passet war utgifwit utan hans ordres, hwilket han intet förr kunde dömma om, låter han påstunden tilsäga Kusken at gå utur Huset, och skickade strax til Herr *Colbert* och lät honom det weta.

Hwad det anginge, at Herr *Olivecrantz* hade hos Herr *d'Avaux* frågat efter Mons:r *Colbert*, så äro sakerna så passerade, at första gången, som Fransöske Ambassadeurerne wille göra en communication til Swenske Ambassadeurerne, fåto de den göras igenom Mons:r *d'Avaux* allena, som war den sista i Commissionen, hwilken skickade til Herr *Olivecrantz* och begärde det han wille infinna

sig

sig hos Gref *Oxenstjerna*. Herr *Olivecrantz* hade ment kort därefter, då han hade en communication at göra dem, at finna på samma sätt Herr *Colbert* och Herr *d'Avaux* tilsammans, men som han war appointerad til Herr *d'Avaux*, infann Herr *Colbert* sig tillika, ty frågade Herr *Olivecrantz* intet efter honom då han inkom; men ej gick han strax därpå sin kos, utan aflade sin communication, och oaktadt at det syntes som wille Fransöske Ambassadeurerne ej infinna sig en corps mot en af Swenske Ambassadeurerne, fast de prætenderade at sådant måtte ske dem, så gaf likwist Herr *Olivecrantz* en särdeles visit til Herr *Colbert*, och aflade också communicationen hos honom.

Hwad Herr *Olivecrantz* resa til Swerige anginge, så hade han aldrig sagt för någon människa, det han för sina particuliera beställningar skull reste hem, men twärt emot hade publicerat öfwer alt, at ännedan man intet kunde förmedelst friheten af correspondencen, informera Kongl. Maj:t om alt det som här passerar, eller få dess ordres, så nödgades han sjelf resa hem til den ända. Så hafwer man talat, och är illa gjordt om man berättar annorlunda därom, och kunde han wisa af Herr *Feuquieres* bref, det han gåfwe honom annat witnesbörd, hwilket han i dessa dagar bekommit hade, af innehåll, det

han

han berömmer honom för de officier han hemma giordt hade, hwilka han hade funnit wara sådane, som hafwa bekräftat förtroligheten och wänskapen imellan bägge Konungarna; altså at det intet wore doldt, at han hade warit hemrest til at göra Kongl. Maj:t raporter om sakernas tilstånd härute.

Uti communicationer af affairer, weta Swenske Ambassadeurerne sig ej hafwa något tilbaka satt. Det är wißt, at utom deras correspondence-sak ej wore synnerligt mycket passerat; efter de sällan kunna få bref och ordres ifrån deras Konung (h), ty hafwer correspondence-saken warit den förnämsta, hwarpå de hade drifwit, efter som de eljes kunde intet härå orten tractera, och Frankriket åligga wil, at skaffa sina allierade samma faculteter at tractera, som det sielf hafwer, hwilket intet allenast alliancen fordrar, utan bägge Cronornes fienders exempel anwisa, efter som de sin imellan åtwen så bifalla hwarannan, så at alla af dem må hafwa sina faculteter at tractera. Hafwer altså denna saken som oftast warit materia conferendi på Swenska Ambassadeurernas sida. Men i det öfriga, så är ej heller något i deras negotiationer förelupit, som de icke tidigt hafwa gifwit Fransöska Ambassadeurerna part utaf.

Ja

(h) Sweriges Tyska Provincer woro i fiendernas händer.

Jn gemenligen när någon sak wore förekommen, communicerat med dem de consiliis, förrän de sielfwe något resolverat, eller Mediatoren (i) förebragt hade. Fransöske Ambassadeurerne kunna bäst sielfwe weta om de hafwa gjordt det samma, och om icke de mästedels först hafwa afdragit sina ärender hos Mediatoren förrän de hafwa gifwit communication däraf til sin allierade; fast mindre at de skulle hafwa med dem rådfört förut. Hwad uti den Lotthringiska och Furstenbergiska affairen en lång tid bärt, imellan Fransöske Ambassadeurerne och de Allierade förehades, gåfwo Fransöske Ambassadeurerne ingen part af, förrän man hade icke allenast en och annan gång, utan åtskilliga gånger det begärt, och med den instance därpå yrkat, at man ock hade wist dem, at man hade af andra fått copier af de skrifter, som de Allierade hade gifwit de Fransöska Ambassadeurerna i samma sak til swar, (efter som alle sådane skrifter äro Mediatoren gifne wordne ad dicturam) och dem därhos sagt, at det wore likwist wäl at Swenske Ambassadeurerne hade communication af de skäl, som Frankriket hafwer å sin sida, på det man icke allenast må rappor-

kera

(i) Mediations-Ambassadeurer woro från Engeland, Mylords *Barclay*, *Hyde*, *Temple* och *Jenkins*, samt Påfwens Nuntius M:r *Bevilaqua*, som dock ej nämnes i Frids-Tractaterna.

föra dem hem til Kongl. Maj:t, utan och kun-
na betjäna sig däraf, at wedergälla de an-
dras skäl, som öfweralt Frankrike til præju-
dice blefwo debiterade, och hwartil man icke
kunde weta huru man skulle swara, så at det
wore conformt med det som Fransöske Am-
bassadeurerne sjelfwe swarade. När Swen-
ske Ambassadeurerne något årfarit hafwa
af någon utaf de Allierades Ambassadeu-
rer, så hafwa de intet underlåtit at gifwa
Fransöske Ambassadeurerne part, som de så-
ra sjelfwe som oftast weta sig det at påmin-
na. Men de Swenske Ambassadeurerne haf-
wa wid slika communicationer ofta fun-
nit, at Fransöske Ambassadeurerne hafwa
temoignerat at ej göra därpå reflection el-
ler dem något wårda, så at det hafwer gjordt
Swenske Ambassadeurerne ondt, at se det de-
ras goda intention och förtrolighet ej är så
worden uptagen, som de hade förmodat. Man
hade altså intet förtegat, då man här hade
hördt något af wärde hos de andre, såsom
wäl med åtskilligt kan bewisas. Men däre-
mot hafwa Fransöske Ambassadeurerne intet
communicerat hwad de förnummit hade, där
de dock fast större familiariteter med de Allie-
rades Ministrer hafwa haft, än de Swenske.
Med de Kejserlige och Spanske hade Swen-
ske Ambassadeurerne intet större umgänge,
än at de måge wid pass 4 à 5 gånger recipro-
cerat deras visiter, så länge de här warit haf-
wa,

tog, ty emellan hwar visite än gemenligen 2 månader och däröfwer förbigångne. Däremot skola Fransöska Ambassadeurerna intet kunna neka, at de icke fast större förtroligheter med de Allierade hafft hade. Med de Danske Ambassadeurerne hafwa de särdeles med et idkesamt och dageligt umgånge, och jämwäl i utwärtes miner och särskilda samtal gifwit tilfälle nog til ombrage. Swenske Ambassadeurerne hafwa ock fått avertissementer om deras förehafwande med de Danske, med en hop particulariteter; men hade dock å sin sida intet gjordt andra reflectioner därpå, än at man borde tiltro sina Allierade det bästa, och at det skulle intet förfordra det gemena interesset; utan fast mera skada bägge Cronornes wänskap, där man skulle göra något werk af misstankar: effecten worde wisandes hwem som handlar upriktigt.

Hwad familiere conversationer anlangar, så kunna Swenske Ambassadeurerne försäkra, at de hafwa å sin sida gärna de samme med Fransöska Ambassadeurerna sökt at pläga och underhålla, hafwa ock intet å sin sida i den måttan låtit fela: men hafwa förmärkt föga inclination därtil hos de Fransöska, som fast mera sökt prætexter at degagera sig därifrån. Herr *Colbert* hade en gång illa uptagit, at Gref *Oxenstjerna* ej kom til honom til måltids då han war buden, och däraf slutit

at han wille intet umgås med honom, där doch Gref *Oxenstjerna* för sin Frus stora fridlighet skull, lät den gången på det obligeantaste ursäkta sig, hwilket Herr *Colbert* ju ej hade bordt illa uptaga, som likwist förnams wara skedt. Herr *Colbert* hade en gång låtit märka sig misznögd, at Herr *Olivecrantz* ej hade kommit til honom til måltids, då han hade låtit bedja honom, där dock Herr *Olivecrantz* wet sig aldrig hafwa warit beden af honom, men wäl hade han märkt, at Herr *Colbert* hade mer undwikit den familiaritet han med honom sökt hade.

Gref *Oxenstjerna* hafwer funnit, at man ej hafwer beswarat honom med den förtrolighet, som han hade i deras hus förmodat: då han en gång i conversation wille informera sig huru Franska Ambassadeurerna skicka sig emot Mediatorerne in loco tertio, hafwer man gifwit Mediatorerne sådant tilkänna; och därmed förorsakat honom en affaire på halsen, efter som Mediatorerna togo däraf tilfälle at begära en declaration af Grefwe *Oxenstjerna* öfwer den saken. När ingen mer i Nimwegen än Fransöske Ambassadeurerne wiszte af Herr *Olivecrantz* resa til Angelland, fingo de Danske Ambassadeurerne däraf kunskap samma dagen, som det blef de Fransöske communicerat.

I Conversationer och Spel wore ock undertiundom af en och annan något passerat, som marquerade föga benägenhet emot Swenske Ambassadeurernas personer, och jämwäl emot Swenska Nationen: hwilket alt man icke gärna wil particularisera, såsom det ej heller, at Swenske Ambassadeurerne hafwa ofta remarquerat, at man dem under en och annan förewändning hade affagt visiter och afwist dem, hwilket sätt at lefwa, kunde förorsaka mer missförstånd än förtrolighet i familiert umgänge.

Med Grefwinnan *Oxenstjernas* visite war så beskaffadt, at efter Madame *Balbasos* war den första som besökte henne i hennes Barnsäng, och det 2 gånger förr än Madame *Colbert* war där, så förmente hon, at henne borde ock första revisiten, så at Madame *Colbert* intet hade fog at beskylla henne. Men eljes hade Grefwinnan *Oxenstjerna* wäl orsak at wara missnögd öfwer Madame *Colbert*, at hon efter sin Barnsäng hade först besökt Madame *Heug* (k), där dock Grefwinnan *Oxenstjerna* uti hennes Barnsäng, warit den första hos henne. In summa, de Swenske Ambassadeurerne försäkra, at de in publicis & privatis hafwa brukat sådan conduit, som någonsin af dem hade kunnat för-

(k) Andra Danska Ambassadeurens Fru.

fördras; men beklaga at de intet hade kunnat winna Fransöska Ambassadeurerna til at bemöta dem på lika sätt.

2. Utdrag af et Bref til Herr *Lillje-roth* (l).

Jag förnimmer af Herr Extraord. Envoyéens Bref, hwad han hafwer discourerat med Herr *Pomponne*, om den förtretliga conduiten som de Fransöske Ambassadeurerne bruka emot oß. Efter som bemälte Ambassadeurer hafwa intet haft försyn til at skrifwa til sin Konung, och utan twifwel betjänt sig af allehanda upsökta saker at göra sig klare, så hafwer intet skadat, at Herr Extr. Envoyéen hafwer gifwit Herr *Pomponne* del af det jag honom härom tilskrifwit hafwer; och måste wi tilsjelfs ocksä berätta därom hem til Hans Kongl. Maj:t, (det härtil ej skedt wordet, efter man ej hafwer hållit saken af det wärde, at man därmed skulle hafwa welat turbera Hans Maj:t,) som förmodeligen lärer sätta så stor tro til oß, som Konungen i Frankriket gör til sina Ambassadeurer. Efter som Herr *Pomponne* hafwer nämndt något, som gifwit anledning at komma det ihåg som är passerat, och

(l) War då Kongl. Swenskt Envoyé i Paris. Brefwet är från H. Exc. Gr. *Oxenstjerna*, och anföres efter Orig. Conceptet.

och flere ej äro omwetet, så wil jag ock lägga på bordet: wi hafwe sammerligen å wår sida hållit til i alt redeligt förtroende med dem; men hwem kan uthärda deras förtretliga façon at handtera oß och hela Nationen, samt wåre anhörige wänner föraktteligen? Herr Envoyéen hafwer sielf anhördt, huru Herr *d'Avaux* kallade oß i Swerige Dieflar; Herr *Colbert* hafwer emot Holstenska Envoyéerna beskyldt wår conduite, farit ut på min resa til Amsterdam med en hop förtretliga expressioner och mißtankar; Madame *Colbert* i Spel-Compagnie, då Danska Ambassadeurens Fru passade, med förtretliga miner uti min Hustrus närwara sagt, det Konungen i Dannemark passade intet wid detta kriget: Om Hertigen af Holsten sade hon: Hwad är det för en liten Förste? skal han ändteligen också hafwa *Envoyéer* i Nimwegen? man kunde ju wara dem förutan. Hwartil Gref *Anthon* af Oldenburg swarade (m): at han intet wore så liten Förste, eller af ringa consideration, utan hans Konungs Swåger. Altid när de hafwa kunnat förtreta oß med sådant, och säga de Danska något til behag, hafwa de gjordt det med stort nöje. Man måste ock med största förtret af dem höra, huru *Krabben* wore därföre aflif-

(m) Förste Danske Ambassadeuren.

wad, för det Hans Gods skulle blifwa confisquerade, som woro wäl några hundrade tusende Riksdaler wärde (n). Mad. Colbert sade sig wäl weta en Adelsman, hwars Friherreskap hade kostat honom 50000 R:daler, förståendes därmed bemälte *Krabbe*, efter som sådant med mera af de Danske utsprides. Herr *d'Avaux* hafwer intet blygts, at communicera mig en infame Bok, som heter *Ogerii iter Danicum, Svecicum & Polonicum*, uti hwilken skrifwes oförskämda lögner och förtal om hela Nationen i gemen, så wäl som om förnäme och redelige personer och Patrioter, och intet skydt därtil med, at berömma Boken på det högsta. När jag den för[illegible] igenom, kunde jag wäl tänka til hwad ända det skedde, hafwer ock fördenskul Boken hos mig behållit. In summa, man hade warit lyckelig, om man aldrig hade umgåtts med dem, ty i deras piqvanto tal och miner är intet mått. Jag hafwer tilförene skrifwit, hwarföre jag ej hafwer kunnat besöka Herr *Colbert* i hans sjukdom; ty förutan det, at han om min Person näst tilförene så otilbörligen talat hafwer, som förr är förmält, så [illegible]

(n) *Georg Krabbe* blef, för otrohet emot H. Maj:t d. 18 Jan. 1678, arquebuserad i Malmö. Se *Spegels Diar.* samt *Hist. des negoc. de Nimegue.* pag. 100.

hafwer han ock för detta, när han hafft liten opaßlighet, refuserat mig accessen uti sit hus, då han likwist strax visiter af andra emottagit hafwer, som för detta ock är skrifwit. Och detta är tre gånger händt, då man hafwer honom besöka welat i sin indisposition.

Min Hustru hafwer aldrig affecterat at göra Madame *Colbert* den afronten, som hon kallar, ej eller någon förut gifwit tilkänna, lika som wille hon exprès gå til Madame *Balbasos* förr än til henne: hon hafwer utan någon bruit förut gordt det hon borde göra och besökt den först, som först besökte henne; men hon däremot recuserat at låta henne komma i sit hus, då hon henne besöka wille, oaktadt min Hustru intet war så pointilleuse emot henne i en sådan rencontre som förr är mäldt. *Graffenthal* hafwer intet besökt Fransöska Ambassadeurerna, för den orsak skul, at han ej kunde det göra utan qualité af en Pålnisk Ministre, och uti den qualité, hade han ock då bordt besöka alla de andra, hwartil han inga ordres hade af Konungen i Påland. Jag wil försäkra Herr Extr. Envoyéen, at Fransöske Ambassadeurerne hafwa icke det ringaste at klaga öfwer oß, men wäl wi öfwer dem.

3. *Extrait d'une Lettre, ecrite de Londres le 12-22 Avril* 1678 (*o*).

J'avois resolu, Monsieur, de ne Vous point ecrire ce qui s'est passé dimanche dernier chez M:r l'Ambassadeur de France, touchant Madame la Comtesse *d'Oxenstjern*. On eût occasion après le diner de parler de quelque different qu'il y a entre Elle & Madame *Colbert*, & cela en presence d'un gentilhomme François, qui venoit de Nimegue, & de plusieurs personnes de qualité François & Anglois. Je voulois entreprendre de justifier Madame la Comtesse *d'Oxenstjern*, & je le fit, Monsieur, avec tout le zele que j'aurai toute ma vie pour tout ce qui Vous regardera. M:r l'Ambassadeur de France le trouva si mauvais, & parla avec tant d'emportement, de la difference qu'il pretend qu'il y a entre un Roi de France & un Roi de Suede (*p*) & entre leurs Ministres, que tout le monde en fut etonné. Et comme je trouvois que ces comparaisons etoient fort odieuses, & que je soutenois

(*o*) Från hwilken detta brefwet är, har jag mig ej bekant; men det finnes bifogadt efter förgående Relation.

(*p*) Detta war icke första gången, utan hade sådant tilförene händt i Konung GUSTAF ADOLPHS tid, som uptog det med ganska billig ifwer. Se *Mittags* Kon. *GUST. AD.* Lefwe. sid. 76 etc.

nois que Madame la Comtesse *d'Oxenstjern* avoit eu raison; il me dit tout franc, que je lui ferois plaisir de ne retourner jamais chez lui, si je voulois ainsi prendre le parti des Suedois contre la France; & me parla avec plus d'aigreur que je ne l'eusse crû. Il n'a pas laissé de me faire beaucoup de civilité depuis ce tems là. Je ne voulois point ecrire cela à V. Excell. afin qu'Elle ne croye pas que je cherche de me faire un merite auprès d'Elle, mais Monsr *Olivecrantz* m'a prié de Vous le faire savoir, Monsieur, & il a crû qu'il etoit à propos que Vous le seussiez.

4. H. *Exc.* Gref *Bengt Oxenstjernas* Bref til Hans Maj:t Konung *CARL XI.* om samma ämne (q).

Stormägtigste Konung, Allernådigste Herre!

Min största åhåga hafwer stedse warit uti mit 30 års Ministerio, at med all mänsk-

(q) Öfwer detta Ämne har Hans Exc. skrifwit twå Bref til Hans Maj:t af lika innehåll, fast til orden något ändrade. Båda finnas af hans egen hand renskrifna, det ena af den 6 Aug. och det andra af den 7, som här införes, med några anmärkningar, tagne af det förra. Han har dock sielf icke warit nögd med någotdera, utan ytterligare ändrat det som til Hans Maj:t

månskmöjelig trohet, flit och försigtighet förrätta det mig är anförtrodt wordet, och därhos traktat efter at så anställa mitt lefwerne, at ingen med skäl kunde hafwa orsak, sig öfwer min conduit at beswära; och som jag alt här til, Gud ske lof, hafwer detta föresatta målet nådt, så at jag min högsta Öfwerhets approbation uti händerna hafwer: altså är det för mig så mycket mera affligeant, at jag äfwen nu wid denna commissionen skal så beswär på mig af Fransöska Ambassadeurerna här äro, som hade jag mig emot dem otilbörligen förhållit. Jag må, Allernådigste Herre och Konung, bekänna, at om deras saken sig så förhölle, som den omildt och aldeles oförskyldt förebragt är, så hade jag begått den största faute, som wid en så delicat conjunctur hafwer kunnat föröfwas, hälst efter jag bör weta, at Ministrerne de Canaler äro, igenom hwilka alt deriveras och förebringas sielfwa committenterna, hwarföre det så mycket nödigare är, at de menageras och hållas i godt humeur. Detta alt är af mig i noga consideration taget, hwarföre jag ock all görlig sorgfald anwändt hafwer, ifrån den första stunden jag kom hit, at winna och devin-

öfwersändes, hwilket hans egenhändiga annotation, som finnes wid Brefwen, gifwer tilkänna.

[illegible] desse Ministrer, förmedelst all än-[illegible] ära och civilitets erwisande wid alla rencontrer. Men huru swårt det hafwer warit däruti at reüssera, hafwer jag icke allenast til min största regret erfarit, utan kan det med hela denna stora conventen sanna, det nästan ogörligt wara, efter ingen dem kan i lag göra, utan hwar man sig öfwer dem på det högsta beswärar. At wi ändå mindre än andra hafwe häruti reüsserat, det kommer af det oförsonliga hat hos dem finnes emot hela Swenska Nationen, hwilket ock så stort är, at de det på intet sätt förborga kunna: hos en del är det infödt, det bewisas kan af de Documenter de sielfwe hafwa mig tilställa låtit, och i godt förwaring hållas, intil dess det kan behöfwas. Wid en sådan depraverad deras gemüths constitution, hafwer man ondt wid at komma med dem til rätta, ehwad man ock gör, hälst då deras penchant mera wäger på den sidan det ej wara borde: ty det är här intet mera doldt, utan aldeles uppenbart, at Dannemark är dem så kärt, at de i dess regard göra alt hwad de kunna, för hwilken orsak skul de ock så familiert umgås (med) de Danska Ministrarna, at det aldeles skattes som et folk, och räcka intet dagarna til deras umgänge, utan största delen af nätterna må ste därtil anwändas. De gifwa sig ock så blott i deras tal emot en och annan, hwad förnögd

 de

de uima detta wår fiende, at de som det an-
hördt hafwa, kunna sig ej nogsamt däröfwer
förundra. Och såsom en del af alt detta, samt
andra deras hemseder, anföres uti wårt un-
derdånigsta Collegial-Swar, som här hos
går, så [illegible] jag mig intet widare därom
stor mälding at göra, utan beropar mig där-
på allerödmjukast. Lägger allenast detta med
Eder Kongl. Maj:ts nådigsta permission där-
til, at deras hautaina art at lefwa, hälst med
oß, är insuportable; ty de sig et ohördt wäl-
de tilmäta. Jag är wiß på, at där E. Kongl.
Maj:t wore om detta och alt deras comporte-
ment noga underrättad, at det icke allenast
skulle blifwa ärkändt för en patience-skola den
wi här utstå, utan ock med stort mißnöje up-
tagn deßa Ministrers procedure; ty de tilstäd-
ja deras passion det sjelfwåldet, at de icke al-
lenast oß illa tractera, utan ock förgäta där-
hos den respect, som de E. Kongl. Maj:ts sa-
crerade Person skyldige äro, det mig det al-
lerstörsta qwalet är af alt. Man hafwer här-
af ej welat göra någon bruit, i regard af när-
warande conjuncturer, utan fast heller simu-
lerat ignorantiam, intil deß en beqwämare
tid sig yppar, sådana indigniteter at ahta. I-
medlertid skal den conduiten af mig emot dem
föras, som öfwerenskommer med E. Kongl.
Maj:ts nådigste intention och wilja, så at där-
på alsintet fel finnas skal. Detta til följe,

haf-

hafwer jag Herr *Colbert* den honneteteten bewist, och tilbudit honom, at sielf wara arbiter i det som wi kunde wara differente uti (r): men såsom på et så obligeant tilbod ändå alsintet är årfölgt, hafwer det det anseendet, som wore något annat, det af större wigt är, härunder förborgat, det sig wäl yttra låter, efter några indicia redan börja glimma utur askan. Då får man rätt se hwars conduite hafwer warit den bästa och uprektigsta, såsom ock, om wi hafwe förskyldt at blifwa med så många och hårda beskylningar belagde. Det är i sanning obegripeligt, huru de som piquera sig af honneur, komma til at beskylla oß för det de sielfwe bättre weta och äro skyldige til. Ty huru förtroligt de med oß corrospon-derat, och hwad honneteté wi af dem undfångit, är at se af wår ofwanbemälte justification (s). Af den samma skönjes ock, hwad det är för en cruel beskyllning, med hwilken wi så hårdt beläggas, som hade wi en förtrolig correspondence med wåra fiender: Och såsom det olideligt är, och aldeles emot wår trohets plikt, så hoppas wi at denna osanfärdiga blåmen, som oß af deßa malicieusa Ministrar påbördas, blifwer vindicerad, efter den oß i ewighet af någon, ehwem han är, ej öf-

D 5 wer-

(r) Nemligen saken imellan Fruarna om visiten.
(s) Är ofwananförde Relation, Num. 1.

öfwertygas skal. Wåre resor ombragera dem ock. Jag hafwer inga flera än twå i tu år gjordt til Holland, och det för ingen lust skul, utan nödtwungen at upnegotiera där några medel til min subsistence, efter mit underhåld är, som bekant är, nu öfwer år och dag uteblifwet. Dessa resor hade intet företagits, om Fransöske Ambassadeurerne hade welat, som jag dem bad, begå wid deras Hof, at man mig därifrån wille tilhanda gå med några medel, intil dess mina wäxlar komme; men kunde detta fall alsintet erhålla; så at S. Kongl. Majts Ambassade hade därföre kunnat råka uti den största olägenhet och skymf, om icke Gud hade mig förborgade medel underligen anwist. Det föres ock så beswär däröfwer, at jag ej hafwer besökt Herr Colbert uti sin opaßlighet. Häraf kännes, at reela klagomål tryta, då Öfwerheten beswäras med sådana petitesser, som äro af intet wärde: hade jag ej af respect tilbaka hållit, skulle jag hafwa kunnat et långt register upfylla med förakt och piecer oß af de Fransöska här wederfarna äro, och af större wigt sig befinna, än detta som föres an til Ambass. Colberts egen confusion. Ty jag hafwer honom welat besöka tre gånger efter annan, då han hafwer warit opaßlig (t); men hwar gång helt

(t) Af Podagra [illegible]

helt desobligeant blifwit afwisst, under prætext af dess oförmögenhet, tell han första gången, så snart min utskickade war borta, admitterade den Danske Ambassadeuren, och helte med honom intil midnatt: andra gången drog han sjelf til honom, strax sedan jag stunden begärat hafwer, och tredje gången hade han en offentelig Bal uti sit hus. Enär man undfår sådana visibla affronter, blifwer man sky, och waktar en sig, at intet komma åter igen. Jag hafwer ock warit sjuk; men hafwer ingen visite af honom undfått, hwaröfwer jag mig ej hafwer beswärat. Samma beskaffenhet hafwer det ock med de klagomål, som göras öfwer det, at min Hustru hafwer förr besökt den Spanska Ambassadricen än den Fransöska. Alle som förstå curialierna, kunna sig ej nogsamt därutöfwer förundra, at man häraf wil göra werk, efter ej mera öfwer alt, än twänne visiter, de ceremonielles erkännas och göras: den ena enär man kommer, och den andra när man afreser. Den första hafwer den Franska Ambassadricen fått, den sengre skal hon ock få när hon drager hädan. De andre besökningarne som ske, passera för particuliera conversationer, och gifwas de som det kommer; men revisiterna i den ordning de undfås. Nu hafwer den Spanska Ambassadricen twå gånger besökt min Hustru i sin [illegible], förr än den Fran-

sö-

sta en, och därhos dragit för henne en moderå lig försorg, där den andra sig intet om henne hafwer wårda låtit: altså hafwer ju min Hustru intet annat göra kunnat, än besöka den Spanska först, och därutinnan följa Madame *Colberts* eget exempel, som den Danska efter sin Barnsång förr besökt hafwer än min Hustru, så at alliancen är där i ingen consideration kommen. Och det notabelt är, där detta hade warit en stats-visite, så hafwer den Franska Ambassadricen begått en stor faute, i det hon hafwer låtit den Spanska taga företrädet för sig twå gånger: hwarutinnan de eljest pläga wara mycket punctuella. Hon hafwer altså ingen orsak, at föra häröfwer någon plainte, utan wi finna mera däröfwer, at hon icke allenast min Hustru hafwer twå gånger visiter recuserat, utan när Marechal *d'Estrades* Fru ankom, hafwer hon den Spanska förr admitterat och besökt än min Hustru, oaktadt wi de förste woro som henne complimenterade. Om sådane punctilier böra Damer imellan observeras, så är det et stort förakt, som härwid förelupet är, at man postponerar en allierad för wåra fiender. Jag skulle intet härom nämna, om jag icke hade sett, at Ambassadeurerne hafwa sin Koning därtil förmått, at taga sig sådana saker an, lämnandes E. Kongl. Maj:ts höga omdöme, huru wida det bör komma i consideration, hälst efter

ter wi wete för säkert, at Konungen deras Herre expresse befalt hafwer, at ingen skulle af Herr *d'Estrades* Fru här visiteras, förr än den Swenska Ambassadricen. Af detta alt skönjes nogsamt, at alt hwad som emot oß anbragt är, är aldeles upletadt, och utan fundament, och allena därpå ansedt, at alt umgänge wid particuliera assembléerna må afbrytas, hwilket allena sker den Danska til behag, efter hon ingen Swensk kan se, som hon sjelf säger (u), utan alteration, och det sedan hennes Broder *Krabben* sit straff utstått hafwer, hwaröfwer af de Danska ej mindre än af de Fransöska Ambassadeurerna sådant obetänkt tal föres, at det intet står at beskrifwa: de taga uti alt deras partie utan dissimulation. Dessa beswär, som öfwer oß gjorde äro, wore wäl tilbakars blifne, om icke Franske Ambassadeurerne wiste uti deras samwete sig hafwa tort, och för den orsaken skul äro de med föreklagan inkomne, på det at där wi skulle oß öfwer dem beswära, wår klagan då skulle hafwa så mycket mindre kraft och werkan, efter de hos sig sjelfwa wäl hafwa kunnat finna, at deras ruda procedure, skulle i längden reta oß til et juste ressentiment. Jag förmodar fördenskul at århålla af E. K. Maj:ts stora justice den gracen, at E. Kongl. Maj:t

(u) Se *Hist. des Negot. par S. Didier*, som öfwen berättar det samma, pag. 100.

Maj:t deß höga nåde emot mig ej förminskar för detta oförskyldta och aldeles ofunderade klagemålet, de Franske Ambassadeurerne emot mig formerat hafwa, utan förmodar fast mera af deß clemence at blifwa protegerad emot deras otidiga insulter: hwarom jag mig så mycket mera försäkrad gör, som mig bekant är, at deß stora råttwisa är af sig sjelf därtil porterad, och E. Maj:ts gloir och höga respect aldramäst därunder wistas, at deß trogne Ministrer blifwa handhafde och åtnjuta protection då de äro utan skuld, det jag i detta fallet hoppas wara: ty där en som skal negotiera, förlorar sin credit, på den orten han blifwer brukad, hwarom man sig högst beflitar, som wi med bekymmer erfara Fransöska Ambassadeurerna göra, förmedelst det at de här debitera sig det til wäga bragt, at wåra actioner ogillas och wi därföre onåder på oß laddat hafwa; så lider Herrens tjänst aldramäst, efter ingen sådana Ministrer tror, mindre för gällande håller det de til deß tjänst förrätta, hwaraf wi redan preuver hafwe, som sig framdeles yttra skola. Och såsom jag nogsamt wet, at E. Kongl. Maj:t sådant alt efter deß högwisa förstånd, bättre än jag förmår det repræsentera, betraktar; altså är jag häruti så mycket mera trygg och därhos försäkrad, at E. K. Maj:t warder utan mödo de medel och utwägar finnandes,

hwar-

hwarigenom alle sådane inconvenienzer [illegible] kunna förekommas, och [illegible] uppenbar blifwa, hafwe på dem [illegible] ten, dädan detta besynnerligen kommit är, hwilket aldrig hade blifwit förmärkt; om de här warande Ambassadeurerne [illegible] och [illegible] icke hade [illegible] bragt. Men såsom [illegible] handel man begyntes där at blifwa uppenbar, så föllos fäst et annat omdöme om wår conduit; och förwissas wi, at Konungen hafwer däröfwer skrifwit hit och befalt, at de sit comportemente här efter så skola anställa, at intet något widare missförstånd må däraf entstå. Hwilket så mycket nödigare är, som af dem dageligen stora excesser föröfwas, hwarutaf et rätt stort i dessa dagar händt är, förmedelst det deras folk bewäpnadt anfalla de Spanske Ambassadeurernes wagnar, dem igenomskjuta och stor impertinence föröfwat, emot den stats-fred, som här uprättad är alla parterna imellan (x). Jag önskar af alt mit hjärta,

(x) Detta upkom först af en oenighet, som förjades imellan Franske Ambass. *Colberts* och den andre Spanske Amb. Marquis *de la Fuentes* Domestiquer i Julii månad, då denne senare anstälde en lustbarhet och til den samma böd alla Ambassadricer. Hwarom se *S. Didier p. 151.* Men den sista Julii, då alle Ambassadeurerne woro til aftonmåltid hos Holl. Amb. *Odyck*, bröt oenigheten å nyo ut imellan Franske och Span-

ta, at alla mina actioner wore E. K. Maj:tz utan någon tillöckning af dem som mig ej wal wela, bekanta, så tror jag med Guds hielp, at de ej skulle mißhagas, ty jag hafwer intet annat före, än deß tjänst och interesses befrämjande, så wida det står i min förmåga, hwilket tiden förmodeligen uppenbara låter, såsom ock mig wara en ostrydnitad och devot

Allernådigste Herre och Konung
Eder Kongl. Maj:ts

Nimwegen
d. 7 Aug. 1678.

Allerunderdånigste och
trplikttigste tjänare
BENGT OXENSTIERNA.

---

ske Ambassadeurernes folk, så at några skott lossades å ömse sidor om natten, hwaraf en Spansk Kusk och en Fransk Laquais blefwo blesserade. Af *S. Didier* p. 159. följ. tilägges de Spanske Fruken til denna uplopp. Saken blef bilagd den 13 Aug., då Franske Ambassad. läto complimentera de Spanska Fruentimmer, som af flotten under sin hemresa blifwit skrämde, och straxt efter togo lustbarheter åter sin början. Från denna tiden war å alla sidor enighet, och almänna ärender imellan Swenske och Franske Ambassadeurer godt förtroende.

)o(

XI.

XI.

Kongl. Öfwer-Hof-Predikanten, sedan Arki-Biskopen D. HAQUIN SPEGELS Bref til Riks-Rådet och Riks-Ammiralen Gref GUSTAF OTTO STENBOCK, År 1679 (y).

Högwälborne Herr Grefwe, Sweriges Rikes Råd och Riks-Ammiral.

Nådige Herre.

Vi utan blygsamhet årkänner jag min försummelse, af dy, at Eders Hög-Grefl. Excell. täckes göra sig den mödan och skrifwa med egen hand, och wisa en så Christelig åhoga och nitälskande omsorg för Guds tjänst och deß alfwarliga idkan. Hwilket, som det ofelbart finner Guds nådiga lön och wälsignelse, samt förtjänar alla rättsinniga människors beröm och samtycke, så un-

(y) Detta märkeliga Bref införes efter Hufwudskriften. Utom andra omständigheter gifwer det en angenäm uplysning om Hans Maj:ts Kon. CARL XI. Christeliga tankesätt, under den sjukdom som han råkade uti, detta år. Den samma började den 9. Martii och efter några dagars häftiga anfall, stadnade i Tertian-Feber. Se A. B. *Spegels Diarium* i H. *Bibl.* Görwells Sw. *Bibl.* Del. 5. Sid. 110.

drar jag deß mera, at Prästerna, som wid och under den ortens Armée, stå under Ed, Hög-Grefl. Excellences befallning, äro så tröge til at följa deß lofligaste Exempel, och fullborda deß Gudeliga intention, hälst emedan Hans Kongl. Maj:t wår allernådigste Konung och Herre, alt ifrån sin barndoms-tid, hafwer betygat sin wördning och fruktan för Gud, därmed, at Hans Maj:t utan knäfall hafwer aldrig giordt sin bön; och alle som hafwa följt Högstbemälte Hans Kongl. Maj:t uti denna krigs-tiden, och betänkt at de participera uti den straffs- och synda-börda, som trycker hela Riket, hafwa funnit det wara en skälighet och skyldighet at wara åtminstone så ödmjuk som Konungen, och at buga sig för Gud så djupt som Han, för hwilken wi eljes alle tilbörligen buga oß: fördenskul hade jag aldrig trodt, det Präster skulle wara så okunnige om sin Konungs devotion, som är beprisad i hela Christenheten, och så litet bekymrade om Gudaktighets tecken, hwilka Gud nådeligen anser, omskönt de äro skrymtaktige, som Historien om *Achab* klarligen wisar (z). Det är klagan wärdt, at wi i wälgångs tid hafwe warit så halsstyfwe, at Gud är nödgad til at lägga uppå oß de många och swåra olyckor; men

(z) Denna utlåtelse måste tagas med mycken warsamhet.

men det är straff wärdt, at Prästet äro genstråfwige, när Gud hafwer tryckt alla andra på knä. Dy wil jag, om det må behaga Ed. Hög-Grefl. Excellence, wid lågligt tilfälle underdånigst påminna därom, och Hans K. Maj:ts Christeliga tankar därom förnimma och referera. Det hafwer twifwelsutan därå orten warit kunigt nog, at den högste Gud nyligen genom en maligne och hetsig Feber, med hwilken wår allernådigste Konung häftigt wardt angripen, hafwer täckts wisa oß och hela Riket, det all wår timmeliga wälfärd hwilar på en sång, och står på twänne fötter, dem wi därföre, om möjeligt wore, borde bära på händerna; men efter det kan hända är ej så kunnigt, hurudan wår allernådigste Konung i samma sjukdom hafwer wist sig, wil jag det med några ord berätta. Wi hafwe tilförene nogsamt förmärkt det Hans Maj:t war en sanskyllig Christen, men i senaste sjukdom hafwe wi sedt och hördt Hans Maj:t wara mera uplyst än de fläste Christne äro. Ty om sin oförmodeliga swaghet gjorde Hans Kongl. Maj:t en sådan bekännelse: Jag märker at min Gud sänder mig et bod, och wil kanske unna mig ro hos sig, efter jag alsingen hafwer här på jorden, dy är tilbörligt, at jag bereder mig och pryder min Själ med det purpur, som är färgadt i Christi rättfär-

   dig-

dighets blod, emedan han eljest intet anser anten purpur eller krona. Om sit lefwerne sade Hans Maj:t: Mången skulle mena, at jag för min ungdoms skull, skulle hafwa lust til at lefwa långre; men för syndenes och ondskan skull, hafwer jag länge warit ledse wid detta lifwet, och utaf Guds ord länge försäkrad om et härligare och bättre. Som lifwet är en Guds gåfwa, så bekänner jag mig hafwa warit owärdig til at lefwa så många år, än såga i sådant wärde och anseende: men som et oroligt och mödosamt lefwerne är et straff, så fägnar jag gärna förlossningen på hwad dag den tilbjudes. Enkannerligen talade Hans Maj:t mycket om sitt Regemente, sägandes: Jag wet at af mig skal mycket fordras, efter mig hafwer warit mycket betrodt; men Gud som hafwer lagt bördan på mig, hafwer sedt at jag hafwer haft en hörsam wilja; men kraften gifwer han efter sit behag. Klokhet och wishet hafwer jag intet swurit mina undersåtare, utan trohet och rättrådighet; dock hafwer jag älskat och wyrdat det förra, och städse bewisat det senare, ja med så fullt alfwar, at jag aldrig däruti *cederar* någon. Om sin Fru Moder Hennes Maj:t sade Han: Jag tror wäl at

min

min K. Fru Moder lärer bedröfwas öfwer min död, men Hon lärer dock därigenom bättre underwisas om sit och allas lefwerne, ty när Konungar så hastigt gå hädan, en efter annan, då kan man wäl sluta, at här är intet mycken stadighet på jorden. Detta och mycket mera talade Hans Kongl. Maj:t ej allenast med hjertans andacht, utan och med sådan presence och frimodighet, at alle förundrade sig. Fördenskul häfwer Gud nådeligen tykt, det et sådant ljus och sådane gåfwor äro omistelige för detta Riket, och altså förundt Hans Kongl. Maj:t sin förra hälsa, oß wår förra hugnad; hwilket alt jag hålt wärdigt at berätta Ed. Hög-Grefl. Excellence; men ej tjänligt at uptäcka flere. Hans Excellence Herr Riks-Skattmästaren kom i går til Hufwud-Qwarteret, med hwad ärender är ännu obekant. Ifrån fienden hörer man intet annat än detta, at några Skep äro redan i Öster-Sjön utskickade; at Troupperne med grofwa Stycken och Mörsare föres från Lands-Krona til Själand; at Helsingborg skal raseras och en begynnelse därtil wara gjord. Jag fruktar at jag så mißhagar Eders Hög-Grefl. Excellence med denna widlöftighet, som med min förra försummelse, dy beder jag ödmjukeligst om förlåtelse och befaller Eders Hög-

Gresl. Excellence med hela dess Familie under Guds nådiga beskydd, blifwandes

Ed. Hög-Gresl. Excellences

Ljungby d.
26 Martii 1679.

hörsamme och pliktige tjänare
H. SPEGEL.

XII.

XII.

Brud-Sermon wid H. Maj:t Konung CARL XI:tes biläger med Hennes K. Höghet ULRICA ELEONORA, Arf-Prinsessa af Dannemark: hållen d. 6 Maji 1680, af HAQ. SPEGEL (a).

Om det någonsin warit eller ännu äro sådane människor, som hafwa den wrånga inbillning, at desse werldsliga ting hwarken styras eller förändras genom någon Gudomelig försyn, utan mena all ting ske oförsedt och det wara et öde eller händelse hwad som oss wederfars; ja neka at Gud hafwer hwarken sin Hand eller sit Råd uti människornas gärningar och anslag: om där äro sådane, säger jag, tå kunna de ögonskenligen blifwa öfwertygade och ifrån sin wilfarande mening afbögde, så framt de wilja betrakta den-

(a) Detta tal är märkwärdigt i anseende til conjuncturen, dess wackra innehåll och berömlige uphofsman. Det omtalas af *D. Nordberg* i K. CARL XII. Hist. Del. 1 Sid. 2. och af Prosten D. *Sievers* i *Elog. Spegel. p.* 12: men är förr ej denom tryck utgifwit. Här framlämnas det efter twänne särskildta afskrifter, som Kongl. Hof-Pred. Herr Mag. *J. C. Stricker* ur sina wackra samlingar mig benäget meddelt.

Maj:t deß höga nåde emot mig ej förminskat för detta oförskyldta och aldeles ofunderade klagemålet, de Franske Ambassadeurerne emot mig formerat hafwa, utan förmodat fast mera af deß clemence at blifwa protegerad emot deras otidiga insulter: hwarom jag mig så mycket mera försäkrad gör, som mig bekant är, at deß stora rättwisa är af sig sjelf därtil porterad, och E. Maj:ts gloir och höga respect aldramäst därunder wistas, at deß trogne Ministrer blifwa handhafde och åtnjuta protection då de äro utan skuld, det jag i detta fallet hoppas wara: ty där en som skal negotiera, förlorar sin credit, på den orten han blifwer brukad, hwarom man sig högst beflitar, som wi med bekymmer erfara Fransöska Ambassadeurerna göra, förmedelst det at de här debitera sig det til wäga bragt, at wåra actioner ogillas och wi därföre onåder på oß laddat hafwa; så lider Herrens tjänst aldramäst, efter ingen sådana Ministrer tror, mindre för gällande håller det de til deß tjänst förrätta, hwaraf wi redan preuver hafwe, som sig framdeles yttra skola. Och såsom jag nogsamt wet, at E. Kongl. Maj:t sådant alt efter deß högwisa förstånd, bättre än jag förmår det repræsentera, betraktar; altså är jag häruti så mycket mera trygg och därhos försäkrad, at E. K. Maj:t warder utan möda de medel och utwägar finnandes,

hwar-

[illegible] oförmodeliga incommoditeter [illegible] förekomma, och icke [illegible] Mission, helst på den [illegible] dessa beswären kommit är, [illegible] blifwit formerade; emedan han [illegible] Ambassadeurernes Instructioner [illegible] och Hemwist, såsom icke hade [illegible] bragt. Men såsom hela denna händelsen [illegible] där at blifwa uppenbar, så fölles hälst et annat omdöme om wår conduite; och förwissas wi, at Konungen hafwer däröfwer skrifwit hit och befalt, at de sit comportemente här efter så skola anställa, at intet något widare missförstånd må däraf entstå. Hwilket så mycket nödigare är, som af dem dageligen stora excesser föröfwas, hwarutaf et rätt stort i dessa dagar händt är, förmedelst det deras folk beväpnadt anfalla de Spanske Ambassadeurernes wagnar, dem igenomskjuta och stor impertinence föröfwat, emot den stats-fred, som här uprättad är alla parterna imellan (x). Jag önskar af alt mit hjerta, [illegible]

(x) Detta upkom först af en oenighet, som förjades imellan Franske Ambass. *Colberts* och den andre Spanske Amb. Marquis *de la Fuentes* Domestiquer i Julii månad, då denne senare anstälde en lustbarhet och til den samma böd alla Ambassadricer. Hwarom se *S. Didier p. 151.* Men den sista Julii, då alle Ambassadeurerne woro til aftonmåltid hos Holl. Amb. *Odyck*, bröt oenigheten å nyo ut imellan Franske och Span-

sta; at alla mina actioner wore E. K. Maj:ts utan någon tillökning af dem som mig ej wäl wela, bekanta, så tror jag med Guds hielp, at de ej skulle misshagas, te jag hafwer intet annat före, än dess tjänst och interesses befrämjande, så wida det står i min förmåga, hwilket tiden förmodeligen uppenbara lärer, såsom ock mig wara en oskrymtad och devot

Allernådigste Herre och Konung
Eder Kongl. Maj:ts

Nimwegen
d. 7 Aug. 1678.

Allerunderdånigste och
troplichtigste tjänare
Bengt Oxenstierna.

---

ske Ambassadeurernes folk, så at några skott lossades å ömse sidor om natten, hwaraf en Spansk Kusk och en Fransk Laquais blefwo blesserade. Af *S. Didier* p. 159. följ. tillägges de Spanske skulden til detta uplopp. Saken blef bilagd den 13 Aug., då Franske Ambassad. läto complimentera de Spanska Fruentimmer, som af skotten under sin hemresa blifwit skrämde, och strax efter togo lustbarheter åter sin början. Från denna tiden war å alla sidor enighet, och i almänna ärender imellan Swenske och Franske Ambassadeurer godt förtroende.

) o (

XI.

XI.

Kongl. Öfwer-Hof-Predikanten, sedan Arki-Biskopen D. Haquin Spegels Bref til Riks-Rådet och Riks-Ammiralen Gref Gustaf Otto Stenbock, År 1679 (y).

Högwälborne Herr Grefwe, Sweriges Rikes Råd och Riks-Ammiral.

Nådige Herre.

Vi utan blygsamhet årkänner jag min försummelse, af dy, at Eders Hög-Grefl. Excell. täckes göra sig den mödan och skrifwa med egen hand, och wisa en så Christelig åhoga och nitälskande omsorg för Guds tjänst och deß alfwarliga idkan. Hwilket, som det ofelbart finner Guds nådiga lön och wälsignelse, samt förtjänar alla rättsinniga människors beröm och samtycke, så un-

(y) Detta märkeliga Bref införes efter Hufwudskriften. Utom andra omständigheter gifwer det en angenäm uplysning om Hans Maj:ts Kon. CARL XI. Christeliga tankesätt, under den sjukdom som han råkade uti, detta år. Den samma började den 9. Martii och efter några dagars häftiga anfall, stadnade i Tertian-Feber. Se A. B. *Spegels Diarium* i *H. Bibl. Görwells* Sw. *Bibl.* Del. 5. Sid. 110.

drar jag deß mera, at Prästerna, som wid och under den ortens Armée, stå under Ed. Hög-Grefl. Excellences befallning, äro så tröge til at följa deß lofligaste Exempel, och fullborda deß Gudeliga intention, hälst emedan Hans Kongl. Maj:t wår allernådigste Konung och Herre, alt ifrån sin barndoms-tid, hafwer betygat sin wyrdning och fruktan för Gud, därmed, at Hans Maj:t utan knäfall hafwer aldrig giordt sin bön; och alle som hafwa följt Högstbemälte Hans Kongl. Maj:t uti denna krigs-tiden, och betänkt at de participera uti den straffs- och synda-börda, som trycker hela Riket, hafwa funnit det wara en skälighet och skyldighet at wara åtminstone så ödmjuk som Konungen, och at buga sig för Gud så djupt som Han, för hwilken wi eljes alle tilbörligen buga oß: fördenskul hade jag aldrig trodt, det Präster skulle wara så okunnige om sin Konungs devotion, som är beprisad i hela Christenheten, och så litet bekymrade om Gudaktighets tecken, hwilka Gud nådeligen anser, omskönt de äro skrymtaktige, som Historien om *Achab* klarligen wisar (z). Det är klagan wärdt, at wi i wälgångs tid hafwe warit så halsstyfwe, at Gud är nödgad til at lägga uppå oß de många och swåra olyckor; men

(z) Denna utlåtelse måste tagas med mycken warsamhet.

men det är straff wärdt, at Prästet äro genstråfwige, när Gud hafwer tryckt alla andra på knä. Dy wil jag, om det må behaga Ed. Hög-Grefl. Excellence, wid lågligt tilfälle underdånigst påminna därom, och Hans K. Maj:ts Christeliga tankar därom förnimma och referera. Det hafwer twifwelsutan därå orten warit kunigt nog, at den högste Gud ynligen genom en maligne och hetsig Feber, med hwilken wår allernådigste Konung hästigt wardt angripen, hafwer täckts wisa oß och hela Riket, det all wår timmeliga wälfärd hwilar på en sång, och står på twänne fötter, dem wi därföre, om möjeligt wore, borde bära på händerna; men efter det kan hända är ej så kunnigt, hurudan wår allernådigste Konung i samma sjukdom hafwer wist sig, wil jag det med några ord berätta. Wi hafwe tilförene nogsamt förmärkt det Hans Maj:t war en sanskyllig Christen, men i senaste sjukdom hafwe wi sedt och hördt Hans Maj:t wara mera uplyst än de fläste Christne äro. Ty om sin oförmodeliga swaghet gjorde Hans Kongl. Maj:t en sådan bekännelse: Jag märker at min Gud sänder mig et bod, och wil kanske unna mig ro hos sig, efter jag alsingen hafwer här på jorden, dy är tilbörligt, at jag bereder mig och pryder min Själ med det purpur, som är färgadt i Christi rättfär-

dighets blod, emedan han eljest intet anser anten purpur eller krona. Om sit lefwerne sade Hans Maj:t: Mången skulle mena, at jag för min ungdoms skull, skulle hafwa lust til at lefwa längre; men för syndenes och ondskan skull, hafwer jag länge warit ledse wid detta lifwet, och utaf Guds ord länge förskrad om et härligare och bättre. Som lifwet är en Guds gåfwa, så bekänner jag mig hafwa warit owärdig til at lefwa så många år, än säga i sådant wärde och anseende: men som et oroligt och mödosamt lefwerne är et straff, så fägnar jag gärna förloßningen på hwad dag den tilbjudes. Enkannerligen talade Hans Maj:t mycket om sitt Regemente, sägandes: Jag wet at af mig skal mycket fordras, efter mig hafwer warit mycket betrodt; men Gud som hafwer lagt bördan på mig, hafwer sedt at jag hafwer haft en hörsam wilja; men kraften gifwer han efter sit behag. Klokhet och wishet hafwer jag intet swurit mina undersåtare, utan trohet och rättrådighet; dock hafwer jag älskat och wyrdat det förra, och städse bewisat det senare, ja med så fullt alfwar, at jag aldrig däruti *cederar* någon. Om sin Fru Moder Hennes Maj:t sade Han: Jag tror wäl at

min

min K. Fru Moder lärer bedröfwas öfwer min död, men Hon lärer dock därigenom bättre underwisas om sit och allas lefwerne, ty när Konungar så hastigt gå hådan, en efter annan, då kan man wäl sluta, at här är intet mycken stadighet på jorden. Detta och mycket mera talade Hans Kongl. Maj:t ej allenast med hjertans andacht, utan och med sådan presence och frimodighet, at alle förundrade sig. Fördenskul häfwer Gud nådeligen tykt, det et sådant ljus och sådane gåfwor äro omisteliga för detta Riket, och altså förundt Hans Kongl. Maj:t sin förra hälsa, oß wår förra hugnad; hwilket alt jag hållit wärdigt at beråtta Ed. Hög-Grefl. Excellence; men ej tjänligt at uptäcka flere. Hans Excellence Herr Riks-Skattmästaren kom i går til Hufwud-Qwarteret, med hwad ärender är ännu obekant. Ifrån fienden hörer man intet annat än detta, at några Skep äro redan i Öster-Sjön utskickade; at Troupperne med grofwa Stycken och Mörsare föres från Lands-Krona til Själand; at Helsingborg skal raseras och en begynnelse därtil wara gjord. Jag fruktar at jag så mißhagar Eders Hög-Grefl. Excellence med denna widlöftighet, som med min förra försummelse, dy beder jag ödmjukeligst om förlåtelse och befaller Eders Hög-

 Grefl.

Gresl. Excellence med hela dess Familie under Guds nådiga beskydd, blifwandes

Ed. Hög-Gresl. *Excellences*

Ljungby d.
26 Martii 1679.

hörsamme och pliktige
tjänare
H. Spegel.

XII.

Brud-Sermon wid H. Maj:t Konung CARL XI:tes biläger med Hennes K. Höghet ULRICA ELEONORA, Arf-Prinseßa af Dannemark: hållen d. 6 Maji 1680, af HAQ. SPEGEL (a).

Om det någonsin warit eller ännu äro sådane människor, som hafwa den wrånga inbillning, at deße werldsliga ting hwarken styras eller förändras genom någon Gudomelig försyn, utan mena all ting ske oförsedt och det wara et öde eller händelse hwad som oß wederfars; ja neka at Gud hafwer hwarken sin Hand eller sit Råd uti människornas gärningar och anslag: om där äro sådane, säger jag, tå kunna de ögonskenligen blifwa öfwertygade och ifrån sin wilfarande mening afbögde, så framt de wilja betrakta

(a) Detta tal är märkwärdigt i anseende til conjuncturen, deß wackra innehåll och berömlige uphofsman. Det omtalas af *D. Nordberg* i K. CARL XII. Hist. Del. 1 Sid. 2. och af Prosten D. *Sievers* i *Elog. Spegel. p.* 12: men är förr ej denom tryck utgifwit. Här framlämnas det efter twänne särskildta afskrifter, som Kongl. Hof-Pred. Herr Mag. *J. C. Stricker* ur sina wackra samlingar mig benäget meddelt.

denna närwarande tid, och jämföra den med det framfarna tilstånd, hwilket wi uti några år sedt och uthärdat hafwe. Ty när man eftertänker huru stor wedermöda, hurù swåra olyckor, hurù många farligheter man hafwer både sedt och betraktat uti det blodiga kriget, och däremot besinnar hurù mycken hugnad, hurù ljuflig ro, hurù stort wälstånd man redan förnimmer och hädanefter förmodar, genom den önskeliga friden: ja när man ihugkommer den långwariga fiendskap, det beklagliga missförstånd, det åtskilliga wapen-skifte, som utöfwer manna-minne hafwer warit imellan dessa twänne sammangränsande Christeliga och Högloft. Konunga-Riken, och däremot anser den Heliga förening, den hugneliga gramsämja, den närmaste kärlek, hwilken imellan de samma redan stiftad är, och skal än ytterméra (Gud gifwe uti en wälsignad stund) stadfästas, tå måste man ju med hjertans beweckelse erkänna Guds alwisa, och obegripeliga försyn, ja alle människor som det se eller höra, kunna nogsamt skönja at det ej är et blott människo-werk, utan måste säga: Thetta hafwer Gud gjordt: Thetta är skedt af HErranom och är et under för wåra ögon (b). At oss bör således döma därom och tilskrifwa Gud allena en så frögdefull förändring, det wisar oss den H. Ande sielf, hwilken

(b) Ps. 64: 10. Ps. 118: 22.

ken med ganska tänkwärdiga ord hafwer låtit beskrifwa et åfwen sådant tilstånd, som detta närwarande är, sägandes (c): Konungarna för Härarna äro med hwarannan Wänner, och Husfrun utskifter rofwet. När I liggen i markene, så glimmar thet såsom dufwo-wingar, hwilka som silfwer och guld glittra. När then Alsmägtige allestäds ibland them Konungar sätter, så warder klart ther mörkt är. Hwarmed han betygar at det är den Alsmägtige Gudens werk och hans öfwersinnneliga wishets-prof: I. När han efter swåre och långlige krig förenar mägtiga Konungar, besynnerligen då när de stå uti sin fulla rustning, och äro hwar med sin här beredde til at strida längre och fullfölja sin anslag. At Konungars hjertan äro uti Guds hand och at han böjer dem hwart han wil, det kan man märka uti mång ting; men synnerligen uti krig och örlig. Ty huru wida de sträcka sina förslag, ehuru hemliga de öfwerlägga sina Råd, så styrer och wänder Gud dem likwäl efter sin H. wilja. Han upwäcker Konungars anda til at strida emot hwarannan, när han wil straffa et Land och Rike, och han förliker dem åter, när han nådeligen wil at straffet skal återwända. Sannerligen at förlika Konungar, hwilkas wre-

(c) Ps. 68: 13. 14. 15.

de år såsom et Lejons rytande, det år ganska swårt; men at förlika dem när deras wrede år wäpnad, när de stå emot hwarannan med stora Hårar, når dem fattas hwarken magt eller mod til at strida, det år Gudomeligt. Fördenskul brukar Bildad detta til et skål, at ther år Herrskap och fruktan när Gud, nämligen, förty Han gör frid ibland sina Högsta (*d*); ty hafwer Dawid med en helig förundran beskrifwit detta, då han förnam det anten af sit eget, eller andras exempel, af de Konungar, hwilka förr hade rustat en stor och fiendtelig krigsmagt emot hwarandra, uprättade sedan et troget wänskaps-förbund med hwarannan, slutandes det nära förbund, at de wilja främja hwarsannars båsta, i det stället de förr hade sökt hwarsannars yttersta fördärf, hwilket wisserligen år en sådan förwandling, den ingen kan göra, utan den Högstes högra hand. Fördenskul hafwa ock många läsit *Davids* ord uti denna meningen: Helighetenes och Kraftenes Konung år ganska ljuflig och fridsam, och gör jämwål Konungarna älskelige och fridsamme, så at de församlas uti et godt förtroende, hwilke tilförene woro ganska skiljaktige.

Och

(*d*) Job. 25: 2.

Och så sådan Konungslig sämja är den aldrahögsta hugnad, som man uti werdslig måtto åtnjuta kan, ty at det är wänskap imellan andra gemena personer, at den ena människan uppå god tro kan bo när den andra, det skattas för en så dyrbar ting at de gamle hafwa sagt: En wän är oß mycket nyttigare och nödwändigare än eld och watten. Ja ingen egendom är så god, at icke en sät och trogen wän är mycket bättre: huru mycket hugneligare må det wara, när där är wänskap imellan mägtige Konungar? när Salomon och Hiram hjelpa hwarannan til at stadfästa och förkofra sina Riken? Ty de wise hafwa af lång förfarenhet befunnit, at de största krigs-härar, den rikaste dreßel, de starkaste fästningar kunna ej så wäl beskärma och så mycket pryda et Land och Rike, som Förstarnas wänskap, sammanhåld och förtroende. Men den aldrahögsta hugnad är det, när Konungar som äro grannar, hafwa frid med hwarannan: när Manaße och Ephraim förlikas wäl och bo endrägteligen tilsammans; ty det är et ibland de tre sköna ting, hwilka Gud och människor wäl behaga: det är som Aarons balsam och gifwer en ljuflig lukt: det är som Hermons dagg och förorsakar mycken ymnoghet och wältrefnad: det är en HErrans wälsignelse, med hwilken följer lif och alsköns glädje.

II.

II. Bewises utaf de förbemälte Dawids ord, at detta jämwäl är et besynnerligt Guds werk, när wärnlösa och swaga Qwinnor åtnjuta den hedren och härlighet, hwilken de kapprasite män sträfwa efter och strida om: ty han säger, at när Konungar warda wänner, tå skal Hus-Aran utskifta rofwet. När de få frid, tå skal hon bekomma bytet: det andre hafwa fägtat före, det skal hon åtnjuta: hwilket gifwer oss et riktigt skäl til at tro:

1) At den som kastar sin omsorg på HErran, den som blifwer stilla, ståndig och trofast, skal omsider winna hwad han åstundar och se sitt hjertans begär fulbordadt; ty äfwen qwinnor, ehuru swage de äro och obeqwäme at uträtta något med strid och wåldsamhet, skola befinna at Gud strider för dem och gifwer dem bytet. Fördenskul är rätt eftertänkeligt, at en hafwer lämnat oss Dawids ord så förklarade: De mägtige Konungar som äro utdragne med krigs-härar hafwa intet uträttat, men den som blef hemma uti huset fick alt rofwet til at utskifta, hwilket man så uti werdslige som uti den H. Skrift finner ofta wara sannadt och skedt, och de märkeliga exempel, hwilka äro uptecknade om Ester och Abigael, Aspasia och Eudoxia nogsamt betyga. Ty de samma hafwa med sin dygd öfwerwunnit lyckan, bemägtigat sig de

stör-

första Konungars Tropheer, och igenom en saktmodig anda fått de stridsamaste hjertan, tillika med all deras seger uti sit wåld.

2) Bör oss tro det wara en stor Guds gåfwa, när en qwinna är en åra och heder uti sit hus: därföre hafwa ock Dawids ord denna meningen, at Gud skal skänka et sådant byte, den mansens hus til åra och härlighet, som älskar honom: hwilket kommer öfwerens med detta Salomons tal, at den som finner en dygdig och förnuftig qwinna, han får wälsignelse af HErranom. Sådana qwinnor hafwa eljest många berömliga namn uti Skriften; ty de förliknas wid Solen, när hon skiner aldraklarast på firmamentet; wid en lampa, satt på den helga ljusastakan; wid gyllende pelare, stående på silfwer-fötter. Men detta namn är likwäl det aldrahederligaste at de kallas en Hus Åra. Ty det samma betecknar först, at en man bör låta sin hustro njuta all wederbörlig heder och åra uti huset, tänkandes at när hon är from och dygdesam, då är hon den största fägring och den dyraste prydnad som han äger, den han fördenskul bör älska, hugna och hylla, ja unna rum uti sit innersta hjerta. Slikt fordrar Guds egen Anda, sägande genom Apostelen Petrum: at männerna skola bo när sina hustrur med förnuft och gifwa dem sina åhro: och huru kunna de annat; ty en qwinna pry-

der

der mansens hus, likasom Kronan pryder Konungens hufwud: når hon år ljuflig, då upfriskar hon hans hjerta, når hon dårjåmte år tuktig, då står hon intet til at betala och dår år intet kårare på jorden. 2) Påmiñer det at en qwinna bör ålska och förestå det hus, uti hwilket hon blifwer som hustro anammad, och stålla sig så, at hennes mans hjerta tör förlåta sig uppå henne, görandes honom ljuft och intet ledt alla sina dagar, hwilket sker så framt hon ej bekymrar sig om flera hus ån sit eget, utan tånker, at sedan hon år tagen ifrån sin första stam och inympad uti en annan, tå måste hon och hennes åkta maka wara såsom de twånne stycken trå, hwilka sammangrodde och blefwo til en tafla uti Prophetens hand, beteknandes at twånne slågter skulle blifwa en uti HERrans hand. Sedan hon som et refben år fogad in til mansens sida, så år hon et kött med honom, och bör jåmwål förmedelst sann, helig kårlek wara et hjårta med honom, ålska, behaga, göra och låta det som han kan hafwa nöje och nytta, heder och hugnad af. Man kan skåligen finna, at Gud wil det qwinnan skal i akttaga det samma som han hafwer befalt mannen, nemligen, at hon skal åtwergifwa Fader och Moder och blifwa wid sin åkta maka: wårdas om det huset til hwilket hon kommer, och ej som Loths hustru, wånda sit hjerta til det hon år gången utur. Det Gud fordrar af den

an-

andeliga bruden, kan jämwäl förstås om en jordisk, när han säger: hör dotter, se uppå och böj tin öron, förgät tit folk och tin faders hus, så skal Konungen få lust til tina dägelighet, ty han är tin Herre och tu skal hedra honom. Därtil wiste Rachel och Lea sig wara pliktiga, sedan de woro komne i äkta stånd. Fördenskul när Jacob frågade dem, om de wille följa honom i hans födslo-land, swarade de: wi hafwe hwarken del eller arf i wår Faders huse mera: wiljandes således gärna öfwergifwa alt annat, på det de måtte täckas honom allena. De qwinnor därföre, som wilja wara Sarä döttrar, måste söka all sin heder därigenom, at de hedra sina män, wetandes at de eljes äro såsom Canaans döttrar, et Hus-Korß och ej en Hus-Ära.

III. Märker man af deßa Dawids ord, at det i lika måtto är et stort Guds underwerk, när et Land och Rike som hafwer warit plågadt och förtryckt, blifwer härligt, mäktigt och lyckosamt igen, ty igenom twänne liknelser beskrifwes Guds kraftigaste hjelp, den han beter uti människans stora motgång. 1) De som hafwa legat uti markene, det är, warit olycksamme, nedertryckte uti jorden och dyttjan, eller bortwräkte som et sönderslagit käril, de samme skola upresas igen, ja ej allenast upresas på fötterna, utan få wingar, dufwo-wingar, de där glittra som silfwer och

guld,

guld, det är, de skola finna ansenlig medel, genom hwilka de snart kunna uphöjas och komma til stor magt och åra: ej annorlunda än Israel, hwilken HERren tog utur den styggeliga öknen och bar honom på sina wingar, såsom en örn utförer sina ungar. De som förr hafwa måst lägra sig uti sitt eget land, och hålla wakt uppå sina egna gränsor, ja dageligen frukta för anfall och öfwerwåld, skola uti sådant swårt tilstånd röna Guds mägtiga bistånd, och få de wingar som kunna föra dem utur den wedermödan til största anseende, härlighet och frihet. Ty Gud är stark och mägtig, han näpser wäl, men hugswalar igen, och igenom sin mildhet hjelper han. Han uprättar den ringa utur stoftet och uplyfter den fattiga. 2) Där mörkt hafwer warit, gör Gud ljust, när han allestädes sätter Konungar til, det är, han upfyller med glädje och frögd, dem som förr hafwa warit sorgse och bedröfwade. Så länge Konungarne äro oense, så äro undersåtarne eländige: när de mägtigste stå efter hwarsannars wälfärd, tå är den fattige intet säker om sin ägendom. Men när Gud sätter hwar och en Konung uti sit Land och gifwer hwarjo Lande sina gränsor, beskyddar samma gränsor med sin omwårdnad, tå frögda sig alle Inwånare, tå blifwer det lika som ljuset är om morgonen, tå Solen upgår bittida utan moln, och såsom

ske-

Regnet efter rägn, hwilket gör at gräset uprwäxer af jordene, ja det gifwer en så dägelig glants, såsom när berget Hermon är öfwertäckt med snö och solens strimor spela därpå.

At nu den Högste Gud hafwer täkts förnya alla dessa nådewerk til Swerges hugnad, hwilka han fordom bewiste til Israels wälgång, det kan hwar och en nogsamt känna, och denna stunden skal det förkunna för alla efterkommande tider.

Nu äro igenom Guds alwisa styrelse, de twänne Stormägtigste Christelige Nordiske Konungar, åfwen tå de stodo med fiendtelige Krigs-Härar emot hwarannan, blefne wänner, sådane wänner, at de wilja sammanfoga de twänne Kongl. Husen uti en sång, den Konungsliga magten uti et förbund, det Konungsliga blodet uti et Aktenskap. Nu ligga dessa Rikens inbyggare säkre och trygge hwar uppå sin mark och gräns, och de som för detta förlistes intet uti et land, sämjas nu wäl under et tak: ja, de som förr glimmade utaf wapen och wärjor, de glittra nu som dufwo-wingar, som silfwer och guld. Nu skal Hus-Aran utskifta rofwet. Hennes Kongl. Höghet den Stormägtigsta Princessan, hembär af detta kriget den aldrahärligaste seger, det aldraädlaste byte, och bekommer genom Guds heliga försyn, det Konungsliga sätet och den Kongl. Brudgummen, hwilken så månge

ge andre hafwa åstundat och eftertraktat, ja det som öfwergår både Krona och Scepter; undfår tillika med Hans Kongl. Maj:ts wår Stormägtigste allernådigste Konungs Person, en Konungslig trohet och et rätt Konungsligt hjärta. Hwaremot man förmodar, at Hennes Kongl. Höghet blifwer det regerande Swenska Kongeliga Husets ståndswariga ära och prydning, samt alla dess undersåtares åstundade tröst och hugnad, ja blifwer icke allenast en Hus-Ära, utan ock, som fordom Drottningar äro för sin dygd skul wordne kallade, Lands-Hjerta och Frid-Kulla, eller som Hennes Kongl. Höghet sjelf kallas, en Huldrik, mild och trogen Rikssens Moder: hwilket såsom Hennes Kongl. Höghet redan werkeligen bewisat hafwer, emot månge nödlidande Swenske barn; så skola ock alle Swegriges barn för sådan nåd och fromhet, skyldigst bewisa Hennes Kongl. Höghet igen all underdånig trohet, tjänst, lydno, wördning och tacksamhet. Nu wänte wi ljust där mörkt hafwer warit: genom en sådan Efter som finner ynnest för alla dem som se uppå Henne, förmoda wi at ljus och frögd, glädje och ära skal upgå för hela Swea Rike.

At göra någon påminnelse til dessa Kongl. Personer, om den tilhördes plikt, hwilken Gud af dem fordrar i Äktenskap och sammanlefnad, är aldeles onödigt, hälst emedan man

af den enes Krona och Kongl. dygder hafwer fått så många exempel och berömliga prof, om den andras hördt et så stadigt och önskeligt rykte, at man kan hugneligen försäkra sig, det detta Kongl. Par både wet och wil alt det, som länder til en Christelig sämja, til et lyksaligt äktenskap, til et Kongl. lefwerne, et berömligt namn och et odödeligt efterdöme. Men emedan sådant ej utan Guds synnerliga wälsignelse och himmelska bistånd kan uträttas, så hafwer det behagat desse Högstbemälte Kongl. Personer, efter andra Christnas lofliga bruk, låta sit äktenskaps-löfte med andäktig bön och ordentelig copulation helgas och stadfästas: det man fördenskul uti JEsu Namn med skyldig andakt göra wil:

Sedan förrättades Copulations - Acten nästan med de brukeliga Kyrko-Ceremonier och Böner, hwarefter følgde til slut denna Önskan.

Gud Alsmägtig wälsigne E. M:ter til Kropp och Själ, och låte all den nåd, ära och lycksalighet komma öfwer Eder, som Edre Glorwördigste Konungslige Förfäder hafwa haft, på det Edre Barn och Barnabarn til många Slägter, måge hafwa et lofligt exempel af Edra dygder och hugneligt beröm af Edert Namn, en Kongl. arfwedel af Eder Thron. Guds hand beskärme, Guds ande glädje E-

 der,

der, Guds Änglar ledsage Eder: Gud den H. Trefallighet sammanfoge Edra Själar mer och mer uti kärlek, til deß han sammanfogar sig sjelf med Eder uti den ewiga härligheten. Til denna bön och önskan hoppas jag, at hwar och en som älskar sin Gud och Konung, som åstundar sin egen wälgång, som söker den almänna ro och wälfärd, som unnar Deras Maj:ter godt, will tillika med mig af hjertat säja: Amen. Amen.

XIII.

Om Stats-Systemen i Europa, näst efter Fridens slut År 1679.

Relation om det som förnämst är förelupit, sedan Kongl. Maj:t förledit år 1681 d. *Octobris* slöt *Garantie-Tractaten* med *General-Staterna* (e), 1682.

Såsom det blef år 1680 öfwerlagt och för godt funnit, at Hans Maj:t borde befästa sig med anständiga Allian-

 cer,

(e) Det är almänt bekant, at Kon. LUDVIG XIV. i Frankrike wid Fridshandlingen i Nimwegen, samt därpå följande afhandlingar i Fontainebleau och Lund, bewisade Swerige en upriktig wänskap, tog sig Swenska Kronans fördel högeligen an, och skaffade den samma tilbakars de uti kriget förlorade Landskaper. Det är lika werldskunnigt, at Swenska Ministeren ifrån år 1680, i den almänna Europeiska Balance-Systemen, följde Kejsarens och Sjö-Magternes tankesätt och Stats-Grunder, som icke altid instämde med de Franska Den som allenast i hast anser twänne så när på hwarandra timade händelser, kan lätteligen af utseendet bedragas at tro, det Swenska Ministeren, i anseende til senare förbindelser wisat någon kallsinnighet, at ej säga otacksamhet, emot förr åtnjutna wälgärningar. En beskyllning som

cer, och ej stå aldeles utan wänner, och sedan därpå i förledit år för rådsamt och nyttigt skjönt, at en Garantie-Tractat med General-Staterna uprättas skulle, altså wil man nu det förnämsta berätta af det som sedan bemälte Alliance intil närwarande tid sig hos

til-

likwäl wore högst obillig, och aldrig kan eller bör falla hwarken Swensk eller Utlänning i tankan, som betraktar de små och til ändamålet ledande försigtiga steg, hwilka Hans Maj:t Konungen, tillika med sina Ministrar, tog i så farliga tider. Roen war återstäld i Europa: men Sweriges tilstånd och sanskyllige fördel fordrade deß bibehållande. Dit hän syftade Swenska afsigterna, och härtil lades grund genom Garantie-Tractaten i Hag, hwartil alle Magter inviterades. Lägges härtil den almänna och kan hända nödiga regel: *Ratio status neque habet patrem neque matrem, neque fratrem neque sororem*, blifwa omdömen öfwer denna förändring, som bibehöll, genom den Högstas bistånd, Friden i 20 år, hel annorlunda. Närmare underrättelse gifwer denna Berättelse, upsatt den 7 Julii 1682, af Kongl. Rådet och Cancellie-Råd. H. *Edvard Ehrensten*. Han war wäl då redan utnämd President i Wißmarska Tribunalet, men för sin sjuklighet skul ännu qwar i Riket, hwarest han understundom förrättade sin förr innehafda Hof-Cancellers beställning. Relationen införes efter et Original, af Hans Excellences egen hand på et eller annat ställe förbättradt.

tilldragit, och i synnerhet reflectera på de effecter och suiter, som bemälte Garantie-Alliance hast hafwer.

Men til begynnelse will man korteligen recapitulera, hwru sakerna förewette då Hans Maj:t resolverade til ofwanbemälte Garantie-Alliance, hwilket är fuller i deliberationen, då Allianoen slöts ihogkommet; men kan nu endels något närmare beskrifwas, af sedermera inkomne berättelser och bekräftelser: nemligen:

Swerige hade ingen Alliance mer än med Dannemark, och stod altså aldeles utan appui och wänner. Frankrike wiste sig kallsinnigt och widrigt, skötte ej om Sweriges Alliance, och swarade ej på dess propositioner, men betjänte sig allenast däraf til sina fördelar. Hos Keysaren och annorstädes i Riket war Swerige förhatadt och misstänkt, för dess conduit i förriga tider och förledne nya engegementer, som man sporde at det wille åter ingå med Frankriket. Hos General-Staterna skildes Swerige med försöket af Garantie-Tractaten på prof, om ock de contestationer, som Swerige lät göra en och annorstädes til fridens bibehållande, woro reelle och sanfärdige. Dannemark och Brandeburg allarmerade oss med deras Equipager och Armaturer; och wid negotiationen uti Frankriket märkte man nogsamt, at Dannemark gick om med de

mentioner; at antingen hålla Swerige, där så wäl som i Holland, ifrån all alliance och förbund, eller, där Swerige wille sluta, då taga et contrarie-parti. Frankriket med sina dependentiers prætentioner och inkräktningar, och med Strasburgs intagande; handlade med Westphaliska friden efter sitt behag, utan reflection på Swerige, och utan föregående communication, där dock Swerige är bemälte Frids-Garant, och ställtes Hans Maj:t därmed i stor fara; ty hade Hans Maj:t ogillat Frankrikes conduit och rätt, så hade man förtörnat Frankrike, och ännu ingen säkerhet och tilflykt hast hos det andra Partiet! Hade man det gillat, så hade Swerige råkat i samma eller wärre tilstånd än i sistledne krig. Hade man aldeles tegat stilla och ej heller gjordt något i sielfwa werket, så hade man hos Frankriket ingen tack sig förwärfwat, och ändå hos de andre blifwit hållen för en som gåfwe en tacitum consensum til Frankrikets Actioner, hwarpå sedan en och annan hade kunnat grunda deras omdöme om Swerige, och taga prætexter at angripa det; ty lät ock Dannemark fråga, huru Hans Maj:t ansåg Strasburgiska occupationen, och andra Frankrikets Actioner. Wid samma tid negotierade Dannemark och Chur-Brandenburg starkt sig imellan, och gick et almänt rykte, at Chur-Fursten wille angripa Pommern, hwarom ock avertissementer ifrån åt-

skil-

Ekliga orter och Hof inkommo. Hans Maj:ts Minister i Frankrike averterade ocksa, at Chur-Fursten negotierade med Konungen i Frankriket på den foten, at angripa Pommern, och at Frankriket ej skulle taga sig Swerige an. Så wiste ock Frankrike den kallsinnighet emot Swerige, och emot Chur-Fursten de bewågenheter, så uti förtroliga negotiationer och conferencer med deß Ministrer, som continuerligen ginge och komme af och til, särdeles M:r *Depenss*, som ock i sjelfwa werket uti Tractaternes uttydning imellan Hans Maj:t och Chur-Fursten, Hans Maj:t til stor skada och præjudice i deß Pommerska gränsor, så at man kunde däraf ej annat sluta, än at Swerige war at Frankriket förlåtit och Brandenburg antagen: då ock Ambassadeurens *Nils Bjelkes* Avertissement inkom, af det som han af Chur-Furstens propositioner i Frankriket hade kunnat årfara, at Stettin stod i fara, rådandes fördenskul Hans Maj:t at i största hast låta inkasta dit en secours. Wid Kejserliga Håfwet negotierade Chur-Fursten med den adresse, at han gjorde Swerige suspect för engagementer med Frankriket, hwilket så mycket mer troligt gjordes, som Dannemark, hwilket tillika med Sweriget negotierade med Frankriket, kunde gifwa wid hand, at det hade welat afbryta negotiationen, men Swerige det ej welat. Chur-Fursten gaf ock tilkänna wid Kejserliga Håfwet, och med et

formelt memorial uti Regensburg, at han ännu insisterade på sin satisfaction för sista kriget, begärandes at man allenast måtte jaka, at den samma honom competerade, så wille han den finna, och under hand gafs til förstå, särdeles då Konungen i Frankriket bemägtigade sig Strasburg, at såsom Frankriket hade därmed brutit Nimwegiska friden, och Chur-Fursten altså ej woro skyldig at hålla den frid som Frankriket hade med honom slutit för Swerige, så hade Chur-Fursten rätt at åter occupera de orter, som han hade afstått, hälst han ännu för sista kriget ej hade fått någon satisfaction. Til Muscow hade Chur-Fursten destinerat en stor Ambassade, til at (som talet då gick) uphetsa Czaren emot Swerige, hwaräst ock tilförene en Dansk Secreterare låg, som under allahanda inwänningar där drögde och negotierade, hwilkens commission gjordes så mycket mer suspect, som Secreteraren ej wille gifwa sig kunnig, då han dit reste och passerade Riga.

Så at af alt detta och af hwad som eljes widare wid deliberationen öfwer Holländiska alliancen öfwerwägades, nogsamt skönjes, hwad fara Hans K. Maj:t då stod uti at blifwa med krig öfwerfallen, och utan wänner och support, hwarföre Hans Maj:t då också nödigt och hälsosamt judicerade, at resolvera til den Holländska Garantie-Tractaten.

Wi-

Widare wil man nu indigitera hwad sig efter Guarantie-Tractatens slut tildragit hafwer.

Såsom Hans K. Maj:t har med bemälte alliance haft en god och uprichtig intention til Fredens bibehållande i gemen, som til sit Rikes säkerhet i synnerhet, hwilken intention skönjes af sielfwa alliance-articlarnes innehåll, af de skäl, som wid deliberationen äro hållna, och af de repræsentationer, som til Franske Ambassadeuren d. 5 Dec. gjordes: altså har ock därpå följt, at hela werlden blef öfwertygad om Hans Maj:ts rättwisa och Christeliga mälningande, ty tilwärfte ock strax Hans Maj:t hos alla rättsinniga, et öfwermåttan stort beröm och en synnerlig affection, som utländske raporterne det nogsamt utwisa. Men hos dem, som antingen ej sielfwa tänkte efterlefwa Fredens innehåll, eller ogärna sågo Sweriges Credits tilwäxande, blef denna alliancen fuller ej synnerlig behagelig; dock kunde de ej något insäga mot sielfwa saken. General-Staterne hafwa strax låtit sig angeläget wara, at fulborda deras fattade consilium, och igenom deß Ambassadeur Herr *von Beuningen* sökt at disponera Konungen i Engeland, at biträda samma alliance, hwartil de fuller så goda och kraftiga motiver anbragte, så i skriftteliga memorialer som mundteliga repræsentationer, så at man hade förwäntat, at Konungen i Engeland ej skulle sådant undhalla,

så

så mycket mer, som bemälte Konung hade sielf medierat Nimwegiske Fredera, til hwilkas bibehållande man sig alliera wille, och en Artikel om sin Garantie i de samma låtit influrera. Men af hwad skäl som Konungen i Angland hade godt funnit, at då ej fullkomligen resolvera til biträdandet, lämnas därhän: förmenas dock härröra af de considerationer han hade, at kalla sit Parlament tilsammans: men så förklarade han likwist nogsamt, at han ansåg sielfwa saken för et hälsosamt werk, gratulerandes icke allenast General-Staterna, utan ock Kongl. Maj:t däröfwer, och förwandes at wilja den samma också med sin association bekräfta, så snart allenast Kejsaren och några flere af de förnämste uti Imperio, den tilträdde, efter saken gick dem förnämst an, och de til äfwentyrs skulle låta beswäret ankomma på andra, där man sig för dem med så stor promtitude utlade. Eljes itererade bemälte Konung sina föreställningar, det han worde behörigen observerandes sin skyldighet uti Spanske Nederländernes mainterande, conformt med dess, med Spanien och General-Staterna uprättade förbund. Sedermera kufwa de Allierades Ministrer, til at engagera Angeland något närmare i parti, bifallit det förslaget, at disponera det til at sluta en särskild defensif-alliance med Swerige, efter som det syntes då, lika som inträdde Angeland i den

Ge-

Generale Associationen; ty såsom det woro tilförene förbunden med Spanien och Holland, och desse med Swerige, så blefwo de då såledeß med hwar andra förknippade, at då den ene hjelptes, då hjelptes ock den andre (såsom Pension: *Fegel* däröfwer raisonnerat hafwer) hwarpå den Angelske Ministren nu ock har fått ordres at här fortsätta tillika med Alliancen och Commerce-Tractaten.

Kejsaren, hwilkens Minister plåga gemenligen något långsamt gå til werka, resolverade likwist strax Tractaten at tilträda, så snart Swerige den ratificerat hade, som ock strax efter ratificationen skedde, så at Kejserliga accessions, och Swetiges och Hollands acceptations-instrumenterne äro däröfwer behörligen utwärtade wordne. Förutan detta generale werket, har ock Kejsaren förklarat sig at wilja ingå med Hans K. Maj:t en särskild förbindning til bägges närmare convenienz, hwarom är allaredan uti Wien af Hans K. Maj:ts Minister något incaminerat och negotierat; och lärer nu förmodeligen blifwa den Kejserliga Envoyéen Gref *Altheims*, som dageligen hit förwäntas, negotiation och förrättning.

Uti Tyskland hafwa fuller strax yppat sig de som med goda ögon detta werket ansett hafwa, allenast har Kejsaren stått i betänkande, på hwad sätt deras bitråde skulle tagas, och haf-

Hafwer fuller ingen nödwändighet warit, med mindre det begwämligast skulle warit igenom et generelt och formelt Riks-Conclusum, men såsom sådant för Frankrikes intriguers skull, hos en och annan i Tyskland ej har synts på snarat kunna låta göra sig, så har Kejsaren winlagt sig, at i Regensburg först wid den där begynta Securitets-Punkten, och contingenternes sammanbringande til en Riks-Armée, hwilket uti sielfwa effectet wore det samma, som ofwanbemälte Riks-Conclusum. Hwarmed ock är så wida procederat, at Contingenterne på Riksdagen äro resolverade, och at Cräjsarne dem ock utskrifwit och större delen upbragt hafwa: fast Brandenburg har welat därwid betinga sig det förmånliga, at han sielf wil behålla commendo och dispositionen öfwer sit contingent. En del af Ständerne hafwa försäkrat Kejsaren om et fast större antal än deras contingent, såsom Bejern, Lüneburgiska Huset, Hessen-Cassel, Franckiske och Öfwer-Rheiniske Cräjtsen, som skal göra tilsammans efter de inkomne raporterne et ansenligt manskap, förutan Riks-Contingentet, som skal göra 60000 man. Kejsaren sielf har sig på det kraftigaste med utrustningar angripit, til 60000 man (som Hans Maj:ts Minister i Wien och andre försäkra) til at wara sielf i estat, och til at animera andra, har ock sedan gått per partes och sökt at dis-

disponera åtskilliga til sammanbindningar i goda författningar til det almänna bästa, h wandes så wida bragt, at Chur-Bejern, Ch Sachsen, Hessen-Cassel, Lüneburgska Hu Frankiske och Öfwer-Rheiniske Crässarne, W terauiske Ständerne, Sachsiske Husen merendels af Furstel. Collegio, samt Ri Städerne, äro med Kejsaren ense til det männa bästa, och kan deslikes Hans Ma sig på dessa förlåta, när de göra ett med K saren. Utaf de contestationer, som äro gjor emot Hans Maj:ts Ministrer i Wien, R gensburg och andra orter i Tyskland, har m nogsamt årfarit, hurledes affectionen och fö troendet til Hans Maj:t igenom detta tilf let är upwäckt wordet, eftersom Hans Ma blifwer nu, som raporterne utwisa, anse hos dem, såsom *Publicæ Salutis Patronu* och såsom den där har wisat wägen til Ch stenhetens ro och wälfärd: särdeles hafwa vangelici reflecterat på denna alliance, såso nyttig för Religions-Wäsendet.

Hans Maj:t har ock tagit tilfällen, med en och annan i Tyskland närmare corr spondera, och därföre befalt sina Ministr med de Kejserl. Sachsiske, Lüneburgiske o andre wäl intentionerades Ministrer, at fö troligen communicera, deslikes ock med Grefv *Waldeck*, som öfwer alt mycket har debiter och berömt Hans Maj:ts goda intentioner m

Garantie-Tractaten. Och såsom Kejsaren och Ständerne af Frankiske och Öfwer-Rheiniske Cräjsarne hafwa gifwit Kongl. Maj:ts Ministrer anledning, at biwista deras Cräjs-Conventer, så hafwer Kongl. Maj:t nu beordrat sin Minister uti Regenburg, at sig där infinna. Til Chur-Sachsen hafwer Kongl. Maj:t ock sin Minister affärdat, och äro de berättelser inkomne, at ofwanbemälte Cräjser samt Chur-Bejern, wilja öfwerlåta Kejsaren under Gr. *Waldecks* commando, et tämmeligit antal troupper, såsom ofwanbemälte, och at Chur-Sachsen är aldeles för Kejsaren, Riket och Garantie-Tractaten, wäntandes nu på en Kejserlig Minister, at negotiera öfwer en eller annan deras convenienzer.

Imellan Hans Maj:t och Huset Lüneburg, har man fuller allreda för en god tid sedan warit i werk at ingå en särskild alliance; men drögsmålet är merendels kommit af de förändringar, som med Ministrerne äro skedde, och af det at Envoyéen *Gyldenstolpe*, hwilken Hans Maj:t den negotiationen anbefalt hafwer, ej hafwer så snart kunnat komma ifrån negotiationerna i Holland. Imedlertid försäkras dock, at intet är därmed försummadt, efter som werket är igenom Hans Maj:ts Minister wid Zelliska Hofwet, merendels så godt som fastsatt, så hafwer ock den Lüneburgske Ministren i Haag, på sine Principa-

lers

lens ordres emot Envoyéen *Gyldenstolpe* för Majest. at hans Herrar anse denna alliancen så godt som allaredan sluten. Bemälte Hrrs conduite mot Dannemark och Brandeburg, så ock Interessernes incompatibilitet med de samma, gifwa tilkänna, at Hans Maj:t kan sig efter all liknelse wid närwarande conjuncturer på dem så wida förlåta, at de fuller intet låta tåla, at Dannemark och Brandeburg något i wägen, at Hans Maj:ts Provincer må tilwäxa; i därföre hafwa de ock wälgt notificerat Hans Maj:t, hwad de med Dannemarks och Brandeburgs förehafwande hafwa anfagit, hwilka de hafwa contrecarrerat deras desseiner; särdeles Dannemarks med Weser och Elb-Tullen, samt dess förehafwande emot Städerna Hamburg och Lübeck. Hertigen af Hannower är aldeles i et Interesse med Prinsen af Oranien, och har den unge Prinsen et Regemente i Holland; så underhåller ock Hertigen troupper icke allenast för General-Staterne, utan ock för Spanien, och står dessutom i negotiation med Kejsaren, at få antingen qwarter eller assignationer för 10000 man, som han will hålla Kejsaren och Riket tilhanda.

Hwad negotiationerna i Frankfurt anbelangar, så synas de Ständerne, som ej wilja någon dismembration, hafwa fattat uti Garantie-Tractaten något bättre mod än tilförene; så at, saken fördenskul ej aldeles så wi-

ka sig, som Frankriket wäl mä i förstone haf-wa gjordt sin räkning; ty swaren på Kejsa-rens och Rikets wägnar til Fransöska propo-sitionerna, äro sådana at Frankrikets præten-tioner böra först komma under discussion ef-ter Westphaliska och Niumwegiska frederna; hwaremot Frankriket wil handla, som de kal-la en gros, eller grosso modo, behålla de in-kräktade prætenderade dependencierna, samt Straßburg, och därmed göra et ständigt och fullkomligt slut. Men såsom Frankriket för sig ej wäl kunna komma därmed igenom i Frank-furt, så wil det gärna draga saken til Regens-burgiska deliberationerna, utan twifwel at där per majora komma til sit mål, efter som några tentativer äro där allaredan gjorde i-genom Mayntziska directorium, Chur-Bran-deburg och Dannemark. Men såsom de dock uti Furste-Collegio ej hafwa kunnat därmed något uträtta; ty wilja somlige förmoda, at Frankriket wäl torde moderera sina propositi-oner, hälst Fransöske Ambassadeurerne haf-wa påstått, at man då icke så enständigt måt-te urgera på ofwanbemälte discussion, utan ändteligen något bjuda.

Eljes såsom General-Staterne i kraft af Garantie-Tractaten böra ock så draga sig Westphaliska fridens conservation, så hafwa de i-genom den resolution som de för någon tid se-dan gåfwo på Frankrikets tilbud, at särdeles

accommodera twisterna med Spanien, förklarat, at Tyske affairerne borde alt med et afgöras, seendes nogsamt, at där Frankriket skulle separera dem, skulle det så mycket bättre få sin wilja.

Uti bemälte Frankfurtska negotiation, hafwer Hans Maj:t ännu ej talat som *pars principalis paciscens* och Garant, hwarefter honom jus interpretandi tilkommer, utan allenast som interessent för sina Provincer, och i synnerhet såsom graverad ratione Zweibrücken, ehuruwäl man där ännu som ofwanbemält är, ej hat kunnat komma til specialia, efter Frankriket ej hat funnit det för sig anständigt. Elljes är med Hertigdömet i de Terminis, at medan Sal. Hertigen ännu lefde och på Hans yttersta mycket hårt emot Hans Person, Land och Undersåtare, ja med desolerande af Slott, Bibliotheker och Archiver och Hertigarnes grifter är wordet förfarit, och sedan Hertigens död, endels det medan han ännu lefde, har Frankriket widkänts Landet, under namn af dependentier, utan anseende på Kongl. Maj:t, som successionen competerade, och som för Frankriket alt uppoffrat hade, och i ingen Tractat Frankriket misshagelig sig ändå inlåtit, och investierade Frankriket därmed Hertigen af Birkenfelt, och fört däreffter Hans Durchl. Hertig ADOLPH, efter de tilbödo sig at ärkänna

rikes souverainitet. Men Hans Maj:t har imedlertid hållit betänkeligt, at med Frankriket något därom handla, sig och Rom. Riket til prejudice; dock hafwer Frankriket nu wist sig något fogeligare, så at ändock det har sinyo updragit bemälte Hertigdöme til Hertigen af Birkenfelt, skal det likwist behas wara ad interim, och altså ännu intet definitive däröfwer beslutit. Imedlertid är successions-saken och låntagningen wid Kejserliga Hofwet angifwen, på det Hans Maj:t icke må in anteceßum, förr än något i Frankfurt är slutit, hafwa gått rätta Läne-Herren förbi, hafwandes ock angifwit hos Mayntz och Hertigen af Lothringen de stycker, som af deras Län dependera.

Ifrån Kejserliga Hofwet, hwarest Hans Durchl. Hertig ADOLPH sina prætensioner ock insinuerat hafwer, äro nu tidningar, at resolutionen om successionen och Låntagningen är utfallen til Hans Maj:ts faveur.

At Chur-Fursten af Brandenburg såwäl som Dannemark hafwa sig för den Fransöska propositionen i Regensburg nilagt, därmed hafwa de sig hos Kejsaren och Riket gjordt förhateliga. De andre Rheiniske Chur- och Furstarne, hafwa fuller måst tala något til Frankrikes behag, efter de sitta närmast faran; men så torde de wid gifwen lägenhet wisa andra tankar, såsom Chur-Trier i sinner-

nerhet och Chur-Pfaltz desslikes, hwilket de ock temoignerat hafwa. Och emedan Kejsaren nu låter sina troupper marchera til Rheinströmmen at betäcka Riket och sina Arf-Länder, och hafwer desslikes låtit förljuda, at wilja hålla några Regementer färdiga i Schlesien, at gifwa akt på Chur-Försten, så förmodas at en och annan i Riket skall encourageras at declarera sig positive för det almänna bästa, så at Partiet uti Garantie-Tractaten må kunna däraf styrkas.

Sedan Kejsaren tilträdde Garantie-Alliancen, hafwer Spanien sig ock angifwit, och Kejsaren och General-Staterne dess biträdande bifallit. Hans Maj:t hafwer funnit det något betänkeligt, och heller sett at Spanien hade blifwit det sista, så at en och annan i Tyskland först hade sig infunnit; men såsom Hans Maj:t har skälen examinerat in utramque partem, så har Hans Maj:t beordrat dess Envoyée at först söka, at Spanien med sit tilträde ej måtte sig förhasta; men i fall Kejsaren och Holland det enständigt påstodo, då til at undwika ombrage sig ej eller därifrån mothandraga; ty är ock Spanska Accessions-Instrumenter af Envoyeen *Gyldenstolpe* emot-tagit, hwarpå den reciproque acceptations-declarationen ej är ännu härifrån affärdad. Och emedan sjelfwa Garantie-Tractaten är allenast i generale Termer, och til säkerheten

requireras en närmare convention, hwarpå Hans Maj:t kunde ock då wid all händelse göra sin räkning, och Sweriges illwilliare afskräckas at något begynna, så hafwer den Kejserlige, Spanske och Holländske sig därtil temoignerat redebogne, och urgerat på werkets fortsättande, det almänna bästa til styrka.

De Fransöske och Spanske differentierna hade för en tid sedan et farligt utseende til et fullkomligt wapenskifte, efter Frankriket wille bewäldiga Luxenburg; men sedan Holland förklarade sig at wilja hjelpa Spanien, och Angelland presserades at fullgöra sin obligation efter Tractaten, hafwer Frankriket uphäfwit bloquaden, och förklarat at underkasta twistigheten under Angellands arbitrage, hwaröfwer Spanien sig nyligen skal hafwa förklarat, at för dess alliance skul med Kejsaren fordrades at accommodementet blefwe generelt.

Emot Frankriket hafwer Kongl. Maj:t continuerat i den conduiten, at Hans Maj:t har altid bewist sig benägen til dess alliance, och intet sökt uphetsa några fiender emot det, efter Hans Maj:ts förnämsta ögnamärke har warit, at behålla friden i Christenheten och stadfästa sin säkerhet; därföre har Hans Maj:t sökt fleras biträde til Hagiska Garantien, och at få engagera en och annan wäl intentionerad uti particuliere alliancer med sig,

ef-

efter som man har hållit så före, at när det wore skedt, skulle ock wäl et anständigt accommodement finnas för Frankriket i dess prætensioner; och fördenskull har Hans Maj:t hållit den påbegynta negotiationen med Frankriket gående, efter Garantie-Tractaten intet är däremot, allenast at wänskapen måste bestå på de gamla fundamenterna, hwarwid man ock påstått hafwer, at Frankriket måste wisa Hans Maj:t, hwad säkerhet Hans Maj:t kunde hafwa i Frankrikets Alliance, i fall Swerige blefwe af andre angripit, såsom skedde i förledne krig, uti hwilken quæstion Frankriket ännu ej har gifwit något nöje. Sådan negotiation är likwist med den warsamhet skedd, så at Hans Maj:t icke har gifwit sina allierade ombrage, ej heller gifwit Frankriket något hopp at wilja gå ifrån Hagiska Alliancen, utan altid blifwit wid fundamenterne, som är Westphaliska och Nimmegiska Fredernes conservation. Frankriket hafwer ock wäl i förstone med hot och undsägelser uptagit Hagiska Garantien, särdeles i Hag, med skarpa memorialer; men sedan General-Staterne hafwa däruppå behörigen swarat, Hans Maj:t desslikes har remonstrerat sit däruti versérande interesse, utan intention at skada Frankriket, har det wist sig något fogeligare, lagt större reflection på Swerige, och i de för detta begärda conditionerna

thes wisa någon mera lämpa, Oh ehwarföruthan skal fallen också gifwit prolongationer, så at det synes liksom wilja hålla wägen öppen til accommodement med Swerige, ehuruwäl Fransöske Ministrerne ej hafwa underlåtit at blåsa den konsten, och betjena sig af sådane negotiations underhållande med Swerige, til at därmed upwäcka ombrage hos de andre. Nu har Frankriket sluter slutit med Danmark, men föregifwer, at det är annorlunda är, än til fridens conservation, och at det intet har förden skul bundit sig händerna at sluta med Swerige, hwilket skulle doch altid blifwa så consideradt, (såsom Herr Pomponne sade) såsom l'ainé des alliez de la France. Men där Frankriket har gått så widt uti sit förbund med Dannemark och Brandenburg, som extracterne af deras secreta Art. klar tilkänna gifwa, så har det intet acht på den warsamhet och mesure emot Swerige, som Hans Maj:t har i achttagit uti Haagiska Tractaten emot Frankriket, hwilken på intet annat fundament är bygd, än det Frankriket siels projecterat och lagt därtil. Emot Konungen i Engelland har Frankriket synts wela bruka all deference, med all och minsta resolution, hwilket det likasom i ansende til Konungen i Engelland har welat taga, til det han däruti hålla Engelland ifrån Garancie Alliancen, och ifrån den hjelp, som det är skyldigt Spanien. Ty synes ock til den ända wara skedt,

et Frankrike har tilbudet at ställa under Engellands arbitrage twistigheterna med Spanien.

Endeles wil Frankriket separera Spanska och Tyska Husen, i hopp at sedan det är med Spanien afgiordt, skal Engelland acquiscera, och Frankriket hafwa så mycket friare händer at påstå sin Franckfurtiska proposition. Om Frankrikets affairer med Engeland och ombragerna det har gifwit Italien, för hwilkens skul Italienske Puissancerne gärna skulle se, at Frankriket finge occupationer i Spanska Nederlanden och i Tyskland, item om deß affairer med Ottomanniska porten och med Algererna; wil man här låta oberördt, allenast tjäna de til wida at påminna, at de gifwa Frankriket wid sidan ochså någon occupation. Men däremot är ock mycket at reflectera på Turkiska wäsendet med Kejsaren, ifall som (om) något krig å den sidan skulle upkomma; skulle Kejsaren mycket distraheras i från Garantiens præstation för Westphaliska friden; dock gifwes ifrån Kejserliga Hofwet det hoppet, at Turkiske Kejsaren war der denna återstående twänne års stillestånd richtigt hållandes. Nu såsom Kejsaren har notificerat Frankriket, at han til Rikets och sina Arf-Länders säkerhet, skickar troupper til Rhein-Strömmen, få låter ock Frankriket marchera sina troupper til Elsas, hwilket det ock swarat hafwer sig wilja göra. Af

Af General-Staterne hafwer Hans Maj:t sedan Garantie-Tractaten slöts, haft prof af all uprigtighet, de hafwa strax därpå notificerat Czaren deras alliance med Hans Maj:t, och at de i kraft däraf woro skyldige at taga sig Swerige an, emot den som det angripa wille, beordrandes sin Minister, at vigilera för Swerigets interesse, hwilket han ock så flitigt giordt hafwer, och den Holländska härwarande Residenten flitigt communicerat, hwad bemälte Minister, Swerige angående, uti Czariska Hofwet för dispositioner ifrån tid har funnit. Så hafwa ock General-Staterna emot Dannemark och Brandenburg utlåtit sig, at de worde, i fall de något widrigt begynte, tagandes Swériges Parti. I det öfriga hafwa de flitigt communicerat, och med Hans Maj:ts Minister consulterat öfwer et och annat som hafwer infallit: Prinsen af Oranien i synnerhet wiste en stor åhuga för Swerige. Med deras armatur til lands och watten hafwa de sig alwarsamt angripit.

Hos Dannemark och Brandenburg, hwilke i synnerhet förmärktes ej hafwa haft behag uti den Hagiska sammansättningen, blifwa mesurerne förmedelst berörde Tractat aldeles brutne och förryckte; ty har ock Fransöske Ambassadeuren sagt: at han ej kunde neka det Swerige icke igenom *Garantie-Tractaten* hade entledigat sig ifrån den stöt, som

dess

deß [illegible] brukade armee, hwilken war [illegible]; igen den Brandenburgiske Ministren i Hag har sagt, at om den alliancen ej hade skedt, skulle hans Herre den tiden ingått med en Armée i Pommern; hwilket ock en förnähm man af Holländska Staten, som för detta, då General-Staterne och Chur-Förstern woro i et interesse, har hållit förtrolig correspondence med Brandenburgiska Hofwet, har emot Hans Maj:ts Minister confirmerat. Men [illegible] woro bekante, gaf Chur-Förstern ock strax därpå ordres til sina Preussiska Trouppor, och innehöll med Ambassaden til Moscow. Hans negotiationer hos Frankriket och Kejsaren finge en annan [illegible]. Til Konungen i Dannemark skickade han och lät fråga om deras Tractats application, sedan denna förändringen i conjuncturerna woro skedd, hwilket Envoyéen *Scheel* sielf har sagt. Och war man så mycket [illegible], at Chur-Förstern befann sig uti sina förslag förlägen, i det Swerige hade tagit denna wägen, emedan han [illegible] sedan har bemödat sig at bringa Kejsaren och andra i Riket at tro, at Swerige worde [illegible] fallande til Frankriket och bedragandes Kejsaren och Riket, hwilket deß Minister med Ed tilbudit hafwer at bekräfta. Det samma hade ock den Danske Ministern wid Brandenburgiska Hofwet emot den Hannoverska soutenerat, sägandes at man kun-

kunde sluta sig utom Swerige desto snarare, som det drögdes med ratificationen af Holländska Tractaten.

Så hafwa ock Dannemark så wäl som Brandenburg, alt sedan Garantie-Tractaten slöts med Swerige, mycket beflitat sig at i Holland och i mångahanda måtto utmåla Sweriges swaghet, föregifwandes at det ingen ting förmått at uträtta, utan skulle blifwa sina allierade til last; men at om de wille göra några separata förbindningar med dem, som lände til skymf dens förefattade mål, skulle de med bättre eftertryck understödjas; så at af deßa bägge Hofwen jämwäl Ministraerne wid Kejserliga Hofwet begynt twifla om Sweriges sinceritet, intil deß de åter genom ratificationerne blefwo därom försäkrade. Store Cancelleren i Dannemark har ock emot den Kejserliga Envoyéen *Berka* rent ut sagt, at om Swerige intet hade trädt i det partiet som det giorde, skulle Dannemark allaredan warit i Kejsarens parti. Den Kejserlige Ministren i Hamburg har ock wetat emot den Swenske och Holländske Ministren därsammastädes at berätta, huru högt Chur-Fursten låter sig angelägit wara at afråda Kejsaren ifrån alliance med Swerige, och at detournera Gref *Althems* resa, så at däraf står at se, at deras anslag woro bundne, igenom det at Swerige slöt med Holland. At Dannemark

och

och Brandenburg skulle hafwa sluttat et contraire parti emot Swerige, ehwad parti Swerige och hade tagit; därpå hafwer man förut gjordt sin räkning, och hafwa icke allenast Hans Maj:ts egne utländiske Minister och andre sådant omdömt om dem hafwa, utan och de Danske och Brandenburgiske Ministrarne hafwa sielfwe det förnuftiga låtit; ja Chur-Fürsten sielf sagt, at han ej kunde taga samma parti med Swerige, hwilket och utwisar sig nu i sielfwa effecten. Därföre hafwa de och nu förbundit sig med Frankriket, och understödt, såsom de och ännu understödja Frankrikes propositioner i Frankfurt emot Hans Maj:ts interesse i det Ryswickiska; sökandes at göra et särskildt parti med Försterna wid Rhein-strömmen, at förtrycka et hwad efter Frankrikes behag, på det de sedan kunde se så mycket säkrare mesuret. Ehuru hafwer Hans Maj:t likwäl både Dannemark hållit siktiga communicationer, inviterat det til Hagiska alliancen, innan med Frankriket giordt, utan efter aftal och de concert med Dannemark; men des det sielf slöt à part. Dannemark hafwer och gifwit communicationer, och hat giordt och gjör ännu stora contestationer, at ej wilja något företaga til Sweriges præjudice. Det samma gör fullerman och Chur-Brandeburg, tracterandes för imposturer de utsprideningar, som skulle han hafwa något i sinnet emot

emot Pommern. Men spanska Dahne-marckz och Brandeburgz intentioner och anslag må hafwa warit och ännu torde wara, wisar sig af deras Tractats innehåll, såwäl emellan dem som med Frankriket. Af hwilka Tractater Dannemark har för en tid sedan communicerat sin renoverade förrige defensions-Tractat med Chur-Fursten, och nyligen har den ankomne Envoyéen *Meijer* ocksså communicerat en simpel defensions-Tractat emellan Dannemark och Frankriket; men såsom bemälte Tractater förmodeligen hafwa hafft några inneliggande separate artiklar och pacter, så har ock Hans Maj:ts Envoyée i Dannemark deras innehåll penetrerat och Hans Maj:t derom informerat, såsom extractet utwisar; hwilket jämwäl kommer öfwerens med de efterrättelser som om bemälte Tractats innehåll, ifrån andra orter förspörjes. Hwaraf synes deras anslag hafwa warit sådane, at de fuller ej straxt directe gå lös på Swerige, men at först rifta sig af repressalier på Spanien och Holland, och med Frankrikes subsidier göra sig mer capable, och således accommodera sig med Holland, at de finge binda dem händerna at ej assistera Swerige, och de allena få Swerige i det tillstånd, som för Garantie-Tractaten, neml. utan appui och wänner. Imedlertid skulle ock Frankriket söka at göra sit accommodement med Riket, at sätta Swerige där uti utom

all

all consideration, så at Chur-Fursten måste kunna sedan taga skarpare mesurer emot Swerige, såsom Envoyéen *Lillyeroch* en sådan Chur-Furstens dessein af en säker correspondence utur Berlin decouvrerat hafwer, och af andras avertissementer och omdömen confirmeras, såsom särdeles af den frågan som Chur-Brandenburg har låtit göra hos den Keyserliga Commissarien Biskopen af Eichstadt, om det ock skulle wara contra caussam Imperii, där Chur-Fursten sökte at requirera Pommern igen til Riket? liksom wore det nu därifrån afskildt. Men såsom sådane anslag äro eventuerade, så har icke allenast Kongl. Majt å sin sida däremot wakat, utan dess allierade uti Garantie-Tractaten, hafwa ifrån låtit förspörja med hwad eftertryck de wille agera däremot. Ty General-Staterna hafwa strax emot den Danska Ministern i Hag förklara låtit, at såsom de hade underrättelse, om de mesurer som Dannemark toge emot det Swenska huset, så wille de taga de medel wid hand, som de funno tjänlige til sin och sine allierades maintien. Prinsen af Oranien har sagt, at han heller skal lämna Franckrike öppet spel på den sidan, än at lämna General-Staternes allierade i sticket, så at han fördenskul hölle före, at man borde först angripa dem, som wille tarbera något til Franckrikes faveur; ty hafwa ock General-Staterne

strax

fiker låtit orderna afgå til Amiralitetet at equippera en Escadre och hålla den beständig, at på undfångna ordres gå til sjös. Hos Kejsaren och merendels i Riket är Dannemarks och Brandenburgs conduite blifwer öfwermåtton förhatelig, och hafwer Kejsaren giordt anstalter med några Regementer i Schlesien. Gref *Gabriel Turesson* skrifwer, at han försäkras om 10000 man, at hafwa akt på Chur-Furstens conduite. Den Danske Ministern är slätt worden ansedd wid Kejserliga Hofwet, och hans tilförene gjorde contestationer och ouverturer för accommodementer, wordne ansedde. Lüneburgiska Huset har strax och offenteligen begynt contreminera Dannemarks desseiner, tagit sig an Hamburgs och Lübecks interessen, hwilka Städer af Dannemarks och Brandeburgs förehafwande äro wordne allarmerade.

Angeland hafwer sammaledes wist missnöje öfwer Dannemarks och Brandeburgs alliance med Frankrike, förswärjandes contrarieteten af det, som den Danske Ministren til sammansättning med Angeland insinuerat hafwer.

Af sådant alt, som ock af det, at Frankriket hafwer funnit swårare werk än det har trodt, och fördenskul utan twifwel hafft betänkande at låta sakerna komma til et uniwersell wapenskifte, hafwa Dannemark och Bran-

De-

deburg, som welkomme berättelserne af Hans Maj:ts Ministrar och andra innehålla, ständsat i executionen af sina desseiner, Chur-Fursten altså innehåfftit med Skeppens utrustande, som skulle conjungera sig med de Danske; Dannemark ocksä alt härtil blifwit (tilbaka) med sina Skeps affändande, (ehuru det) har de tilstått och notificerat sin dessein at sända dem dit (f), deßlikes relaxerat de Lübske Skeppen under prætext af Fransöske Ambassadeurens intercession.

Af Envoyéen *Wellingk* berättas, at undersåtarne i Dannemark beklaga, at deras Konung har råkat uti den Fransöska alliancen, och at Prästerskapet den offenteligen taxera; och en del af Konungens Råd och Ministrer hel illa tilfrids äro med dem, som til bemälte alliance rådt hafwa, hälst Konungen sielf förmenas af egen inclination ej synnerligt behag til den samma hafwa haft, och ännu ej heller hafwer; så at där saken wore ogjord, skulle man i Dannemark näppeligen mer gå den wägen. Ty låter nu Dannemark öfweralt contestera, at det ingen annan intention har haft med Fransöska alliancen, än at befordra freden; och särdeles emot Hans Maj:ts Mini-

 ster

(f) Som denna mening tyckes wara nog mörk, har jag wågat tilsätta et par ord til deß utredande, dock gißnings wis.

ster försäkrat och enständigt begärt, at man ej wille fatta några mißtankar om Dannemarks conduit; efter deras dessein wore at conservera wänskap och förtrolighet med Swerige. Så förnimmes ock, at de Danske Ministrarne; såsom de concert, på åtskilliga orter besitta sig at repræsentera, at Dannemarks tilstånd ej är sådant, at det kan begynna något krig. Emot Cantzleren *Wolfrath*, som af Hans Maj:t blef affkickader til Chur-Fursten af Brandenburg, under prætext af några gränse-twister, men förnämst at penetrera där consilierna, har Chur-Fursten contesterat, at han worde all god wänskap med Hans Maj:t cultiverandes, och at han wore med Hans Maj:t enig uti intentionen at bibehålla freden i Christenheten, fast han differerade uti methoden, hafwandes slutit til den ändan med Frankriket, och hafwer den Danske Envoyéen nu notificerat, at imellan hans Konung och Chur-Fursten hade i Itzehoo warit aftalt, at Chur-Fursten skulle affkicka en Minister hit, hwilken nu wore på wägen, til at conjunctim med den Danska, söka Hans Maj:t at conformera sig med dem, til fridens befordran efter Fransöska propositionen: fördenskul så wida som af alla apparentier kan slutas, i anseende på föregående omständigheter, så wäl som af de underrättelser som inkomne äro, at med Grannarnes armatur ej

med

med den ifwer förfares, som i förstone skedde, skulle man kunna göra sig det hopp, at få ännu behålla friden i detta året; dock står alt i Guds magt, som jämwäl då med krig straffa kan, då man det minst förmodar.

Hans Maj:ts Ministrer utomlands, concurrera i de berättelser, at Garantie-Tractaten har haft den effecten, at Hans Maj:t med wänner är worden stadfäst, och dess råd och conduite berömd, och at dess illwiljares anslag äro uppenbare, förhatelige och fruktlöse wordne. De sätta fördelaktig alliancen med Kejsaren och Holland såsom en grundwal af Sweriges säkerhet, och förmena, at man i den påbegynta wägen måste fortfara: och såsom antingen af negotiationens underhållande med Frankriket, eller af illwiljandes utspridningar är kringfördt wordet, likasom worde Hans Maj:t förändrandes parti ifrån Garantie-Tractaten til Frankriket: så äro åtskillige advertentier icke allenast ifrån Hans Maj:ts Ministrer, utan ock andra wäl intentionerade inkomne, huru man anser sådant förslag utomlands, nemligen at om Swerige det gör, så är det förloradt: och at Dannemark och Brandeburg skulle gärna taga det tilfället i akt, til at i Sweriges ställe associera sig med Kejsaren, Riket och General-Staterna.

Och är detta hwad förnämst är passeradt sedan Garantie-Tractaten slöts, hwaraf är at se, uti hwad tilstånd sakerna nu äro, och huruledes igenom den wälsignelse, hwarmed Gud har behagat at göra Hans Kongl. Maj:ts Christeliga, fredliga och upriktiga intentioner lyckliga, friden och säkerheten, som hafwa warit Hans Kongl. Maj:ts ögnamärken, äro alt här til dags bibehållne och conserverade wordne (*g*).

(*g*) Den i detta Document så ofta åberopade Garantie-Tractat, slöts af Swenska Envoyéen *Nils Gyldenstolpe*, med de Holländske Herrar *Walraven de Heckeren*, *Daniel de Wyngaarden*, *Gaspar Fagel &c.* i Hag d. 30 Septemb. 10 Octob. 1681, och kan läsas i *Du Monts Corps diplomatique*, *Tom. VII. P. II*, *pag.* 15. 16.

✻) o (✻

XIV.

Konung CARL XI:tes Hand-Bref til Hans Exc. Gref B. Oxenstjerna. (b)

I.

Wälborne Herr Riks-Råd.

Ehuruwäl Wi hafwe haft den olyckan at bryta Wårt högra ben af, så hafwe Wi likwäl godt hopp til bättring, eftersom nu mera benet är rättadt och förbundet, och tackom innerligen Gud den Aldrahögste, som jämte olyckan bewisar Oß den nåden och gifwer god styrkjo och godt mod. Denne olyckliga händelsen lärer fuller hålla Oß någon

(b) I Första Samlingen infördes Hans Maj:ts Egenhändiga Bref: här följa nu Hans Hand-Bref, eller sådane, som enskildt ifrån Hans K. Maj:t blifwit utfärdade, men ej af Hans Maj:ts egen hand skrifne. De förtjäna så mycket mer at bibehållas, som de förmodeligen ej blifwit ibland K. Maj:ts Cancellie-Handlingar inregistrerade. Med ägarens, Kammar-Herren och Capitainens Herr Grefwe *A. N. Stenbocks* benägna samtycke, framgifwas de efter deras höga Originaler. Huru mycken och wigtig anledning de gifwa til redig kunskap om åtskilliga den tidens händelser och underhandlingar, behöfwer ej nämnas: nog af, at de kommit ifrån en stor och hos senaste efterwerlden wördad Swensk Konungs hand.

gon tid wid fången, och långre qwar på denna orten än Wi hade tänkt, hwilket torde gifwa en eller annan af Ministrarne lust och anledning at resa hit up, och alt därföre til at förekomma sådant, emedan Wi åndå intet kunne någon af dem i detta Wårt tilstånd admittera eller entretenera, finne wi nödigt och rådeligt at J gifwe dem wid handen, det Oss nu på någon tid en liten ro och frihet bäst tjänar, til deß Gud behagar at hjelpa Oß någorlunda til rätta igen. Wi önske Eder härmed alt godt och befalle Eder Gud Alsmägtig nådeligen. Datum Kungsör den 23 Octobris 1681.

CAROLUS.

E. Lindschöld.

Utanskrift.

à Monf:r le Comte Benoit Oxenstjerna, Senateur de Svede à Stockholm.

2.

Wälborne Herr Riks-Råd.

Wi hafwe utaf Eder skrifwelse sedt hwad reflexion J gören på den discours som Præsidenten *Clas Flemming* med Eder hafft hafwer, och bifalle gärna Edra tankar däruti, at man warsamt bör gå med det wäsendet om, til at så mycket bättre kunna undersöka och utleta både grunden och suiten af en

så

så efterdänkelig sak. Det blifwer ändteligen bli deras lön som illwilljande och arge äro, at de se sin glädje förstörd, sitt hopp fåfängt, sitt wälförtjänta straff en gång för handen, och den dom dem öfwergången, som de öfwer andre Wåre och Wårt Rikes trogne tjänare och undersåtare utan skäl och orsak i otid fält hafwa. Deras samweten måste ju öfwertyga dem, at hwarken Wi eller de som oß i detta werket tjänt hafwa, eller än tjäna, annat upsåt hafwa, än at sätta Riket och Fädernes-Landet i det wälstånd och i den säkerhet, som somligas egennytta och egenwilja härtils har hindrat och eftersatt, hwaraf wåre fiender har profiterat och hela landet i gemen samt hwar redelig Swensk man i sin heder och wälfärd lidit och pliktat. För det öfriga göre om Wi Oß om Er trohet och zele för Oß och Rikets tjänst aldeles försäkrade, och låte intet fela, sådant med nåd och wälgärning at ihogkomma emot Eder och Edra. Och befalle om Eder härmed Gud Alsmägtig. Datum Kungsör den 28 Novembr. 1681.

CAROLVS.

E. Lindschöld.

3.

Wälborne Herr Grefwe, Sweriges Rikes Råd.

Wi hafwe bekommit Eder underdåniga skrifwelse af den 4 hujus jämte instructionen

inten utgiärde den bewuste wärfningen. Och såsom Wi i nåder samma Instruction agreere, jämwäl ock Ederf förslag om Öfwersten *Müller*: altså tårer han fuller hafwa passerat Gottorp, förr än ordrerne om wärfning hos hänwin ankomme. Men emedan han eljest wälfning under händer hafwer, så kan han under prætext af den samma, resa tilbakars åt Hamburg och dädan ifrån göra et ryckande til Gottorp. Wi bepröfwe eljest Secretessen af denna sak så angelägen, som där den samma skulle blifwa ryktbar, Hertigen därigenom uti stor olägenhet skulle råka, jämwäl ock Konungen i Dannemark retas til någon widrig Resolution. Hwarföre Wi ock särdeles på twänne difficulteter reflectere, som tyckas wilja göra Oß någorlunda twifwelaktiga om tystheten, och den menage som härwid bör i akttagas. Den ena är om wärfwe-penningarnas utbetalning, hwilken ehuru den samma ocksä kunde ske igenom andre och tredje handen, så will likwäl en försigtig conduit wara därwid af nöden, och sådan prætext måtte brukas, at man icke måtte få någon anledning til soubçon. Sedan och enär Wi betänke, huruledes Hertigen sjelf icke låter til äfwentyrs tiltro sig något wist härutinnan at resolvera för sig allena; det samma ocksä kan hända icke torde kunna göra; och wi därjämte considerere beskaffenheten af de betjän-

te

te strit han om sig haswer, huru litet på dem är at lita, så se wi en stor swårhet, at alt skal kunna gå tyst til werka. Och skulle wi fördenskul gärna i Nåder weta Eder närmare tanka, huruledes deße swårigheter måtte stå at remedieras. Imedlertid skal sielfwa expedition blifwa färdig gjord, och wara i beredskap at kunna genast fortsändas, så snart Edert underdåniga swar inkommer. Utur bilagde lista kunne J inhämta, huru högt de Swenske fram för de Norrske warorne wid Tullen i Norrige blifwa graverade. Och Wi befalle Eder härmed Gud Alsmägtig synnerlig Nådelig. Af Kungsör d. 8 Februarii 1682.

CAROLVS.

Utanskriften.

Au Sieur & Senateur de Nôtre Royaume Le Comte Bengt Oxenstjerna.

4.

Wälborne Herr Grefwe, Sweriges Rikes Råd.

Wi hafwe utur Eder skrifwelse af d. 11 Febr. nästledne med nåder förnummit Edra underdåniga tankar och förslag, angående den bekanta wärfningen. Och såsom Wi förspörje utur bemälte Eder skrifwelse, at Öfwersten *Müller* jämte sina med-arfwingar

en skuldfordran hos Hertigen innestående hafwer: altså styrkes Wi därigenom så mycket mera uti det walet, som Wi af hans person gjordt hafwe, som han under prætext af samma fordring, utan at blifwa mißtänkt om någon commission, kan resa til Gottorp så ofta det är af nöden. Wi öfwersände fördenskull til honom, *Müller*, hans instruction och depêche här hos gående, uti den nådiga mening, at de under något Köpmans Couvert måtte kunna fortsändas, hwartil twifwelsutan uti Stockholm lägenhet lärer kunna wara; emedan Wi eljes mycket äfwentyrligt befinne på annat sätt at hazardera deße depêcher, som uti ziffror icke hafwa kunnat upsättjas, af orsak at med *Müller* inge förr hafwa kunnat göras, och de samma nu honom först tilhanda sändas. Wi hålle eljes för tjänligast, at låta på Hertigens eget godtfinnande ankomma, huru wärfnings-penningarne skola kunna utan soubçon emottagas, jämwäl ock, huruledes man skal komma til at upbära det underhållet, som det wärfwade folket måste hafwa til subsistence; hälst emedan wi befare, at om Hennes Maj:t wår Älskel. käre Fru-Moder skulle låta uplåna hos Hertigen några penningar, det något widrigt eftertänkande skulle förorsaka, om samma penningar förnummos til wärfning anwändas. Det swåraste härwid lärer wara

ra

ra: at Hertigen nådligen något uti denna sak låter wela sluta utaf sig sielf, och utan at hafwa med någon af sina Ministrar förut communicerat, Hwarföre Wi ock så hafwe welat beordra *Müller*, at för (än) han widare sig utlåter, han utaf Hertigen parole tager, at icke wela hans anbringande med någon af de sina communicera. Hwad J uti den andra Eder underdåniga skrifwelse af den 11. Febr. förmäle, om det som Envoyéen *Gyldenstolpe* Eder tilskrifwit hafwer, om de discourser, som den Hannowerska Ministren med honom hafwer hållit, om Wårt contingent, at neml. i följe af Gr. *Waldecks* förslag, därom med Hertigen kunde convenieras, och om et mera. Nu kunne Wi fuller icke annorledes än med nådigt behag uptaga de underdåniga remonstrationer, som J härwid göre, i thy at de sina goda skäl hafwa och af en wälmenande intention härröra: men så wil för Oß wara betänkeligt, at påtaga Oß någon stor last utom det contingentet, til hwilket Wi skyldige äre efter Riks-Bewillningen; aldenstund medlen Oß fela, som Eder nogsamt bekant är, til at underhålla mycken milice uti Wåra Tyska Provincier, hwaräst deß förutan brist på alt är, så angående ammunition, som subsistence, hafwande Wi fördenskul swårt förorsakade, Provincierna ifrån milicen at lätta; welandes oß ock falla swårt medel

för

för wärfning til Kräjs-Contingenten at upbringa, jämwäl ock hafwa underhåll för samma manskap. Sedan, och där Wi än skulle kunna komma til de krafter at upbringa och underhålla mera manskap, så hålle Wi för Oß mera anständigt, at Wi dem för Oß behålle, än at låta dem wara under någon annans direction; eftersom ock de försäkringar, som Wi genom Wåre Ministrer på behöriga orter göra låta, nogsamt förmodeligen skal kunna förtaga den apprehension at Wi intendere, at hafwa en egen Armée i Tyskland. Och Wi befalle Eder härmed Gud Alsmägtig synnerl. Nådel. Af Kungsör den 15 Febr. 1682.

CAROLUS.

Utanskriften.

Til Oß Älskelig Wår och Wårt Rikes Troo-Man Råd och Åbo *Academiæ Canceller*, samt Lagman öfwer Ingermanland och Kerholms Län, Wälborne Herr *BENGT OXENSTJERNA*, Grefwe til Korsholm och Wasa, Friherre til Mörby och Lindholmen, Herre til Capurie och Kattila, synnerl. Nådeligen. *Stockholm*.

5.

Wälborne Herr Grefwe, Wår och Wårt Rikes Råd.

Såsom Wi den bewuste saken med Hertigen af

af Holstein considereras således, at Wi skatte deß framgång merendels uppå Secretessen be: stå; som Wi ock utur Eder underdåniga skrif: welse af den 22 hujus förmärkte Eder behjer: ta; altså wete Wi förmoda, at lika som hos oß den anstalt är gjord, at detta werket wäl lärer kunna menageras; på samma sätt ock så Hertigen på sin sida all warsamhet bibring: gandes warder, at icke igenom et otidigt rö: jande, han uti hazard och äfwentyr förfalla måtte; befinnandes wi den reflection grun: dad, som I göre uppå den benägenheten, som efter Gref *Gabriel Oxenstjernas* berättelse wid det Kejserliga Hofwet wisas, at lämna Her: tigen qwarteren uti Holstein för hans troup: per, i dy at därigenom otwifwelaktigt för Hertigen en märkelig styrka och säkerhet för Dannemarks attentater lärer kunna tilwära; hafwändes Wi ock bemälte Grefwe i Nåder anbefalt, at göra hos Hertigens Minister, som efter förmodan uti Wien nu mera wara lärer; påminnelse, at han på declarationen för qwar: teren i Holstein för Hertigen pousserar, och at han under handen på det sättet som han be: gynt hafwer, därtil coopererar, så at Dan: nemark icke måtte kunna blifwa det warse, och därigenom retas til någon förtretlighet emot Oß. Wi hafwe eljes utur bemälte Eder skrif: welse med nådigt behag förstått Eder närma: re explication, angående den discoursen som

Han:

Hannowerska Ministren i Hag fört hafwer med *Gyldenstolpe* om Wårt contingent, seendes Wi därutaf Eder underdåniga remonstration wela därpå utgå, at wisa hurusedes Wi på treggehanda sätt lära obligeras til Trouppers hållande, nemligen genom Contingentet, genom de särskilde defensive alliancer, som med Lüneburgiska Huset skulle komma at upsättas, och sist genom den Hagiska Garantien. Nu afse Wi fuller nödwändigheten, at för närwarande conjuncturernes skul, Wi så uti den ena som den andra regarden måtte kunna wara uti en ansenlig författning, och at Wi icke allenast böre wara ombetänckt om Wårt contingent, hwarom Wi ordres allaredan hafwe låtit afgå, utan ock at wara i sådan positur, at Hertigarne af Lüneburg däraf måtte se sig kunna njuta Oss til godo, där de med Oss skulle komma sig inbördes at förbinda. Men så ligger Oss härwid i wägen den difficulteten, at hwarken medel hos Oss är til för wärfning, eller ock at skaffa wid handen underhåll för något stort manskap i Pommern och Bremen; warandes Eder ocksåt det samma nogsamt bekant, jämwäl ock uti hwad confusion Wåre Tyske Frowincier stå, och hurusedes man Oss hafwer lämnat et så på alla sidor förwirrat werk, at Oss ogörligt will falla, alt åter at sättja uti sitt behöriga skick, utan at härwid fordras tid och lägenhet at

haf-

hafwa fria händer, til at så småningom kunna bota en sjukdom, som altför mycket tagit öfwerhanden. Wid denna swårigheten och det interesset, som Wi likwäl härwid hafwe, at Huset Lüneburg icke måtte reduceras, så hemställe Wi Eder til at hos Eder öfwerlägga, om icke Wi skulle kunna conveniera med Hertigarne af Lüneburg, at de wid påfordrande skal öfwerlåta oß af deras milice, som de hafwa wid handen, så mycket som wår andel kan blifwa i förmågo af alliancen, jämwäl ock i följe af contingentet, om det skulle förökas, och at Wi ställe för samma manskap Wåre egne Officerare, som uti Wår ed skulle sättas wara, dock således at de under Hertigens commendo agera, när det skulle påfordras. Om betalningen för folket och deß underhåll wille Wi ock afhandla med Hertigen; warandes hos Oß detta projectet så wida i åtanka kommet, at härigenom tyckes Oß nå det, at Hertigarne om Oß försäkrade wara kunna; Hertigen af Hannower också därmed sit åstundade mål om commenderingen nåår, och Wi därjämte få någon lisa för Wåra Provincier, hwilka genom hastige store wärfningar altför mycket skulle accableras, jämte andra considerationer som härwid äro. Och Wi förwänte häröfwer Edert underdåniga betänkande, det Wi således uptagandes warde, som Oß Eder trogna zele för Oß och Wårt Rikes wälfärd

fård nogsamt bekant är, hafwandes Wi och uti det Nådiga förtroende, som Wi til Eder drage, för detta och nyligast communicerat Eder Wår Nådiga mening angående Armaturen, öfwer hwilken man skal hafwa sig at förena i följe af den Hagiska Garantie-Tractaten. Belangande det krutet om hwilket J uti årfarenhet komne äre, at dåraf uti Thurland en stor fördel jämte allehanda munitions-sorter wara skal, dårom wele Wi låta Wår befallning til General-Gouverneuren i Lifland afgå. Och Wi befalle Eder härmed Gud Alsmägtig synnerl. Nådeligen. Af Kungsör den 26 Febr. 1682.

Skulle Wi kunna komma til at förena Oß med Lüneburg på ofwanbemälte sätt, så blifwer då än öfrig den quæstionen, hwadan Wi skulle få medlen til at betala Hertigen för folket, och om icke man skulle kunna århålla sådant utaf General-Staterna.

CAROLUS.

6.

Wälborne Herr Grefwe, Tro-Man och Wårt Råd.

Wi hafwe med nådigt nöje förmärkt Edra underdåniga tankar, så öfwer det Holstenska werket, som angående conventionen med Hertigen af Hannower om några trouper; skattandes Wi för särdeles important

och

och nödigt wid denna tiden, om Hertigen af Hollstein skulle kunna upbringa i hast det manskapet, som *du Croß* (*i*) emot Eder förmält hafwer; hälst eftersom ock därigenom, twifwelsutan til at göra et interesse med Hertigen, Huset Lüneburg så mycket mera torde animeras, som Kleen berättar Hertigen af Zell sig benägen wisar, at hjelpa företräda Hertigens af Gottorp interesse. Wi åstunde fördenskul så mycket mer at kunna fordersamt hafwa härom, som om Hertigens intention med wärfningen, utaf Öfwersten *Müller* efterrättelse, som conjuncturerne tidiga mesurer synas wela årfordra; hållandes Wi för rådeligast, at såsom Öfwerste *Müller* är beordrad om wärfningen, han också i lika måtto, för connexiteten af saken, och icke *Bremmer*, Hertigen proponerar, och föredrager, om dess egne trouppers hållande, och at han genom sin Minister uti Wien för qwarter för dem uti sit eget land, låter ansökning göra. Anbelangande underhandlingen med Hertigen af Lüneburg-Hannower om Bremiska contingentets fournerande til Riks-Arméen,

(*i*) Denne *du Cros* nämnes för Swensk och sedan Hollstensk Råd. I detta Hofs tjänst brukades han til många beskickningar. Se om hônom *Moll. Cimb. Lit. Zedlers* och *Jöch. Lex.* Han har ock skrifwit en *Relation de la Suede*, *mscr.* som Gr. *Oxenstjerna* kallar *infame*, och är werkel. bitter.

så wäl som ock eventualiter om contingentets förökande, och det manskap som kunde komma at betingas uti alliancen; så hafwe Wi fuller låtit ordres allaredan afgå til Öfwerste-L. *Hermansfelt*, hwilken hafwer warit committerad at wärfwa contingentet, at han låter det förblifwa wid de 60 man som han allaredo i beredskap hafwer, til widare befallning; men uti alt det öfriga, så hafwe Wi til at wederslås med den ogörligheten, som Oß igenom mangel och brist på medel i wägen kastas; som J sådant lätteligen sjelfwe kunne besinna, när J considerere hwad wår Flotta, milieens inrättande och gälds afbetalning, och enkannerligen sådan gälds, som icke kan utan wår största skada differeras, framför alt ting ärfordrar. Och wore fördenskul önskeligt, om något anslag til penningar och medel kunde upfinnas. Ty om någon undsättning med en del utaf Holland, synes Oß det Wi icke kunne göra Oß någon förhoppning, mer än Gyldenstolpe den gifwer för Hertigen af Hannower; och där Wi Oß likwäl skulle på et eller annat sätt engagera med Huset Lüneburg, Wi på sådan händelse, som oumgängeligen lärer wela wara, at Wi på medel måtte wara betänkte. Wi borde kunna göra Oß den förhoppning, at General-Staterne skulle således reflectera uppå Dannemarks och Chur-Brandeburgs desseiner, hwarom

Kleen

kleen skrifwer, at de därigenom sig skulle wela låta bewekа, at i tid söka företrädа Wår säkerhet. Och wete Wi fullan icke wäl hwad Wi egenteligen skulle tro om dessa nouveller och allarmer, i thy at Wi icke wäl afse, hurwledes Dannemark och Chur-Fursten skulle förmena tryggeligen Oss at kunna anfalla, så länge de icke se emellan Oss och Frankrike ännu en fullkomlig ruptur at wara. Hwartil at Frankriket än skulle hafwa resolverat, det kan man icke sluta, hwarken utaf det samtal som *de Fenquieres* med Eder hållit hafwer, eller och utaf den Résolution som Konungen i Frankriket hafwer tagit efter *Bjelkens* berättelse, at ännu hålla saken med Zweybrücken på 6 månaders tid öppen, och imedlertid lämna Hertigen af Zweybrücken uti possessionen, på Wåra wägnar och uti Wårt Namn. Hwarjämte om Dannemark och Brandeburg behjertar, at begynnelsen och ändan för dem tilförene icke hafwer warit lika, och at de det samma så mycket mer torde hafwa til at befara, som åtskillige wäl intentionnerade Potentater och Stater äre, hwilke tilförene hafwa gifwit dem support emot Oss; men nu wisserligen sådan förmon dem undandragandes warda; så är troligt at de sig betänkandes warda, förr än de til något wyrkligt skrida. Förutan hwilket, såsom Wi hwarken den ena eller andra af desse bägge Puissan-

 cer-

cerne orsak gifwit hafwe til någon fiendtelighet; efter som ock de gravamina som *Scheel* uti private sakerne andrager, icke äre af den importance, at Konungen i Dannemark därföre skulle sätta sig uti krig, och således hans säkerhet uti oro, så framt han upriktigt eljest menar at hålla fred; och där han icke finnader är det at göra, han då därifrån icke lärer kunna diverteras, omskönt alle particuliere förnögde woro; så at här allenast begärligheten, och lägenheten som nu tyckes yppa sig för dem, endaste ressorten af deras consilier äro: eljest läre Wi hafwa för Oss justitiam caussæ, och där til följe den protection som Gud i sådana fall plägar förläna. Och twifle Wi icke, at enär de warse blifwa Wår Flottas utredning, de sig lära finna bedragna uti den conto de göra uppå wår magtlöshet. Men ehuru ock härmed är, så röjer så wäl Dannemark som Brandeburg de desseins, hwilke borde poussera Kejsaren med General-Staterne och andre, til en prompt och eftertryckelig resolution för Oß och til Wårt förswar. At I hafwe fördrögt at föredraga Wåre bref til Rådet, til deß de måtte wara tilstådes af Rådet, som I hafwe trodt nödwändigt böra wara; därmed kunne Wi wäl dijudicera uppå hwilka I syfte, dem Wi ock wete sig hafwa infunnit. Och Wi befalle Eder härmed

Gud

Med Allsmägtig synnerl. Nådeligen. Af Kungsör den 5 Martii 1682.

CAROLVS.

7.

Wälborne Herr Grefwe, Tro-Man och Wår Råd.

Efter den berättelse, som Wi utur Öfwerste *Müllers* bref se, så läre Wi med förfta post kunna hafwa någon sådan kunskap, som kan utwisa hwad man skal hafwa at förwänta för succesfs uppå hans Commission. Och befare Wi härwid så mycket mera, at Hertigen icke skal wela härutinnan något göra utan communication med någon af sina Ministrer; som otwifwelaktigt synes wara, at han det brefwet, hwilket Hennes Maj:t Wår älskel. k. Fru-Moder honom så wälmenande tilskref, hafwer communicerat, oaktad den intentionen uti hwilken brefwet war skrifwit, jämwäl ock oaktad importancen af sielfwa saken, och at det borde menageras. Och tyckes denne Hertigens conduit kunna uptagas för et kännetecken, at hans Ministrar, dem han minera sig förtror, och de där aldeles för det Danska interesset äro porterade, honom för ögonen ställa Dannemarks armatur, Konungens förehafwande at komma ut med ansenliga trouppen, den ringa appui, Hertigen utaf Frankrike kan hafwa at förwän-

ka, sedan Dannemark och Frankrike slutit hafwa, jämte flere apprehensioner, och således intala honom, at taga prætext til något mißnöje med Oß och Hennes Maj:t, och göra sit accommodement med Dannemark. Wi hafwe eljest befalt *Brehmer* at remonstrera Hertigen den upriktigheten, med hwilken Wi hans conservation åstunde, och at hwad honom af et sincert gemöthe inrådes, icke sker at därigenom taga sig något wälde eller disposition utöfwer honom; jämwäl ock at söka förtaga Hertigen de impressioner, som wore Hennes Maj:ts bref skrifwit utaf någon Cantzelist til Hertigens förklening, sunt ock årfara hwad Hertigens egenteliga mening wara månde, med den Wolffenbüttelska Regeringen, hwilken han förmenar det man honom wil påtränga. At Öfwersten *Müller* skulle gifwa Wår Minister *Brehmer* någon part af sin Commission; hwarom han uti sin skrifwelse til Eder ordres begärar; det hålle Wi för betänkeligt honom at tilstädja. Icke fördenskull, at Wi ej försäkrade äre om bemälte *Brehmers* trohet, och at han wäl skulle weta werket at secretera; utan därföre, at *Müller* därat så mycket mera måtte kunna förmärka, huru högt det honom bör wara angeläget med största secretessen saken at handtera, efter den befallningen, som honom därom uti hans instruction så stricte och aldeles utan något för-

be-

behåll gifwen är; eftersom och i fall honom den ringaste exception utaf den honom anbefalta conduiten efterlåtes, han därigenom sig til något widare torde låta förleda. Och såsom Wi likwäl wela förmoda, at omskönt conjuncturerne något wanskeligt utse, Hertigen icke desto mindre sit veritable interesse skal kunna och wela considerera, och icke skilja sig aldeles wid wänner, til at kunna blindelings kasta sig Danmemark uti händerne, dädan för honom sedan swårt, om icke aldeles omöjeligt fallandes warder, sig at kunna förlossa. Altså hafwe Wi låtit Hertigen wid handen gifwa, at han nyttjar den propensionen som Hertigarne af Lüneburg för honom temoigneret, och det til följe söker sig med dem ju förr ju heller at sammansätta. At det bekanta wärket med Marquis *del Monte*, efter hans berättelse til Eder, sig til en god framgång skal föranlåta, det förnimme Wi med särdeles nådigt behag, och wele i nåder at J därpå genom *del Monte* än widare poussere: kunnandes J ocksä än widare arbeta uppå bytet med Drottningen öfwer Taffel-Godsen i Pommern, aldenstund Wi af samma sentiment ännu härntinnan äre, som wi tilförene warit hafwe; allenast därwid de bästa conditioner som görligast för Oß, kunna betingas och observeras. Anbelangande Öfwerste *Müllers* wärfningar, hwarom han uti sit bref til

 Eder

Eder förmälet, så sörer han måttn efterlefwa sin capitulation, hwilken Wi så mycket mindre kunne ändra, som han wid dess inträtande nogsamt hafwer wetat, huruwida han skulle kunna den samma fullgöra eller ej, efter de conditioner til hwilka han sig willig utlåt, til at återkomma uti Wår tjänst, til hwilken han ingalunda lust lät förspörja, när han gick ifrån Oss wid Lunden och dimission begärte. Sluteligen befalle Wi Eder Gud Allsmägtig synnerl. Nådeligen. Af Kongsör den 22 Martii 1682.

CAROLUS.

8.

Wälborne Herr Grefwe, Tro-Man och Wår Råd.

Hwad J uti Eder skrifwelse af den 25 hujus, förmene Hertigen af Hollstein-Gottorp hafwa pekat uppå med den Wolffenbyttelska Regeringen, hwilken han sig emot *Brehmer* hafwer formaliserat öfwer, likasom sökte man honom den samma påtränga; det sama tyckes ock sådant wara. Men så hafwer Hertigen så liket fog dit hän at uttyda, hwad Hennes Maj:t Wår Alskel. k. Fru-Moder honom om hans Broder Biskopen af Eutin tilskrifwit hafwer, som Hennes Maj:t dät wid på intet annat mågon egard hafwer haft, än på den uprictighet, til hwilken, förmedelst det dem emellan wa-

ran-

rande interesse, Hertigens Broder emot honom förbindes, fram för de andra hans Ministrer, hwilke utaf de avantager, som de i från andra orter kunna förwänta, lätteligen kunna förbländas: men ingalunda at förtaga Hertigen den disposition, som honom wid kommer. Om Dannemarcks och Chur-Brandeburgs sammansättning med Frankrike och deras desseiner, lära den relationen som Wi Eder nyligast tilsände, hafwa kunnat gifwa Eder den närmaste anledning, utaf hwilken J Eder lärer kunna nytja uti det betänkande, som Wi utur bemälte Eder skrifwelse förmärke Eder under händer hafwa, utöfwer närwarande conjuncturer. Oß är mycket angeläget at kunna winna tid, til deß Wårt werk närmare kan wara befästadt, och Wi såmedelst uti estat satte, at icke befrukta någon öfwerrumpling. Och wore det et godt tecken, om Konungen i Frankrike sina Trouppers marche habe contramanderat, efter den Holländske Ambassadeurens i Frankrike berättelse; men det är til at befrukta, at därmed icke den wißheten är, som med den separationen och divisionen imellan Ständerna uti Riket, hwilken genom Frankrikes intriguer och det Kejserliga Hofwets præcaution, at icke förhasta sig förmycket, dageligen dags tyckes tiltaga, jämwäl ock därmed den fasta intention hos Ko-

ningen i Engelland, at under allahanda prætexter eludera den förhoppning, som Holland sig gjordt hafwer om Parlamentets convocation, det som *Lejonbergs* nyligaste bref klarligen synes wela utwisa. Wi låre icke desto mindre förblifwa wid Wår en gång fattade resolution, och förhoppas så mycket mera, at den Högste den samma med et hugneligt utslag wälsignande warder, som den samma på en god och Christelig intention är grundader. Och befalle Wi Eder slutteligen härmed Gud Alsmägtig synnerl. Nådeligen. Af Kungsör d. 29 Martii 1682.

CAROLUS.

9.

Wälborne Herr Grefwe, Wår Råd och *Præsident.*

Såsom Wi utur Edert egenhändiga bref uti Nåder sett hafwe, huru som den Kejserliga Ministren Gr. *Nostitz* har warit hos Eder, föreställandes den faran Staden Hamburg swäfwar uti, och å Kejsarens wägnar requirerandes, at jämwäl Oß täckes coopera til samma Stads conservation och det owäsendets biläggande: altså låte Wi Oß i Nåder icke mindre wäl behaga det swaret, hwarmed J förmälen Eder hafwa bemött honom i samma materie, än Wi nu tillika låte Wår befallning afgå til Stats-Contoiret, at utan

drögs-

drögsmål låta Plenipotentiarien Gr. *Gabriel Oxenstjerna* få et halft års tractamente, så at han ju förr ju heller må kunna resa åt Wien förrätta, och där sedan Wår tjänst behörigen anträda och i akttaga, hälst emedan ofwanbemälte Minister jämte flere på hans ditkomst mycket urgera, Wi ock sådant jämte Eder, för Wårt interesse skull, wid närwarande tidernas beskaffenhet så mycket mera nödigt finne, som Wåre illwiljare i widrigt fall sig däraf, at Wi ingen authoriserad Minister därå orten hafwe, til Wårt wärsta torde söka at profitera, eftersom Wi ock i följe däraf, i nåder därmed til freds äre, at den upsatte och förfärdigade Instructionen för Gr. *Gabriel Oxenstjerna* hit til wår underskrift med forderligaste öfwersändes. För det öfriga länder Oss jämwäl til särdeles nådigt behag och nöje, at J låte Eder angeläget wara, at tänka på Riksdagssakerna, så at alt i god tid kan wara färdigt, uptagandes Wi sådant för et wißt kännetecken af Eder wid alla tilfällen betygade trogne och berömmelige zele och waksamhet, til at promt och oförsummeligen werkställa det, som Wi Eder tid efter annan anförtrokunnom, och Wårt interesse påfordrar. Hwarmed för denna gången slutandes, Wi Eder Gud Alsmägtig synnerl. Nådeligen befalle. At Kongsör d. 2 Augusti 1686.

CAROLUS.

Utan-

Utanskrift.
à Notre Senateur & President le Sieur le Comte Benoit Oxenstjerna.

10.

Wälborne Herr Grefwe, Wår Råd och *President.*

Wi hafwe af Eder rätt nu på stunden inkomne och *Graffenthals* til Eder därhos fogade skrifwelse, med synnerligt nöje sett det project, som til Giftermål görs uuellan den äldste Prinsen af Holstein och Chur-Furstens af Brandeburg yngsta Prinsessa. Och såsom Wi det wid desse conjuncturer för et mycket hälsosamt werk hålle, så til at befordra Hertigens Herr-Faders restitution och för dess ledsen affsaknad med största skål prætenderade satisfaction, som i anseende til Wårt eget därwid verserande interesse, synnerl. at Danmarks sig förhäfwande magt, därigenom innom skrankorna måtte hållen blifwa; altså skulle Wi intet heller se, än at et så önskeligt ting ju förr ju heller dess frangång winna kunde: warandes Wi intet obenägne alt hwad görligt är på Wår sida därtil at contribuera, hwaröfwer Wi än ytterligare Edra tankar förwänte at förnimma. Imedlertid är mycket nödigt, at alt detta med största secretesse och warsamhet handteras, för det befarande ogagn, som eljest följandes worde, om någon

kun-

kunskap i otid därom utkomma, och I sielfwe uti ofwanberörde Eder skrifwelse wälgrundat deduceren och wid handen gifwen.

Elljes angående det andra ärendet, som *Graffenthal* uti sin skrifwelse til Eder förmäler, nemligen de resterande 10000 Rdal. af Cronska skulden, så är därtil allaredan wederbörlig anstalt giord, som Wår Råd och Presidenten Herr *Lilljecrona* omständeligare läter kunna berätta. Skal ock intet länge fördröjas, innan det öfriga ock i lika måtto når sin riktighet. Hwilket Wi Eder til nådigt swar intet hafwe welat förhålla. Befallandes Eder Gud Alsmächtig synnerl: Nådeligen. Kongsöö den 7 Augusti 1686.

CAROLUS.

P. S. *Graffenthals* bref följer härhos tilbaka igen.

II.

Wälborne Herr Grefwe, Wår Råd och *President*.

Hwad Edre närmare tankar kunna wara angående det Oss nyligen uptäckta projectet af en Giftermåls-Handel imellan det Chur-Brandeburgiska och Furstel. Holstein-Gottorpiska Husen, hafwe Wi af Eder den 11 hujus itererade och med posten i går här inkomne egenhändiga skrifwelse, utförligen förstått. Och såsom Wi finne den därutinnan

nan giftie methoden afwrabäst och tjänligast, altså äre Wi ock i nåder tilfreds, at den samma på behörigt wis och aldeles efter Edert gjorda förslag wärkställes; kunnandes I med *Graffenthal* (utan något wårt engagement, förr än tid därtil prötwas) således det manie-ra, som I tycken det beqwämligast sig göra låtin; afwäntandes Wi sedan den succeés däraf, som Gud med tiden täckes förlåna.

Tidenderne om Ofeus eröfrande, äro considerable och ganska hugnelige, allenast de wela continuera. Os komma de ännu något twifwelaktige före, efter Wi hwarken af General-Lieutenanten *Bjelke*, från hwilken Wi twänne skrifwelser med denna Posten bekommo, ej heller af Marg-Grefwen af Baden *Carl Gustaf*, som ocksä en omständelig berättelse om alt det wid belägringen förelupit är, insändt hafwer, förnimme det så wida kommit wara. Doch äro deras bref äldre än d. 21 - 31 Julii, då den senare stormen skal skedd wara. Men så tyckes det Os något underligt wara, at om det sig så förhölle, som ryktet löper, den Kejserliga Ministren därom icke någon wiß kunskap skolat haft, och emot Eder sig därom i något mätto utlåtit uti den conferencen, som Wi märke honom elljest med Eder hållit hafwa. Gud som deß beträngda Christenhets nöd och angelägenhet bäst kunnog är, och den utan twifwel med sin nå-

des

des ögon anser, warder förmodeligen alt så skick- och lagandes, som det Hans stora och heliga Namn til åra länder, och Han wet det Sin församling gagneligast wara. Hwilkens Gudomeliga försyn och wälbehag Wi detta förden skull hemställe. Befallandes ock Eder uti Deß skydd synnerl. Nådeligen. Af Kongsör den 14 Augusti 1686.

CAROLUS.

12.

Wälborne Herr Kongl. Råd.

Wi hafwe nu i morgonstunden klockan emot otta bekommit Edart underdåniga bref af den 22 hujus, genom en exprès Oß tilhanda sändt, och därutur förnummit, huruledes den Danska Ministren hafwer warit hos Eder och tilkänna gifwit, det hans Konung hade fattat den resolution, at låta des trouppper rycka för Hamburg, at bringa samma Stad til hörsamhet, warandes förberörde Minister beordrad, detta med alla deß omständigheter, Oß sielfwom at föredraga, därföre han ock tänkt resa hit til Upsala, hwilket I hafwen afbögt, och han däremot widlöfteligen Eder berättat, alt det han förmenar kunna sända denna sin Konungs dessein til bekräftnig, och eftersåsom samma hans berättelse är mycket widlöftig, welen I Oß nu därmed intet beswära, utan spara därmed til deß

Gud

Gud will at Wi förkeligen warde til Stockholm kommandes. Och såsom detta Dannemarks förehafwande synes draga en hoper elaka consequencer med sig, så wäl för det allgemena, som in specie för Wårt interesse, ty hemställen J til Wårt nådiga behag, om icke Eder för tidens korthet skul, må tillåtit blifwa at kalla häröfwer Wårt Råd tilhopa, på det om detta kunde med nästa posten skrifwas til Wåra utomlands warande Ministrar. Såsom Wi med synnerligit nådigt nöje uptage den trogna zele och försorg, som J bären för Wår och Wårt Rikes bästa och wälgång, så hafwe Wi ock så mycket mindre betänkande därtil at samtycka, at J mågen i morgon och eftare, om J pröfwen nödigt, kalla häröfwer Wåra Råd tilhopa, eftersåsom Wi ock til Eder det nådiga förtroende drage, at J detta Dannemarks förehafwande på bästa sättet och således warden öfwerläggandes, som Wår och Wårt Rikes interesse det fordra, ilåtandes sedan med nästa post Wåra utom Riket warande Ministrer, så om werket uti Edert namn den efterrättelse, information och ordres, som J pröfwen för godt och nödigt at de böra hafwa. Nästkommande Fredags afton, tänke Wi med Guds hjelp wara i Stockholm, tå Wi warde förnimmandes uti hurudana tankar J med Wåra Råd häröfwer åren, och Wi detta widare med Eder

öf-

öfwerläggja kunne. At I afbödjen den Danske Ministrens hitkomst, war ocksa mycket wäl gjordt, efter såsom Wi intet tänke blifwa länge här, och de få dagarna äre Oß til annat nog nödige. Wi hafwe fått bref ifrån General-Lieutenanten *Nils Bjelke* af den 7 Augusti, därutinnan han förmäler at Ofen ännu intet war uti de Christnas händer, och at där gjordes anstalt til en General-Storm, uti hwilken Storm, förutan fot-folket alt cavalleriet samt alle andre som kunde wara med i Storm, skulle blifwa brukade. Wi önske Eder til et slut uti Guds beskydd, med försäkran om Wår synnerliga Nåde. Datum Upsala d. 24 Aug. 1686.

CAROLUS.

13.

Wälborne Herr Grefwe, Råd och *President*.

Wi hafwe med Eder hitskickade Page undfått de utländska Post-Brefwen, af hwilka Wi fuller de utur Dannemark och Hamburg ankomne rapporterne öpnat hafwe, finnandes i dem intet synnerligt. Men utur Herr *Nils Bjelkes* skrifwelse, dateradt d. 2-12 uti Stora Vizirens Tält, märke Wi victorien emot Turken så mycket considerablare wara, som Actionen tre dagar å slag innellan de Christna och honom warat hafwer.

Dock tyckes den Bejerska Arméen därwid hafwa gjordt det mästa, efter som ock Chur-Fursten sjelf är blesserad worden, och Stora Vizirens Tält fått til bytes. Det stora paquetet se Wi wara en widlyftig deduction ifrån för detta Cantzleren i Brehmen *Pufendorff*, hwilken Wi Eder tillika med de andre brefwen tilskicka. Hwad Oß anlangar, så hafwe Wi fuller Munstringen i dag förmiddagen hint til ända bringa; men afse Oß dock intet kunna hädankomma, förr än i öfwermorgon, efter wi alle Caßer-Sedlarne wele underskrifwa, förmode dock alt således kunna förrätta, at Wi til längsta i öfwermorgon-afton kunne Oß, wil Gud, i Stockholm infinna. Befalle Eder i det öfriga Gud Alsmägtig, synnerlig Nådeligen. Af Upsala den 1 Sept. 1687.

CAROLUS.

Utanskriften.

Til Wårt Råd och *Præsident* uti Wårt Cantzli-*Collegio*, Wälborne Herr Grefwe *Bengt Oxenstjerna* synnerl. Nådeligen.

)o(

XV.

XV.

Bref uti åtskilliga ämnen.

1. K. Franske *Historiographens* Herr *de Varillas Memorial* til H. *Exc.* Gref *Tott* (*k*).

Illustrissimo Comiti *de Tott*, *Antonius Varillas* S.

In Bibliotheca Mazarina quamplurima sunt Volumina de rebus Gothicis, verum in iis omnia falsa & pleraque ridicula. In Manuscriptis Regis Christianissimi nihil vidi de Rebus Svecicis ante Regnum SVENONIS ultimi (*Stenonis Sture*) & nihil de SVENONE ipso, nisi tractatum pro quatuor millibus peditum, quæ in ejus subsidium a Francisco primo missa sunt, quorumque maxima pars cum SVENONE ipso in acie cecidit (*l*).

De GUSTAVO primo nihil manuscriptum, aut editum habemus, desideramusque

(*k*) Efter Originalet. Undersökning om de händelser och handlingar Auctor här nämner, lämnas til mer gransynta i Swenska Lärdoms-Historien.

(*l*) *Loccenius* berättar, at Fransyskt fot-folk warit på fiendteliga sidan, och at deß Anförare *Wallesius* (*Jacob de Walle*) fallit wid Swenska förhuggningen på Tiweden. *Hist. Sv. p. 185 Edit. Francof. 4:to.* Det samma bestyrkes i *v. Dalins Hist. Tom. II. p. 889* och *894.* så at *Varillas* här märkeligen felar.

sane duo Volumina Svecici sermonis, super has res, quorum alter a Laurensonii Nepote prodiit in lucem.

De ERRICO habemus quidem multa, verum omnia in dedecus ejus vergunt. Si haberemus mansuetiora, aut quæ probarent eum in omnibus Tyrannum non fuisse, accepta sane forent.

De JOANNE habemus quidem ea quæ sufficerent scribendæ vitæ Comitis *Pontani de la Gardie*: cætera plane ignoramus.

De CAROLO Sudermannensi habemus fere nihil præter documenta politica, quæ etjam typis edita sunt.

GUSTAVUM ADOLPHUM Magnum ignoraveramus prorsus ante annum millesimum sexcentesimum vigesimum sextum, sed ab eo tempore pauca de eo nos fugiunt, nisi forte tractatus ejus cum septemviris Saxonico & Brandeburgico, & cum aliquot rebus publicis, verbi gratia, Argentorato, Lubeca &c.

Serenissimæ CHRISTINÆ nulla desideramus documenta, nisi quæ cum Anglis & cum Palatinis Rheni inita sunt: abundamus præcipue iis quæ gesta sunt ad no de la Thuillerie, in negotiatione Hamburgensi cum Cancellario *Oxenstjerna* & *Cornificio Vlefeld*

ge-

gesta sunt (m), habemus quippe super iisdem quinque ingentia (n) Volumina; verum de abdicatione Regali scimus parum aut nihil, cunctaque nos deinceps latent, quæ a CAROLO GUSTAVO extra societatem Regis nostri acta sunt.

Sunt quidem apud nos relationes quædam de bello Polonico, verum mendis refertæ, quodque *Conringius* in defensionem hujus serenissimi Regis scripsit, levius nobis videtur, quam ut objectis satisfaciat. Utinam adessent nobis veræ caussæ invasionis Borussiæ & Ducatus Curlandiæ. Optamus ab illustrissima dominatione vestra, ea quæ desunt nobis lumina, ut historia nostra qualiscunque tandem prodeat in publicum enucleatior.

Lutetiæ Parisiorum quinto Calendas Majas, An. 1673.

2. Ass. *Joh. Hadorphs* Bref til Prof. *Claudius Örnhjelm* (o).

(m) Desa orden stå twå gånger, som är et skriffel af Auctoren

(n) I stället för *ingentia* har Auctor först skrifwit *spississima*.

(o) Detta bref hör til Historien om den skiljaktighet, som war imellan Prof. *O. Rudbeck* och Collegium Antiquitatum. Det åberopade Riks-Drotzen Grefwe *M. G. de la Gardies* Bref är tryckt i Swenska Mercur. 5. årg. 3. quartal. sid. 105.

Höglärde Herr *Professor.*

Jag bekom 14 dagar sedan Herr Professorens bref, med Kongl. Drotzens innelyckt, som war et swar til Collegii bref, hwilket jag här wid Sur=Brunnen har communicerat Herr *Puffendorff* och *T. Wester*, som bägge med mig däröfwer nog förundra, at han, hos hwilken wi öfwer *Rudb.* arghet oß, såsom en patron beklagat, skal så illa uptaga wårt bref, förwända deß mening, och taga den andres partes såsom en advocatus för honom an, öfwer hwilket wi något consulterat, Herr *Puffendorff* mente at man icke swarar därpå, utan gör observationer på *R.* arbete: *Vester* igen med mig instämma om båda; ty får han icke swar, lärer han mena oß victos, och så sätta efter oß, at wi knapt kunnom wärja oß. Och som jag tror Herr *Puffendorff* lärer något begynna, som hädan reser tilkommande 5 Aug., så wille ock Herr Professorn på sin sida göra det samma. Jag skal icke försumma mig uti de partibus jag förstår, at wi må wisa K. Drotzen och flere, at wi *R.* arbete censera kunnom, fast han i sit bref dubiterar därom. Pingestaffton när jag kom fram wid Flötsund, låg en waktdräng med Herr *Rudbecks* bref mot mig, at jag i Staden komma skul-

Originalet tilhör Herr K. Hof=Pred. M. *Stricker*, som tillåtit mig nyttja det.

skulle Herr *Rudb.* til conferencen; men som jag förstod brefwet på en separation ifrån mina Collegas, så sände jag honom bud mig wara af resan trött och icke orka denna gång til staden. Wi måste ändtelig förswara oß, dock modestissime, at icke Drotzen får det med oß, at wi icke äre män för oß. W. Medewi Sur-Brunn d. 2 Aug. 1685.

tjenstrogne
Joh. Haderphius.

Herr *Puffendorff* kommer om Söndag eller Måndag hem.

Utanskriften.

Edle och Höglärde Man Herr *Claudio Arrhenio Ornhjelm* ankomme detta *Stockholm.*

3. Ärki-Biskopens af Naxo Bref til H. Exc. Grefve *Bengt Oxenstjerna* 1686 (*p*).

Quod nomine & charactere incognito coram V. Excell:a compaream, caussa est, quod dum ob commissionem Cæsaream in hac aula Persiana per aliquod tempus commorabar; occasionem habuerim cum D. *Ludovico Fabritio*, Sacræ Regiæ M:tis Sveciæ ad eandem

(*p*) Detta bref införes efter Originalet, hwaraf öfwerskriften genom ålder är bortrifwen. Den anecdote det innehåller, hedrar en Swensk Adelsman.

hanc aulam Inviato & suis sociis familiaritatem contrahendi, & particulariter cum Nobili D. *Carsten Klingenstjerna*; qui juxta optimum V. Excell:æ testimonium jam antehac per aliquot annos in servitiis V. Excell:æ fuit. Cumque modo simul cum dicto D. *Ludovico Fabritio* reditum in Patriam doget, præsumpsi V. Excell:am paucis hisce molestare, & informare, qualiter prædictus Nobilis D. *Klingenstjerna* suas naturales qualitates ac talenta generosis ac virtuosis actionibus excoluerit, non solum D. Inviato *Fabritio* in suis Regiis commissionibus prudenter ac fideliter assistendo (prout ipsemet D. *Fabritius* fusius attestari poterit) linguisque Orientalibus & studiosis applicando, sed & in quodam particulari casu hic successo omnium Ablegatorum, aliorumque Europæorum affectum & benevolentiam sibi conciliaverit. Dum enim ex maligna cujusdam Armeni Calentari suggestione Rex Persarum plures Europæorum in Spahan habitantium filias rapuerit, & in suum Ginocæum incluserit, dictus D. *Klingenstjerna* nomine omnium Legatorum Europæorum tunc in hac aula commorantium, liberationis dictarum filiarum negotium generose sibi assumpserit, ac mediante *Attemat Devlet*, primo Regni Ministro apud Regem, rem eo deduxerit, ut dictæ filiæ intactæ felici successu pristinæ fuerint libertati restitutæ, non obstante, quod

quod Persiani in puncto mulierum valde delicatæ ac difficiles sint, & tunc Persarum jejunii tempus fuerit, quo alias Religiones, particulariter Christianam magis aversantur. Hoc V. Excell:mæ submisse significare volui, ut antiquum suum favorem & protectionem in dictum D. *Klingenstierna* benigne continuare, ac tanquam justitiæ distributivæ amator ipsum ad majora promovere dignetur. Hisce V. Excellentiam Divinæ tutelæ & me suæ gratiæ recommendans permaneo

V. Excell:mæ & Ill:mæ Dnationis

Spahan die 20 Aprilis 1680.

obsequentissimus
SEBASTIANUS
Archi-Episcopus Naxivanensis m. p.

XVI.

XVI.

Om Hertig ADOLPH JOHANS Begrafning (q).

1. Kon. *CARL XI:tes* Bref til Landshöfd. *Lovisin* om ringningen för Hertig *ADOLPH JOHAN* och Hans Förstinna.

CARL, med Guds Nåde Swe. G. o. W. K. &c. Wår ynnest &c. Såsom man är sinnad nästkommande Tisdag fjorton dagar til, som är den 14 Octobr. at låta D. Durchl:s Wår Högtärade Farbroders Hertig ADOLPH JOHANS och dess Förstinnas &c. Begrafnings-Act winna sin fortgång, altså är härmed til Eder Wår Nådiga wilja och befallning, at I om morgon med Posten notificeren til Stegeborg och de orter hwaråst H. Kärl:het &c. ägt några Gods, det de begynna ringningen nästkommande Tisdag, continuerandes dermed alla dagar kl. 12 om middagen, til dess den 14 Oct. infaller, då Begrafnings-Acten skal för sig gå. Hwarmed Wi befalle &c. Dat. Stockholm d. 27 Sept. 1690.

CAROLUS.

C. Piper

2.

(q) Dessa twå bref meddelas efter försäkrade afskrifter. Alla Titlar utlämnas at undwika widlöftighet.

2. Til K. *Stats-Contoiret* om medel til Flor och Boy för de Under-*Officerare* af *Gardet*, som komma at göra tjänst wid H. D. Hertig *ADOLPH JOHANS* och Deß Förstinnas Begrafnings-*Act*.

CARL ꝛc. Wår synnerl. ynnest ꝛc. Såsom ännu behöfwes 402 alnar Flor och 104 alnar Boy til sorge-täcken för Under-Officerarne af Wårt Lif-Garde, hwilke wid D. K:ers Wår Högtärade Faderbroder Hertig ADOLPH JOHANS och Deß Förstinnas Begrafnings-Act komma at göra tjänst; altså är härmed til Eder Wår Nådiga wilja och befallning, at I så stor summa penningar ut af de medlen, hwilke äro anslagne til wälbem:te D. Kärligheters Begrafning affölja läten, som til ofwanbemälte Flors och Boys uphandlande arfordras, tilställandes denna summa Major *Faltzburg*, hwilken Wi hafwe lämnat disposition därom ꝛc.

Stockh. d. 9. Octobr. 1690.

CAROLUS.

C. Piper.

Anmärkning.

Sid. 16. rad. 14 bör heta: *Vindicta veritatis*. Sid. 43. r. 22. läs: dictaturam. Sid. 58. r. 26. läs: confusion. Sid. 83. r. 8. läs: widdeligt. Sid. 95. r. 12. läs: Hans. Sid. 136. r. 26. läs: tilskrifwit. Några u äro ort i stället för ä satte, såsom S. 102. r. 7. S. 126. r. 19. Sid. 136. r. 25.

Handlingar
Til
Konung CARL XI:tes
Historia.

Tredje Samlingen.

STOCKHOLM,
Tryckte på Direct. LARS SALVII kåstnad,
1764.

Imprimatur
N. von OELREICH.

Företal.

Här följer nu Tredje Samlingen af deßa Handlingar. Mitt upsåt med den utlofwade Krönikan har jag funnit mig nödsakad at ändra; emedan den Swenska, som finnes i en Almanach för år 1701, är otilräckelig, och de Tyske, af hwilka den ena är känd under namn af Leben und Thaten der K. *CARL XI*, den andra kallas Geschichts-Calender der Könige in Schweden, äro något felaktige, och at sammandraga en fullständigare, tillåta ännu icke mina omständigheter. Imedlertid har jag sökt årsätta bristen med andra interessanta Handlingar. Äger Arbetet och mitt wälmenande upsåt den lyckan, at winna det Allmännas tycke och benägna omdöme, skal jag bjuda til at ännu fortfara med Tre Samlingar, så at hela werket beqwämligen kan sammanbindas i twå Octav-Band. Stockholm d. 23 Maji 1764.

S. LOENBOM.

Förteckning
På Handlingarna i Tredje Samlingen.

XVII.

XVII.

Om en upkommen Skiljaktighet öfwer 1670 års Stat (a).

I. Kongl. Maj:ts Förklaring öfwer de påminnelser och *desiderier*, som inför

A 3 Hen=

(a) Deße tre Handlingar angå en betydande sak både i wår Swenska Historia och Jure Publico. Knapt har något Tidehwarf framflutit, at ju några wigtige frågor blifwit å bane bragte, som åstadkommit olika tankar innan de blifwit på wederbörlig hög ort afgjorde. Wi finne i äldre tider frågor, om de Andeligas myndighet och del i Regerings=Ärender: om Arf=Furstars rättigheter: om Konungars magt i Religions-Saker: om sätt för en frånwarande Konung at styra Rike sitt: i senare, om Riksdagsmanna=Rätt och Grund=Lagarnes werkställande, m. m. Konung CARL XI:tes Regerings=Tid war på slika hufwud=frågor tämmeligen fruktsam, såsom: om K. Maj:ts och Rikssens Råd woro Mediatores imellan Konung och Ständer; om de ägde votum deliberativum eller decisivum; och om Konunga=Balkens rätta förstånd; hwilke uti de almänna, genom tryck utgifna, Handlingar finnas afgjorde. Men under Minoren-

Hennes Maj:t Rikens Enke-Drottning, uppå efterskrefne Wälborne Herrars

nitets-tiden föreföll ock en märkwärdig fråga: näml. om de frånwarande Riksens Råd uti hufwud-ärender woro förbundne, at åtnöjas med hwad de närwarande beslutit. Statens inträttande år 1670 gaf därtil anledning. Genom den woro åtskillige, som jämte Riks-Råds-Ambetet innehade andra beställningar, under deras frånwaro, uteslutne ifrån wißa förmoner, såsom Gouverneurs- Legats- och Lands-Höfdinge-Syslor, hwarå de hade förr utgifna Kongl. Bref: En del mißnöjde häröfwer, yrkade den frågan, om de importantaste Riks-Ärender kunde utan hela K. Senatens sammankallande, eller åtminstone de fläste, slutas och stadgas: saken war af wigt: Riksens förnämste Herrar af skiljaktiga meningar; men til lycka blef twisten på kårt tid afgjord genom denna höga K. Resolution. Den införes efter en afskrift, på hwilken H. Exc. Gref *Oxenstjerna* med egen hand antecknat, at den samma blifwit honom meddelad, den 8 Aug. 1670, af Riks-Canceelleren Gref *M. de la Gardie*, jämte den til Hennes Maj:t Enke-Drottningen ingifna skriften, som finnes här under Num. 3. Men Gref *Oxenstjernas* Tal under Num. 2. är afskrifwit efter et H. Ex:ces egenhändiga Original, hwarå denna anmärkning läses: Hæc propositio a me facta est oretenus, in præsentia Reginæ, Comitis *Petri Brahe*, Com. *Wrangelii*, Com. *Stenbockii*, Baronis *Stenonis Bjelke*, & D:ni *Johannis Gyldenstjerna*: och en Swensk anmärkning utwisar, at det skedt,

rars Kongl. Maj:ts och deß Rikes Råds wägnar, nemligen Herr Riks-*Cancellerens* Gr. Magni Gàbrielis de la Gardies, Fältmarskalkens Herr Gustaf Baners, *Præsidentens* af *Tribunalet* i Wißmar Grefwe Bengt Oxenstjernas, Öfwer-Ståthållaren Herr Axel Sparres. Kongl. Maj:ts *Gouverneurs* Herr Christer Horns, *Gouverneurens* i Estland Hr. Bengt Horns, *Amiralitets*-Rådets Herr Clas Stjernschjölds, Hofrätts Rådets Hr. Lorentz Creutzes, Krigs-Rådets Herr Gustaf Kurcks, Kammar-Rådets Herr Gustaf Baners, Krigs-Rådets Gref Ponti Friedrich de la Gardies och Hofrätts-Rådets Herr Gustaf Sparres, först munteligen, samt med et qwarlämnadt o-underskrifwit *memorial* föredragne, men sedan förmedelst en Skrift af dem samteligen egenhändigt underteknat *insinuerade* äre, efter wälbemälte Herrars inständiga anhållande om Swar. Gifwen på Stockholms Slott den 7 *Julii A:o* 1670.

på begäran af de andra Herrarna, som woro *discrepante* med de öfrige Herrarna af *Sententen*.

ongl. Maj:t hafwer af thet, som på en tid år förelupit uti Rikssens Senat, intagit och förnummit, huruledes Herr Riks-Cantzleren uti en deliberation öfwer innewarande års Stat, som af Hennes Maj:t och de andre Herrar af den Kongliga Regeringen, samt Rikssens Råd, wardt hållen i Cammar-Collegio d. 22 Martii sistledne, och rått i thet at Personal-Staten lyktades at öfwerses, hafwer upstigit och förebragt, sig hafwa förnummit, at thet arbete, som han wid 69 års Stats formerande hade gjordt, wore en och annan beskyllning underkastadt, och fördenskul, så wål i anseende til sin eds plikt, som til sin egen såkerhet blefwe förorsakad, sig at excusera förmedelst en upsatt skriftelig deduction, then han therjåmte uplas och inlade, begårandes Kongl. Maj:ts Nådiga attestatum öfwer theß sannhet; hwarhos några andre swåre frågor åro blefne framstålte, så wål angående thet sista senatus consultum af den 10 Decemb. 1669, som i synnerhet thenne, om icke the Herrar af Rikssens Råd, som wid theße siste deliberationerne öfwer Staten hade warit frånwarande, men sig tå mera låto ther tilstådes finna, borde öfwer samma Stats-arbete inkomma med sina votis, at thet således per pluralitatem votorum slutas kunde

de? hwarpå thet följde, at Herr Riks-Drotzeten på Hennes Maj:ts och the andre Herrars af then Kongl. Regeringen och Rikssens Råds wägnar, som förberörde senatus consultum af den 10 Decemb. hade til den tiden underteknat, andra dagen therefter (tå äfwen Fältmarskalken Herr *Gustaf Baner*, Præsidenten Gref *Bengt Oxenstjerna*, Hofrätts-Rådet Herr *Lorentz Creutz*, och Lands-höfdingarne Herr *Mauritz Posse* och *Jacob M. Duval* woro med sina suppliquer inkomne, emot then wid sista stats-arbete med theras respective, General Gouvernement, Legation, Augment af lön och Höfdingedömen gjorde ändring) månde begära at Herr Riks-Cantzlerens förra dagen insinuerade deduction måtte them til bättre öfwerläggande blifwa communicerad, hwilket icke allenast tå in pleno senatu bewiljat, utan ock sjelfwa deductionen med theß bilagor af Herr Riks-Cantzleren til Cantzlie-Rådet Herr *Sten Bjelke* strax extraderat wardt. Hwaraf såsom thenne Herr Riks-Cantzlerens skrift efter hans egen begäran, behörligen skulle skärskådas, så funno bem:te Rikssens Råd, som Senatus Consulto af d. 10 Dec. A:o 1669 hade underskrifwit, för rådeligt, at igenom Herr *Sten Bjelke* och Gr. *Nils Brahe* låta förnimma hos Hennes Kongl. Maj:t på hwad sätt och ort ofta bemälte skrift, och hwad wid theß uppläsande förefóll, wore

at considerera och öfwerwäga; då Hennes Kongl. Maj:t gaf them therpå til swar, at thet syntes wara bäst eikannerligen at förtaga hos andra det omdömet, som wore uti Senaten någon söndring förhanden, at ofwanbemälte Rikssens Råd, som hade thet sista Senatus Concluso underskrifwit, måtte uti Cammar-Collegio (ther stats-werken årligen pläga idkas, och ther thet sista nu wore slutet) trädä tilsammans, ofwanbemälte skrift genomläsa, och beskaffenheten af hela saken rätt intaga: jämwäl sedan uptäcka Hennes Kongl. Maj:t sina tankar, på thet man therefter tillika med Hennes Kongl. Maj:t måtte theruti företaga hwad nödigt funnes, och borde med them andra af Rikssens Råd communiceras, och til Senatens widare consideration föreställas. Imedlertid hade sig tildragit, at twänne Herrar af Rikssens Råd, nemligen Gouverneuren Herr *Bengt Horn* och Riks-Rådet Herr *Gustaf Kurck* hafwa något therefter, uppå then 19 April sistledne, låtit hos Hennes Maj:t sig anmäla, och (som Hennes Kongl. Maj:t sjelf hafwer Kongl. Maj:t tilkänna gifwit och berättat) med beklagande af then irring som the sågo i Senaten wara upkommen, begärt, at Hennes Maj:t i nåder wille tilstädja, at the med flera andra af Rådet måtte träda tilhopa och öfwerlägga, hwad wid så fatta saker wore at göra: theras affe-

ende wore icke på något Stats-werk råttadt, at kasta thet öfweråndа som allareda gjordt wore, icke heller at blanda sig i de twister som Herr Riks-Cantzleren med några andre kunde hafwa; them the låmnade til hans eget förswar; utan allenast at utfinna medel til biläggning af thet upwurna mißförstånd; förmenandes at en sådan sammankomst wore efter Regerings-Formen them tillåten, at then wore androm af Senaten reda förund, och at them särdeles ginge til hjerta och förnår, at the måste se thet några personer togo sig för stor authoritet och myndighet uppå, at wilja råtta alt efter theras sinne: hwaruppå Hennes Maj:t hade gifwit til swar, at the med särdeles bekymmer sågo thet upkomna mißförståndet; hade altid traktat at bibehålla enigheten i Senaten och Riket, wiste ock än intet högre at råda och bedja hwar och en (som Hennes Maj:t och the nårwarande gjorde) än at betånka sin Konungs minorennitet, sit Fäderneslands wålfärd, sin Eds plikt, och alt dirigera til god såmja och förtrolighet; Hennes Maj:t kunde intet annat dömma, än at en sådan separat sammankomst som begärdes, wore aldeles til detta målet otjånlig, efter som Senaten först på thet såttet skulle råka i en werkelig separation, remonstrerade ock at then samma icke hade någon grund i Regerings-Formen, hwaråst förmåles, at hela Rege-

rin-

ringen och Rådet skulle sammankallas, i fall något wore, på thet sätt ther omtalas at påminna; hwilket ock Hennes Maj:t tilböd at efterkomma, och sjelf (oaktadt theß tå warande sjukliga tilstånd) med alla the öfriga Herrar af then Kongl. Regeringen och Riksens Råd träda tilhopa: kunde förthenskul ingalunda gifwa sit samtycke til någon slik sammankomst, utan wille heller then aldeles afråda, wiste icke at the andre af Rådet hade warit mer än en gång tilsammans i then saken som them förnämligast tilkom at wårda, kunde ock icke besinna hwad för så the woro, som the mente draga all myndighet til sig, emedan ingen annan myndighet wore exercerad, än then som Sweriges Rikes Enke-Drottning, Råd och Ständer hade i Regerings-Formen confererat, ther Hennes Maj:t och the fem öfrige af then Kongl. Regeringen war anförtrodt at styrka och befrämja Riksens Enighet, säkerhet och wälfärd. Hwarföre Hennes Maj:t ock them på thet inständigaste recommenderade, at betänka then olycka, som uppå en slik söndring torde följa, och icke allenast sjelfwe wara betänkte, utan ock them andra förmana at gripa til the medel, som til enighet bättre och beqwämare, än en sådan separat sammankomst wara kunde. Och ändock hem:te twänne Herrar hade på sig tagit, sådant alt utförligen at föreställa them andra, af hwilka

ka the hade warit utskickade, så hade Hennes Maj:t likwäl förnummit at strax therpå åtskillige separate sammankomster, af ofwanberörde Herrar af Rikſens Råd, hållne woro, uppå hwilka thet ock hade följt, at åter trenne af Rikſens Råd, som woro Fältmarskalken Herr *Gustaf Baner*, Öfwer-Ståthållaren Herr *Axel Sparre* och Krigs-Rådet Gref *Pontus Friedrich DelaGardie* äre komne til Hennes Maj:t och uti Herr Riks-Marskens närwaru, efter aflagd contestation af theras trohet, devotion och sincere intention emot Kongl. Maj:t och Rikſens wälfärd, hafwa förebragt några ärender, them the sade sig hafwa funnit nödigt Hennes Maj:t at uptäcka, til theras samwetes befriande och tilkommande tiders förswar, utan at göra någon therigenom något förnär; föreläsandes sedan samma ärender af et papper, uppå hwilket the hade them samma, för bättre minne skul, skrifteligen låtit författa, som the ock sedan uppå Hennes Maj:ts begäran thet samma qwarlämnade; dock med thet reservato, at thet icke måtte tydas, som wille the något skrifteligen inlägga eller gifwa thermed orsak til någon större commotion, utan at thet allenast måtte wara til en ihugkommelse af thet the hade förebragt; hwilket Hennes Maj:t ock berättat, wara af sig antaget med them andra af Kongl. Regeringen och Rikſens Råd at communiceras, beklagandes

des therhos närwarande irringar, och förandes them til sinnes så som tilförene, alt thet som them til god förtrolighet styrka och til en wänlig förlikning tjäna kunde. Och emedan Hennes Maj:t intet hade wid alt thetta warit högre angelägit, än allenast at kunna återbringa uti Senaten all god och förtrolig enighet, therföre hade Hennes Maj:t ock warit på åtskilliga medel och utwägar therhän betänkt, och til then ända först en conference imellan sig och the fyra andra Herrar af then Kongl. Regeringen föranlåtit, i så måtto, at sedan Herr Riks-Cantzleren hade uppå Hennes Maj:ts gjorda förfrågan skutit til Hennes Maj:ts behag, om Hennes Maj:t skulle finna för godt at kalla sig til bem:te conference eller icke? så hade Hennes Maj:t icke welat för sig någon af the höge Herrar, som med Hennes Maj:t woro i then Kongl. Regeringen delaktige, gå förbi, utan them samteligen til sig inviterat på then 10 Maji sistleden, tå Hennes Maj:t hade them låtit föreläsas ofwanbem:te memorial, med hwad som wid theß öfwerlefwererande war passerat, ställande til wälbemälte Herrars öfwerläggande, hwad bäst skulle wara theruppå at resolvera, men i synnerhet frågandes Herr Riks-Cantzleren, om han hade af samma memorial någon kunskap förut, eller wore med them ense, som thet hade ingifwit? hwilket Herr Riks-

Cantz-

Cantzleren icke allenast bejakat, och tilstått sig therutinnan wara interesserad, utan ock sielf thet omdöme fört, at han icke kunde wara hos then anstälde deliberation, eller något sentiment theruti gifwa, emedan han gjorde så wida et med them andra uti ofwanbemälte memorial; styrkandes thertil, at stats-werket måtte underskrifwas, och lemnandes i thet öfriga Hennes Maj:t at tilse, huru alt kunde bäst blifwa bilagt och oftabemälte memorial beswarat. Så at thenna conferencen således fruktlös aflopp, och Hennes Maj:t förthenskull förorsakades at uppå then 13 ejusdem låta them alla så af Regeringen som Riks-Råd, hwilke i berörde memorial icke woro interesserade, hos sig församlas, förtroendes kunna än therigenom århålla thet hälsosamma mål, som af Hennes Maj:t wore ansedt, och här ofwan förmält är: men så hade then andra dagen therefter, som war then 15 ejusdem, åter hos Hennes Maj:t twänne af Riks-Råd, nemligen Ammiralitets-Rådet Herr *Clas Stjernschjöld* och Hofrätts-Rådet Herr *Lorentz Creutz* sig låtit infinna på Herr Riks-Cantzlerens och the öfrigas wägnar, med then begäran, at efter Pingest-Helgen tilstundade, the förthenskull, förr än Senaten skildes åt, måtte få swar uppå sine tilförene föredragne puncter: hwaruppå Hennes Maj:t hade sig öfwer bemälte puncter med

them

them intrått, förklarat them åtskilliga momenta theraf, och särdeles angående thet ordet förbinda, som uti ofwanbemälte Senatus Concluso är infördt, och theröfwer thè sig förargat hade, gifwit then explication, at the bägge Herrar theremot intet säga kunnat, utan förment sig wäl wara tilfreds, om thet samma blefwe them in pleno på lika sätt förklarat, förmälandes therhos sig wara theßutan högt læderade, i synnerhet förmedelst en beskyllning, som en af Rikfens Råd, hwars hand the på Råds-Bordet hade funnit, them tillagt hade: och ehuruwäl Hennes Maj:t hade swarat, at the kunna söka then samma för sig sjelf, utan at blanda thet i thet öfriga, eller göra någon almän sak therаf, så hade likwäl the andre stått widare på swar, och Herr *Stjernschjöld* särdeles sagt, at i fall the bemälte swar icke finge, måste the på andra medel wara betänkte; hwarföre ock Hennes Maj:t hade måst sig uppåtaga at communicera thet med them andra af Regeringen och Rådet, hwilka Hennes Maj:t wille, och til then ända nästföljande dagen upkalla låta. Sådant hade Hennes Maj:t ock strax efter bemälte Herrars afträde efterkommit, icke allenast låtandes bemälte sammankomst anställa til morgonen therefter, utan ock igenom Hof-Rådet *Hirschenstjerna* notificera Herr Riks-Cantzleren thet samma, med bifogad begäran,

han

hän wille så laga, thet the andre Herrarne, som swaret fordrat hade, måtte få kunskap theraf och sig ifrån then sammankomsten afhålla; hwilket Herr Riks-Cantzleren hade förment wara försent, efter hela Senaten wore allareda tilsagd, och rådde förthenskull, thet Hennes Maj:t wille upskjuta then anstälta sammankomsten til eftermiddagen, och om morgonen komma tilhopa med hela Senaten, som wanligt plågade wara. Thetta hade icke blifwit berättat Hennes Maj:t förr än morgonen therefter kl. 7, och såsom en del af the upstämde Herrarne kommo tå tillika up, och the öfrige strax förwäntades, så hade Hennes Maj:t å nyo afskickat til Herr Riks-Cantzleren och på sin förra begäran insisterat, thet han tillika med the andra måtte absentera sig then gången, förfogandes sig therpå i lilla Råd-Cammaren, til the öfrige, som upkallade woro til then thersammastädes anstälte deliberation, öfwer thet swar som äskadt war; sedan thenne sammankomsten war hållen, hade Hennes Maj:t låtit igenom Riks-Cantzleren til sig fordra the twänne Riks-Råd, som förra gången woro deputerade at begära swaret, förehållandes them uti närwaru af Herr Riks-Marsken och fyra andra Riksens Råd, at Hennes Maj:t hade theras begäran med Senaten öfwerlagt, och som the all orsak til

missförstånd och widlöftighet gärna undfly; så skulle the ock hälst se och önska, at these wille utfinna något annat medel, til then förra enighetens restabilierande, än thet the nu hade framstält, emedan Hennes Maj:t och the andre fruktade, om swaret så skulle inrättas, som puncterne fordrade, kunde til äfwentyrs intet mycket godt therigenom stiftas; dock i fall the änteligen på bemälte swar trängde, skulle thet them icke wägrat blifwa, allenast the någon formlig Skrift ingifwa och med sina händer auctorisera wille; hwaremot the bägge Herrar sin goda intention contesterat, med särdeles förtroende til Hennes Maj:t, som then i thetta werket opartisk wore, til hwilkens förmedling the förthenskul thet samma recommenderade. Och som Hennes Maj:t hade thertil swarat, at the wille wäl wara opartisk, så wida thet privat och particuliere ärender anginge, men uti the saker som Kongl. Maj:t thess Herr Sons och Cronones höga interesse och wälfärd concernerade, wore Hennes Maj:t så wida partisk, at Hon måste göra et med största delen af Rikfens Regering och Råd, ifrån hwilka Hennes Maj:t intet tänkte sig at söndra, förmanandes them i thet öfriga til enighet på theras ed och samwete; så togo the sådant ad referendum; eftersom Hof-Rådet *Hirschenstjerna* blef ther-

ef-

efter om samma afton kallad til Herr Riks-Cantzleren som honom berättat hade, at the andre af Riksens Råd låte förspörja et öfwermåtton stort mißnöje, och woro högt irriterade för thet the samma dag hade så oförmodeligen blifwit ifrån Senatens sammankomst utestängde; the hade ock förstått hwad som bägges theras deputerade woro til swars gifwit, och förthy resolverat at om morgonen therefter tilhopa träda i then lilla Råd-Cammaren, at ther afwakta Hennes Maj:ts förklaring, om Hennes Maj:t skulle behaga bewisa them lika nåd och åra, som them androm wore förre dagen wederfaren, och med Herr Riks-Marsken, samt med the twänne nyß ankomne af Rådet, nemligen Herr *Gustaf Soop* och Hr. *Gustaf Posse*, komma med them tilhopa. Eljest wille the samteligen träda up til Hennes Maj:t och ther öfwerlefwerera en Skrift, som the alle egenteligen undertecknat, wiljandes Herr Riks-Cantzleren likwäl för sig heller styrka Hennes Maj:t at utwälja thet första expedientet, och förunna them then begärta conferencen. När morgonen ankom, som war den 17 ejusdem, och Hennes Maj:t thetta företalde hade förnummit, hade *Herschenstjerna* åter blifwit skickad til Herr Riks-Cantzleren, som tå allareda war i lilla Råd-Cammaren med the andre församlad, at sä-

gn honom, thet Hennes Maj:t wore beredd at stiga neder til them, och wille taga the öfriga Herrarna af then K. Regeringen med sig: därpå han til swars hade bekommmit, at i fall H. Maj:t hafwer skattat then förre dagens sammankomst med the andra at thet wärde, at the öfrige Herrarne af then Kongl. Regeringen äuteligen ther til fordras måtte, så hade Herr Riks-Cantzleren orsak sig at beklaga, thet han therifrån wore excluderad, emedan han sig därtil icke hade gjordt culpabel, icke heller någon tilstå wille at göra sig culpabel til thet samma, bedjandes än widare om then föreslagne privat-audience med Hennes Maj:t; therhos the andre af Rikssens Råd i synnerhet sagt hade, at them til hjertat ginge, thet man then meningen om them fattade, såsom låte the sig af Herr Riks-Cantzleren föra, the hade strax i begynnelsen förklarat, at the med hans saker icke wille hafwa at beställa, hade han något skrifwit eller gjordt som borde förswaras, så wore lag och rätt til, och kunde han therigenom wisa sin oskuld, så woro the efter sin ed och plikt skyldige at stå then oskyldige bi; men widare wille the med Herr Riks-Cantzlern icke hafwa at göra; bedjandes än at Hennes Maj:t icke wille hålla sig ringare än sina medbröder, them the i trohet och en sincer intention emot Kongl. Maj:t

ic-

icke wika wille. Thetta swar hade *Hirschen-stjerna* åter bragt up til Hennes Maj:t, blifwandes theruppå än andra resan nedskickad til at berätta, thet Hennes Maj:t funnit theß intention, at hafwa the andra af Regeringen med sig, så conform med Regerings-Formen, at the intet kunde wika therifrån, och sig ifrån them andra afsöndra; men at Herr Riks-Cantzleren icke wore til then förre sammankomsten kallad, thertil kunde han sjelf wäl weta orsaken: han hade sig för några dagar uttryckeligen declarerat, thet han uti de upsatta puncterna med them andra af Rikſens Råd wore lika delaktig, och såsom therhos åfwen i hans och the andras namn wore begärdt, at få swar på thet samma, och uti bemälte sammankomst om thetta swaret delibererades; så kunde han wäl besinna, at thet sig omöjeligen hade skickat, thet han hade warit therhos och consulterat om thet swar, som honom sjelf gifwas skulle; förthenskull lät Hennes Maj:t än begära at the sig til theß intention conformera wille. Emot thetta woro å nyo af Herr Riks-Cantzleren och them andra regererat, at samma skäl, som emot Herr Riks-Cantzlerens uteblifwande ifrån then förra sammankomsten woro allegerat, tjänte ock emot Herr Riks-Drotzeten och Herr Riks-Ammiralen, at the icke kunde wid thenna conferencen wara tilstädes, efter the hafwa sagt

sig genom theras ingifne påminnelser eller puncter wara angripne; och borde förty som parter anses; thet skulle ock elljest intet skicka sig, at the woro närwarande, emedan Herr Riks-Cantzleren och the andre woro sinnade at uptäcka Hennes Maj:t sin nöd, och hwari theras beswär fulkomligen bestodo, theremot the andre sig worde opponerandes, så at ther af lätteligen något mer hinder emot then intenderade composition sig förorsaka torde; the beklagade ock högeligen, som skulle Hennes Maj:t icke hafwa wist så stort förtroende til them som til theras med-bröder, med hwilka the i lika willkor stodo, i thet Hennes Maj:t wäl med them andra, men icke med sig, utan arbitris conferera wille; och bådo förthenskull at Hennes Maj:t wille så wäl sjelf på sådant reflectera, som ock förmå the bägge Herrarna Herr Riks-Drotzeten, och Herr Riks-Amiralen, at enthålla sig therifrån, och icke för en sådan pointille skull, uppehålla thet hälsosamma compositions-werket, hwaruppå the allena med thenna conference sitt affeende hade. Och som Hennes Maj:t hade thetta swaret med them andra af then Kongl. Regeringen och Rikesens Råd, som hos Hennes Maj:t woro församlade, öfwerlagt, och theruppå än tredje gången låtit Hr. Riks-Cantzleren och them af Riks-Råd, som med honom woro, weta, thet Hennes Maj:t icke wille eller kunde

de wika ifrån Regerings-Formen, then Hennes Maj:t et sådant procedere föreskrefwe; salen ginge Herr Riks-Drotseten och Herr Riks-Ammiralen icke in privato an, utan theras beswär och påminnelser woro sådane, som af Kongl. Maj:t uptagas och beswaras borde, nu wore Hennes Maj:t icke befogad at tilmäta sig ensam Majestatem Regis, then efter Regerings-Formen tillika hos Hennes Maj:t och then Kongl. Regeringen bestode, med hwilka ock största delen af Rikssens Råd sig fogat hade; hwarföre Hennes Maj:t sig ifrån then samma icke separera ej eller Herr Riks-Cantzleren och them andra i thetta tilfälle af lika condition skatta kunde, så at thetta i Hennes Maj:ts sinne icke wore någon pointille, utan en stor realitet therutti Majestas ipsa wore interesserad; Hennes Maj:t droge til Herr Riks-Cantzleren och the andra, then goda tilförsigten, at the sådant behörligen wille considerera, och sin altid contesterade goda intention werkeligen se låta, eftersom Hennes Maj:t ännu tilbödo at träda med the andre Herrar af then Kongl. Regeringen til them neder, at biwista then begärte conferencen; så hade ändteligen fyra af Rikssens Råd, nemligen Grefwe *Bengt Oxenstjerna* (b), Herr *Bengt Horn*, Herr *Lorentz*

(b) Han förde ordet, och följer härhos under Num. 2 det Tal han höll til Hennes Maj:t

rentz Creutz och Herr Gustaf Kurck, kommit til Hennes Maj:t up, och uti the andre Herrarnes närwaro af Regeringen än widare anhållit, at komma til then privat-audiencen, förment Herr Riks-Drotzeten och Herr Riks-Ammiralen icke kunna såsom warande part blifwa ther tilstädes, jämwäl ock icke wetat tilstå at Majestas Regis hos Hennes Maj:t och them andra bestå skulle, begärandes et äntéligt swar, om the icke til oftabemälte privat-audience kunde admitteras; och när then samme hade jämwäl then gången blifwit afslagen, hafwa the sist til Hennes Maj:t en Skrift inhändigat, af them samtel. underskrifwen och thermed afträdt; hwaruppå Hennes Maj:t them så snart möjeligt wore et swar lofwat hade (c).

Efter thenna berättelsen om sakens förlopp, så uti Senaten, som hos Hennes Maj:t, hafwer Kongl. Maj:t sig ofwanbemälte Herrars af Riksens Råd desiderier och påminnelser så wäl af thet qwarlämnade dock ounderskrifna Memorialet, som af sjelfwa Original-Skriften förelåsa låtit, jämwäl them af sådan beskaffenhet funnit, at Kongl. Maj:t hafwer måst sig sjelf antaga, at gifwa thet swaret, som bemälte Herrar så instândigt for-

Enke-Drottningen.

(c) Skriften följer näst härefter under Num. 3.

förbrat hafwa: i synnerhet emedan the sielf-we i sin Skrift tilstå, at theße theras desiderier angå några importante händelser, som thenna tid wid Regements-förandet skola, efter theras mening spörjas, hwilket Regements förande ingen annan än Kongl. Maj:t tilkomma kan at förestå och företräda, efter thet sätt som uti Regerings-Formen, och theß til denna tiden lämpade additament, beskrifwet finnes. För hwilken orsak skul Hennes K. Maj:t wid the ofwanbem:te Herrars inständiga anhållande om en privat-audience, hafwer samma theras åstundan behörligen undanbögt, hälst efter Hennes Kongl. Maj:t intet hölt wara rådeligt, at uti importante och Rikſens Regement angående ärender sig uti privat conference at inlåta, och således bana wägen til en söndring uti Rikſens Regering och Råd. Förr än nu special-puncterne måge beröras, hafwer Kongl. Maj:t skattat wara af nöden föra bemälte Herrar til sinnes, at ehuruwäl hwar och en af them, såsom ledamöter af Rikſens Råd tilkommo, at påminna och råda, hwad som the pröfwa efter sit bästa förstånd wara Kongl. Maj:t och Theß Rike gagneligt, borde them likwäl uti sådant sit påminnande icke bruka annat procedere, än thet som Regerings-Formen förmår, ej heller thet samma til andra casus, än ther uttryckas extendera, som Kongl. Maj:t

kunne them uti närwarande sak hafwa giordt: ty först är här icke then casus til finna, som additamentet af Regerings-Formen, hwarwppå the sig beropa, exprimerar, aldenstund Hennes Maj:t och then Kongl. Regeringen hafwa uti thet som thenna tiden, och särdeles stats-werket, är handlat, icke gått Rådet förbi, som närwarande hafwa warit, utan them sådant behörligen communicerat, och efter theras betänkande samt fläsita rösterna alt slutit, hwilke ock icke hafwa warit några så, utan med Hennes Maj:t hafwa stigit til talet af tjugu personer, hwilke alle hafwa kunnat och efter kallelsen bordt wara ther tilstädes: sedan afslägga ock bemälte Herrar thetta sit påminnande icke inför hela then Kongl. Regeringen och Senaten, ther hwar och en bör, efter additamentets innehåld, hafwa sin frihet at tala och påminna hwad han med skäl och af nöden finner, ther til the af Hennes Maj:t hafwa warit styrkte, med thet särdeles tilbudet, at Hennes Maj:t enkannerligen therföre wille en sammankomst anställa; utan the hafwa tagit en different wäg therifrån, hållit separate conferencer sin imellan, råknat en del af them andra för parter, wiljandes thermed afskära them samma then fört omtalde friheten, som them i lika måtto wid slika conferencer tilstod, med hwad flera omständigheter, som therwid kunnas wara förelup-

kypte. Förthenskul hade ock Hennes Maj:t gärna sedt, at såsom bemälte Herrar sin goda intention til Kongl. Maj:ts och Rikens tjänst contestera, the altså uti sjelfwa modo procedendi sig til Regerings-Formen bättre hade lämpat och beqwämat, tå til äfwentyrs mycket hade blifwit tilbaka, som nu til et och annat missförstånd hafwer warit orsak. Widare hwad sjelfwa desiderierna widkommer, och särdeles thet första theraf, uti hwilket then meningen sustineras, at enär Hennes Maj:t och then Kongl. Regeringen med en del af Rådet, som närwarande wara kan, sluta et eller annat ärende, tå skal them frånwarande af Rådet, som sedermera tilkomma, stå fritt at å nyo företaga samma ärende, til widare deliberation, och theröfwer, förmedelst then pluralitet af votis, som tå faller, stadga och resolvera. Så ehuruwäl thetta hafwer thet anseende, som wore thet til en förändring af thet stats-werket, hwilket äfwen therwid ställes til exempel, ansedt och intenderat, i synnerhet efter Protocollet af d. 22 Martii sistledne, då samma fråga först kom på banen, sådant wid handen gifwer och bekräftar; likwäl emedan bemälte Herrar numera göra en annan contestation, och förklara sig wilja lämna hwad therwid gjordt är i sit wärde, så går Kongl. Maj:t förbi widlöfteligen at uprepa the skäl och orsaker, som Hennes Maj:t

med

med the andre, hwilke bemälte Stats-arbete hafwa förrättat, för sig allegera; indigitarandes allenast i korthet hwad beswär Kongl. Maj:ts och Cronans Creditorer, *Bauman* i. från Stralsund, *Brehmer* ifrån Lübeck, och contrahenterne här i Swerige, öfwer wanbetalning fört hafwa, hwad almän klaga ifrån Kongl. Maj:ts utrikes Ministrer inkom, hwad brist wid Garnisonerna i Ingermanland och wid then Pommerska Staten ärsättas borde, hwad slätt tilstånd wid Ammiralitetet är befunnit, huru *Ahrensdorphs* resa och flere andre nödwändigheter obligerade Kongl. Maj:t, at förut gravera nästkommande års Räntor med gäld, huru en och annan anordning på 69 års Stat, syntes wilja fela, huru crediten, som betänkeligast är, således förswunnen war, at the som man om någon försträckning anmodade, offenteligen sade sig ingen försäkring kunna gifwas, som the icke tilförene hast, men intet åtnjutit hade, warandes therigenom warnade, at icke mer sätta tro til sådant; af hwilket alt intet annat kunde följa, än at werket änteligen af sig sielf förfalla skulle, ther thet icke utan uppehåld blefwe redresserat, så at Staten sig bära, utgiften emot upbörden swara, och Cronan theß mångfaldiga gravation kunde undslippa. hwilket icke stod at århålla, utan någon besparing i Personal-Staten, som förthenskul nöd-

wän-

wändigt i the stycken fordrades, ther then utan märkelig affaknad af Kongl. Maj:ts tjänst ske kunde, i synnerhet efter Krigs-Collegium och Ammiralitetet, hwaruppå Rikssens wärn och säkerhet är grundad, åter i deß ställe något mera krafde, än förrå året them hade warit tillagt. Men at komma til thet föreställta desiderium, så kan Kongl. Maj:t först icke finna, utaf hwilken then förklaring må härröra, at the importanteste Regements-Syslor kunna och böra slutas och stadgas utan hela Senatens, eller åtminstone största delens convocation, wore altså wäl at bemälte Herrar wille then namngifwa, som en sådan mening skal hafwa emot them förklarat, emedan Kongl. Maj:t icke kan förmoda, at någon skal en slik proposition i så generale termer hafwa framfört, ther förre tiders praxis nogsamt betygar, at hela Senaten är uti Konungens omyndiga år, och några wißa Rikssens ärender, sammankallad, såsom nu sist uti thet Muscowitiska negotio och öfwer ratificationen af Triple-Alliancen skedt är; men ther emot är wid Statens årliga öfwerseende i förra tider ingen sådan almän convocation förefallen; och synes förthenskul bemälte Herrar icke hafwa fog at colligera et slikt præsuppositum utaf thet som wid ofwantalte Stats-Arbete gjordt är, efter thet samma är thenna gången på lika sätt drifwit och handterat worldet,

det, som årligen års hafwer warit bruckeligt, ja ock i somliga stycken med större försorg och warsamhet, än mången annan gång, i thet Senaten på enahanda sätt, som för detta then til kallad, men Collegiernes och särdeles Cammarens betänkande, til äfwentyrs mer än tilförene therwid plågadt är, som the af K. Maj:t icke allenast til Cammar-Collegium twänne gånger, utan ock til alla the andra Collegierna afgångne bref widare betyga, och af Senatus Consulto af den 10 Decembris, är at se: at nu thet som således med moget råd efter Regerings-Formens præscripto, samt alla tiders plågsed, en gång är slutet och faststäldt, skulle på nytt dragas til widare deliberation, så at the, hwilke wid berörde beslut icke hafwa warit tilstädes, måge sedan wid deß ankomst sig understå at wilja concludera per majora, något til theß förändring, thet håller Kongl. Maj:t för en sak, som icke allenast stråfwar emot Regerings-Formen, utan ock i sig sielf är af farlig consequence. Emot Regerings-Formen är hon therutinnan, at then samma icke tillåter någon af the fem höga Ämbeten, mycket mindre androm af Rådet, at draga några Regements-Ärender til sig, när the frånwarande och icke på behörlig ort och ställe stadde äro, tilägnandes i theß ställe them andre som tilstädes äro allan the utewarandes rätt, myndighet och magt,

hwil-

hwilken förordning skulle wara aldeles fåfång och af intet wärde, ther the frånwarande tillåtes wid theras återkomst, at förändra hwad the närwarande handlat och resolverat hafwa. Men consequentiens farlighet lyser therutaf, at ingen sak skulle på thet sättet kunna blifwa fast och stadig, utan hwad en dag slötes, skulle then andra kunna förandras, och hwad i dag concluderades med nej, thet skulle i morgon kunna resolveras med ja, så snart några andre och flere personer kommo thertil; enkannerligen i the ärender, ther differente meningar torde ibland the närwarande infalla, så at en mening, som wid then ena Senatens sammankomst blefwe med et eller annat voto öfwerstämd, skulle wid then andra, ther allenast 2 eller 3 mer kommo tilstädes, åter kunna få öfwerwigten, och således pluralitas votorum continuè förwärlas til en märkelig ostadighet, af alla slut och resolutioner, hwarutaf sedan månge flere inconveniencier följa kunde. Och är thet en hel åtskilnad och olikhet, imellan the förändringar som på et sådant sätt företagas, och them andra, the ther eljes af wissa skäl kunna förelöpa, och både i Regerings-Formen så wäl som förfarenheten äro grundade, neml., tå Kongl. Maj:t eller nu i theß namn, Hennes Maj:t med the andre Herrar af then Kongl. Regeringen och Riks-Råd, til följe af theß ägande rätt,

magt och wälde, något förändra och ombyta af thet the sielf tilförene hafwa slutit, efter the skäl them sedermera kunna tilkomma, och et slikt ombyte förorsaka kunna. Af en sådan beskaffenhet är then förändring, som wid sista Stats-Arbete med en eller annan tjänst finnes wara gjord; ty fast än Kongl. Maj:t hafwer uti thet Senatus Consulto af d. 24 Martii Anno 1669 beleswat, thet Personal-Staten skulle til theß myndiga år så bestå, som han tå thet året war inrättad, hafwer likwäl nödwändigheten sedan annat dicterat, jämwäl Kongl. Maj:t förmått och inrådt mången tjänst at opföra som tå war utelåten, och åter andre at uphäfwa, som ther woro beståddde, altsammans til theß tjänsts styrka och befordring, hwilken här för högsta lag hållas bör, icke kunnandes bemälte Senatus Consulto af then 24 Martii, någon större kraft theraf competera, at thet af 24 är underskrifwit, eftersom thet til äfwentyrs torde finnas, at the samma endels icke hafwa warit wid sjelfwa deliberationerna tilstädes, endels ock therifrån dissenterat, ehuru the ock sedan för enigheten skull, och at bifalla pluralitati, icke hafwa welat underlåta at skrifwa thet med under; hwilket om thet wid thetta sista Stats-Arbete hade i lika måtto blifwit observerat, så hade twifwelsutan på talet af personerna wäl en jämlikhet funnits, och therhos mycken annan irring blifwit tilbaka.

Så-

Såsom bemälte Herrar til thet andra förmäla sig wara mycket surprenerade öfwer then förbindning til maintien af thet sista Stats-Arbete skedd är, skatta then samma för et aldeles owanligt och eftertänkeligt werk, säja sig spörja at samma Skrifts præsupposita och fundamenter icke wilja följa i sjelfwa werket, hålla then för onödig, och sådan som lätteligen kunde hos posteriteten förorsaka et otjänligt omdöme af inbördes mefiance, och åstunda förty at bemälte Skrift måtte ändras och thermed som rådeligast wore disponeras; altså hafwer Kongl. Maj:t bemälte Skrift noga igenomsedt och i synnerhet the momenta, hwarmed then sam̃a af wälbem:te Herrar wille graveras, öfwerlagt, förnimmandes theraf huruledes thet wid närwarande Regering hafwer kommit i bruk, at när någon sak af högt wärde och angelägenhet hafwer warit i deliberation, och blifwit i Senaten sluten, är thet samma som oftast med sina skäl och omständigheter uti en Skrift författat wordet, och af alla, både them som theremot, så wäl som ock thermed voterat hafwa, underteknat, hwilket förre årens exempel i utländske och inländske ärender, och nu A:o 1669, öfwer thet tå slutna Stats-Arbete finnes wara gjordt och practiserat, så at en slik Skrift i sig sjelf icke för något owanligit, mycket mindre eftertänkeligit werk skattas kan, efter then på en sådan föregåen-

de öfning grundat är. Af slika beskaffenhet wore ock nu then Skriften, som wid innewarande års Stats-Arbete upsatt och underskrifwen är, icke til then ända, at the fattade Resolutioner skulle therigenom någon ny styrka tilläggas, hwilke warandes efter Regerings-Formen af then Kongl. Regeringen med Rikfens Råds Råde slutne, nogsamt thesutan förmedelst theß egen kraft och af sig sjelf bestå kunde och borde, utan allenast at hafwa en utförlig förklaring och stadig åminnelse af the considerationer, som wid berörde Stats-Arbete hafde äro: icke kunnandes se hwarföre thet ordet förbinda, som thersammastädes brukat warder, och intet annat exprimerar eller innehåller än äfwen samma plikt och skyldighet, som åligger then Kongl. Regeringen och Rikfens Råd, först hwar i synnerhet och så alla tilhopa, nemligen, at hålla hand öfwer alt thet som til Kongl. Maj:ts tiänst och thes Rikes wälfärd efter Regerings-Formens innehåld göres och slutes, skal allena wara så förargeligit, at bem:te Herrar skola förthenskul annan disposition med hela Skriften åstunda, och i synnerhet then samma med så swåra omdömen belägga. Men hwad thet anginge at Skriftens præsupposita och fundamenter icke i werket skola följa, thet hade Hennes Maj:t och the andre af Rikfens Regering och Råd ansedt, at bem:te Herrar hade sig närmare

ex-

explicerat öfwer, hwad i sådant bestode, på thet the hade mått få tilfälle at wisa Kongl. Maj:t, thet the åtminstone icke äro skuld thertil, med hwad mera, som til justification af theras intention och arbete tjäna må, och nu emot en sådan general-præsumtion icke kommer til paß at allegera. Utaf hwilket alt K. Maj:t hafwer fattat then information, at the, Hennes Maj:t och the andre af Regeringen och Rådet, som then Skriften underteknat, om någon förandring thäraf, eller annan disposition, icke finna skäl at anmoda, utan fast mera skulle hafwa önskat och sig i nåder behaga låtit, ther bemälte Herrar hade welat i thetta fallet efterfölja andra Regerings- och Råds-Personers exempel, enkannerligen Riks-Marskens Gref *Carl G. Wrangels*, så ock Riks-Marskalkens Gref *Gabriel Oxenstjernas*, Hennes Maj:ts Gouverneurs Herr *Gustaf Soops*, Præsid. i Götha Hof-Rätt Hr. *Gustaf Posses* och Hofrätts-Rådet Herr *Thore Bondes*, hwilka utan något betänkande sin hand under samma Skrift fogat hafwa, och således thenna, til Kongl. Maj:ts tjänst längdande och af åmbetes-plikt härflytande förbindning, med sin accession snarare styrka, än then samma i någon måtto traktat til at infringera och uplösa.

Anlangande thet bemälte Herrar uti sin 3:dje påminnelse föredraga, om the stora för-

ändringar, som Kongl. bref och försäkringar skola wara underkastade, och särdeles the considerable exemplen theraf, som the wid sista Stats-werket berätta wara förelöpne, så hade Kongl. Maj:t hållit för tjänligit, at theße påropade exemplen hade genast warit specificerade och styckewis kungjorde, på thet Kongl. Maj:t hade kunnat theraf pröfwa, icke allenast rätta beskaffenheten af sjelfwa klagan, utan ock hwem i synnerhet kan hafwa gjordt sig therwid skyldig, hwilket nu af en så allgemen proposition icke står at årfara; warandes en slik specification därwid så mycket nödigare, som bem:te Herrar icke underlåta at ihogkomma några special-tilfällen, men them samma likwäl icke som sig borde namngifwa, uti hwilka någon olikhet skal wara brukad, och Kongl. bref för then ena gullit, men för then andra icke, ja at Kongl. expresse förordningar ändras under sken at bespara wed staten, ther dock sjelfwa gravation blifwer qwar. Kongl. Maj:t hafwer wäl sökt efter hwad förändringar som nu wed Stats-Werket kunna wara gjorde, at försöka om ock sådane exempel stodo til at finna igen, kunnandes sig wäl påminna, at therwid åtskilliga tjänster, förökningar af Lön, så ock andre för en eller annan privat persons skuld tilförene gjorde förordningar äro afskaffade; men som the samma röra til en del the bem:te Herrar sjelf, så

kan Kongl. Maj:t icke wäl tro, at the skola hafwa warit sinnade at blanda något sådant under thenna påminnelsen, som the på ämbetes wägnar säga sig måst ihogkommaz och ändock Kongl. Maj:t förthenskul welat lämna thetta til närmare undersökning af ofwantalde exempel, enär the blifwa kunnige, hafwer Kongl. Maj:t likwäl funnit nödigt här icke at gå förbi något at mentionera, dels om Kongl. bref i gemen, dels i synnerhet om then förandring som med en och annan tjänst nu wed Staten gjord är, enkannerligen med Gen. Gouvern. som af ben:te Herrar i första punckten uttryckeligen nämd blifwer. Thet är icke utan, än at ju Kongl. Bref böra billigt hafwa kraft och stadighet med sig, men så bör ock therhos aktas, at en sådan kraft icke längre eller widare extenderat blifwer, än saken sjelf, hwarom brefwet är utgifwit, rätteligen competera kan; så at the saker, hwilke wilkorlige äro och af Kongl. Maj:ts fria disposition efter Sweriges Lag och Regerings-Form härröra, icke må göras lika med them som af annor natur äro. Sedan kan ock ofta hända, at en eller annan Resolution tages, och bref therom utfärdas, hwartil man (at förtiga hwad i hastighet kan undertiden ske) torde förmena sig hafwa goda och wiktiga skäl nog, och likwäl kan therefter fast annat befinnas. Et bref kan ock stundom, efter then tidens om-

ståndighet, tå thet utgifwes, wara i sanning på god grund rättat, och likwäl sedan wid tidens omskifte winna et annat anseende. Hwaraf följer at thet fåfängt är til statuera, thet alle Kongl. Bref böra bestå utan åtskilnad, och at hwad en gång med Kongl. bref är förundt, icke skal kunna någon tid förändras, ehwad rätt, skäl och nödwändighet thet ock suadera kunde. Framfarne tiders exempel wisa ju at annorledes hafwer warit practiserat; ty at stundom är enom augment gifwit på lönen och åter förnekat, stundom hafwer en och annan njutit pension och åter mist then; stundom är et ämbete å nyo formerat til at accommodera en Person, och åter hafwer en Person måst gå ifrån ämbetet, efter thet icke war nödigt. Och är thet med ämbeten och tjänster särdeles at akta, thet the icke alle äro af lika wilkor, utan somlige hafwa sin grund uti Swerigges Lag, Regerings-Form, samt et eller annat Stånds privilegier. somlige äro ock för en eller annan sysla skul omistandes, men somlige kunna utan affaknad til och afsättjas, som Kongl. Maj:t för thess tjänst nyttigt finna och behaga kan. Ibland these siste äro nu the twänne Gen. Gouvern. at räkna, som Kongl. Maj:t wid sista Stats-Arbete hafwer afskaffat, och af hwilka thet i Finland hafwer jämwäl i förra tider lika omwärlingar warit underkastadt. Ty för-

förutan thet at additamentet til Regerings-Formen uttryckeligen förmår, at thet skal stå til Konungens eller Regeringens godtycko, efter Senatens trångmål och tidernas förandring, sådana Gouvernementer och Höfdingedömen at contrahera, förmera och förändra, hwilket allena är skäl nog til thet som skedt är, så hafwer ock then Stadgan som will at the Civil- och Militar-Sysslorne icke uti en Provincie här i Swerige, skola på en person confereras, utan at then som med the förre hafwer til beställa, sig ifrån the senare afhålla skal, gifwit Kongl. Maj:t orsak at jämwäl i Skåne, såsom warande med Swerige incorporerat, ställa then förordning, som til en sådan separation kunde wara nödig, hwaraf sedan händt är, at ock sjelfwa Gouvernementet hafwer blifwit indragit. I lika måtto hafwer man intet hållit för denna tiden wara nödigt, at Præsidenten uti Wißmariska Tribunalet skulle hafwa Characteren och Lönen af en Legat i Tyskland, efter sådant intet är wid Tribunalens första introduction Præsidentskapet wordet anhängt, och then disposition som Kongl. Maj:ts Herr-Fader, Glorwyrdigst i åminnelse, A:o 1655 theruti gjorde, war allenast til en tid, och då måst ansedd på the rundt kring om Swerige uti Naboskapet upwäxande motus, hwilka nu på en tid cessera, och the Stats-Sysslor, som

Legater på then orten plågade committeras, nu beqwämligen af Kongl. Maj:ts bägge Regeringar uti Tyskland, så ock theß Ministrer, så uti Regensburg som annorstädes i Riket stadde, kunna förrättas. Hwad Bergs-Collegii Assessorat, som Riks-Rådet Herr *Lorentz Creutz* tilförene hafwer förwaltat, widkommer, så emedan additamentet af Regerings-Formen på then ena sidan intet förmäler om någon Riks-Råd, som uti Bergs-Collegio skulle wara Assessor, och på then andra sidan disponerar, at en af Rådet icke må bekläda mer än en tjänst therutan om, kommandes therhos i consideration, at wälbemälte Herr *Lorentz Creutz* reda är Hofrätts-Råd uti Åbo, hwaräst efter Regerings-Formen requireras, at utanom Præsidenten twänne af Rikssens Råd skola wara Assessores; ty hafwer man intet kunnat undgå, at låta samma förändring med Herr *Lorentz Creutz* ske. Landshöfdinge-Dömerna af Croneburg och Österbotten hafwer Kongl. Maj:t i kraft af Regerings-Formen kunnat indraga, hälst efter uti Småland intet hafwer tilförende warit mer än twänne Landshöfdinge-Dömen, och Öster- och Wästerbottens Landshöfdingedömen äro efter tidernas lägenhet, stundom af en och stundom af flere wordne administrerade, som statens trångmål och andre considerationer thet hafwa förmått, i synnerhet efter Österbotten består

ſkär, nu för tiden, måſt i förläntingar af Grefwe- och Fri-Herreſkap, hwarigenom Landshöfdingen ther ſammaſtädes icke ſå mycket hafwer til at beſtälla, at then ju med Wäſterbotten beqwämligen kan combineras; ſå at alt ofwanbemält icke utan af god ſkäl och med moget betänkande företaget och wärkſtält är, jämwäl af Kongl. Maj:ts godtycko aldeles hafwer dependerat, och förty icke må therhän tydas, at med Kongl. Bref annan förandring hafwer warit gjord, än thet ſig hafwer bordt.

Hwad nu efterſt wid thenna påminnelſen af bemälte Herrar införes om ſubſcriptionen af Kongl. Bref, therom wil Kongl. Maj:t ſig widare låta underrätta, af hwad tilfälle thet må komma, at icke then främſte i et Collegio, utan then förſt tilſtädes är, i ens Regerings-Perſons frånwaro underſkrifwer, efterſom ther til äfwentyrs ſådana omſtändigheter kunna finnas, ſom en ſlik ſubſcription förmå juſtificera; tå ock then meningen, at ingen til företrädande af en Regerings-Perſons ſtälle, utan med föregående Ed ſkal kunna göra ſig berättigad, ſom bemälte Herrar ſynas ſouſtenera, och likwäl hwarken i Regerings-Formen eller någon rätt praxi finnes wara grundadt, widare kan ſtå at öfwerlägga och examinera.

The twänne öfrige ärender, som bemäldte Herrar repræsentera, om Kongl. Maj:ts närwara wid consultationerne i Senaten, samt en Riks-Dags forderliga utskrifwande, finner Kongl. Maj:t wara af then beskaffenhet, (som bemälte Herrar sielf tilstå) at the af Hennes Maj:t och the andre Herrar af then Kongl. Regeringen böra med hela Senaten öfwerläggas och slutas. Hwarföre såsom the hafwa tjänt ther sammastädes och på behörigt sätt blifwa proponerade, så wil Kongl. Maj:t ännu hafwa them samma therhän lämnat och utstäldt; tå Kongl. Maj:t ingalunda twiflar, at ju alt thet som med Regerings-Formen och andra Ständernas slut kan wara conforme, skal blifwa uti bägge these ärender efter önskan, och til befordran af Kongl. Maj:ts samt Rikssens tjänst och wälfärd, af hwar och en styrkt och befrämjadt.

Härhos hafwer ock Kongl. Maj:t the personelle quereler intagit, med hwilka bem:te Herrar desse sine företalde, wed Regements-förandet hafde desiderier och påminnelser hafwa welat sluta, och them the förmäla sig icke utan præjudice af sin existimation, som the kärare hålla än lifwet, kunna gå förbi, härrörande af några olidelige omdömen, som them wela tilläggas, lika-som wore the af någon instigerade och öfwertalte til otilbörlige actioner, och skyldige icke allenast til en stor oenig-

hets

hets upwäckande i Senaten, utan ock som til en sedition dragne; contesterandes emot alt sådant sin stora oskuld och bedjandes at samma omdömen icke må om them tålas, utan theras oskyldighet vindiceras, och theras ärliga goda namn tagas i protection. Och ändock Kongl. Maj:t fast ogärna förnimmer, at bem:te Herrar skola för sådana tilmälen wara utkomne, och therigenom förorsakade til thenna sin klagan och querel in för Hennes Maj:t, kan Kongl. Maj:t likwäl på et så generalt angifwande, ther ingen person nämnes, icke eller the witnesbörder, som the säga sig hafwa i händer, produceras och framtes, ingen special förordning häröfwer göra, utan måste thet så länge låta therhän bero, kunnandes bem:te Herrar sig wäl försäkra om Kongl. Maj:ts justice, then the dageligen se ingom i landet wara förwägrat, utan så hög som låg, så then ene som then andre lika skippad, at the ock then samme tilbörligen åtnjutandes warde. I thet öfriga hwad then andra delen af thessa quereler widkommer, thet bem:te Herrar låta sig förljuda, sig med största consternation och sensibleste deplaisir förnimma, at then consultation som Hennes Maj:t med en del af Senaten projecterat hade, wore til theras högsta præjudice utslagen, i thet the, som aldrig sig owärdiga gjordt hafwa med någon action til sina ställen i Senaten,

ten, skola wara i åsyn af alle therifrån excluderade, och sålunda sådana omdömen, så här i Riket, som i hela werlden underkastade, som them til theras existimation til thet högsta röra: Så hafwer Kongl. Maj:t efter inhämtad information och berättelse häröfwer, icke kunnat underlåta bem:te Herrar at remonstrera, huruledes bem:te consultation är therföre express både projecterad och hållen, at bem:te Herrar igenom en afskickning til Hennes Maj:t, låte fordra på swar til thet, som the något tilförene i lika måtto hade låtit föredraga, och uti åfwen samma ärender, här öfwer indragne äro, bestod; hwarföre thet ock omöjeligen sig skicka kunde, at bemälte Herrar skulle blifwa thertil kallade, eller ock wara therhos när then påstod, efter thet swaret, hwaröfwer tå consulterades, skulle gifwas them sielf, och the altså icke kunde thet samma både undstå och utgifwa, hwilket Riks- och Cammar-Rådet Herr *Gustaf Baner*, tå han oförseendes i samma consultation inkom, i lika måtto sagt blef, at Hennes Maj:t skulle wäl gärna se, thet han wille wara therhos, i fall han intet hade med the ingifna påminnelserna at göra, öfwer hwilka then consultation war anstäld, men wore han ock therutinnan interesserad, så kunde han wäl besinna, at han icke kunde om thet swar med them deliberera, som han sielf tå skulle; hwilket

han

han således agnoscerade och sielfwiljandes afträdde. Nu såsom förthenskul sielfwa egenskapen af thenna consultation icke hafwer kunnat tåla bem:te Herrars närwarelse, så lära the ock twifwelsutan icke kunna förneka, at the ju i tid äro therom warnade, i thet Hennes Maj:t icke allenast emot the twänne af Rådet, som bem:te Herrar om thetta swaret utskickat hade, sig hafwer förklarat, at wilja theröfwer med the andre af Regeringen och Rådet communicera, och them til then ända nästföljande dagen upkalla låta, utan ock strax gifwit sådant Herr Riks-Cantzleren tilkänna, med uttryckelig begäran, at the andre Herrar, som swaret hade fordrat, måtte få kunskap therof, och sig ifrån then samkomsten afhålla, icke annat förmodandes, än at Herr Riks-Cantzleren skulle Hennes Maj:t denna begäran wilja deferera, eftersom thet ifrån aftonen, tå notification til Herr Riks-Cantzleren skedde, och til kl. 8 à 9 om morgonen andra dagen therefter, hade warit tid nog the öfriga af Rådet therom at advertera låta. Skulle ock thet komma i consideration, at Herr Riks-Cantzleren hade för undfången notification låtit allareda hela Senatum upkalla, så at thet icke wäl skulle hafwa skickat sig at sända en del theraf återbud, så borde thet ock i lika måtto aktas, thet Hennes Maj:t icke af sig sielf, utan på

be-

bemälte Herrars eget underdåniga anhållande om swar, hade i lika måtto, och äntå större delen af Regeringen och Rådet, til bem:te consultation inviterat. J synnerhet hade Herr Riks-Cantzleren kunnat för sin Person så mycket mera undwika then dagen at upkomma, som Hennes Maj:t hafwer honom then samma morgonen än andra resan anmoda låtit, at han sig med the andra skulle wilja absentera; kunnandes Kongl. Maj:t af thetta föregående icke annat sluta, än om bem:te Herrar sådant alt oaktat, äre likwäl i Råd-Cammaren upkomne, jämwäl af sig sjelf åter bortgångne, och således råkade i andras widriga omdöme til sin existimation, som the beklaga, at the sjelfwe icke äre til then händelsen utan skuld, så at Hennes Kongl. Maj:t, som detta werket med all åhoga och försigtighet hafwer handterat, intet kan tilmätas, at hafwa förorsakat thet tal och omdöme, som theraf säges wara utspridt.

Sist och til et slut hafwer Kongl. Maj:t icke kunnat underlåta här at betyga, huru fast ogärna Kongl. Maj:t hafwer förspordt the widrigheter och mißförstånd, hwilke af thet sista Stats-Arbete, samt theraf härflytande och förelupne händelser, äro i Senaten upwurne; och såsom Kongl. Maj:t skattar them samma för hel otjänliga och skadeliga, och förty nödigt äraktar, them i tid at afskaffa, och i

thes

thess ställe et godt förtroende och enighet åter uprätta: altså måste Kongl. Maj:t ock å thess sida, the bem:te Herrar uptäcka, hwad K. Maj:t hafwer wid alt thetta werket betänkeligt och främmat förekommit, så wäl thet bem:te Herrars Comportemente i gemen, som någres theraf i synnerhet, angå och beröra kan.

Först wil Kongl. Maj:t ännu hafwa bemälte Herrar samteligen påmint, som ock förr i denna förklaringen är ihugkommit, at them icke hafwer anstådt, emot H:es Maj:ts expresse, och til följe af Regerings-Formen gjorda åtwarning, anställa the många separate sammankomsterna sin imellan, som the icke allenast i Råd-Cammaren, både förr och efter the andra Senatens publique consultationer, utan ock elljes i Staden spörjes hafwa hållit, förorsakandes the therigenom icke allenast et stort rop ibland folket, som sådant hafwer observerat, utan ock i sjelfwa werket then separation af Senatens Ledamöter, som nu är til syns; i synnerhet efter them icke någon nöd ther til twungit hafwer, utan Hennes Maj:t sig tilbudit, i fall the några påminnelser hade til göra, at til then ända efter Regerings-Formens innehåld sammankalla alla af Regeringen och Rådet, tå hwar och en hade sin frihet at tala och påminna, hwad han med skäl och utaf nöden funne.

Ther-

Thernäst måste Kongl: Maj:t föra i synnerhet Hr. Riks-Cantzleren til minnes, hurusedes han i förleden Augusti månad, sedan åtskilligas beklagande öfwer en eller annan brist i 69 års medels disposition war i Senaten omtalt, hafwer begärt Kongl. Maj:ts Nådigste förlof, at på några månaders tid begifwa sig på landet, hwilken resa ock bewiljad, samt af honom werkställd blef. Nu såsom han efter Regerings-Formen, hafwer i sådan sin frånwarelse måst lämna sitt Ämbetes rätt och myndighet til then näste af Cantzeli-Collegii Assessoribus, så hade Kongl. Maj:t twärt emot förwäntat, at han efter sin återkomst, icke skulle hafwa welat sig afhålla ifrån den del af Stats-Arbete, som äntå återstod. Och äntå mindre hade Kongl. Maj:t förmodat, thet wälbem:te Herr Riks-Cantzler skulle wid Personal-Statens slut, och tå hela werket stod i sin första crisi, hafwa welat med en sådan deduction öfwer sitt wid 69 års Stat hafde arbete och omak inkomma, som icke allenast hans förswar innehåller, utan ock andras wid Stats-Werket gifna betänkande, samt et eller annat Collegii actioner, så ock Kongl. Maj:ts egna wid sista Stats-Arbete gjorde werk, ja ock in publicis wid Triple-Alliancen förde och af Senaten så wäl som Riksens Ständer stadfäste consilia, icke litet graverar; hwilket Kongl. Maj:t til sin ort lämnar,

när, icke kunnandes förwägra them, som sig öfwer sådant finna beswärade, at stå på sit förswar, nu och til posteriteten.

Sedan kan Kongl. Maj:t icke heller gå förbi, at särdeles repræsentera en del af bemälte Herrar Riks-Råd, nemligen Öfwer-Ståthållaren Herr *Axel Sparre*, Kongl. Maj:ts Gouverneur Herr *Christer Horn*, Gouverneuren i Estland Herr *Bengt Horn*, Krigs-Rådet Herr *Gustaf Kurck*, Cammar-Rådet Herr *Gustaf Baner* och Hof-Rätts-Rådet Herr *Gustaf Sparre*, hwilke wid thet sista Stats-Arbete hafwa warit tilstädes och sina Råd, vota och betänkande thertil contribuerat, at them fast mindre än någon annan anstå wil, at göra något inkast uti the ärender, som så ordenteligen efter Regerings-Formen äre slutne wordne, ther theras plikt, til följe af bem:te Regerings-Form, och alla tiders bruk, mycket mer hade fordrat, at the sådant alt hade förswarat, så ock welat hålla ther hand öfwer, kunnandes sig i thet fallet ingen enskylla, antingen af contrarie förde voto, eller ock at någon wid en eller annan sammankomst icke hafwer warit och likwäl kunnat wara tilstädes.

Ytterst hafwer Kongl. Maj:t icke kunnat underlåta at i gemen ställa the bem:te Herrar för ögonen, huru eftertänkeligt thet måste falla Kongl. Maj:t, thet Riks-Råden Gref

Bengt Oxenstjerna, Herr *Bengt Horn*, Hr. *Lorentz Creutz* och Hr. *Gustaf Kurck*, hwilka Skriften til Hennes Maj:t hafwa på alles wägnar lefwererat, sig hafwa förljuda låtit, icke wiljandes tilstå at Majesteten uti Konungens omyndiga år, och then tå infallande occasion, af Hennes Maj:t och the andre Herrar af Regeringen, understödde med största delen af Rikssens Råds Råde, repræsenterades. Och såsom the jämte thetta hafwa tå och ofta tilförene, förklarat them andre af Regeringen och Rådet, som oftabem:te sista Stats-Werk hafwa öfwerwarit, jämwäl sedermera wid deß förswar continuerat, för parter, skattandes Hennes Maj:t med Herr Riks-Marsken och the twänne andre nyß ankomne Riks-Råd allena för opartisk, så kan hwar och en wälbetänkt nogsamt kunna röna, hwad stor farlighet hela Regementet hade råkat uti, ther et sådant tilbud hade hafft sin fortgång, och icke blifwit igenom Hennes Maj:ts, Rikssens Regerings och Råds förstiga conduite styrt på en annan wäg. Ty emedan Regeringen måste efter then Form, som af samteliga Rikssens Ständer är för godfunnen och stadfäst, nu wid Kongl. Maj:ts minorennitet, föras af Hennes Maj:t Rikssens Enke-Drottning och the fem höga Rikssens Embets-Män med Rikssens Råds Råde, och thet likwäl theremot skulle hafwa olyckeligen

händt,

hålldt, at som Herr Riks-Cantzleren med the bem:te Elfwa andra af Senaten hafwer trädt tilhopa på en sida, Herr Riks-Drotzeten och Herr Riks-Ammiralen med the öfriga Riksens Råd, skulle i lika måtto hafwa söndrats til en annan part, och Hennes Maj:t hade således, med Herr Riks-Marsken och twänne af Rådet warit allena lämnad in medio, icke warandes therefter mägtige nog Regeringen efter deß inrättade Form at förestå, så hade ju af sådant icke annat warit at wänta, än en hel confusion i Regementet och en total dissolution af thet band, hwaraf närwarande tids Kongl. Regering all sin essentz, kraft och styrka hafwer och behåller, hwaraf bem:te Herrar nogsamt warda aftagandes, hwad farlig consequentz uppå alt sådant hafwer följa kunnat, hwarföre Kongl. Maj:t så mycket mer förmodar, at bem:te Herrar taga detta i behörlig consideration, och på sin sida ändteligen så laga, thet alt må efter Regerings-Formen redresseras, Kongl. Maj:t til sin rätt och wälde styrkas, samt Riket och Regementet uti ingen måtto lida någon skada eller afsaknad. Datum ut supra.

Uppå Högstbem:te Hans Kongl. Maj:ts respect. Wår Älskel. k. Herr-Sons, så ock Allernådigaste Konungs och Herres wägnar:

HEDEVIG ELEONORA.

L. S.

Per Brahe Gr. til Wisingsborg, S. Riks-Drotzet.	*C.G.Wrangel.* Sw. R. Marsk.	*Gust.Otto* Stenbock, Sw. Riks Ammiral.

Sten Bjelke uti R. C. ställe. *Johan Gabriel Stenbock* uti R. Skattm. ställe.

J. P. Olivecrantz.

2. Riks-Rådet och *Præsidenten* Gr. Bengt Oxenstjernas Tal til H:es Maj:t Drottningen.

Tit.

Såsom E. K. Maj:t af en prislig försorg til at befrämja den enighet, som emellan Rådet wara bör, och til Rikens wälgång så hög af nöden är, hafwer i nåder behagat Wåra Herrar Med-Bröder det wid handen gifwa, at uptäcka E. K. Maj:t de stycken, hwarutinnan man på denna sidan förmenar sig wara i någon måtto förbigången och förnär-skedt, af de andra goda Herrarna af Riks-Senaten, som ifrån oß dissentiera; så hafwa wåre Herrar Committenter i följe af det, och til at obtemperera E. K. Maj:ts nådigste wilja, för någon tid sedan några Herrar af deß medel förmått, E. Kongl. Maj:t i underdånighet at föredraga samma ärende, och recommendera deß effect och remedering E. K. Maj:ts ytterligare rättrådiga och högstbewågna befrämjelse: och emedan

Ed.

Ed. K. Maj:t så mildt hafwer utfäst, til at wela anwända all den åhoga, som til et så salutairt werks fortsättjande kunde af nöden wara, och uti alla måttor efter deß stora rättwisa, sig aldeles neutral, som deß nådigste formalia då lydde, årte; så hafwe wi billigt orsak därföre Ed. K. Maj:t en underdånig tacksägelse at hembära, twifle ock intet med mindre E. K. Maj:t alt sedan med största sorgfalt därpå arbetat hafwer och ännu gör. Men såsom effecten af detta gratieusa löftet är utan twifwel för sakens wigt skul alt härtil suspenderat worden, dy nödgas wi åter infinna oß hos Ed. K. Maj:t, och uti största submission anhålla om et nådigt swar på detta importanta ärendet, och det så mycket mera, som wi besinne det Helgen tilstundar, och Senaten sig på någon tid åter separerar. Skulle nu werket lämnas uti denna confusionen, och detta entstånda Gemüthernas mißförstånd ej termineras, torde icke allenast Publicum däraf stor nachdel taga, utan wi för wåra personer lämnas städse under den olidlige gravationen, med hwilken oß en eller annan betungar, och anser, som wore wi capable til at låta förleda oß til upror och sådana stora crimer, som inge rättskaffne män anstå; och såsom wi oß uti wåra samweten befriade weta för så oförswarliga beskyllningar, hafwandes wi wåra Förfäders fotspår iträdt och

 tjänt

tjänt wår bästa ålder wåra Konungar och Fäderneslandet, som redlige och trogne män och Råds-Personer: dy finne wi för oss så ofe[illegible]swar- som farligt wara, där en sådan præjudicerlig nota skulle på oss häfta.

Bedje altdärföre, Allernådigsta Drottning, Ed. K. Maj:t behagade icke allenast wår oskyldighet i detta fallet med hjelpa förträda, utan ock ytterligare på dess höga ort cooperera, at icke allenast sådana hårda tilmålen måge tilbörligen ansedde blifwa, utan sjelfwa differencen, som imellan Rådet olyckeligen entstånden är, så blifwa bilagd, at inga skadeliga rötter däraf måge förborgade lämnas, på det den gamla förtroligheten kunde åter igenkallas, som uti Senaten städse waktat hafwer och hwarmed så nyttiga ting til Riksens bästa förrättade äro. Wi hafwe, Allernådigsta Drottning, all denna tiden gått med detta beklagliga ärendet så om, som wi hafwa funnit wår skyldighet wara, och på det lindrigaste det handterat; låtandes alt öfwer oss gå, hwad möjeligt warit hafwer, och icke det ringaste ord fält wid Stats-Werkets tractérande och dess subscription, på det man icke skulle säga oss wela turbera det gjorda arbetet, det wår tanke ock aldrig warit hafwer. Nu detta ärendet förbi är, och denna scrupeln mången betagen, förmene wi at reconciliationen desto lättare skal kunna ske, och

al-

alla de irringar utur wägen rymas, som här-til en sådan förnäm Societet hafwer ifrån hwarandra delt.

Wi contestere in för Gud och Ed. Kongl. Maj:t, at på wår sida intet annat härunder sökes, än det som kan lända til god enighet, och tjänar til befrämjelse af Rikens wälstånd och increment. Och såsom wi förwißade äre, at Ed. K. Maj:t syftar til samma hälsosamma mål: altså ålite wi ytterligare deß stora clemence, at ej wela tröttas til at arbeta werket därhän, at utan widare upskof, denna widt utseende handelen måtte kunna lyckeligen termineras, och förmedelst deß höga Konungsliga myndighets interposition nå en önskad utgång. Såsom hela Riket däraf låter en järdeles stor båtnad taga, så warde ock wi det för en stor nåde årkännandes, at Ed. Kongl. Maj:t sig härom så högt wårda låter, i hwilkens Kongl. ynneſt wi oß underdånigst anbefalle och förblifwe städse Ed. K. Maj:ts underd. trogne tjänare.

3. Riks-*Cancellerens* och Ellofwa af Rikſens Råds til K. Maj:t ingifna Skrift.

Stormägtigsta Drottning.

Allernådigsta Fru.

Wi häre ingen twifwelsmål det Ed. Maj:t i nåder spordt hafwer, af wåra en rum

 tid

tid blifwista, underdånigsta, trogna och rättrådiga tjänster, så framfarne Swériges Konungar, som särdeles Kongl. Maj:t wår Allernådigste Konung och Herre, och dess Rike, wårt k. Fäderneslands, så i Militar- som Civil-Wäsendet, wid åtskilliga swåra tider, såsom ock af alt wårt comportement in til thenna dag, och i synnerhet af det wi nu denna tiden hafwe fört, wed de beswärligheter som i Senaten olyckeligen äre utan alt wårt wållande upwurne, huru wårt endaste ögnamärke i alt hafwer warit och stadigt är, at med ord och gärningar tullgöra wårt Ämbetes och Eds plikt, och det mera behjärta än all annan wår wälfärd och interesse. Uti en sådan fast tilförsigt, tråde wi än ytterligare för Ed. Maj:t med skyldig underdånig wördnad, och bedje det E. Maj:t sig påminna täcktes wåra, at et redeligt och troget hjärta, til K. Maj:ts och Rikens tjänst härflytande desiderier, wed några importerande händelser, som denna tid wid Regements förandet förjas. Wi förmode at wara alle tilsammans så mycket mera berättigade til en sådan conduite, som Regerings-Formens additament, af hela Riket samtyckt och stadgat, det wäl en Person allena af R. Råd tilärkänner, när den något efter sit samwete och eds-plikt hafwer at påminna, förmode altså intet at någon med skäl sig härpå skal kunna stöta, såsom wi det

al-

altid at försiwara och företräda wedderreda åro, inför wår Allernådigste Konung och Herre, och hela Riket. Och såsom nu mera ingen lår finnas, som wår intention dit hän kan uttyda, som sökte wi detta sista Stats-Arbetet at removera, mycket mindre at kullkasta, emedan det aldeles slutit är, efter de Herrars af Senaten godtfinnande, som försiwaret af werket och deß händelser, sig hafwa welat sålunda påtaga, därwed wi det ock gärna låta bero, och af hjertat önske, at hela Fäderneslandet däraf wälstånd nu och i framtiden må spörja, såsom ock, at det fundamentet, och de effecter därwed spörjas må framdeles, som i den författade Skriften wid samma arbetet præsupponeras. Så förmode wi nu mera, at så oß samteligen sker et tilbörligt nöje i det, wi på wårt Riks-Råds-Ambetes wägnar åre befogade at desiderera, såsom ock hwar och en af oß in particulari, den rätt och rättwisa, som alle andre Kongl. Maj:ts trogne Ministrer och undersåtare ej kan förnekas. Och emedan wi icke utan förundran förnimma måste, som wele de af oß gjorde påminnelser uttydas til förwitelser och beskyllningar, jämwäl ock skattas kanske onödige, ogrundade och af föga wärde; så wele wi härmed ödmjukeligast hafwa bedit, det Ed. Maj:t täcktes oß det witnesbördet i nåder, efter deß höga K. rättwisa, gifwa, at sådant aldrig af oß är

wordet i den intentionen anbragt, som skulle wi någon wela beskylla, widare än wi sjelfwa saken repræsentere, och begäre däri en skälig förandring, kunne icke eller tro deßa quæstioner af någon kunna så med raison anses, at de af ringa importance skulle wara, emedan wi fast annorlunda det befinne i wåra samweten. Ty det ju, Allernådigsta Drottning en considerable sak är för hela Riket, at de importanteste Regements-Syslor, efter nu emot oß förklarade mening, skattas före böra och kunna slutas och stadgas utan hela Senatens, eller åtminstone största delens convocation, och at præsupponeras wil, det i sådana fall, så wäl som i ringare som dageligen förefalla, absentès voto carere, hwilken explication wi aldrig kunne tro det Kongl. Maj:t wed sina, wil Gud myndiga år, aggreerandes, icke heller Rikßens Ständer, så imedlertid förståendes warda, når the therom blifwa befrågade. At nu en sådan Rikßens Stats gjorda förandring af den naturen år, och räknas bör ibland de wigtigaste Regements-Ärender, det är lätt at demonstrera. efter Staten fundamentet är, därpå hela Regementet beror; och såsom den wäl eller illa upråttad är, så bör successen förmodas och skattas af sjelfwa Regements utförandet, och kan ingalunda detta Stats-Arbetet och deß förandringar, med de förra årens förliknas, emedan nu denna gången

åt.

skilligt, som särdeles Gen. Gouvern. och andre certo consilio inrättade importante tjänster afskaffas, som aldrig förr hafwa warit rörde. Borde altså et sådant (efter wår mening) werk, anxio & maturo totius Senatus consilio & cura slutas, och icke som nu sker, därföre hållas, at den öfriga delen af Senaten, som icke öfwer Stats-Werket hafwer warit tilstädes, allena tilstår, at wäl cooperera at än widare indraga Staten, men icke at concludera per majora något emot det som skedt är; där sell det synes äfwen så skäligt åtminstone, at nu wed hela Senatens närwaro per majora concluderades i hela werket, som det warit hafwer, at en del af Senaten, jämwäl i de ärender, uti hwilka så åtskilliga meningar warit hafwa, at alle närwarande af Regeringen och Rådet icke hafwa warit uti alt ense, utan somlige deras vota skrifteligen inlagt, såsom ock en del warit alldeles owetterligit och ej nisi a posteriori dem kungjordt, hwad som resolverades, hwarmed sell man hafwer ändrat, hwad tilförene solenniter i et Senatus Consultum, som af hela Senaten nemine contradicente war faststält. Icke kan större rättighet competera de närwarande af Senaten, än hela Senaten nu, och skulle man wilja allegera, at alt wore efter Regerings-Formen och sålunda skedt, at man goda skäl därtil hade, så wil icke twiflas, at hela Senaten nu deßlikes skulle alt göra

ef-

efter Regerings-Formen och sådana wigtiga skäl, som wäl de förra egalerade. Til thet andra, som wi tilförene hafwe mentionerat, at oß mycket surprenerar den skrifteliga förbindning, som skedd är wed Stats-Werket, at maintenera et conclusum som ändå gjordt war, och man icke då än weta kunde, huru det skulle reussera, hwilken wi därföre skatte för et aldeles owanligt och altså eftertänkeligt procedére; så måste wi sådan wår mening nu spörja så mycket mera stadfäst dageligen, som wi wed Statens slut särdeles finne, at en stor del af den Skriftens fundamenter och præsuppositis icke wilja i sjelfwa werket följa och sig spörja låta, och altså så mycket mer raison hafwe at åstunda, det en sådan Skrift, som lätteligen orsak gifwa kunde wed posteriteten (jämwäl emot deß intention) til et otjänligt omdöme, som hade en del af Senaten om den andra haft någon mefiance, kunde med allas goda minne ändras, och så därom disponeras som rådeligast wara kunde. Thet tredje oß hafwer förorsakat til underdånig påminnelse, är ej af ringare wigt än de förre, såsom at wi måste spörja, huru Kongl. bref och försäkringar, stora förändringar äro underkastade, och särdeles däraf wid denna sista Stats-Formation considerable exempel förelöpa. Efter nu consequentierne häraf öfwermåtton äro importerande, i synnerhet efter

en

en allmän qwidan och fruktan spörjes häröf-
wer, som intet godt lätteligen kunde förorsa-
ka; ty är wår plikt enligt oß därom at wår-
da, at detta måtte sättas i större trygghet,
och synes icke med denna explicationen at kun-
na salveras, at det de ringare importerande
brefwen allena öfwergår, emedan både för-
farenheten et annat utwisar, och en sådan li-
mitation icke wed alla tider torde rum finna,
utan det oftare ske kunde, som en och annan
gång skedt är. Särdeles synes däri en olikhet,
at för soml. Kongl. Bref tanquam sacra an-
chora (såsom de ock wißerligen i sig sjelfwa
böra considereras) allegeras, och för andra
icke lika werkan och kraft hafwa. At ock sub-
scriptionen af Kongl. Bref sker stundom emot
Regerings-Formens determination. och det
bruket som i förra Regeringens tid warit
hafwer, kan ej nekas, emedan icke altid den
som företräda borde en Regerings-Persons
ställe, i deß frånwaro subscriberar, och sig
först til et sådant företrädande med aflagd ed
gör berättigad, utan sker det af först närwa-
rande af det Collegio, hwilket billigt bör för
åtskilliga importerande raisoner skal ändras.

Theße äro de påminnelser och desiderier,
som wi på Ämbetes wägnar hafwe skattat
oß skyldige at ihogkomma och Ed. Maj:t un-
derdånigst insinuera, jämte hwad wi om wår Al-
lernådigste Konungs och Herres närwaro här-

ef-

efter i Senaten, och en Riks-Dags nödighet hafwe repræsenterat, uti hwilka bägge ärender ingen oss skal med raison beskylla kunna af äfwen någon arrogance, eller at wi oss skulle tilwälla något at concludera, icke heller at det i någon privat respect sker, och för någon nier wår än publique nytta, utan detta, af en underdånig trogen zele til Kongl. Maj:ts och Rikjens tjänst, recommendere i Ed. Maj:ts och hela Senatens omwårdnad däröfwer at rådslå och et sådant consilium at fatta, som rådeligast wara kunde. Och såsom det förra, neml. om Kongl. Maj:ts wår Allernåd. unge Konungs närwarelse i Rådet, redan af Ständerna är på sista Riks-Dag determinerat, och en sådan tid nu snart förhanden; altså är wår ytterligare påminnelse så mycket mindre intempestif eller onödig: det senare, Riks-Dagen angående, ock af en sådan importance, at för närwarande conjuncturer af affairerna det wäl må öfwerläggas, emot de beswärligheter, som eljes därwed wara kunde, cum salus publica suprema lex sit.

Sist Allernådigste Drottning, och sedan wi desse publique ärender hafwe berört, skulle wi gärna därwed sluta och gå wåra personal quereler förbi, där de icke wore af den beskaffenhet, at wi utan at præjudicera wår existimation, den oss fast kärare är än sjelfwa lifwet, det göra kunde; hwarföre wille Ed. Maj:t

Maj:t icke med onåde förmärka, det wi inför Ed. Maj:t högeligen klage, at oß i et o-lyckeligt omdöme, däraf wi åtskilliga witnesbörder hafwe, tilläggas wil, som wore wi af någon instigerade eller dragne til det wi nu hafwe i denna saken gjordt, och altså skyldige icke allenast til oenighets upwäckande i Senaten, utan föga bättre än til et upror. Detta kränker öfwermåtton och sårar oß så hjertat, at wi icke wete hurn det skal helas kunna. Wi contestere in för Gud och Ed. Maj:t at wi ingen känne, som så förgäten af sin eds plikt wore, eller någon sådan at lida nånsin capable äro, mycket mindre at låta oß til något oförswarligt förleda. Wåre redelige bewiste tjänster och nu mera i wåra ämbeten tilbragte bäste år, wittna et annat, och skole wi det än ytterligare med lif och blod, och all wår wälfärd betyga, det wi Kongl. Maj:t och deß Rikes trogna tjänst så redeligen mene, som nånsin någon annan det göra kan. Bedje därföre Ed. Maj:t underdånigst, icke allenast at ej tåla sådana omdömen om oß, utan ock at vindicera wår oskyldighet och taga den i deß Kongl. protection. Såsom wi däremot Ed. Maj:t i underdånighet försäkre, det wi skole sådana tilmålen och tankar om oß göra til osanning, aldeles, i alla tider, och med största devotion betygandes warde den underdåniga tillit wi til Ed. Maj:t drage,

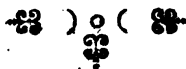

ge, och huru wi äre af et troget och devotieust hjärta

Allernådigsta Drottning,
Ed. Maj:ts

underdånigste,
ödmjukaste och hörsamste tjänare:

M. G. De la Gardie. G. Baner. Bengt Oxenstjerna. A. Sparre. Ch. Horn. Bengt Horn. Cl. Stjernschjöld. L. Creutz. G. Kurck. G. Baner. P. Fr. De la Gardie. G. Sparre.

XVIII.

XVIII.

Kongl. Råd, Gref *Bengt Oxenstjernas* Bref til K. *CARL XI.* och Deduction om några i detta Tidehwarf förelupne händelser (*d*), med tre Allegater.

1. Brefwet.

Stormägtigste Konung,
Allernådigste Herre.

Det blef olängst uti Ed. K. Mai:ts Senat omtalt, igenom hwad tilfälle Swerige råkade uti det sista beswärliga kri-

---

(*d*) Om deßa Handlingars wärde behöfwer ingen ting nämnas: en stor och af hela Europa i sin tid ansedd Ministers namn och insigt, gifwer dem sit behöriga loford. De upgifwas här efter Originalerna. Hans Ex:ces mening har wäl icke warit, at göra dem almänna i sin tid; ty år 1692 den 17 Maji inlämnade han dem til Hans Maj:t i egna händer, och sedan de woro genomläste, kom Hans Maj:t sjelf i Hans Ex:ces hus, och efter begäran återstälde dem, med nådigaste utlåtelser: men som de blifwit förwarade efterwerlden til underrättelse, och såsom unique förtjäna at räddas från glömska, är dem här rum lämnadt. Den benägne Läsare, som känner Hans Ex:ces tankesätt, lär icke stöta sig på wißa utlåtelser, som kunde tyckas annars wara för hårde.

kriget: och om casus fœderis Gallici existerade, så at wi i kraft af den wore obligerade at bryta med Chur-Fursten af Brandenburg? så emedan därom något discourerades, tog jag däraf tilfälle, at i all underdånighet säga, at där jag wiste at det ej wore Ed. Maj:t emot, wille jag något uti den materien skrifteligen författa, som kunde gifwa ljus i saken, efter hwad därwid passerat, war mig någorlunda bekant: och efter det mig i nåder tillåts, dy hafwer jag det sammandragit, som jag i hast mig påminna kan wara wid det importanta werket förelupet, hwilket härhos fogas, och Ed. K. Maj:t härmed i största devotion offereras.

Enär jag mina reflexioner på denna materien begynte göra, fann jag nödigt, at tänka något längre tilbaka, hälst huru rådslagen äro förde i Ed. Maj:ts omyndiga år, wid lika händelser af krig och hwad däraf dependerat: ty förmäler jag ock något därom, efter det är fell nödigt, at E. K. Maj:t det wet. Huru Consilierna hafwa gått, sedan Ed. K. Maj:t anträdde Regementet, och uti hwad tilstånd sakerna sig nu för tiden befinna, hafwer jag ock funnit nödigt at ihugkomma, på det däraf må ses, hwad förelupet är, och man däraf sedan så mycket bättre härefter må kunna taga sina mesurer, och undwika det, hwarat krig och annan olägenhet kan entstå.

Det

Detta alt, Allernådigste Konung, som det härrörer af en ren zele för Ed. K. Maj:ts tjänst, hwad jag fördristar mig Ed K. Maj:t at præsentera; dy lefwer jag i den stadiga förtröstan, at det med nåder uptages, och at Ed. K. Maj:t är så mild, at denna wälmenta Skriften ej må komma til andras cognition och omdöme, icke därföre, at jag icke altid wil sustinera hwad jag i så måtto avancerar; utan at undfly fast mera widlöftighet och deras wrånga uttydning, som ej finna deras räkning därwid, at sanningen kommer i dags-ljuset. Och som jag städse därefter traktat hafwer, at min Allernådigste Konung måtte den rätt årfara, och desto bättre för alt det sig wakta, som skadeligt är; dy hafwer jag så i förra som deßa närwarande tider, mångens owänskap på mig ladat, det til en del i denna skriften anföres. Men som min förföljelse ej härrörer af mitt eget förwållande, eller utaf någon particulier owänskap, utan blott och allena för det, at jag som en redelig man hafwer welat taga E. Maj:ts tjänst och interesse i akt, och således fullgöra min ed och den plikt jag står uti; så anfägtar det mig alsintet, utan jag är wid et rätt godt mod, sättjandes mitt fasta förtroende til Gud, han warder mig beskyddandes emot dem som mig utan sak förfölja, och i tid uppenbara, hwem som båst med E. K. Maj:t ment haf-

 wer.

wer. När jag altså hafwer et rent samwete, och en nådig Konung, så äger jag det, hwarefter här i detta förgångeliga måst stråfwas af

Stormägtigste Konung,
Ed. K. Maj:ts

allerunderdånigste och tropliktigste
tjänare och undersåtare
BENGT OXENSTIERNA.

2. *Deductionen.*

Stormägtigste Konung,
Allernådigste Herre.

Såsom jag städse efter intet högre hafwer stråfwat, än at troligen kuñna fullgöra min Eds plikt; så hafwer Gud ock nådigt ansett detta mitt goda upsåt, och mig den lyckan beskärt, at mitt wälmenande och trägna arbete hafwer blifwit med nåder årkändt af min höga Öfwerhet, i de 44 åren jag tjänt: men så kan jag mig lell af en sådan sällhet ej hafwa at hugna, i den tiden Regementet fördes i Eders Maj:ts omyndiga år; efter jag ej altid kunde wara i Rådslagen af enahanda mening med de Herrar, som då Directionen uti affairerna hade, hwarigenom jag esomoftast deras ilwilja på mig ladat, det mig uti mycket sedan skadade. Sammanhanget af alt detta årfares bäst, enär jag går något tilbaka, och be

berättar, hwad förelupit är, alt ifrån A:o 1660, förmodandes jag, at Ed. K. Maj:t det ej onådigt uptager, hälst emedan Ed. K. Maj:ts höga interesse årfordrar därom wetenskap at hafwa.

Så snart det olyckeliga fallet af Ed. K. Maj:ts Glorwyrd. Herr-Faders beklageliga död förspordes i Preußen, där då Pålniska freden tracterades, funnos twänne af Legaterna, som på Pålniska Hofwets persvasion påstodo, at jag med dem skulle samtycka däruti, nemligen det Konung JOHAN CASIMIR måtte få föra tituln af Swerige, och bruka Rikssens wapen, så länge han lefde. Hwilket som jag omöjeligen bejaka kunde, efter det war just den puncten, hwaröfwer kriget icke allenast i 60 år blef fördt, utan rätta orsaken til det då påstående; hafwandes Konungen i Pålen, genom sin Legat *Morsten* solenniter wid Kröningen låtit protestera emot Hög-Sal. Kongl. Maj:ts accessi til Kronan, med reservation af sin rätt til den samma, item, deß Titul och Wapens brukande; dy war den Store Konungen så sensibel häröfwer, at wäl sig ingen understått hade i deß lifstid, at göra den ringaste måldning därom. Och som jag det wäl wißte, dy wille jag ingalunda, at man en gång därefter lysta skulle, mindre det ad referendum taga. Men som de båda Legaterna hade hopp gifwit, at wela därmed

genomdrifwa, dy blefwo de mig gramse, efter detta tilbudet ej för sig gick, hwaraf jag sedan förföljelse måste utstå.

Då nu Pålniska friden sluten blef, och wi som Legater woro oß hit in i Riket begåfwo, kom jag för min opaßlighet skull något senare hem än de andre. Imedlertid blef här beslutit, at Grefwe *Schlippenbach* skulle som Legat til Pålen afsändas, uti et mycket angelåget ärende; och som hans Instruction blef Hennes Maj:t Riks Änke-Drottningen, samt Kongl. Råden af Herr *Ehrenſten* salig, förelagd at underskrifwas, fans det godt at den samma ännu en gång upläsas skulle, efter jag den ej hördt hade, förmenandes Hennes Maj:t, samt några af Herrarna, mig kunna hafwa något därwid at påminna, såsom den där wore så nyß ifrån de orter kommen, och därhos hade fördt directionen i Cantzeliet alt ifrån begynnelsen af kriget. Sedan bemälte Instruction således upläsen war, och jag tilspord blef, om därwid något widare wore at påminna; så ehuruwäl det war för mig swårt, at säga något uti en sak den reda besluten war; icke desto mindre kunde jag ej underlåta, at yttra mina tankar däröfwer, och därigenom fullgöra min Ed. Jag remonstrerade fördenskul utförligen, at man hade tagit et aldeles ogrundadt fundament, hwarpå detta Rådslaget war grundadt, efter man

här

här förestält hade, som wore Pålen i stor fara stadd, dy årfordrade Sweriges interesse det at rädda, och därhos hindra, at icke Kejsaren måtte få Pålniska Kronan på sit hufwud. Blef altså resolverat, at en Legation skulle til Pålen sändas, och den låfwen göra, at en Armée af Tjugutusende man skulle sändas med första öppet watten til Preussen, at därmed tilbakadrifwa Kejsarens upsåt och förehafwande. Men detta war allenast en färga, hwarunder en annan dessein förborgad låg, beståendes däruti, at då Swenska Krigs-Folket först wore bragt öfwer sjön til Dantzig, så skulle de twinga Pålackarna, som ej wille samtycka at en Fransysk Konung waldes medan Konung JOHAN CASIMIR lefde, at samtycka däruti. Detta anslaget och hela intriguen drefs af Drottningen i Pålen, som förmedelst Sweriges tillhjelp, wille med magt uphöja Prince de Condés Son på Thronen, efter hon årnade stifta et giftermål imellan honom och sin Syster-Dotter Prinsessan Palatine. Hwad motiver högstbem:te Drottning anwände (at bringa) några af Legaterna detta widt utseende werket at drifwa, war mig och flera wäl bekant; därföre kunde jag ej annat än wisa, at faran, den man sig här förestälte, wara för Pålens underkufwande alsingen; emedan Kejsaren icke ägde en man

i Pålen, kunde ock intet krig där begynna, efter han twänne stora Arméer reda hade där förlorat, hwilka Pålackarna sjelfwa til intet gjordt hafwa, som bekant är. Wid så fatta saker war alsintet at frukta, det Kejsaren skulle kunna twinga dem, at sätta en Österrikisk Konung på Thronen. Därtilmed så war Swerige ej anmodadt af Republiquen, at sända något Krigs-Folk dem til hjälp, därföre hade de där måst förgås; efter intet aftal gjordt war, hwarken med Hofwet eller Republiquen om deras underhåll, mindre om andra nödwändigheter, som wid en så considerable expedition bör concerteras om. Dessa och många flera considerationer androgos utaf mig, hwaribland det ock war, at jag ej såg den ringaste nyttan som Swerige af alt detta uptåget hafwa kunde; men det wäl, at wi oß hade bragt i en oändelig bekostnad, upoffrat en stor myckenhet af folk, stört oß uti et främmande werk, och således kunnat bringa alla wåra grannar och andra Puissancer oß på halsen, och det i otrångde målet, hwilket i en minorennitet war oförswarligt, hälst då man högt friden behöfde, efter et så långwarigt, blodigt och altför kostbart krig. Så emedan jag befann, at denna afskickningen war för Ed. Kongl. Maj:ts interesse och tjänst skadelig, wederrådde jag den på det högsta, hwilket ock hade den werkan, at må-

sta

sta delen af Herrarna blefwo at mina remonstrationer föranlåtne, at ändra deras förra mening och bifölla mig. Instructionen blef altså omgjord och inrättad på detta sättet: at Gref *Schlippenbach* skulle alsintet sluta, som förr war ärnat, utan alt ad referendum taga. Men som han för denna saken mycket porterad war, så hade denna hans förskickning lell kunnat skada Riket, om han icke hade blifwit ymkeligen drunknad i skären, det här för mågta omineust ansågs. At detta upsåtet nu ej för sig gick, och Legatens Instruction således limiterades, twärt emot deras mening, som detta werket med så stor ifwer drefwo, därigenom förtjänte jag mig liten tack, och wölt detta så mycket, at de som då det mästa at säga hade, läte sig angeläget wara, at skynda mig ur Riket, efter de ej wille lida någon här, som icke dem i alt bifall gaf. Jag måste altså til Lifland och förträda där General-Gouverneurs-Tjänsten, ehuruwäl det war mig mycket emot at quittera Swerige, efter jag så länge därutur warit, och continuerligen blifwit brukad utomlands i swåra och angelägna commissioner och Ambassader, mig til föga fördel. Jag måste altså begifwa mig til Riga; men i hwad confusion jag werket där för mig fann, lära de Documenter och Acter nogsamt utwisa, som ännu för handen äro.

Enär jag nu därå orten en tid hade wistats, årfor jag med stor perplexitet, at man åter et krig här i Swerige förehade, och det med Ryßen, warandes detta widt utseende werket reda så widt avancerat, at Trouppernne marcherade ur Finland, under Sal. Fält-Marskalken *Helmfeldts* conduite, den ock strart därefter med dem til Dorpt ankom. Och som jag således war frånwarande, kunde jag ej annat til saken göra, än igenom bref (e) tydeligen remonstrera några af Regeringen och Rådet, hwad fara wi störte oß uti, om detta kriget skulle winna sin framgång, uprepandes alt hwad härwid kunde ihogkommas, til at därigenom hindra et så-skadeligt förehafwande: hälst deducerades, at det ej wore förswarligt, at begynna något krig i otrångde målet, då ingen justitia caussæ war på wår sida; alt här hemma, efter förra kriget uti stor confusion; undersåtare utmattade; alla Kronones medel så åtgångna, at ordinarie staten ej förmådde underhållas; crediten ock aldeles förswunnen; Almogen så wål som Soldaterne swirige, och med et ord Riket blottadt af alt det, som behöfdes til et så farligt krigs utförande. Deßa och många flera remonstrationer hade lell den werkan, at detta upsåt ej gick för sig, hwarigenom jag

(e) Se Andra Saml. sid. 21. ölj.

jag åter mig påbördade förföljelse, efter det hindrades, som man i sinnet hade werkställigt göra; men af hwad för et motif är ej obekant.

Något därefter kom et nytt uptog fram, som war at bekriga Staden Bremen. Så emedan det slätt afses kunde, i hwad fara och stor omkostnad Riket skulle bringas, om wi oß på nytt i et så widt utseende werk wille inlåta; hafwandes jag af Hans Maj:t Glorwyrdigst i åminnelse blifwit A:o 654 brukad, at på alt sätt söka afböja på Kräjs-Dagen i Brunswig och hos alla Kräjs-Ständerna à part, det kriget som då med be:te Stad påbegynt war i Drottning CHRISTINÆ tid. Hans Maj:t skattade detta owäsende med bemälte Stad mägta skadeligt, emedan därigenom hela Kräjsen, Kejsaren sjelf, Romerska Riket, och Hoilând med, sig däruti som högst intereſſerade, så at det på et hår när hade itänt en stor eld, om den icke hade igenom K. Maj:ts stora försigtighet blifwit släckt. Hwad fägnad den Glorwyrdigste Konungen däraf hade, då jag underdånigst berättade mig hafwa haft en lyckelig expedition, och at alt wore bilagt, wisar Hans Hög-Salig Maj:ts wärdaste handbref til mig nogsamt ut, warandes det upfylt med helt nådiga expreſſioner, för den tjänst jag därigenom Kongl. Maj:t och deß Rike bewist hade. Så emedan alt detta war mig i friskt minne, dy kun-

de

de jag ej annat göra, än wederråda det som i så måtto för händer hades, ehuruwäl det ej för mig lyckades, efter pluralitas votorum concluderade: men med hwad succesſ det skedde, wisar det snöpliga slutet som med Staden Bremen gjordes, och jämwäl det förslaget, som Ed. K. Maj:ts Cammar-Collegium framtedde för någon tid sedan uti Senaten, hafwandes detta lilla kriget kostat Ed. Maj:t twå millioner R:daler. Så emedan jag den förste war, som afrådde det samma, dy blef jag åter illa ansedd af dem, som härtil styrkte, det mig och sedan mycket skadat hafwer.

Det som nu således är förmält, hafwer sig tildragit uti Ed. K. Maj:ts minorennitet; nu följer det som är passerat efter den tiden, wi alle hade den stora hugnaden, at se Ed. Maj:t sielf antaga Rikſens Styrelse. Och som den städse är förd med så stor succès, och til desz gloires odödelighet; så göre den Alswäldige Guden den samma ytterligare lycklig och beständig til långliga tider!

Intet långt därefter blefwo rådslagen af några så förda, och werket därhän dirigerat, at wi därigenom sattes utur fredliga tilståndet Riket sig då befann, och däremot råkade uti et mera än swårt och farligt krig, det Fädenes-Landets undergång lätt hade kunnat förorsaka, om icke Gud igenom Ed. K. Maj:ts ojämförlikneliga Hjelte-Mod och stora wishet ha-

de

de ryckt det utur den fara och wåndan, det war stadt uti. Och som den stora faran wäl kunde förutses, dy warnade jag strax i begynnelsen därföre, då propositionen gjordes om Trouppernes transport åt Pommern; hälst efter det som då förehades, war en sak, som kunde innan kort wekla Riket uti et swårt tilstånd och farligt krig. Men det blef ej attenderat, utan reflecterades fast mera på det, som den Franske Ambassadeuren för sin Konungs stora fördel proponerade, ehuruwäl det war twärt emot Sweriges veritable interesse. Och på det han sitt upsåt desto lättare skulle nå, nämnde han en summa penningar, den hans Herre wäl gifwa wille under namn af subsidier, där wi wille sända en tjugutusend man åt Tyskland; med widare förmålande, at de allenast skulle stå där, til ingen annan ända, än at därmed gifwa mediationen wigt, utan at wi hade behof at draga på wärjan, mindre at taga partie med Frankrike. Detta war hos största delen ljuft at höra, så at däröfwer förgats at betänka, hwad därpå följa kunde, och blef altdärföre, så snart Ed. Kongl. Maj:ts Commissarier gjorde Relation af det som imellan dem och Herr *Feuquieres* i conferencen passerat war, resolverat, at Trupperna skulle sändas ut, utan at däröfwer delibererades, huruwida det kunde wara nyttigt eller skadeligt för Ed. K. Maj:ts interesse.

Den-

Denna promtituden at sluta en så wigtig sak, gick mig högt til sinnes, efter jag wäl såg i hwad widlöftighet och fara wi oß störte. Jag böd wäl til at representera den samma; men förgäfwes. Det endaste jag därigenom nådde war det, at man omsider samtyckte därutí, det Sal. Herr *Hogbusen* skulle til den Franska Ambassadeuren sändas, och begära det han wille gifwa det under sin hand, hwad han munteligen hade lofwat Ed. K. Maj:ts Commissarier.

Men som Herr *de Feuquieres* reda wißte at det som beslutit war, fans han aldeles owillig at gifwa det som begärades skrifteligen; hwaröfwer de som detta werket mäst drefwo, woro mägta perplexa. Andteligen blef han genom en bekant Herres trägna anhållande därtil öfwertalt; dock ej annorledes, än at det skulle passera för en brouillon eller charteque, så ungefär lydandes som följer:

At som i conferencen war omtalt och af Ambassadeuren remonstrerat, huru högt nödigt det wore wed då warande conjuncturer, at Hans Maj:t hade en Armée af tjugutusende man på Tyska Botten; dy hade han på sin Konungs wägnar sig utlåtit, at subsidierna, som woro 400,000 R:daler, kunde något förhöjas, til at göra werket så mycket lättare. Men som Ed. Kongl. Maj:ts Commissarier honom frågade, om

sum-

summan kunde til en million förhöjas? swarade Ambassadeuren sig tuller inga ordres hafwa, at denominera något wißt quantum, trodde lell at hans Herre torde lägga 400,000 R:dal. til de ordinarie subsidierna, hwilket han lell ej förwißt säga kunde, utan wille saken til det bästa recommendera: dock med detta uttryckeliga förordet, at hans Herre skulle til intet wara förbunden, med mindre Swerige bröte först med Frankrikes fiender. Huru wida denna brouillon är blifwen communicerad och i consideration tagen, wet jag intet, efter jag reste däröfwer bort til Kejsaren. Men detta som förmäles, hafwer Sal. *Hoghusen* mig berättat, läggandes det därtil, at då han fick se orden *en cas de rupture*, stå däruti, blef han jämte Herr *Ornstedt* däröfwer mycket häpna. De begåfwo sig altså båda med samma Skrift til Sal. Öfwersta Cantzleren, den där jämwäl wardt däröfwer perplex; sägandes det wara emot aftalet. Icke deste mindre gick expeditionen för sig. Och som Ambassadeuren jämwäl hade lofwat Commissarierna at til Transportens faciliterande skulle twå hundrade tusend R:daler då strax här årläggas, skedde det dock intet, oaktat hårdt därpå drefs. Cammaren måste altså, ehuruwäl med största beswär, och på swåra conditioner, så många medel upnegotiera, som til Trouppernes transport

be-

behöfdes. Så emedan denna löfwen som Ambassadeuren gjorde, strart i begynnelsen ej bättre hölls, hade det warit tid at innehålla med folkets transport, in til deß man hade kunnat göra sig bättre försäkrad, at det som lofwadt blef, skulle redeligen efterlefwas. Men sådant skedde intet, utan Krigs-Folket gick bort uti denna stora owißheten. Då de woro anländande til Pommern, fordrade Salig Fält-Herren på Penningarna til Arméens underhåll; men det blef honom platt afslaget, med förmålande, at icke en penning skulle årläggas, förr än man hade brutit med Frankrikes fiender, och tölle in i Chur-Furstens af Brandenburg Land. Wid så fatta saker, war man mera än illa däran, hälst efter Troupperna feltes underhåld, och landet förmådde dem ej länger underhålla, efter det reda utmattadt war.

Imedlertid at detta således påstod, fortsatte jag resan åt Wien, och då jag där min Commission anbragte, som mäst bestod däruti, at förmå Kejsaren til at lämna Ed. Kongl. Maj:t wid Mediationen, och därhos at disponera Kejsaren til fredliga tankar, efter man här trodde honom til intet dera wara benägen; fann jag lell Kejsaren, emot allas förmodan, disponerad at samtycka til alt det E. Kongl. Maj:t i det fallet åstundade, och af mig proponerat blef: hwilket af mina under-

då-

dånigsta relationer med många omständigheter nogsamt är at se. Hwaribland det skal ock finnas, at Kejsaren sade sig sätta et så stort förtroende til Ed. Kongl. Maj:t, at han intet betänkande hade, at lämna sitt och deß Huus wälfärd uti Ed. Maj:ts händer, efter han försäkrad war, at Ed. Maj:t worde som en Christelig och rätträdig Herre därmed umgåendes wid freds-negotiationen; bad allenast at Ed. Maj:t wille hålla sig ifrån all actualitet, och ej låta deß Armée gå in i Chur-Furstens af Brandenburg land, så wille Kejsaren finna medel til Ed. K. Maj:ts Trouppers underhåll, så länge Tractaten påstå skulle. Jag kan det med rent samwete betyga, at det Kejserliga Hofwet fans då mycket benäget til at gå Ed. Kongl. Maj:t tilhanda i alt det möjeligt war: men då man fick höra, at wår Armée war ingången uti Mark-Brandenburg, blef en stor consternation där wid Hofwet. Icke deste mindre, at wisa huru gärna man wille bibehålla Ed. Maj:ts wänskap och mediation, lofwade Kejsaren at wilja uppehålla slutet med Muscoviterska Legationen, som åfwen då där war, in til deß jag kunde få swar, om Ed. K. Maj:t på de andragna conditionerna wille hålla sig neutral, dock så, at Arméen sell måtte stå i Provincierne och blifwa af Riket underhållen, dem af de krigande delarna til hjelp, som friden

wille ingå på skäliga conditioner. Så emedan jag härpå intet behageligt swar fick, beklagade man på det högsta, at Kejsaren och Riket nödgades förklara Ed. Maj:t för deß Fiende, det de öfrige allierade jämwäl göra skulle, spåendes alt förut, det som sedan, dywärr, händt är.

Wid så fatta saker, Allernådigste Konung, låter jag i all submission Ed. Kongl. Maj:t sjelf efter deß högt upplysta förstånd, döma, om icke detta olyckeliga och funesta kriget, hade med deß största gloire kunnat undanböjas, och Ed. Maj:t et meritum förwärfwa hos hela Christenheten, såsom den där hade befrämjat, igenom deß kraftiga mediation, en beständig och skälig frid, efter hwilken alle suckade. Men af hwad händelse et så favorabelt tilfälle ei nyttjades, blef af de wäl intentionerade illa uttydt och talt om; förundrandes man sig högeligen, at de här skulle finnas, som wille göra en casum fœderis af Frankrikes frids-brott, som så uppenbart war, där fast Sweriges både interesse och obligation fast mera ärfordrade, at garantera och handhafwa den så dyrt förwärfwade Westphaliska friden, än den til wår egen skada hjälpa förstöra. Och som jag, jämte alla rättsinnade ej kunde annat se, än at et sådant wårt förehafwande skulle af sig föda et swårt krig, som många farliga suiter för Riket kunde

de efter sig draga; dy gick det mig djupt til sinnes, och blef jag af alla dessa grymma aspecter så mycket mera föranlåten, at inkomma med mina wälmenta remonstrationer, menandes därigenom at afböja den olyckan, som då syntes oss öfwer hufwudet hänga, och den sedan beklageligen påfölgde. Men som det ej stämde öfwerens med deras mening, som detta beswärliga kriget befrämjade; dy blef det ej attenderat, utan jag påbördade mig därigenom af de samma et stort hat, som bekant är, och det utan all min förskyllan, hafwandes jag ej annat gjordt, än warnat för den olyckan som påfölgde, och afrådde et krig som wi ej nödigt hade at blanda oss uti, och det Ed. K. Maj:t och dess Rike i fara och på stor omkostnad bragt. Dessa mina missgynnares afund förmerade sig ocksä därigenom, at Ed. Kongl. Maj:t i nåder behagade bruka mig wid almänna frids-tractaten i Nimwegen, hälst efter min hand war så lyckelig at underskrifwa den friden, som gjorde en önskelig ända på det påstående blodiga och beswärliga kriget.

Och som Ed. K. Maj:t strax därpå i nåder anförtrodde mig Directionen uti dess Canzeli; dy aggade det dem som detta kriget ej wederrådt hade, så högt, at de wid alla tilfällen sökte at göra mig min förrättning swår, contrecarrerandes alla mina wälmenta och

trogna consilier på alt sätt, fast de samme et så godt åndamål hade, som war at sätta wårt werk på den foten, som Sweriges veritable interesse det årfordrade, och kunde bringa oß i det stånd, at få behålla friden en lång tid, som det ock igenom Guds magt skedt är, nu på tolfte året, emot mångens förmodan och gißning, hwilket wißerligen ej händt wore, om wi på nytt hade oß allierat med Frankrike, hwartil alle då styrkte. Men som det sista kriget nogsamt betygade, at det Sweriges wänskap och förbund til ingen annan ända sökte, än at profitera däraf, och göra stora conquêter med Sweriges skada, hwaraf et så bedröfweligt och friskt exempel, dy wärr, förhanden är: dy kunde jag ej därtil råda, efter det otwifwelaktigt hade oß stört i den olycka och fara, hwarutur wi så nyß råkade wore; utan jag fann fast mera min plikt wara, at styrka til det som Ed. Maj:ts Rike och deß gränsor i säkerhet kunde sätta, och den så dyrt förwärfwade friden bibehålla. Hwilket efter mit ringa tycke beqwämast skedde, där man allierade sig med de Potentater, hwars interesse war conformt med wårt, och åstundade jämte oß bibehålla friden. Detta mitt wälmenta inrådande wann approbation af Ed. Kongl. Maj:t. Härpå följde at Tractaten med Holland först slöts, efter man i alla tider hafwer sökt at hålla sig en Sjö-Magt tilhanda.

Up-

Uppå detta slutet infunno sig ock strart en del af de förnämsta Kräjserna och Ständer i Romerska Riket, som trädde uti detta förbundet, enkannerligen Chur-Förstarne af Bäjern och Brandenburg, jämwäl ock Furstel. Husen Lüneburg jämte flera. Hwilket alt ej skedt war, om wi hade slutit med Frankrike. Men då det uppenbart blef, at wi intet så lådade wid Frankrike, som i hela minorenniteten skedde, utan at Ed. K. Maj:t förde deß rådslag på et sådant fundament, som aldeles öfwerens kom med deß rätta och egenteliga interesse, gladde alle sig däröfwer, och åstundade då med långtan, at ingå med Ed. K. Maj:t defensiva förbund, på det de därigenom måtte få bibehålla deß wänskap och beständig frid. Deßa förbindningar med så många considerabla Puissancer, hafwa ockjå warit oß mycket nyttiga; ty därigenom är deras upsåt förstört, som argt emot Ed. K. Maj:t och deß Rike haft, det sig nogsamt i de första åren efter friden utwist hafwer, hälst med de stora krigs-beredelserna, som då i Naboskapet skedde til lands och sjös; såsom ock at man låt främmande Örlogs-Skepp komma hit in i Öster-Sjön. Men som de illwillige sågo, med hwad mägtiga Puissancer Ed. K. Maj:t allierad war, och at deras intention intet utan hazard kunde effectueras, nödgades de med harm och blygd afstå med deras elaka

upsåt, och lämna oß i frid och ro intil denna stund.

Så hafwer den sammanbindningen med ofwantalte Potentater också producerat den avantagen at Ed. K. Maj:t hafwer haft stor stöd och bistånd af deras wänskap, wid det Holstenska restitutions werket, som så lyckeligen och glorieust för Ed. K. Maj:t til et önskeligt slut är bragt wordet. Hwad nytta det med sig haft, wisar sig dageligen; ty så länge at Dannemark hade Holsten, förmådde det städse underhålla en considerabel Armée, och war därhos i tilstånd at utrusta sin flotta några år på rad, och det så starkt, at den wår fast öfwerlägsen war, förr än wi wunne tid, den at förstärka med flera Skepps byggande och alt tilbehör. Och som denne Grännen igenom bem:te Hertigens af Holsten restitution, således hafwer måst umbära årligen uti deß intrader så när twå Millioner R:daler; dy hafwer ärfarenheten wist, at han ej hafwer förmått utaf deß ordinarie inkomster underhålla den milicen han wid Tractatens slut på benen hade, utan nödgades en stor del däraf upläta Konungen i Ängelland. Och som resten däraf är honom ändå til last, dy accorderar han nu om en del Trouper med Kejsaren, at därigenom sublevera den bekostnad han måste anwända til deras underhåll. Så höres ock at där i landet är en stor brist af medel, så at den öfriga soldates-

tesquen blifwer drifftigt betalt. Detta alt åro evidenta tecken, at Holstenska restitutionen hafwer bragt Dannemark uti et sådant tilstånd, at det är kraftlöst, och måste fördenskul med empressement söka Ed. K. Maj:ts wänskap, hwilket är mycket glorieust och därhos lyckeligt, at det är bragt til en sådan estat, at wi således ej behöfwe, som i de första åren efter friden skedde, befara deß anfall. Och som man menar mig hafwa något därtil contribuerat, at detta werket med eftertryck drifwit wordet, så felas intet därpå at man mig icke mißunnar den lilla del jag kan hafwa däruti, efter orderne, negotiationen angående, äro igenom mina händer gångne.

Så upwäckes ock mångens afund därigenom, at jag i förleden sommar ej hafwer kunnat styrka til det, som Hertigen af Hannower låt proponera, angående et tierce-parti, hwartil tjugutusende mans transport åt Tyskland årfordrades. Men jag kunde ej, utan at såra mitt samwete, detta förslaget gilla, efter jag nogsamt såg, hwad för en farlig eld under den askan förborgad låg, det sig ock sedermera utwist hafwer, at det på intet annat war ansedt, än at föra Ed. K. Maj:t uti et krig, hwarutaf andre profiterat hade med wår största skada; ty Ed. K. Maj:t hade därigenom ladat på sig hela Europæ hat och fiendskap, efter därigenom et buller i Romerska Riket worde åstadkommit, som hade gifwit deß

 mäg-

mägtige fiender tilfälle at aldeles underkufwa de Allierade, och twinga dem til at ingå en desavantageuse frid: och då det wore skedt, hade de til at revangera sig, hiszat alla wåra mägtiga grannar på Ed. K. Maj:t, at således skilja osz ifrån de utländska Provincerna, och omsider föra kriget i hjärtat af Riket, utan at man hade haft någon wän at lita på, eller den Fäderneslandet kunde eller förmådde utur en sådan fara at rycka, som det otwifwelaktigt hade råkat uti, där detta widt utseende anslaget hade wunnit sin framgång; ty Förstarne i Riket, som skulle tillika med Ed. K. Maj:t formera detta tredje partiet, hafwer warit litet at bygga på, det sig nu nogsamt utwisar, efter de måste hafwa redan engagerat sig med Kejsaren, oaktadt de hafwa tagit stora subsidier af Konungen i Frankrike, som nogsamt bekant är. Med et ord, hade detta anslaget gått för sig, så sutte wi nu just i et sådant tilstånd, som wi wore uti det sista kriget, ja mycket wärre; efter Frankriket då förmådde at procurera osz wid Frids-Slutet wåra Provincier igen, ehuruwäl mycket stympade (*f*), warandes det då så mägtigt gjordt ige-

(*f*) Lüneburgska Husen fingo Amtet Tedinghausen, och Probsteriet Dowen imellan Weser- och Elb-Strömmarna, samt några räntor i Bremen: Biskopen af Münster, Amtet Wilshusen i pant för 100,000 R:daler som han påstod. Chur-Fursten af Brandeburg fick hwad Swe-

igenom det at Ed. K. Maj:t afhöll honom 80000 man, som han eljes skolat fägta emot, det omöjeligt hade warit, mindre at kunna göra så stora conquêter han gjorde med Swe-riges skada, och ej långt ifrån undergång, där icke Gud igenom Ed. Maj:ts ojörlikneliga tap-perhet hade sådant afbögt, och til deß odöde-liga gloire förekommit: och som Ed. K. Maj:ts werk är således igenom en försigtig conduite til den högsta grad af lycksalighet bragt, och mångens concepter äro härigenom förryckta; ty måste ock all sorgfald anwändas, at main-tenera oß därwid, hwartil stor waksamhet och industrie årfordras; hälst efter de som friden ej åstunda, lära all flit anwända, at få oß i spelet, och därwid ingen möda spara. Och som jag på fridens conservation städse arbe-tar, och til den ändan styrkt hafwer, at Han-nowerska propositionen ej måtte winna sin framgång; ty ställes jag på alt sätt efter, så at intet underlåtes at göra mig olyckelig. Men som jag hafwer så häruti, som alt an-nat et rent samwete, så irrar det mig ej stort; ty jag wet at Gud lärer beskydda mig emot

F 5 de-

rige ägde utöfwer Oder-Strömmen, utom Dam och Gollnau som skulle lösas med 50000 R:dal. samt halfwa Tullen för Colberg och andra Ham-nar. Se *S. Didier Hist. des Neg. de Nimeg.* Alt det Swerige förlorade, räknas til 70000 Riks-dalers årlig inkomst.

deras afund som mig utan orsak förfölja, hafwandes jag mig i mina tjänster så förhållit, som en redelig man, hwilket sig igenom den Högstes tillhjelp med tiden, och måst efter min död, mera ännu skönjas lärer. Jag wet af inga intriguer, utan går ända fram och håller mig wid de maximer och den grundwalen som lagd är, efter wi hafwe igenom experiencen årfarit den wara fast och säker, hälst efter friden sig på den samma funderar och är hållen är. Ty de illwillige hafwa blifwit twungne, at lämna oß alt härtil i ro, hwaraf stora avantager för Riket äro entstådne. Noviteter hafwa mig i alla tider warit suspecta, och fruktar jag at mången som dem gärna ser, flatterar sig med saker, som helt annars äro beskaffade, än det synes och de tro. Ty jag hörer ofta med förundran, at mången dristar så mycket på wåra egna krafter, at de mena oß ej mera behöfwa reflectera på andras företagande, troendes at alle Puissancer äro i det tilstånd at de måste ingå alt hwad wi wela. Nu bekänner jag wäl, at wi hafwe igenom den oß af Gud förlänta tolfåriga friden, haft tid och tilfälle at sätta wårt werk på en så considerabel fot, och det genom Ed. K. Maj:ts oförlikneliga sorgfald, som det förr aldrig warit hafwer, både til lands och watten; men så kan jag mig lell ej persvadera, at man därföre behöfwer desobligera alla andra, och reta på

oß

oß i otrångde målet de måsta Puissancer i Europa, det snart nog torde ske, om de se at Swerige lutar mera til at omfatta deras fiënders parti, än sitt: ty då de det märka, lära de otwifwelaktigt göra fred, och det snart nog; men då bör Swerige se sig före, hafwandes de många utwägar at hämnas på oß, och göra wåra grannar och illwilliga mägtiga nog at gripa oß an, både til lands och watten; såsom ock at utan möda spärra oß Handelen, så at ingen tilförsel blifwer, utan wåra waror lära ligga oß på händerna, och wi så småningom försmägta af oß sjelfwa. Jag önskar af hjärtat, at det ej ske måtte! men så torde det lell hända, hälst efter de finnas, som under handen söka at göra oß suspecta hos de Allierade, hwartil den Franske Ministerns härwarande mycket contribuerar, troendes de honom wara kommen til at sluta en formel offensiv - alliance, med Swerige. Denna impreſſionen, lell den ej är grundad, föder intet godt af sig, det man reda ser af den efterrättelsen, som kommer utur Haag, där man ej drager sky til at säga, det wara bättre hafwa Swerige til en uppenbar fiende, än til en hemlig owän. Jag irrar mig fuller af sådant alsintet, utan examinerar heller om det hafwer någon grund eller ej, hwad i så måtto talas. Dock när jag lell betraktar hwad fara Swerige kan entstå därutaf,

utaf, om de Allierade hålla oß suspecta; så kan jag ej annat finna, än at det wäl kunde oß en olägenhet förorsaka, om det icke i tid igenom en försigtig conduite förekommes. Ty hwad skal hindra Kejsaren och de andre allierade at winna wåra grannar, hälst Dannemark i sit interesse, hafwandes han det i händerna, hwarmed det ske kan, som är, enär Hertigen af Hollstein sacrifieras, och hans land til sköfling lämnas åt Konungen af Dannemark; Elb-Tullen bewiljas honom, och, det et stort är, Coadjutoriet wid Dom-Capitlet i Lübeck i lika måtta. Detta alt äro så stora avantager, at Dannemark omöjeligen dem lärer kunna utslå. Lägger Angeland och de öfrige allierade en million penningar därtil, så sättes det uti et sådant tilstånd, at denne grannen därigenom göres capabel at kunna angripa oß med magt, hälst då både Sjö-Magterne därhos förstärka hans flotta med några Örlog-Skepp, det lätt ske kan.

Huset Lüneburg kan Kejsaren och Riket snart winna; ty då Hannower gifs det nionde Electoratet, Sachsen Lauenburg, samt Hertigdömet Bremen, så är det Furstel. Huset ock i deras interesse. Munster cederas Wehrden ock några andra avantager som det söker hos Kejsaren, så är den Biskopen också för de allierade. Deße wåre grannar, som nu således nämde äro, kunna allena formera

ra

ra en stor Armée tilsammans. Nu är Brandenburg allena öfrig; denne kan flatteras med Pommern, så lärer han anwända det yttersta at bemägtiga sig det samma. Han hafwer ock nyligen slutit en alliance med Sachsen, hwilken wisserligen bör wara oss suspect, emedan detta Chur-Huset (det Sachsiska) aldrig hafwer warit Swerige bewåget.

Alla dessa ofwantalte Puissancer kunna, om de winnas, wända sina wapen emot Swerige, där man det allierade partiet desobligerar. Detta förutan wet man ock, at Kejsaren hafwer et stort anhang i Pålen och hos den Republiquen, så at han kunde dem snart uphissa emot oss, warandes Pålackarne utom dess af sig sjelfwa, ej obenägne oss at angripa, för det dem i förra kriget wederfors. Littouerna hafwa allena offererat på Riks-Dagen i Grodnow, at upbringa en Armée af 24000 man, om de finge anfalla Swerige på Lifländska sidan, warandes där många af de familier, som hafwa haft stora gods därsammastädes. Hos Ryssen hafwer Kejsaren och Holland jämwäl en mycken stor credit, så at de lätt skulle kunna upägga den mägtige grannen emot oss.

Detta uprepas intet af någon otidig fruktan, eller i den mening at jag förmodar, det en sådan sammangaddad förening af så många Puissancer, skal oss strax påkomma, hwarföre Gud Fädernes-Landet nådeligen beware!

men

men det förmåles allenast til at wisa, huru det ej är rådeligt at wara altför säker, och drista förmycket på sig sjelf, som en del göra; ty det är lell ting som ske kunna, efter det reda i förra tider är oß wederfarit, til wår största skada! däremot om det nu så olyckeligt wara skulle, at det hände, så hafwe wi alsingen wän at lita på, som oß i en sådan nöd hjelpa kan. Ty då wi råke uti fiendskap emot deßa Potentater som här ofwannämde äro, så blifwer ingen öfwer mera än Frankrike allena. Men huru capabelt det nu är at assistera oß wid så fatta saker, kan lätt äraktas, hälst då det hafwer så många fiender på sig, så at det knapt förmår at förswara sig sjelft, mindre at hjälpa andra. Så hafwe wi ock sedt, hwad för et troget bistånd oß bewistes uti det sista kriget, och det emot den dyra lofwen som uti Tractaten gjordes, där orden så lyda, nemligen: „At där någon angrepe Swerige, så skulle Frankriket wara „pliktigt at assistera oß med all sin magt både „til lands och sjös"; hwilket lell uti ingen måtto skedde, oaktadt Eder K. Maj:t satte sitt dyra Kongl. Lif och deß Krona i hazard för denne sin allierade: men han däremot gjorde stora conquêter och blef därigenom så mägtig, at han i sinnet hafwer föreskrifwa resten af de Europeiska magter lag. Hwarföre hafwer jag altid ment, wara för Ed. K. Maj:ts in-

interesse såkrast, at gå medelwägen, och intet i otid göra sig owänner, utan menagera allas wänskap; som nu i krig stadde äro, så länge möjeligt är, på det wi därigenom måge behålla friden och crediten hos dem: dock icke så til förståendes, at wi därigenom skole i någon måtto förgifwa wår rätt, det ware sig i Handelen eller eljes, utan för den böre wi altid kraftigt tala; brukandes alla görliga medel at maintenera den samma, dock uti tilbörliga termer, och då det sker, lärer ingen oss den disputera, hälst när man öfwer alt persvaderad är, at under en fri handel intet sökes at skaffa de allierades fiender fördel med deras ruin; därföre, om wi hålle noga hand däröfwer, at intet underslef i så måtto sker, är ingen twifwel med mindre wår trafique lärer då wara fri.

Därnäst är det ock et medel til at underhålla wänskapen öfwer alt, om neutraliteten noga observeras, så at man ingen partialitet i någon måtto låter påskina. Och til at stabiliera Crediten än mera, är högst nödigt, at det som i Pacter och Alliancerna lofwat och utfäst är, blifwer riktigt hållet. Då det sker, så lärer Swerige aldrig tryta trogna wänner, hälst sådana, som hafwa lika interesse med oss. Hwarpå följer, at wåre illwillige wäl lära lämna oss tilfreds, så at Fäderneslandet på sådant sätt kan, med Guds hjälp, bi-

behålla friden, så länge wi det sjelfwe åstunda. Då nu en sådan conduite hålles, så disponeras alle stridande delarne, at tilbjuda Ed. Kongl. Maj:t mediationen, hwaraf den fördelen anstår, at Ed. K. Maj:t kan moderera Frids-Negotiationen efter deß egen convenience, och igenom en skälig och säker frids tilwäga bringande förwärfwa et odödeligt beröm hos posteriteten.

Det hafwer ock den nyttan med sig, at då Ed. K. Maj:t håller hand öfwer Westphaliska fridens bibehållande, hwaruti Ed. Maj:t så stort interesse hafwer, så lärer Kejsaren, hela Romerska Riket och andre mer, som med det samma förbundne äro, på alt sätt söka at conservera Ed. Maj:t deß Tyska Provincer, efter de då skatta Ed. K. Maj:t för et nyttigt Stånd uti Romerska Riket, af hwilket det kan blifwa hulpet och beskyddat enär det åtränger, det et stort är; efter wår säkerhet här hemma därpå beror.

Enär nu på alt detta, som således i hast är författadt, en tidig reflection görs, lärer hwar och en, som icke præoccuperad är, bekänna, Ed. K. Maj:ts werk wara satt uppå en sådan fot, som det i förra tider ej warit, och där dessa conjuncturer således rätt nyttjas, kan Ed. Maj:t sätta alt här hemma och i Provincerna uti stor säkerhet, och göra sig så considerabel hos alla Potentater, at de på

alt

ost sätt söka lära Ed. Maj:ts wänskap och alliance. Men om detta önskeliga tilfället ej rätt menageras, utan at wi wike ifrån de maximer, som här ofwan nämnas, så är at befara, det wi åter lära draga i oträngda målet en sådan olycka öfwer oß, som wi råkade uti wid sista kriget; ty då begyntes den åfwen af det förbundet wi inginge med Hertigen af Hannower, hwilket war af Frankrike därtil bragt, at offerera oß just en sådan alliance, som den är, hwilken i Sommars så högt drefs, at ingå med bem:te Hertig, den intet annat ändamål hade, än at bringa oß i spelet, sedan lämna Swerige i sticket och profitera af Hertigdömet Bremens acquisition, som würkligen skedde uti sista kriget. Det samma hade ock nu händt, om icke en försigtig conduite på Ed. K. Maj:ts sida wore därwid förd worden. Jag önskar fördenskull af et troget och devot hjärta, at Gud wille förläna de bästa råden, så at wi ej måtte råka i det nät, som för oß utspändt är på många ställen, såsom ock at apparenta raisonnementer ej måga fördunkla sanningen och irra consilierna! utan at det måtte altid wäljas och beslutas, som länder til Ed. Kongl. Maj:ts gloires utbredande, samt deß Rikes fromma, säkerhet och flor! Detta skal jag hafwa i mina böner så länge Gud behagar at unna mig lifwet, och därpå igenom hans bistånd arbeta,

efter mina yttersta krafter, intil dess jag lägger mina grå hår, som jag uti Ed. K. Maj:ts tjänst fått hafwer, i grafwen. Och som mina år tiltaga, så hafwer jag intet högre at menagera än min salighet; därföre kommer jag nu, Allernådigste Konung, til at utgiuta mitt hjerta emot en så mild Konung, den jag troligen älskar och tjänt hafwer i en så lång tid af alla mina krafter: hoppas fördenskull at Ed. K. Maj:t denna min bikt och trogna råd med all Kongl. ynnest uptager; ty den Allwetande wet, at jag det redeligen menar, och som en upriktig Ed. K. Maj:ts Tjänare arbetar uti dess tjänst. Tiden lärer utwisa hurú det af mig ment är, fast det nu af alla ej wil årkännas, utan man ställer mig efter och söker at komma mig i miss-credit hos Ed. K. Maj:t, på det ingen må wara, som kan om sakernas rätta beskaffenhet underrättelse gifwa, och i tid warna för ofall. Jag hafwer i hela min ålder tjänt Ed. K. Maj:t och dess glorieuse För-Fäder utan swek, och som en trogen och devot undersåtare, hoppas ock därföre få af Gud belöning, ehuru föraktelig jag nu af en del hålles och bemötes. Allernådigste Konung, mitt hjärta öfwerflödar af trohet och devotion emot Ed. K. Maj:t, därföre hafwer jag widlöftigare än jag tänkte, yttrat min cordiala och upriktiga mening, på det jag intet må hafwa på mitt sinne, som

mig

nig qwäljer at hafwa förtegat min högsta Öfwerhet, efter jag den med Ed är så högt förpliktad. Hafwer jag intet alt så träffat, som jag borde, så beder jag på det allerunderdånigste om tilgift, försäkrandes Ed. Kongl. Maj:t i djupaste underdånighet, at det sell är wäl ment, såsom ock at alt detta som förmält är, sker intet til någons nachdel och förklening, utan allenast at warna för det mig tyckes kunna lända Ed. K. Maj:t och deß Rike til meen och skada.

Eder Kongl. Maj:t wille nu detta, som förmält är, med nåder uptaga, och som en pant af min devotion, låtandes det tjäna sig til efterrättelse, och ej tillåta, at det må komma under andras skärskådande, efter det som ofta i den bästa intentionen sker, blifwer stundom wrångt uttydt, emedan det ej altid gärna höres, at sanningen kommer i dags-ljuset. Men det som nu förmäles, härrörer af en gammal och redelig deß trogne tjänare, som så många prober gifwit hafwer af sin trohet och zele för Ed. Kongl. Maj:ts och deß Rikes tjänst, det deß nådigste Hand-Bref (g), som jag för några år hade den nåden at undfå, mig til största hugnad tillägger. Enär andre, som äro mig så emot, wisa jämwäl hwad de förmå Publicum til godo göra, så är

(g) Se Första Saml. sid. 122.

det skäligt, at de det ock åtnjuta; men där in-
til böra de ej undertrycka en redelig man, e
eller tilägna sig det en annan hafwer haft o-
mak och mången ångslig stund före.

Jag kastar mig fördenskull uti Ed. Kongl.
Maj:ts milda protection, med underdåni-
förmodan, at Ed. Kongl. Maj:t af deß store
rättwisa, låter mig den wederfaras emot dem,
som mig efter heder och tjänst stråfwa. I
hwad intention det sker wet Gud bäst; ty
jag gör ingen med mitt wett det ringaste i nå-
gon måtto emot. Kunde jag bringa det öfwer
mitt samwete, at altid samtycka i det som
för händer hafwes, torde jag hafwa mindre
owänner; men det kan jag intet göra, utan
at kränka det samma. Jag wil fördenskull
heller tåla förtret och persecution, fast det är
swårt på det sättet at lefwa; tröstandes mig
därmed, at jag oskyldigt och för Ed. Kongl.
Maj:ts tjänst skull det lider. Och då jag såle-
des fullgör min plikt, wet jag at Gud låter
wara mig nådig, och at Ed. Kongl. Maj:t
låter mig och de olyckliga mina efter min död,
det til goda njuta; ty eljes äro de elände, ef-
ter jag i mina långliga tjänster ej så lyckelig
kunnat wara, det ringaste at förwärfwa. Detta
förmodas af deß rättwisa och clemence, utaf

Stormägtigste Konung, Eder K. Maj:ts

allerunderdånigste och troplikt igste
tjänare och undersåtare

BENGT OXENSTIERNA.

Nå-

Några Handlingar til uplysning af föregående Bref och Deduction (*b*).

1. Kongl. Maj:ts nådiga *repræsentation*, gjord åt *Secrete* Utskottet af Riksens Ständer *A:o* 1680.

Kongl. Maj:t hafwer fuller allareda sina och Riksens Ständer genom sjelfwe i alla deras närwara upläste Propositionen, gifwit en general underrättelse, hwad sedan sista Riks-Dagen i Krigs- och Frids-Handlingar är förelupit; men såsom Kongl. Maj:t hafwer nödigt funnit, med sina och Riksens Ständer, om dessa högt angelägna ärender något närmare at låta communicera, och för den därwid så högt nödige tystheten skul, utwalt utur deras medel detta utskottet, så hafwer Kongl. Maj:t, förmedelst denna dess nådigsta information, och de därtil nödiga Documenter, det samma så wäl om alla particulariteter, hwilka särdeles wid Frids-Handlingarna med Kongl. Maj:ts fiender, hälst Dannemark, passerade äro, som ock de däruppå sedan följde och ännu för handen warande förbund, desslikes om de consilier, hwilke Kongl. Maj:t til den än-

(*b*) De twå första af dessa Handlingar äro särskilt meddelte af en förnäm Gynnare, och införas med särdeles erkänsla.

ända härtil fört hafwer, och än widare under Guds den Högstes bistånd årnar at föra, welat nådigst underrätta, och ytterligare häröfwer denne lofliga Riks-Deputationens mogne och prudente underdånigste inrådande begära, om neml. Kongl. Maj:t i sådane med Rikens Råds Råde förde wälmente rådslag måtte continuera, eller detta Secrete Utskottet därutti något, som kunde lända til Kongl. Maj:ts och Rikens bästa och säkerhet, hade widare at påminnna, såsom Kongl. Maj:t ock nådigst finner dem en nådig underrättelse at gifwa, i hwad tilstånd Rikens Defensions- och Kammar-Wäsendet beror, och hurudan Kongl. Maj:t därwid Rikens Ständers råd och hjälp åstundar.

Så snart Kongl. Maj:t Riks-Dagen i Halmstad hade lyktat, och sedan med all möjelig flit däruppå war betänkt, hurusedes de medel, hwilka Rikens Ständer då til Rikens förswar hade bewiljat, til sådant behof, således som det bäst och nyttigast ske kunde, måtte brukas och anwändas; däruppå ock förde en ansenlig Armée i fält, slöt Christianstad närmare in, hindrade på åtskilliga orter fiendens til samma orts undsättning företagne landstigning, med deß stora skada och förlust, och tog änteligen i hela den fientetiga Arméens åsyn, orten bårt, förskaffade imedlertid Guds den Högstes Försyn, at Frankri-

kes,

kes, tillika med Kongl. Maj:ts i Nimwegen
warande Ambassadeurs flitige och prudente
cooperation, söndrade Kongl. Maj:ts och si-
ne fiender, och slöt först med Holland, hwar-
uti Kongl. Maj:t på wißt sätt blef includerad,
och därefter med Kejsaren och Spanien, så
at Kongl. Maj:ts Legater, handlandes cum
Imperatore & imperio träffade för K. Maj:t
et mycket favorabelt slut, och förnyade den
förre Westphaliske freden, declinerade ock med
en särdeles prudence, at Frankrike med Bi-
skopen af Munster icke måtte lika som en egen-
mägtig Förmyndare för K. Maj:ts sak, som
han därefter, förmedelst den Lüneburg- och
Chur-Bandeburgiska förlikning, til K. Maj:ts
och Riksens största skada, o[illegible] emot K. Maj:ts
wilja och deß Ministrers uttryckeliga protesta-
tion, de facto gjorde, icke måtte sluta; utan
de på K. Maj:ts wägnar, samma förlikning
sjelf adjusterade; bemödade sig ock fuller at
transigera tillika med Chur-Brandeburg och
Lüneburg; men Frankrike lät det ena utan
communication negotiera, uti sjelfwa Lüne-
burgiska Huset, och det andra drogs til Pa-
ris, at K. Maj:ts påminnelser däremot icke
måtte hjälpa, och wederparten lät det samma
så mycket heller ske, som det därutaf förwän-
tade en särdeles avantage, hwilken Frankrike
utan twifwel förut lofwade, och til K. Maj:ts
och Riksens stora afsaknad ock werkeligen præ-
sterade.

Imedlertid och på det K. Maj:t, på det minsta måtte om Tractaten med Dannemark wara sielf mägtig, och däruti icke bliswa alltförmycket præjudicerad; lät K. Maj:t sin åstundan, at tractera med Dannemark här på gränsen, efter gamla plägseden bägge Riken imellan, den hos K. Maj:t warande Fransyske Ambassadeuren *de Feuquieres* förstå, och såsom han den samma nyttig och nödig, deßlikes sin Konungs intention likmätig skattade, gjorde han därom förslag ock hos den Danske Riks-Cantzeleren, och fick strax swar, at Dannemark sådant agreerade, såsom ock, efter man om tid och ort strax blef ense, och Dannemark sine Fullmägtige til Tractats-Orten affärdade, Kongl. Maj:t deßlikes sine Legater ditskickade, bekommandes Ambassadeuren *de Feuquieres* också utaf sin Konung fullmagt och instruction at biwista sam̄a Tractat, och afhandla på deß wägnar sina egna differencer med Dannemark. Däruppå begyntes Freds-Handelen förmedelst Chur-Sachsens mediation; ty emedan Chur-Fursten sin Geheime-Råd *Gerstorff* til K. Maj:t och Dannemark i samma tid afsände at anbjuda sin förmedling, togo bägge Konungarne icke allenast den samma emot; utan betjänte sig ock därutaf wid begynnelsen af werket. Hwilket ock wid de första propositioners commuterande, promitterade et godt och snelligt

ut-

utslag, aldenstund på Danska sidan mycket af deras förra prætentioner rabatterades, och de allenast påstodo at behålla Landskrona och Helsingborg, och få Malmö raseradt, wiljandes alle öfrige deras conquêter in- och utom Rikes däremot restituera.

Såsom nu Kongl. Maj:ts Ambassadeurs i kraft af K. Maj:ts ordres, af ingen cession wille weta, och icke allenast plenariam restitutionem, utan ock et raisonnabelt skadestånd begärte, och Frankrike därjämte således med sina wapen icke allenast Chur-Brandenburgs Westphaliska land, utan ock sjelfwa Dannemarks Grefskaperne Oldenburg och Delmenhorst nalkade, at den ena blef förorsakad at sluta i Paris, ehuruwäl til icke ringa Kongl. Maj:ts skada och præjudice; i ty Kongl. Maj:ts Ambassadeur *Bjelke* icke en gång fick kunskap om Frids-Conditionerne, förän sjelfwa freden war sluten, och hans protestation, at icke något af Kongl. Maj:ts Pommerska Länder måtte cederas, icke togs utt den ringaste consideration, och Dannemark af samma Frankrikes wapen, bragtes icke uti ringa apprehension; så hade efter alt anseende, Tractaten i få dagar där uti Lunden lättelig kunnat slutas, där icke Frankrike oförmodeligen, och emot sina til sin Ambassadeur därom förr gifna ordres, Freds-Handelen från samma ort til Frankrike hade avoce-

 rat;

rat, och Dannemark därtil så mycket heller samtykt, som det sig icke utan skäl gjorde den förhoppning, at få i Paris några bättre Freds-Wilkor, än hwilka de hos K. Maj:t sig kunde promittera. Hwaruppå Tractaten i Lunden blef in suspenso, och efter någon tid sluten där i Frankrike. Blifwandes K. Maj:t därwid åter och å nyo så wida præjudicerad, at Frankrike lika som arbiter öfwer K. Maj:ts interesse sig däruti wiste, och K. Maj:ts Ambassadeur *Bjelke*, huru hårdt och skäligt han däremot talte, icke en gång därtil admitterade; men såsom samma owanliga företagande, syntes Kongl. Maj:ts Högheet och respect wara mycket förnär, och Terminen til utwäxlingen af ratificationerne war uti Franske Tractaten så långt utsatt, at restitutionen af orterne skulle först kunnat ske midt uti Decembris månad, imedlertid K. Maj:t pår raison de guerre icke kunnat låta gå sin Armée utur hwarandra, hwilken likwäl utan en ögonskenlig ruin icke så länge hade kunnat där nedre stå, emedan han icke längre än til Octobris månad war providerad, K. Maj:t icke heller på sådant sätt kunnat skicka Infanterie til Pommern och Bremen, at låta taga i possession de där af Chur-Fursten och Huset Lüneburg evacuerade orter; så befalte K. Maj:t sina Legater at försöka hos de Danske, om den i Frankrike slutne Tractat i

så wida icke förändras måtte, at han til bägge Konungarnas så mycket större respect och mera trygghet och styrka här i Lunden slutas, och terminus ratificationis något närmare beramas måtte, hwilket som det ändteligen obtenerades, och för de förre 3 månader 14 dagar sattes, blef änteligen Freds-Slutet således förmedelst Guds den Högstes bistånd och wälsignelse fullbordadt, som den samma genom Trycket är allareda publique gjord; men som Kongl. Maj:t, warandes därom bekymrad, huru den således lyckeligen och emot all förmodan obtenerade freden, måtte för sig och sitt rike kunna conserveras och långwarachtig göras, nogsamt kunde förut afse, at om K. Maj:t Dannemark icke kunde winna och bebinda til en närmare wänskap, samma Konung skulle wända sig til sina förra allierade, och förnya med dem sina gamla, K. Maj:t deß Rike så farliga förbund och desseiner, och angripa K. Maj:t å nyo, när därtil lägenhet skulle gifwas, warandes sådana sammansättningar K. Maj:t wid deßa tider så mycket considerablare, som Dannemarks sjömagt, wid denna för K. Maj:ts flotta så olyckeliga krigs-tiden, mycket tiltagit, och förr än K. Maj:t den samma med säkerhet kunde bjuda tête, altid blifwer capable K. Maj:t ifrån sina Tyska och andra aflägsna Provincer at afskära, betaga dem all secours och

hjälp,

hjälp, och exponera dem åter de fiendeliga attaquer, som dem nyligen K. Maj:t så snart och olyckeligen ifrånhändt hafwer, warandes dem sådant wid dessa tider så mycket lättare, som Provincierne, utaf alt som de til förswar behöfwa, förutan manskapet, som K. Maj:t til nödtorften nu åter til wäga bragt hafwer, aldeles äro förblottade, och K. Maj:t mycket swårt faller, sådant alt nu så brådt at förskaffa; i ty Provincierne, särdeles Pommern för deß totale ruin, därtil föga eller ingen ting kan contribuera, och K. Maj:t och deß Rikes egna krafter icke hinna alt som brister, så snart at bota, och förutan dessa mycket prægnante K. Maj:ts egna orsaker, Fransyske Ambassadeuren *de Feuquieres*, K. Maj:ts Legater inrådde, at emedan de, han ock sjelf, hos de Danske sporde icke ringa inclination til en närmare sammansättning imellan bägge Nordiske Riken, de (den) samma, hwilken utaf det mißnöje härrörde, som Dannemark öfwer sina Allierades emot dem förda comportementer hade, på bästa sättet borde menagera, önskandes Frankrike et sådant defensift förbund så mycket mera, som det för kriget däruppå hade arbetat, men för Sweriges aversion derutaf måst desistera, försäkrandes därhos, at så snart alliancen imellan bägge Konungarne wore riktig, hans Konung i samma förbund wille inträda, och därigenom en sådan considerabel

Li-

ligue formera, hwilken skulle wara capabel nog at förswara icke allenast sitt inbördes interesse, utan hölla ock Christenheten i ro; för samma sina egna importante orsaker och Frankrikes inrådande skull nu befalte K. Maj:t sine Ambassadeurer at försöka, om förmedelst et defensift förbund, något närmare förtroende med Dannemark stiftas kunde, och såsom de däruti gjorde sin underdåniga flit, så reüsserade de ock så wida, som sjelfwa allareda publique gjorde alliancen widare utwisar, och hwarigenom K. Maj:t Dannemark hafwer hållit tilbakars, at inlåta sig med sina förra K. Maj:t så suspecte wänner; men hwad Ambassadeuren *de Feuquieres* då om Frankrikes ofelbara och ofördröjeliga tilträde til samma förbund lofwade, hafwer likwäl til dato icke nått sin effect; ty ehuruwäl K. Maj:t och Konungen i Dannemark låt i Lund ännu en tid sina Ambassadeurer fördröja, til at handla och sluta efter sådant aftal med Frankrike, så excuserade dock Fransyske Ambassadeuren i förstone en tid uteblifwandet af sin därtil nödiga instruction och Fullmagt, men sedan förklarade han på sin Konungs wägnar, at den samme, ehuruwäl han särdeles hog och wilja hade, at sätta sig med bägge Konungarna ihop, likwäl för wissa orsaker skull häldre wille med dem tractera i Paris, än där på Tractats-Orten, därföre ock samma assemblée

skil-

skildes, och Tractats-Werket til Frankriket remitterades, således, at såsom K. Maj:t allareda sin Ambassadeur i Paris hade, Dannemark en af slika caractere ditskickade, och både blefwe efter det utaf Sal. Ambassadeuren och Riks-Rådet *Johan Gyllenstjerna* i Dannemark gjorda aftal, beordrade at incaminera och slnta där Alliance-Werket med Frankrike; och ha wer K. Maj:ts Ambassadeur *Bjelke* fuller til samma saks befordran wist all den promtitude, som med skäl Frankrike hafwer kunnat desiderera, men antingen at man på Frankrikes sida hafwer därwid haft några andra viséer, welat wänskapen med andra, som för K. Maj:ts skull icke eljest därefter skulle så snart wara at winna, först fastställa, och kanske, några medel, som de eljest K. Maj:t i subsidier måste tillägga, spara, eller utan deß haft någon important orsak, så hafwer man likwäl i sjelfwa gärningen spordt, at Frankrike hafwer til dato handterat samma werk med stor kallsinnighet, stundom lofwat at utgifwa et project til widare handling, stundom samma mening ändrat, och utaf Ambassadeurerne et project begärt, och emedan de samme med skäl ingererat, at Frankrike nogsamt kunde aftaga Konungarnes intention af deras imellan sig upprättade förbund, och Frankrikes därwid hafwande tankar, utom en special Communication icke kunde

de divinera, Frankrike altså sin intention förmedelst sitt eget project måste gifwa tilkänna, däruppå de fuller yttermera hafwa lofwat et project och det samma nu ändteligen, ursäktandes dröjsamheten med Konungens resa, utlefwererat. Och står altså i samma Terminis Alliance-Werket med Frankrike. Snart i sama tid dock litet däretter, blef ock genom K. Maj:ts Ambassadeurer i Nimwegen afhandladt och slutit så wål Fredz- som Commerce-Tractaten med Holland, och hade K. Maj:t fuller den samma, som han war på K. Maj:ts ordres och instruction sluten, ingått och uti föresattan tid ratificerat; men såsom K. Maj:t åt Dannemark, til at winna en kortare Termin af orternes evacuation, hafwer måst förunna någon frihet för deras Ost-Indiske waror, och än widare på Lifländska Kusten (som de häröfwer upråttade twänne Articlar widare förmäla) och däremot bem:te K. Maj:ts Ambassadeurer, förrän de samma åt Dannemark gifne förmon, kunnat weta, i Holländska Tractaten låtit influera, at Holland i Swerige skulle hafwa och njuta alla de friheter och wilkor, hwilka quævis alia amicissima gens nöte och obtenerade, men K. Maj:t fuller åt Danmmark, i anseende til deß ringa handel, föresagde frihet utan stor afgång i sina Sjö-Tullar, kunnat concedera, men icke åt Holland för deß considerable trafique,

och

och däruttaf flytande alt för stora skada, när de i kraft af samma clausul lika wilkor welat prætendera; ty hafwer K. Maj:t suspenderat ratificationernes utwäxling, endels därföre ock, at några Articlar Holland äro förundte, såsom om frie Skeps-Byggeriet i Swerige, om Skeps-Friheten på Lifland, om arbitragen öfwer det som Holland genom Franska Caperiet hafwer förlorat, hwilket Kongl. Maj:t gärna såge förändradt, och hafwer därföre sin Minister *Gyldenstolpe* til Holland afsändt at afböja, det Holland den Danska friheten icke måtte attendera, och sedan försöka om de andre Articlar icke kunde blifwa förändrade, dock agera med en sådan försigtighet, at Hollands wänskap på bästa sättet måtte blifwa menagerad; och wore intelligencen imellan K. Maj:t och Holland i et sådant tilstånd.

I Angelland hafwer K. Maj:t icke allenast altid haft sin ordinarie Minister, men det sama ock med åtskillige extraordinarie afsändningar besökt, och det samma om den obligationen, hwarmed same Konung i kraft af diverse tractater, K. Maj:t war förbunden, och förmedelst hwilken garantie Angelland til största delen war orsak, at K. Maj:t och Kronan blef dragen uti et så farligt och blodigt krig, påmint, men altid utan den ringaste effect. Nu efter sluten fred war K. Maj:t fuller sinnad,

at

at affärda dit en Ambassade, låta Konungen betacka för den i Nimwegen wid freds-werket interponerade mediation och förnya de förra, nu allareda för några år exspirerade förbund; men såsom K. Maj:t månde befara, at Angelland wid commercierne skulle wilja stipulera alla de wilkor, som Holland uti sin Tractat för sig betingat hafwer, och K. Maj:t nu, som ofwansagt är, söker på wißt sätt at förändra; ty hafwer K. Maj:t til dato upskjutit at låta samma Ambassade depechera, hälst efter werket i Angelland är för tiden således fatt, at man icke wäl kan weta, med hwem man något stadigt skulle kunna sluta. Cum Imperatore & Imperio hafwer och njuter K. Maj:t den nylig i Nimwegen uprättade freden, förmedelst hwilken de förre Westphaliske freds-pacter confirmerade och förnyade äro, och K. Maj:t sina däruti concederade Tyske Provincier åter tilägnade. Til at styrka och befästa samma band så mycket mer, lår K. Maj:t nu med det första låta afgå en Minister til Kejsaren, hwilken tillika på K. Maj:ts wägnar en passant lår hälsa de Chur- och Förstar, hwilke tilförene med K. Maj:t hafwa plägat god wänskap, och enkannerligen wid förflutne krigs-tiden, sökt werket at adoucera och til reconciliation lämpa; såsom K. Maj:t genom en utgesandt til Riks-Dagen, lår ock låta taga session och föra votum för si-

na Tyska Länder: men emedan Chur-Brandeburg och Furstel. Huset Braunschweig-Lüneburg, förutan at wid sjelfwa Freds-Tractaten de utaf Frankrike store willkor och portioner af K. Maj:ts Tyska Land obtenerat: hafwandes Frankriket som en Arbiter och som utaf sit eget bortgifwit, utan at fråga Kongl. Maj:t därom, eller begära deß consens: hafwa wid de sist upråttade evacuations-handlingar, dels allareda afträngt et och annat stycke land, dels göra ännu flere prætentioner, hwarutti särdeles Chur-Fursten får utaf Frankrike bifall; så lär K. Maj:t söka hålla samma disputer in suspenso, til deß wår Herre K. Maj:t råderum och tilfälle förlänar sina och Riksens Jura at återkalla och vindicera. Med Konungen i Pålen står K. Maj:t i et godt förtroende, såsom den samme K. Maj:t därom å nyo hafwer låtit försäkra genom sin därifrån nyligen komne Ambassadeur; warandes ock et tecken därutaf, at samme Konung, K. Maj:t hafwer walt til en Mediator, uti de med Muscow hafwandes ock til en Tractat åt året remitterade stridigheter. Kongl. Maj:t tackar billigt Gud den Högste, at deß godhet hafwer behagat Czaren i Muscow denne krigstiden öfwer at tilbakars hålla, hafwandes den samme sit upsåt eljest noagsamt gifwit tilkänna, i det han med K. Maj:ts öfrige många fiender flitigt haf-

wer corresponderat, och wid den sista Tractaten på gränsen sådana demandes och med sådant hot gjordt, at K. Maj:t hans fiendteliga gemüthe nogsamt kunnat därutaf förspörja, och hade rupturen med honom warit otwifwelaktig, om icke råddhågan för Turken utestängt hans - - desseins.

Men såsom Freden K. Maj:t wid deßa tider och deß och Riksens tilstånd är så högt nödig, så hafwer K. Maj:t ock så mycket häldre defererat Czaren uti sin, K. Maj:t genom sit sista sämningebud uptäckta åstundan, at reassumera de förra Tractater, och låta därigenom bilägga alt mißförstånd, hafwer ock til den ända å nyo befullmägtigat och instruerat sina Legater, at träda med Czarens fullmägtige på gränsen ihop, och låta, om möjeligt är, utur wägen rödja och adjustera alt hwad härtil hafwer warit stridigt och freden måtte göra osäker, förmodar ock af samma handel för Czarens närwarande tilstånd, förmedelst Guds bistånd, en önskelig utgång.

Uti denna beskaffenheten nu wore Kongl. Maj:ts consilier och närwarande correspondence med sina grannar; men såsom Alliance-Werket med Frankrike förorsakar Kongl. Maj:t för tiden det största bekymmer; i ty om det samma icke rätt skulle menageras, Kongl. Maj:t därigenom lätteligen kunde dragas i forne olyckige widlöftighet, och åstundar där-

före K. Maj:t detta Riks-Ständernes Secrete Utskotts trogna inrådande, och wil dem til deras bättre information härmedelst föreställa de skäl, hwilke därwid pro & contra komma i consideration.

Rationes contra Gallum. 1. Först och främst måste Kongl. Maj:t taga i betänkande, at förbundet med Frankrike måste ju hafwa et wißt mål, och såsom det samma i alla förra fœderibus hafwer warit conservatio Pacis Westphalicæ, så skulle det ock billigt wara scopus hujus futuri fœderis; men huru kan därutt på Frankrikes sida en assensus förmodas, i ty alt hwad uti Elsas företages, är samma Westphaliska freds-slut directe emot. Hwarföre

2. K. Maj:t Frankrike icke kan lofwa eller stipulera någon Garantie öfwer sina inkräktade Tyska Land och Conqueter, om Kongl. Maj:t samma Westphaliska freds-pacter icke wille uppenbarlig bryta och violera, och göra de samma för sig sjelf därigenom osäkra, hwilken Garantie Frankrike likwäl reciproce lär begära, om han densamma K. Maj:t skal lofwa, och mycket mer, om han K. Maj:t några subsidier skal bewilja.

3. Om K. Maj:t samma förbund ingår, gör K. Maj:t sig icke allenast til en annan sammansättning incapabel; emedan den öfriga delen af Europa är af Frankrikes magt i

ap-

apprehension, utan separera sig ock åter ifrån Kejsaren och Riket; ty med hwad för moderation samma alliance ock skulle slutas, så præsumerar wederparten dock altid mer dårutaf, ån han kunde begripa, fingerar sig articulos secretos til deras desavantage, och blifwer uti sin författade mening styrkt, at K. Maj:t år utaf Frankrike icke at söndra.

4. Hwarigenom K. Maj:t skulle båda Sjö-Magterna, Angelland och Holland, strax hafwa emot sig, aldenstund de öfwer Frankrikes tiltagande mer och mer blefwe jaloux, och sig, som säges, med Spanien, hwartil ock Kejsaren och Riket torde träda, å nyo hafwa satt ihop, at opponera sig Frankrikes progresser. För den orsaken skul, synes ock

5. Dannemark hafwa stort betänkande at gå i samma Alliance-Werk widare, utan råder genom sin Ambassadeur at förhala tiden, til at först kunna afse, hwarut Frankrikes desseiner syfta, och huru det contrapartiet, som sig nu sätter däremot, kan winna något bifall och styrka, hwaruppå förutan det, at samma mening synes wara mycket raisonnabel, K. Maj:t ock måste taga någon reflection, så wål dårföre, at Konungarne in pactis hwarandra hafwa lofwat at gå däruti, så wål som i all annan sammansättning, de concert, som at Dannemark eljest torde taga andra K. Maj:ts interesse hel contraire

 ma-

maximer, och göra K. Maj:ts illwiljande så mycket starkare.

6. Wet K. Maj:t icke huru han sig på Frankrikes löfwen och alliance tryggeligen kan förlåta; ty exemplet af den sist slutna confœderationen hafwer K. Maj:t til dess högsta skada och afsaknad lärt, at Frankrike icke följer och observerar klara bokstafwen af sina unioner, utan uttyder de samma efter sit godtycke; ty i kraft af Tractaten war Frankrike skyldig och förbunden, at in casu belli cum Brandeburgo, betala de utfästade 800000 R:daler; men wid en sig nyppande större magt, assistera K. Maj:t omnibus viribus, tam mari quam terra. Men hurusledes Frankrike sådant hafwer efterfölgt, och at han hwarken ratione periculi har welat föröka hielpen på en daler, eller ock en daler förrän terminerne hafwa warit förfallne, i K. Maj:ts högsta trångmål avancera, är hwar och en bekant, förtigandes at man stundom hafwer satt K. Maj:t uti en hop fåfänga bekostnader, i ty Ambassadeuren *de Feuquieres*, uti en expresse därtil tagen audience, K. Maj:t lofwade, at hans Konung wille til K. Maj:ts secours skicka en Flotta i Öster-Sjön: när nu Kongl. Maj:t sin flotta til en sådan conjunction hade lagt tilreds, och giordt til descenter och belägringar andra nödiga præparatorier, ursäktade man sig med Engellands befarande opposition, doch utan nå-

något fundament, i ty Konungen i Ängeland sielf General Major *Wachtmeister* några expedienter gaf wid handen, hwarigenom samma Conjunction hade kunnat werkelig göras: Deßförutan är Frankrike ock en ansenlig summa på subsidierne skyldig, och refuserar den samma at betala, huru klart dem ock för ögonen ställdt är, at de därtil äro pliktige.

7. Möter Frankrike K. Maj:t i många stycken således, at K. Maj:t icke wäl om deras til någon sincer wänskap inclinerade hiertelag kan döma, i ty Frankrike uti dispuerne med Brandeburg och Lüneburg altid hafwa hållit det contraire partiet, och ännu gifwer i faveur af Chur-Fursten sådana explicationer, som äro emot sielfwa freds-slutet, och K. Maj:t på det högsta præjudicerlige. Därjämte tracterar Frankrike Pfaltz-Grefwen af Zweibrücken, ehuruwäl K. Maj:t genom Ambassadeuren *Bjelke* låtit repræsentera, at denna sak wore K. Maj:ts egen, och K. Maj:t efter den gamla Pfaltz-Grefwens död, deß endaste och rättmätigaste successor wore, emot all skäl och justice, i ty han största delen af samma Hertigdöme confisquerar, under prætext at det wore et dependens af Biskops-Dömet Metz, där Hertigen dock med klara Documenter hafwer wist, at Pfaltz-Grefwarne samma Land några secula justissimo titulo, och uton det ringaste klander, hafwa possiderat och ägt.

8. Synes icke heller wara stort af nöden at sluta på nytt och gifwa androm därigenom ombrage, i ty det förbundet, hwilket här med Ambassadeuren *de Courtin* A:o 1672 på tio år blef slutadt, ännu tu år räcker, hafwandes K. Maj:t förmedelst sådant med skäl at prætendera de däruti tempore pacis utlofwade subsidier, ehuruwäl Frankrike dem alt framgent förwägrar.

Rationes pro Gallo. Häremot äro icke ringare och mindre importante argumenta, hwilke K. Maj:t til samma förbunds förnyande styrka, som at K. Maj:t och Riket

1. Wid dessa farliga och widt utseende conjuncturer icke bör släppas utan wänner, och wara wid et och annat förmodligt fiendteligt tilfälle utan all hjelp och råd.

2. Samma wänskap icke säkrare kan fästa än hos Frankrike, i ty bägge Kronornes interesse mest är compatibelt, de nu så långan tid hafwa stått ihop, wunnit särdeles i det förra Tyska kriget stor gloire och avantage, och kunna ännu widare sitt och det gemena bästa sköta, om de sig til den ända å nyo sammansatte. Ty at söka med Kejsaren, Spanien och de Riks-Ständer, som dess interesse följa, någon union, synes

3. Dels wara owisst och utan hopp, emedan man ännu för få år hafwer utaf sjelfwa gärningen spordt, at de mer hafwa sökt

Kongl.

Kongl. Maj:t med fåfänga promesser at eludera, än något reelt at ingå, stadnandes Alliance-Werket med Spanien i bara ord, och det som med Kejsaren allareda war slutadt, blef genom dess oformliga ratification utan fulbordan:

4. Dels ock farlig och osäker, aldenstund samme Potentaters swaghet i respect af Frankrikes magt bekant är; consiliernes ostadighet och timiditet; alle gode desseiner fördrifne; och den styrka som de förmena taga, i kraft af den nyligen åter upråttade alliancen, af Angelland och Holland, torde icke heller wara utan swårhet, för Angellands inwårtes turbulente constitution, och Hollands omsorg at conservera den nyß obtenerade freden.

5. Hafwer K. Maj:t Kejsarens och Riks-Ståndernas . . . hjärtelag emot Kongl. Maj:t och deß Rike dårutaf nogsamt förspordt, at dår de wid sista kriget, förmedelst sin mediation, hwarom K. Maj:t dem ock ansökte, K. Maj:ts dispute med Chur-Brandeburg wånligen kunat bilägga, de strax utbrusto via facti, declarerade K. Maj:t för en Riks-Fiende, publicerade swåra och injurieuse avocatorier och skrifter, och attaquerade Kongl. Maj:t med sina wapen allestäds, så at de utur Tyskland större magt emot K. Maj:t wånde, än sielf emot Frankrike.

6. Synes Österrike för det interesse, som Kongl. Maj:t med de Ewangeliske hafwer gement, icke wäl bona fide med K. Maj:t kunna stå thop; ty K. Maj:t bör ju för samwetet och thet gemena bästa de samma beskydda, som Kejsaren på det högsta persequterar och plågar, warande sådant för tiden klart nog i Ungern och Schlesien. Och ehuruwäl detta skäl ock på Frankrike tyckes kunna quadrera, så wisar dock sjelfwa förfarenheten, at Frankrike brukar däruti större moderation, och är K. Maj:t icke til samme Hugonotters förswar, men til sine Tros-Förwanters uprätthållande i Tyskland, genom Westphaliske freden förbunden.

7. Torde K. Maj:t mer wara capabel. Frankrike uti skrankorna af rättwisan och æquitet, angående föresagde sina egna och därjämte gemena roligheten concernerande angelägenheter, at århålla, när K. Maj:t står med Frankrike uti förbund och wänskap, än om K. Maj:t antingen skulle wälja det andra partiet, eller ock låta Alliance-Werket til Frankrikes ombrage in suspenso.

8. Synes icke den honetteté, hwilken K. Maj:t sig uti alla actioner billig för ögonen ställer, wäl tillåta, at K. Maj:t det härtil plägade förtroende med Frankrike skulle förandra och et widrigt parti wälja; ty ehuruwäl Frankrike K. Maj:t, hwarken wid sjelfwa

wa kriget med et sådant eftertryck gripit under armarna, som pacterne och K. Maj:ts nöd det fordrat, eller i freden förskaffat K. Maj:t en fulkommen restitution, så hafwer Frankrike likwäl wärjan förr icke welat nederlägga, än K. Maj:t skulle ock bekomma med sina fiender en honorabel fred, til den ända Konungen sina wapen tämmeligen djupt låtit avancera i Riket, och aftwungit en och annan, särdeles Dannemark och Chur-Fursten, deras utan deß tämmeligen tröga förklaringar. Hwilken af deßa wägar det Secrete utskottet nu för K. Maj:t och Riket håller tryggast, eller ock rådeligare at saksens utslag ännu en tid (hwilar) in til deß man den ene och den andras intention något grundeligare kan penetrera, låter det samma efter et moget betänkande K. Maj:t gifwa tilkänna.

Det andra membrum af K. Maj:ts åt alla Rikſens Ständer förestälte proposition, består däruti, at K. Maj:t dem hafwer för ögonen stält Rikſens närwarande tilstånd, hälst de swårigheter och trångmål, hwaruti det samma ifrån den ena tiden til den andra, men enkannerligen wid sista olyckliga kriget är råkat. På det nu detta lofliga Utskottet måtte wara så mycket grundeligare om alt underrättadt, så kan det af några uti Cammaren på K. Maj:ts befallning upsatte förslag widare intaga, med hwad

gäld

gäld K. Maj:t wid sit anträde til Regementet, Kronan funnit graverad, hwilka medel K. Maj:t sielf, til werkets uprätthållande, hälst under sista kriget måst emot wissa omistande Gods, förpantning eller eljest, låta upnegotiera, och hwad för brist finnes wid den ordinarie-staten och deß aflöning och soutien, jämte det at stora medel och tjänliga utwägar fordras, den affaknad och skadan at årsätta, hwilken både Land- och SjöMilicen, warande kriget, lidit hafwer. K. Maj:t anmodar sina och Rikſens Ständer om denna hjälp och undsättning mycket ogärna, hälst efter K. Maj:t mycket wäl wet och kommer ihog, at hwar och en af Rikſens Ständer stor last och beswär öfwer kriget burit hafwer, ärkännandes K. Maj:t ännu med särdeles nådigt nöje och tack, at de under samma börda icke welat tröttna, utan med sin goda och trogna assistence til krigets lyckeliga ändskap uthärdat. Men såsom man uti freden om kriget måste wara betänkt, och murarne, hwaräst de bristfällige äro förr botas, än fienden söker dem at antasta; ty befarar K. Maj:t ock at negligera sit Konungsliga ämbete och den sitt Rike och deß trogne inbyggare skyldiga plikt, om K. Maj:t detta fel och den Riket därföre öfwerhängande fara skulle förtiga, och icke mycket mer med sina och Rikſens Ständers Råd och hjelp därupå i tid wara betänkt, huru all fel botas och

wer-

werket uti et sådant skick och symmetrie sättas kunde, förmedelst hwilket det sig sielf måtte båra och Crediten hos de främmande så wål som Inbyggarne retableras, men enkannerligen ock defensionen utaf Riket, förmedelst Guds den Högstes tilhjelp, på en sådan såker fot sättjas, at den samme icke måtte hårnåst underkastas den nyliga fara, utur hwilken K. Maj:t icke annorledes, ån genom Guds underliga, och emot alla månniskors förmodan, hånda styrelse, hade kunnat eluctera.

Riks-Ständerne hafwa durante bello K. Maj:t fuller med ansenliga bewillningar gripit under armarna, men når de samma behaga de dåröfwer hållna Råkningar at öfwerse, lära de sig sielf förundra, at de til det som nödigt hafwer warit, så litet kunnat spisa. Dårföre drager K. Maj:t til sina och Riksens Stånder, enkannerligen detta lofl. Utskottet det nådiga och otwifwelaktiga förtroende, at de K. Maj:ts och Riksens inkomster med dess oumgångeliga utgifter och nödtorfter wille balancera, och på en sådan assistence och bewillning wara betånkt, hwilken sielfwa bristen realiter kunde remediera. Hwad för utwågar finnas, de för K. Maj:ts Regering gjorde gåld at betala, och dårigenom crediten fyllest at retablera, hemställer fuller K. Maj:t Riks-Ständernes egen prudente dijudication, men at de öfwer förflutna krigs-tiden genom

för-

förpantning utaf Kronan abalienerade Gods måtte igenlösas, och deras inkomst Kronans drätsel restitueras, jämte (det) at de elljest imedlertid gjorde skulder clareras, wil Rikssens nödtorft och K. Maj:ts eget därwid gjorda löfte requirera. Til at förstärka Rikssens Sjömagt och Flotta, hwilka äro Rikssens veritable murar och wallar, och at bygga et antal wärbare Orlogs-Skepp, i stället för den stora förlusten, som wid sista kriget händ är, hafwer Kongl. Maj:t fuller gjordt en och annan anstalt, deputerat några medel, och kan icke heller annat än högst wara content och berömma den flit, omsorg och zele, som af wederbörande anwändes, penningarna wäl at anwända och diverse gode Skepp här och där at låta bygga, såsom K. Maj:t ock förmenar at låta i Blekingen och elljest, hwar det bäst ske kan, et considerabelt antal Båtsmän plantera, så at flottan på en hast må kunna föreses med nödig besättning, och wara altid på sin wakt, at waka och agera til Rikssens förswar.

Så hafwer K. Maj:t ock fuller Rikssens Militie til Häst, förmedelst återkallande af de gamla Militie-Hemman, och förordnande af Officerarnes fördel, så ock at K. Maj:t ännu et nytt Regemente til Häst i Skåne förutan det förra hafwer insatt, bragt til et considerabelt tilstånd, så at det aldrig tilförene hafwer warit bättre. Men Infanteriet däremot

emot är i så mycket slätare estat; ty såsom en del af de ordinarie Land-Regementerna haf-wer warit i Tyska Provincerna förlagd, och en del på flottan, så hafwa de wid samma orters belägring och öfwergång, och wid Flottans olyckliga combatter mycket blifwit förswagade, och Finske Regementerne genom marchen åt Preußen fast aldeles ruinerade, och nu Riks-Ständerne mycket wäl är bekant, huru litet de ordinarie utskrifningar spisa til årsättandet af en så stor afgång; ty de importera nu, i proportion hwad de i förre Konungars tid hafwa kunnat göra, för de bekante orsaker skul, så ringa, at de snart icke hinna at upfylla den brist, som ordinarie afgången wid Regementerna förorsakar.

Den anstalt som K. Maj:t i faveur af samma Regementer dels allareda gjordt haf-wer, dels ärnar ännu widare at göra, neml. at icke härefter bruka dem i Garnizonerne in- och utom-lands, utan förse posterne med wärf-wadt folk, lärer dem fuller något soulagera; men det kan likwäl icke för tiden dem göra, eller ock häretter, särdeles krigs-tiderna, stadigt hålla complette; därföre til samma behof man på några andra remedier måste wara betänkt: men den swåraste och nödigaste omsorg sticker däruti, huru Rikens Oeconomie och Cammar-Stat kan sättas på en sådan fot, at den samma sig kan bära, hwar och

en

en som K. Maj:t och Riket tjänar, kan få och njuta sin satta lön, och eljest publique wäsendet, icke med en så osäjelig difficultet, lån och borgen uprätthållas måtte, som det härtil är skedt, och en sådan obotelig skada stundom förorsakad, at hälsosamma consilier måst stadna; i ty K. Maj:t icke hafwer funnit råd eller medel dem at exsequera, och til förrättningen några Ministrer at affärda; och hafwer det K. Maj:t härtil förorsakat icke ringa bekymmer, at Han så många, för mangel af medel allenast upwuxne olägenheter måst se, och däribland icke den ringaste, at Han icke hafwer kunnat lofwa sina trogna tjänare (någon hjelp) och måst låta en del däraf crepera för sina ögon.

Ty drager K. Maj:t til sina och Riksens Ständer, förnäml. til denna lofl. Riks-Deputation den nådiga och fasta tilförsigten, at de samme deße Riksens tarfwor med et moget betänkande lär öfwerlägga, och om en sådan werkelig assistence och kraftiga remedier wara bekymrad, hwarigenom deße swårheter botas, och så wäl flottan och militien til fot uphjelpas, samt de nödige Magaziner på alla orter inrättas, ammunition och gewär uphandlas, som in genere Kammar-Wäsendet på en sådan säker och orygglig fot sättas måtte, at inkomsten emot utgifterna kunna swara, och K. Maj:t sit, utan deß så mödosam-

me

ma Regemente, måtte kunna föra uti en god ordning, til Guds ära, sitt Rikes bästa och förswar, och sina trogna undersåtares trygghet och nöje.

2. *Information* utur *Tractaterne* med Frankrike, på huru lång tid och huru stor *summa* Swerige bör ännu åtnjuta *subsidier* af Frankrike (*).

Uti den femtonde Artiklen af 1675 års alliance, som slöts med Frankrike af Herr *Pehr Sparre* är föraffkedadt, at Swerige skulle njuta 800000 R:d. usque ad finem belli vel quamdiu copias ad hostes sustinendos, aut ex fœderis legibus aggrediendos paratas habere oportet, etiam durante armistitio, si obtineri contingat. Nu kan man intet säga, at finis belli war, då freden slöts imellan Frankriket och General-Staterne, som skedde d. 10 Aug. 1678 st. nov., wid hwilken Swerige ej fick annat än en osäker neutralitet eller armistitium, under hwilket subsidierne måste betalas; ej eller då bägge Kronorne d. 26 Jan.-5 Febr. 1679 slöto med Kejsaren, hwilket slut war i anseende til Swerige så godt som ingen fred, efter som alle de, som hade något inne af Swerige lämnades i full possession

(*) Upsatt den 30 Julii 1680.

och i krig, som § 5 Instrumenti Cæsarei-Svecici och §. 26 Cæsarei-Gallici utwisa: men såsom §. 13 af ofwanbemälte Parisiska förbund, ärkänner dem alla wara Frankrikes så wäl som Sweriges fiender, som af hwarjehanda tilfälle och prætext, i detta kriget Swerige angripandes worde, och at intet krig kunde kallas ändadt, förr än Frankrike hade skaffat Swerige af dem alla en fulkomlig satisfaction; altså måste ock kriget wara med alla Sweriges fiender fulkomligen ändadt, förr än fœdus exspirerar, hwilket ock § penultima innehåller, nemligen at detta förbundet skulle wara usque dum præsens bellum, & qui inde bellorum motus, cum quibuscunque exstiterint, pace compositi fuerint. Därföre kunna subsidierne, som räcka så länge som ofwanbemälte fœdus räcker, ej heller uphöra, förr än Swerige hafwer kommit til riktighet med alla sina fiender. Man kan ej eller säga, at finis belli war just den dagen som fredsinstrumenterne äro underskrifne; men då först, när det som är slutit, blir icke allenast ratificerat, utan ock fulkomligen exsequerat; ty fast wapnen uphöra, är straxt ej finis belli. Ratificationen på Danska Tractaten, som war den sista, som slöts af Frankrike den 2 Septemb. 1679, war ej betingad förr än til den 2 Decemb. 1679, och evacuationen en månad därefter, som Art. 8. 15. 16. Tract-

tus Parisiensis utwisa. Wißmar och Borte-hunde äro ej ännu evacuerade; ty är ej heller förr finis belli. Och såsom uti 15. §. Fœderis Parisiensis är infördt, at subsidierne skola betalas, quamdiu oportet habere copias paratas ad hostes sustinendos, hwilket man nödgas göra, så länge man står i twifwel om freds-exsecutionen betalas, som är rätta finis belli. När evacuationerne äro skedde, uphöra fuller de 800000 R:d. subsidier, efter 1675 års alliance; men först så hafwer man likwist at påminna Frankrike, at då Ambassadeuren Hr. *Pehr Sparre*, som ofwanbemälte Tractat slöt, länge påstod, at bem:te subsidier måtte continuera åtminstone en termin, sedan kriget war ändadt, til Trouppernes betalning och afdankning, wille man fuller sådant i Tractaten ej låta influera; men så lofwades likwist och contesterades mundteligen, at när det komme til den tiden, skulle Konungen i Frankrike så bewisa sig emot Hans Maj:t, så at Hans Maj:t skulle få orsak at wara nögd. Til det andra, så är at observera, at då de 800000 R:d. subsidier uphöra, böra i deß ställe succedera 400000 R:d. efter 1672 års alliance, som slöts af Herr *Pomponne* i Stockholm på 10 år. Och ändock uti fœdere publico Art. 20, intet är någon wiß summa worden specificerad, så nämnes dock orten til betalningen och mynte-sorten, och kan

summan billigt determineras på 400000 R:d. efter den ellofte Artiklen af Secrete Alliancen år 1672. Ty den summan lofwas däruti, fast Swerige intet skrede til action, och är det samma, för hwilket uti fœdere publico, subsidier lofwas utan summans determination, så at däruti är identitas rationis: och ehuru mål at secreté allianceen ej skulle räcka längre än til 3 år, som den 16 Artiklen utwisar, så skulle likwist den obligationen at agera emot den, som assisterar den andras fiender, wara perpetuel, och för den obligationen, lofwas in publico fœdere Art. 20. årlige subsidier, hwilket fœdus är inrättadt på 10 års tid, af hwilka twänne är ännu återstå. Är altså af alt detta föregående til sluta, at 800000 R:d. subsidier böra betalas i följe af 1675 års alliance in til den tiden, som fred blir exsequerad, och dess continuation på en termin därefter billigt förmodas, och at därifrån betalas 400000 årligen, intil den 4.14 April 1682, då 1672 års alliance ändas.

3. Kårt innehåll af Riks-*Canselleren* Gr. Magni Gabr. De la Gardies Förswars-Skrift, kallad *Vindiciæ Veritatis* (k).

1.

Hans Exc. har hela 2 år tegat och föraktat fi-

(k) Sammandraget är af Wälb. Herr Canc.Rå-

stima afundsmåns beskyllningar, som de icke allenast utspridt här hemma uppenbarligen, utan ock genom åtskillige i Holland och Tyskland utgångne Smäde-Skrifter.

2.

Den Skriften, som tilförene til hans exculpation af honom war upsatt, har icke med hans wilja kommit ut ibland det almänna, utan war allenast som en underdånig relation til K. Maj:t, om falens beskaffenhet.

3.

Första beskyllningen war, at han wore rådgifware til detta kriget, och at det af den med Frankrike 1672 slutna alljancen härröret. Swar. Swerige har i långliga tider stått i förbund med Frankrike, särdeles ifrån K. GUSTAF I. tid: och är märkeligt at nästan i alla tider Frankrike och Swerige, ehuruwäl så widt ifrån hwarandra belägne, på den enamen Dannemark och Österrike, på den andra sidan, hafwa gjordt liksom twänne contrapartier i Europa. I synnerhet blef et solent och närmare Förbund uprättadt Swerige och Frankrike imellan, igenom det förra Tyska Krigets tilfälle, så at bägge Kronorne då det samma både med stor gloire utförde, och en så namnkunnig fred sedan tillika slöte,

 som

det von Celse mig gunstigt meddelt, til werkets complétterande.

som Pax Westphalica war. I samma fred, särdeles det instrumentet däraf, som Frankriket med Imperio uprättade i Münster, är begripit §. . . Art. III. at Keisaren och status imperii ej skola hafwa magt at framdeles assistera Frankrikes fiender, där, efter förrslutten under händer warande fred, Frankrike skulle sedan råka i ruptur med någon. Detta allegatum måste wäl considereras, efter det blifwet fundamentet til påföljande alliance och deß effect. Sedan denne considerate alliance, äro tid efter annan, åtskillige tractater bägge Kronorna imellan föregångne, ex. gr. de wänskaps contestationer, som i K. CARL X:des tid, så wäl som i K. CARL XI:tes minorennitet skedde äro. Prof af Frankrikes wänskap hade wi 1660, strax efter H. H. Maj:t Konungens död, då denna Kronan, af eget bewåg, considererandes sit eget interesse, som bestod i wår conservation, lät genom sin Minister til Wien, Mons:r *Colbert*, förkunna Keisaren offentetligt krig, hwilket, som formalia verba lyda, med alla krafter skulle begynnas, där Keisaren icke slöte freden med Swerige i Pålen. Denna resolution har Riks-Rådet *Björnklo* af Frankrike utwärkat, då han i K. CARL GUSTAFS lifstid war affänd til det Hofwet. Freds-Slutet i Preußen följde ock strax därpå. Sedermera hafwa åtskillige Ministrar warit Hofwen imel-

wertlan sänder, såsom Gref *Tott* 2:ne gånger able-gerad härifrån til Frankrike: Gref *Königsmark* deßlikes, och flere andre. Hos oß hafwa warit Herr *Terlon* och andre, at arbeta något gagneligt, både i commercen och annat: Enteligen då det kom til ruptur imellan Angelland och Holland, med hwilken senare Stat Frankrike då höll, blef Herr *Pomponne* til Swerige affänd, at negotiera om närmare alliance; men efter Swerige för wigtiga orsaker, i synnerhet Angellands skul, då ej fann rådeligt at engagera sig, hwilade en sådan dessein til deß freden imellan Angelland och Holland igenom Frankrikes mediation följde, och Angelland med Frankrike i närmare förbund trädde, då Herr *Pomponne* åter til Swerige ankom och tillika Hr. *Coventry* ifrån Angelland, bägge som extraordinaire Ambassadeurs, fullmägtige at tractera och sluta en alliance. Wid deras ankomst til Swerige, gåfwo de tilkänna det nära förbund dem imellan war slutet: doch utan at wilja communicera sielfwa förbunds-instrumentet, och begärte at Swerige wille träda til samma förening och dessein, hwilken de förklarade wara et krig emot Holland at begynna, såsom en Stat, hwilken alle Kronor så injurieux wore, och alla Konungars höghet och rättigheter med et insupportabelt högmod tracterade, särdeles i commercen, offererandes

Swe-

Swerige, i fall det wille resolvera at societatem belli, carte blanche. Pro caussa belli föregåfwo de intet. Wäl kunde hända, at de den hast hafwa, såsom af många soupçonneras, hwilke förmena at penetrera närmare åtskillige Staters interessen. Men som denna proposition Swerige billigt surprenerade, emedan man strax wäl dömde, hwad almän brand i Europa däraf skulle antändas: ty befans i ingen måtto rådeligt eller rättwist, sig i detta kriget at inwickla. Altså blef denna anmodan ej rum lämnat. Därpå förestälte bägge Kronornes Ambassadeurer, at deras Konungar i sådant fall likwäl begärte wara om Swerigets conduit försäkrade, så at det ej kunde sig til contrapartiet förklara, och at en sådan försäkring igenom en tractat dem måtte gifwas, eljes nödgades de söka andre wänner, ej dunkelt gifwandes tilkänna, sig wäl weta, at Dannemark med opräkta händer skulle den occasion emottaga, at behinda sig med bägge deße mägtige Konungar, så til sjös som til lands. Detta satte consilierna här i större wånda och perplexitet, och ändteligen efter långa och mogna deliberationer, fans godt at ingå med Frankrike en alliance; (med Angeland stodo wi redan i alliance) dock sådan som först och för all ting i ingen måtto Swerige i kriget inwickla kunde, utan allenast syftade på Tyska fredens säkerhet och maintien; emedan

dan man nog såg och befarade, at den elden, som i Holland begyntes, skulle gripa widare om sig och lätteligen torde Tyskland tända, i hwilket fall Swériges säkerhet stod i fara.

Harwa altså skälen til alliancens slutande warit: 1) at evitera, det icke Angelland och Frankrike, såsom malsatisfait af Swerige, sig til Dannemark wända och det i spelet engagera skulle, hwilket Rike Swerige såg nog wara disponerat alla occasioner. Hwadan de ock wara kunna, at emottaga, allenast det kunde råka in armis och blifwa considerabelt, hwilket det af egna krafter ej förmåtte, utan af avantageuse alliancer endast hade at förmoda. När Dannemark sålunda wore armerat, då blefwe omöjeligt för Swerige det indifferent at anse, utan nödgades at söka allierade och wänner deslikes til sin säkerhet, i hwilket fall Österrike och Holland sedermera woro de allena, som kunde komma i consideration. Det förra hade redan i så många år Swerige illuderat, som Kejserl. Ministerns *Besserodes* i Stockholm slutna tractat nogsamt utwisar, så at Spanska Ministren *Nunez* i åtskilliga conferencer sjelf måste tilstå, sig ej kunna begripa Kejserl. Hofwets maximer. Det senare, neml. Holland, hade ock i förra tider, och alt för et utwist at det wore wän allenast af sin profit i Handelen, och ej widare af Swerige, än det högst åstundadeat Swe-

rige skulle råka ad prima principia, och ej be-
hålla någon upwärt och förmon i commer-
cen, hwilken Holländske Ministren altid kal-
lade siälen och lifwet af dess Stat. Fast man
ock Holland förestält, at de åtnöte all den
avantage och frihet i handelen, som någon na-
tion hade i Swerige, hade det likwäl aldrig
dem förnöja kunnat, utan jalousien hade al-
tid warit uppå Sweriges inbyggares egen
handel, och sänderles på dess Skepsfart, och
altså på Sweriges wälfärd. Hurudant Hol-
land warit, utwisa nogsamt dess actioner i-
från 1645, då Brömsebroiska freden blef slu-
ten emellan Swerige och Danmemark, och
alt in til denna dag. 2). At Angeland sig
obligerade garantera, hwad Frankrike skulle
utlofwa, af hwilket det considerablaste war,
och det som Swerige mäst importerade, at ej
begynna något krig i Tyskland. Hwilket [illegible]
så är at remarquera, det man sålunda sökt,
i synnerhet af Angellands consideration och
poursuivre, därigenom at bibehålla dess wän-
skap, som en så considerabel förmago [illegible]
ingicks icke alliancen, allenast i consideration
af Frankriket. 3). At man i alliancen intet
något nytt stipulerade, utan allenast det sam-
ma bekräftade, därtil man dock per pacem
Westphalicam war förbunden, och Swerige
sålunda med tilägnade, hwad af Kejsaren och
Riks-Ständerna Frankrike per [illegible]

lof-

lenwal wår i den §. instrumenti pacis, som tilförene allegerades. 4). At man i ingen måtto sig til något krig declarerade, utan mediationen imellan alla parter sig förbehöll. 5:to. At likwål Swerige sig gjorde considerabel genom en alliance, hwilken 400000 R:d. Swerige årligen tillade, utan at behöfwa blotta en wärja. 6). Hwarpå Swerige måst.syftade, at denna aliancen det endaste medlet war, som Frankrike ifrån en ruptur med Tyskland afhålla kunde, såsom ock de inkomne bref ifrån åtskilliga Statibus imperii utwisa, förutan hwad mänge K. Maj:ts egne Ministrer därom skrifwit, at aliancen af rättsinnige, jämwäl i Tyskland, så är worden ansedd, tanquam unica salutis & tranquillitatis Germanicæ anchora. „Äro ock Status imperii „nogsamt nu i deras samwete, och af påfölg„de olyckor öfwertygade, at där de följt K. „Maj:ts trogna råd och tilbud, och sig hållit „efter denna alliancen, at Tyskland aldrig rå„kat hade i det förderf, i hwilket det nu så be„klagligen sig befinner. Af sådana skäl slöts „alliancen, och aldrig skal finnas, at någon „tid i Swerige någon publique deliberation „är skedd med större sorgfällighet, dår alla ra„tiones pro & contra, så noga och utförligen „äro wordne ventilerade, som i denna saken; „hwaraf icke Rikts-Protocollen witnesbörd al„lena gifwa, utan ock de författade skrifter i

J 2 „Ar-

„Archivet befinteliga, och många deductioner pro & contra, och sedan påföljde Senatus Consultum, af hela Senaten underskrifwit.

4.

Häremot kan inkastas I. at Swerige den citerade § i Fransyska freds-instrumentet med Kejsaren och Riket explicerat ensides, och emot den andra partis paciscentis, som är Kejsarens och Imperii mening. Swar. Kejsarens med Frankrike gjorde alliance A:o 1671 (och altså långt efter Westphaliska freds-slutet) wisar, at Kejsaren samma sensum denne §. i instrum. pacis (hwilket wäl står at notera), tillägger, aldeles odifficulterat och olimiterat, som Swerige den förstått. Hwilket skedde, då Kejsaren förmente Frankrike emot Swerige eller Holland något hafwa i sinnet. Men elljes nästan iisdem verbis, som Swerige den hafwer fattat i alliancen med Frankrike, sig förklarar och förbinder: „och är remarquabelt det „Kejsaren wäl hade kunnat lida, at Frankri„ke Swerige hade attaquerat för triple-allian„cen skuld eller Holland (ty annan praetext „til krig eller offense emot Swerige hade „Frankriket intet) sig förbindandes i sådant fall „Swerige och Holland ej at assistera. Den „dock triple-alliancen icke til Swериges, utan „til Huset Österrikes säkerhet war inrättad, „dock särdeles at conservera freden i Europa, „således at förekomma et allmänt incendium.

II.

II. At Swerige likwål igenom denna alliancen trädde ifrån triple-alliancen. Swar. Hwilken således raisonnerar måste litet wara kunnig i saken. Ängelland war ju en den förnämsta delen af triple-alliancen, och likwål den som nu inviterade Swerige emot Holland, som ock constituerade en del af samma triple-alliance; emedan den så kallades, efter 3 Puissancer, Swerige, Ängelland och Holland i denna garantien woro sammgn förbundne. Hafwer altså kriget imellan Ängelland och Holland, detta bandet sönderslitit, och när Ängelland hade sig förbundit med Frankrike, at attaquera Holland, då woro ju de twänne Puissancer, som constituerade triple-alliancen, redan i kriget. Hwat blef då den samma triple-alliancen? huru kunde Swerige allena, som den tredje, maintenera och hålla samman hwad de andre sleto sönder? Är altså klart, at rupturen imellan Ängelland och Holland, och icke sedermera Sweriges slut, alliancen dödat: och at den därtil orsak är, som kriget förorsakat, så at Holland torde hafwa sin egen conduite därföre at tacka. Därtilmed är likwål af Swerige, hoc non obstante, i denna Fransyska alliancen skedt hwad möjeligt war, til triple-alliancens århållande, och altså, så myckel görligt wore, at hålla Huset Österrike ur spelet, och at afwärja et universale incendium Europæ.

At

At nu Swergies intention sådan warit, och genuinus sensus fœderis Sveco-Gallici, bewises krafteligen härmed. 1). Med det som remonstrerat at om sielfwa fœderis beskaffenhet, om hwilket, om någon än grundeligare wille wara informerad; kan han läsa et särdeles scriptum, som allena därôfwer är wordet stält och wäl meriterar at blifwa considererat; emedan det fundamentalt är verificeradt til alla stycken, af authentique allegatis. 2). At alla Swergies påföljande consilia och actiones dit hän syftat: ty 1. mediationen blef strax därpå af K. Maj:t förtstäld: 2. ad Imperatorem & status imperii affändes med begäran at de sig med Swerige pro securitate imperii förbinda wille, contra quemcunque: 3. med Riksens Ständer på Riks-Dagen år 1672 blef slutat och faststält en scopus consiliorum och modus agendi, som endast syftade ad conservationem pacis & tranquillitatis Sveciæ, och det igenom Tyska fridens maintien: hwad ock mäst är 4. i tu och et halft år conserverade Swerige Freden aldeles, och den gloiren af mediationen, så at allenast et halft år war igen af den tiden, på hwilken alliancen war sluten, när Swerige råkade i krig. Hans Ex:ce tror altså intet det någon kan afse, huru en alliance, som tu och et halft år blef conserverad integra fide

utan

utan at komma genom dess beskaffenhet i krig, fast Chur-Fursten af Brandenburg och Huset Lüneburg, sedan den tiden Holland assisterat, och i ruptur och wapen-skifte med Frankrike warit råkat, skulle ändteligen hafwa bragt Swerige til ruptur i det halfwa sista året, hwilket ej skett, om icke andre wigtige orsaker; och särdeles så många fiendens listige stämplingar, och i så lång tid occulterade onda upsåt, som ändteligen wid occasion utbrast, därtil concurrerat, hwilket sedan en sådan resolution Swerige imponerade, emot dess upsåt och wilja, til sin säkerhets, heders och respects vindication at taga.

III. Inkast. At kriget af Franske alliancen hafwer sin grund och ursprung; ty emedan man i kraft af alliancen warit obligerad sända Krigsfolk åt Tyskland, så är händt, at när man ej kunde finna underhåll för folket, har man måst resolvera sig at föda sig in hostico. Swar: Swerige war obligerat sända en considerabel magt til Tyskland, fast aldrig någon alliance med Frankrike warit til. Hela Tyskland armerade, Dannemark desslikes, och Swerige skulle sett alt detta an med indifference; utan at frukta, at af en almän och nära brand, ocksä dess huswägg kunde itändas. Ingen Stat i werlden, ehuru fridälskande den ock wara kunde, gör en sådan soloecismum, det särdeles allena hos

Schwei-

Schwetzare står at observera. Sedan hade ock K. Maj:t åtskilliga åtwarningar från en och annan considerabel och förtrogen ort, som nogsamt gåfwo wid handen, at man skulle stå på sin wakt. Rikens Ständer här i Swerige, hwilkom alt detta blef repræsenterade på Riksdagen 1672, näst det de för all ting betingade conservationem pacis & tranquillitatis, funno sell mycket nödigt, til en sådan intentions århållande, at man efter alla krafter, skulle Sweriges förmurar, som Tyske Provincerne woro, wäl i akttaga, och förstärka där milicen. Det skal ock finnas af Kongl: Maj:ts Ministrers inkomne relationer, öfwer deras förrättande i Tyskland, det åtskillige Status Imperii sig så förklarat, at där Kongl. Maj:t hade 22000 man på Tyska botten, och altså krafteligen garantera kunde deras securitet, wille de gärna lysstra efter de förslag, K. Maj:t dem gjorde, de mutua guarantia. Kejsaren, hela Imperium, Holland och alle andre hafwa sjelfwe önskat Sweriges armature, (hälst där man tro kan, at Kejsaren jämwäl ock tilbudit Swerige qwarter, at underhålla folket uti) och at mediationen således blefwe considerabel, fast detta alt skedde af dem, i förhoppning, at Swerige skulle gå på deras sida, såsom ock Holländske Pensionarius *de Witte* aldeles redan i den tiden desapproberade, at man afdankade milicen, när

dem

den Brehmiske entreprisen war ändad, och utlofwade subsidier för Arméen, ehuruwäl han sedan icke det ringaste effectuerade af sin löfwen. Ses altså häraf, at wäl Swериges armatur ej har warit caussa belli med imperio; men at prætext är worden tagen af den påfölgde rupturen med Brandeburg. Sedan kan ingen heller med skäl säga, at man för brist af subsistence brutit löst och gådt i Chur-Furstens land, utan at det skedt är af andra wigtiga skäl. Ty 1. utwisar sedermera inkommen berättelse, at Trouppernе hade kunnat i Pommern och Brehmen subsistera, fast det landet något tryckt, som bättre warit än hazard af total ruin, och at Ständerne på de orter sig därtil offererat, hwilket sell då ej blef Kongl. Maj:t rapporterat, som det hade bordt ske. Til det 2. om allenast det på subsistencen ankommit, hade man kunnat finna den apud Status Imperii i Mechelburg, Sachsen-Lauenburg och flerestäds i negden hos K. Maj:ts provincer, hwar icke annars, dock för påföljande betalning af subsidierne, och „wet Gref *B. Oxenstjerna*, „som K. Maj:ts Legat den tiden til Kejsaren, „at berätta, det Kejsaren och Status Imperii „aldrig en sådan Swериges entreprise hade „för något frids-brott hållit, utan gärna där-„til samtyckt.„ Såsom ock Hertigen af Hollstein sig förklarade at wilja emottaga i sitt

land en del trouppers. Säges nu felet bestå däruti, at man i Lyfland starka trouppers samlat, hwilka man ej sedan där kunnat underhålla, utan är därföre worden förorsakad til rupturen, samt at detta warit artificium Galliæ sådant til wäga bringa; så swaras at Hans Ex:ce i Senaten i tid detta repræsenterat, jämwäl Ambassadeurens egna ord refererat: *Repondez moi seulement du passage des troupes, & je vous reponds de l'action*; hwilket ock blef considererat.

IV. Inkast: Nämnes uttryckeligen i en skriftelig deduction, den man til Frankrike gifwit, at Swerige agnoscerade casum foederis nu mera wara förhanden, och at Swerige därföre obligerades emot Chur-Brandeburg och Lüneburg at taga wapen, såsom dem, hwilka twärt emot den i Westphaliska freden begrepna general-förpliktelsen, af Kejsaren och Status Imperii uttåst: Et ut eo sinceriora &c. §. 3. nu assisterade Frankrikes fiender. Swaras at fuller skäl kunde wara, at så utgifwa denna declararation, til följe af alliancen; men at fast större skäl än war, at ej träda til execution af samma declaration; ty Swerige hade nog, som med all rättwisa förewändas kunde, såsom 1. mediation, i hwilken Swerige war begrepen, med hwilken rupturen war incompatible. 2. At Tractaten icke mindre, än förberörde obligation, innehöll

de-

gt man först alla amicabilia officia skulle för-
söka, wid hwilket Swerige då än war i wer-
ket, at än widare årwisa all devoir. 3. Ha-
de Frankrike icke aldeles eller än bewist sig
wara fri för beskyllningar af aggression i Tysk-
land, hwilket Frankrikes fiender pretendera-
de skedt wara. 4. Observeras: at oaktadt
denne utgifne declaration i följe af Tractaten
skedde in Septembri, följde dock icke förr än
sist i Decembri, den Swenska Arméens in-
logerande i Chur-Furstens Land, dock utan
at något fiendteligt företaga, blott at oblige-
ra denne Herren til et annat comportement
emot Swerige. Men rupturen skedde först
om wåren, sedan Chur-Fursten alla tilbud
til förlikning respuerat. Kan altså ej sägas
egenteligen, at kriget af alliancen och den til
följe utgifna declaration härrörer.

Hans Ex:ce wisar sedan, at han i den-
na saken observerat alt, och ej gått widare,
än hwad honom i anseende til Hans Riks-
Cancellers och Riks-Råds ämbete ålegat,
provocerandes til acterna i K. Cancelliet, och
i synnerhet Gref *Totts*, *Johan Gyllenstjer-
nas* och Hof-Cancelleren *Ehrenstens*, samt si-
na egna deductioner; wisandes at wåre egne
Ministrer approberat alliancen, och at Tyske
Furstar skrifteligen gratulerat oß öfwer den
samma: samt huru han sedermera efter 3 år,
då han snart elies skulle exspirera, åter blef

förnyad: jämwäl at han påmint, det Fran
rike skritteligen borde förbinda sig til subsidie
åt wåre Tyske Troppar, på det de Fransk
ej sedermera måtte kunna draga sig undan
som deras finesse utan twifwel warit, o
Troupperne således obligeras at bryta fr
subsistences skuld. Ändteligen at han gjor
et med 26 Riksens Råd, men at 7 allena
voterat emot alliancen, hwilke senares skäl,
ändock de måstadelen af eventu äro besann
de, så bör dock ej slutas af eventu, emedan
ingen den kunnat spå förut. De andre skälen
hade ännu sin grund.

5.

Andra Beskyllningen war, at som m
ra en otidig ruptur med Chur-Brandeburg,
än Franske alliancen war orsaken til kriget,
och Hans Ex:ce Gref *De la Gardie* rådt, con
senterat och styrkt til samma ruptur: ergo:
Swar: Chur-Fursten af Brandeburg reso
verade förr än någon annan Status Imperii i
Tyskland, at engagera sig med Holland i en
alliance emot Frankrike, och til följe af den
samma med all sin magt agerade offensive;
dock ej lyckeligare, än at han, tillika med
Kejserliga Arméen, blef i den första Campa
gnen obligerad til retirade, i hwilken, såsom
han af Kejserliga Arméen abandonnerades,
den där begaf sig tilbakars åt Arf-Länderna:
altså råkade han i största fara, emedan Fran

[illegible] Generalen Herr *Turenne* honom följde på [h]älarna. Seendes altså sig stadd i en sådan [e]xtremitet, at han både Arméen och sitt land förlora kunde, beklagade sig Chur-Fursten [s]torligen öfwer Kejsarens comportementer, [s]om honom lämnade i sticket, och sådant til K. May:ts Minister *Wangelin*, som då war [h]os honom wid Arméen, genom sina Mini[s]trar betygade, med contestation, at där Swe[r]ige nu wille gifwa honom en reel preuve af [w]änskap och salvera honom i dessa extremite[t]er, hade han i alla tider det med obligation [a]t ärkänna, såsom alt detta bem:te *Wange-lins* raporter, som i Archivet finnas, utwi[s]a. *Wangelin*, ehuruwäl utan expresse or[d]res ifrån Swerige, dem han ej så snart be[k]omma kunde, judicerandes sin Konungs in[t]encion likformigt wara, alt hwad til fridens [å]rhållande i Tyskland tjäna kunde, tog uppå [s]ig at resa til Herr *Turenne*, hwilken strart resolverade först, at stadna med sina Krigs-Actioner, och at afbida på den ouverture ho[n]om skulle gifwas igenom ordres ifrån Fran[s]ka Hofwet: hwilke, när de ankommo, wo[r]o de, i regard af Swpriges interposition så-[d]ane, at Chur-Fursten försäkrades om frid. Konungen i Frankrike blef ock icke allena här[-]wid, utan än en tid därefter, widare bewi[s]te sig bewågen, Chur-Fursten at öfwerlef[w]erera de Fästningar, som Högstbem:te Ko-

 nung

nung af Holland tagit, som Emmerich, Wesel, Retz &c. Allenast begärte Konungen i Frankrike, det Swerige wille försäkra, at Chur-Fursten härefter skulle hålla sig ur spelet och i en, instrumento pacis likformig, och convenabel neutralitet. Chur-Fursten accepterade detta med största förnöjelse, försäkrandes Swerige om en ewigwarande reconnoissance, och at wilja härefter med Swerige alla consilia combinera, pro salute & securitate Imperii, utan någon partialitet. Frankrike fullgjorde sin löfwen, Herr *Turenne* marcherade tilbakars, som hade Chur-Fursten med deß Armée i sina händer: Chur-Fursten blef ock strax därefter de orter restituerade, och det med all åra och avantage, så at ock det Franska därl befintelige Artilleriet Chur-Fursten til en del blef skänkt. Hwilket alt Chur-Fursten likwäl Frankrike til en foiblesse tilräknade, som hade det gifwit ifrån sig hwad det elljes behålla kunde. Sådan war tacksamheten och observation af gjord förpliktelse.

Med Swerige slöt sedan Chur-Fursten strax en alliance på förr berättade fundament, til en almän rolighet, dock måste härhos icke förtigas, at Chur-Fursten deßlikes strax annecterade en secret Artikel, som nog utwiste, at denna Tractaten ej skulle blifwa Swerige säkrare, än de förre, som i Kon. CARL GUSTAFS tid woro slutne, och werlden nog kunni-

nige åren. Ratificationen af den slutna Tractaten gick för sig på båda sidor, och blef utwäxlad; men rätt i det samma K. Maj:ts Minister den extraderade, måste han spörja det Chur-Fursten åter med Holland sig engagerat, och på nytt, twärt emot löftwen, som Frankrike och Swerige gjord war. När K. Maj:t det förnam, dehorterade K. Maj:t wänligen Chur-Fursten ifrån sådan action, och då Chur-Fursten det oaktadt, til följe af en sådan Tractat med Holland, åter bröt löst emot Frankrike, remonstrerade K. Maj:t honom inconveniencen däraf alwarligen, och at K. Maj:t ej kunde tåla sålunda at blifwa illuderad. Chur-Fursten swarade med allahanda inwändningar. När så skedt war, lät Frankrike genom sin Ambassadeur hos K. Maj:t remonstrera huru det allenast K. Maj:t til wilje, och på dess persuasioner, hade icke allenast släpt utur händerna alla avantager emot Chur-Fursten, tå han lätteligen totaliter hade honom kunnat ruinera, utan ock än däröfwer restituerat bem:te Herre så considerable platser, och nu däremot måste spörja sig af honom angripas med et swårt krig, begärandes altså, at såsom Swerige hade försäkrat Frankrike om et annat, och om Chur-Furstens conduite, Swerige altså nu wille antingen obligera Chur-Fursten at hålla hwad han hafwer utlofwat, eller ock at fullgöra, hwad

med ſtåt Frankrike af Swerige fordem bewiſt. Kongl. Maj:t hade altſå at conſiderera: 1) at Frankrike råttwiſligen öfwer Chur-Furſtens otackſamhet och conduite klagade: 2) at hwad Chur-Furſten föröfwade, wore twärt emot ofta allegverade §. inſtrumenti pacis: 3) at den afront Chur-Furſten Swerige gjorde, ſå at illudera den ſlutna alliancen, wår K. Maj:ts reſpect och Höghet högſt præjudicerlig: 4) at Chur-Furſten genom ſådan ruptur åter itånde elden i Tyſkland. Nödgades altſå K. Maj:t förſt emot Frankrike förklara ſig wara redebogen at fullgöra hwad leges fœderis innehöllo, ſå framt Chur-Furſten ej wore ifrån ſit upſåt at divertera: ſåſom ock ſedan at vindicera ſin Kronas reſpect. Dock ſkedde alt detta med den moderation, at K. Maj:t för alt annat intentionnerade alla de medel at agréera, ſom tjåna kunde all widlöftighet at afböja. Därföre K. Maj:t icke allenaſt Chur-Furſten alt detta repræſenterade flera gånger, utan ock Chur-Sachſen, Chur-Bejern, Hertigen af Neuburg, ja Holland ſjelf, ſåſom ock åndteligen Kejſaren i hånder gaf ſit intereſſe, ſaken ſå at bemedla, at K. Maj:t ej ſkulle blifwa forcerad til det, ſom K. Maj:t ej gårna reſolvera månde emot Chur-Furſten. Ehuruwål en del af förenåmde Herrar håri anwånde all flit, war lell hos Chur-Furſten intet at uträtta. Hwarföre nödgades K. Maj:t ånd-

åndteligen, (at salvera sin Kronas respect för werlden) tänka på medel, som Chur-Fursten något närmare påminna kunde, om det han Swerige i en solenn tractat hade utlofwat. Bekom altså Fält-Herren ordres uti Septembri, at gå åt Tyskland och at draga trouperna samman; dock blef det senare igen strax contramanderat, och skedde ej förr än i Decembri, at åndteligen K. Maj:ts Armée inryckte i Chur-Furstens land, likwäl utan at öfwa den ringaste hostilitet, och med all framl gen contestation, at K. Maj:t ingen ting hällre såg, än en skälig förlikning. Men Chur-Fursten wille däraf ej höra, utan sökte på alla ställen K. Maj:ts actioner på det högsta at förolämpa. Det utwisar ock huru ogärna K. Maj:t til en ruptur är kommen, at man Holland proponerat, den tiden några subsidier at fournera, eller ock, om ej eljest, dock at consentera til et lån, i hwilket fall Kongl. Maj:t försäkrade at wilja behålla militien i sit eget land; men Holland recuserade alt detta aldeles, såsom Holländske Ministren *Schaep* det ej skal kunna neka så skedt wara. Detta skedde mäst til den ändan, at convincera Holland så mycket kraftigare om K. Maj:ts alkwar til fredens århållande, och at gifwa Holland occasion så mycket mera, at behjärta föreningen imellan Swerige och Brandeburg, och kan däraf ej slutas, det somlige torde wil-

ja göra, at denna begäran til Hollands utwisar at man för brist af underhåld måste gå i Chur-Furstens land. När nu wåren war inträdd och den tiden man i fält agera kunde, och K. Maj:t sporde intet hopp wara til förening med Chur-Fursten, förorsakades Kongl. Maj:t at resolvera til en vigoureusare atwäg, och därutaf blef kriget med Chur-Fursten begynt. Alt detta, tillägger Hans Ex:ce: är af de i Trycket utgångne *Acter* mycket fullkomligare at se, och kan jag här lätteligen förglömt hafwa en och annan ej ringa *importerande* omständighet och *particularitet*, eller den icke fulkomligen hafwa *refererat*, därföre ock jag en *curieux* Läsare til sjelfwa *source* och altså til sådana *acter remitterar*; dock skal hwad här förmåles, *quoad essentialia*, ej *discrepera* ifrån det som där finnes. Altså har icke Franska alliancen, utan Chur-Furstens procedere, samt wår til Frankrike gifna parole, och wår honneurs maintenerande, warit orsak til kriget.

Widare beropar sig Hans Ex:ce därpå, at han dock styrkt til moderata och lenta Consilia, såsom då han war orsaken, at Secret. *Leijonklou* wardt sänd til Riks-Fält-Herren, strax efter dess affegilande ifrån Swerige, at differera Arméens fortmarche in uti December, så at Trouppernè, som ifrån Brehmen un-

under Hertigen af Hollstein til Meckelburg sedan avancerat, blefwo contramanderade, och beordrade at gå tilbakas. At werket sedan med vigueur skulle angripas, war ej allenast hans, utan öfwen wåre Ministrers, som wid mediationen i Cöln brukades, skrifteliga råd och mening, med Secret. *Gyldenstolpe*, K. Maj:t tilsänd. Han hade altid rådt, at man skulle gå den säkraste wägen och bruga på tiden, sedan han strart efter Fält-Herrens afresa såg Dannemarks suspecta conduite wid den Tractaten, som dess Minister *Jens Juel* så listeligen dref, samt Ängellands förändrade consilia, förorsakade af dess hemstats constitution: han hade aldrig suggererat Konungen i hemlighet några rådslag: tillika med et par deputerade af Krigs och Kammar-Collegierne hade han uprättat project til krigets förrättningar, efter K. Maj:ts specielle ordres: han hade aldrig giordt något af passion och bögelse för Frankrike: kunde ej eller nu mera rätuas til den nationen, sedan hans Fader och Farfader här redeligen tjänt långt öfwer 100 år, och han sielf 33 år.

6.

Frågas: hwadan har då wårt olycka härrördt? Swar: 1). Af Guds straff. 2). Olyckan kändes så mycket mer i detta kriget, än om wi warit olycklige i de förra, efter detta fördes ej in hostico, utan in fundo nostro

stro: 3). At Rikssens Flotta flera resor til ol=lyckeligen utråkade och ofta, när den war som nödigast at utlöpa, blef af owäder arreterad. 4). Inga tyska consilier. 5). Wissa Officerares fauter. 6). Fatalis imperiorum periodus; emedan Kejsaren, Dannemark och Holland wille nu låta utbrista wid tilfälle, hwad de så länge haft i sinnet, nämligen de twå förste at vangera sig på Swerige, och det senare at redigera wår Commerce ad prima principia. Romerska Riket har ock sedan Tyska freden, storligen trachtat efter at få främmande Kronor utur Tyska Riket, som af många documenter kunde utwisas; ehuruwäl åtskillige Status Imperii finnas mera cordate, som wijdare consequentier afse och med klokare consilier umgås.

7.

Frågas: Hwarföre hjelpte icke Frankrike oß med all magt? Swar: Man kan wäl undra däröfwer och draga suspicion på Frankrikes procedere. Något hafwer det wäl bidragit, ssom 1). har det betalt årligen 800000 Rdal., sedan wi råkade i krig. 2). Agerat med starka Arméer i Tyskland, Flandern, Catalonien och Sicilien, förutan en considerabel Skeps-Flotta, som det hållit i sjön, hwilket alt til Huset Österrikes förswagande och således oß til hjelp warit: men det spisar ej.: det hade bordt præstera oß en när-

wäre hjelp emot Dannemark. Ty alt det förra har ländt Frankrike sielf i synnerhet til fördel.

8.

Hans Ex:ce har blifwit beskyld, at hafwa tagit præsenter af Frankrike: Swar: är en samwetslös calumnie. Han har fått allenast 1). en Fadder, Gåfwa. 2). När han peregrinerade, et Regemente til Häst. 3). Samma gång, näml. 1644, Konungens portrait i et smycke. 4). År 1646 då han war Ambassadeur, fått en föräring som andre Ambassadeurer: men det är bewisligt, at han 1655 råkade för den soupçon skul, som skulle han hålla Frankrikes partie, i fara om en stor del af sin wälfärd, för Spanske Ministren *Piemontels* artifices, och 1675 i hazard at förlora wälfärd, lif och ära, alt för Frankrikes skul. För bekomna 33000 R:dal. hade han uprättat et Regemente til Häst åt K. Maj:t och gjordt räkning.

9.

Ytterligare inwändes at Swerige war utan allierade, när ruptureen begyntes? Swar: är osant och ignorence. Swerige hade alliancer med Frankrike, Ängelland, Holland, Hannower, Bejern, Sachsen och flere. Hade ock med Kejsaren och Spanien samt Holland, dels sökt, dels haft förbund: som ock med Dannemark, intil den dagen det orättwisligen bröt, och stod nu i långt bättre po-

si-

fitur än wid början af Tyska kriget: i det at fred war med Ryßen och Pålen.

10.

Ändteligen påstås, at Swerige ej föresett sig förut med ammunition, i synnerhet under minoriteten? Swar: Swerige war 1675 considerabelt både med folk och ammunition, åtminstone så wäl som wid rupturen 1655, då K. CARL GUSTAF kriget begynte, sine ullo belli socio: men hwad i det målet under minoriteten alt skedde, kunde han ej swara til. Emot det at Swerige i Tyska kriget allenast hade af Frankrike 400,000 R:d. subsidie-medel, hade det nu haft alla deßa åren riktigt, hwart år 800000 R:dal. fördes ock kriget ifrån 1655 til 1660 emot fast flere fiender än nu; ty ej allenast deße fiender som nu äro, woro då, utan ock därtil Pålen och Moskau, och det utan stipulerade subsidier. Nu stod Swerige med Pålen i alliance, och åfwen med många andre Puissancer, af hwilka en del dock hyst om desseiner, en del af andre orsaker sig ej härtil yttrat (l).

XIX.

(l) Til det som i Företalet för Andra Saml. sid. 5:16, om deßa Skrifter är berättadt, kan följande läggas. Den kårta Apologien blef werkeligen tryckt i Tyskland och insänd til Swerige; men supprimerades på Kongl. befallning,

XIX.

Bref uti åtskilliga ämnen.

1. Kongl. Maj:ts och R. Råds Bref och *Patent* om et utspridt Rykte 1676 (m).

Wi efterskrifne K. Maj:ts och Sw. Rikes Råd, nu förtiden härwarande, göre härmed witterligit, aldenstund förmedelst et almänt och widlöftigt tal, som skulle genom en af den onda andan cörpeligen besatt piga, *Helena Olofs*-Dotter, wid S:t Claræ Kyrka på Norr-Malm här i Stockholm, wid deß anfäktande Satan hafwa åtskilligt utgutet, angående et några förnäma personer

---

då ock Hans Maj:t befalte Riks-Cancelleren at bruka någon större warsamhet. Något efter utkommo deße Vindiciæ Veritatis uti Micrt: men som däruti woro wigtige saker, hwilke ännu på en tid icke borde komma för hwars mans ögon, befalte Hans Maj:t den 27 Nov. 1678, Hans Exc. at indraga Exemplaren, på det Skriften ej måtte komma utom Riket, och lika som den förra blifwa tryckt. Twå dagar efter, afgick en dylik befallning till alla Biskopar och Lands-Höfdingar. Se Herr Cancellie-Rådet och Ridd. *von Stjernmans* Samling af Förordn. om Sw. Rikes *Commerce, Politie* och *Oeconomie, IV.* Del. *pag.* 198.

(m) Införes efter det Original, som lämnades til H. Exc. Riks-Amiralen Gr. G. O. *Stenbock.*

ner imputeradt förehafwande emot Hans K. Maj:t Wår Allernådigste Konungs höga Person, theßlikes en skriftelig berättelse therom af några particulier Personer, som slikt skola hördt hafwa, är i Senaten inkommen; och man i anseende til det, at slikt tyckes röra aldrahögstbem:te Hans Kongl. Maj:ts Person, icke wäl underlåta kunnat, deß beskaffenhet uti någon måtta at efterfråga; likwäl wid sakens noga öfwerläggande, man præsumerade, samt ännu befinner, sådana otroliga tilmålen, blott och allenast härröra af den onda andans, eller ock afwoga människors osanna inglfwande och listiga påfund, til at oskyldiga människor förolämpa, och allehanda ondt och farligt sedan stifta: fördenskull wi ock hafwe welat, i kraft af detta, alt hwad som om denna händel i Acterna, genom mundteller skrifteligt anbringande, inkommit är, i synnerhet den förbem:te skrifteliga berättelsen, aldeles abolerat, ifrån Acterna afskaffat och för null och af slätt intet wärde förklarat hafwa, samt de oskyldige wederbörande til deras exculpation denna Rikßens Råds attest, under H. K. Maj:ts och Rikß. Sigill, och wåre händers underskrift meddela welat, som skedde i Stockholm d. Novembr. Anno 1676.

L. S.

Sten Bjelke. Nic. Brahe. Bengt Horn. Gust. Sparre. Joh. Gabr. Stenbock. Lars Flemming. Gust. Oxenstjerna. And. Lilliestjälkerna.

För Riks-Ammiralen. 2. K.

2. K. CARL XI:tes *rescript* til *Magistraten* i Rewel, om Borgmåstaren Hindrich von Rosencron, 1680 (*n*).

CARL ꝛc. ꝛc. ꝛc. Wår ynnest och nådiga benågenhet med Gud Alsmågtig. Tro-Undersåtare, samtel. Borgmåstare och Råd. Wi hafwe bekommit Eder underdåniga skrifwelse af den 14 September sistleden, och dårutur förnummit, hurusedes J emot Borgmåstaren *Rosencron* åtskillige beskyldningar hafwe, och fördenskul underdånigst begåre, at J en inquisition emot honom dår in loco, til at dårigenom kunna desto båttre bespara omkostningarna, måtte få anstålla. Såsom Wi nu med jårdeles mißnöje anse måtte sådane irringar och stridigheter ibland Eder then ene tiden efter then andre upkomme, hwilke icke annat ån oreda uti det gemena wåsendet af sig föda kunna: altså befinnandes Wi skåligt, at uti alla twistigheter then methoden efterlefwes, som lagen och processen förordnar, på det den ene delen, så wål som den andre icke måtte hafwa skålig orsak, at beklaga sig,

(*n*) Införes efter en vidimerad afskrift. Det är ofelbart et af de skönaste Documenter, til upplysning om Hans Maj:ts rättrådiga tanke-sått, at för en och hwar bibehålla Lagens Helgd, och skydda enskilda från alla tiltagsna försök eller ingrep dåremot.

sig, at icke hafwa kunnat åtnjuta, hwad lag och rätt förmår: ty bepröfwe Wi ocksa billigt, at uti de beswärs-puncter, och the klagomål, som J förmene Eder hafwa emot ofwanbemälte Borgmästare, J honom söke för competenti foro, och Eder anklagan per ordinariam viam prosequere; hwadan ifrån han icke genom någon Wår protection skal blifwa eximerad; åraktandes Wi therjämte rättmätigt, at såsom lagen icke tillåter, at processen ab executione måtte begynnas, emot den, som icke är hörder, convictus och dömder; altså ock merbem:te Borgmästare icke ifrån sitt åmbete suspenderas, utan därwid, samt alle däraf dependerande förmoner, så i lähn, som eljest, förblifwer, til deß han kan wara lagligen öfwerwunnen och brotzlig befunnen. Hwilket Wi Eder til nådigt swar hafwe welat meddela. Befallandes Eder uti det öfriga Gud Alsmägtig nådeligen. Datum Stockholm d. 6 Octobris A:o 1680.

CAROLVS.

H. Hoghusen.

Til *Magistraten* i Rewel.

At denna Copia är lika lydande med sjelfwa Originalet, attesterar

J. Schmedeman.

Någre *Resolutioner* som K. Maj:t wil *stricte* skola hållas och efterlefwas (*o*).

I.

Alla hemfallande Lähn-Gods, särdeles de som af Änkorna besittas, anslås militien.

2. Deßlikest alla ledig blifwande lifstids-:iheter.

3. Inge Säteries friheter gifwas, och e som äro gifne på Militie-Hemman, återallas.

4. Inga confirmationer gifwas på besittning, rustning eller någon annan rätt, förståendes om Militie-Hemman, förr än denna påstående Commission är lyktat.

5. Alla bårtförpantade Gods, särdeles i Skåne, Halland, Bleking och Bohus, sökes at igenlösas, och doneras eller förpantas altså inga Gods på de orter.

6. Alla Byten som Militien äre til någon præjudice eller skada gå tilbakars, och tilstädjes imedlertid at nu Militie-Boken slutas, inga byten, så framt de intet til Militiens särde-

(*o*) Detta Document, som är et prof af Hans K. Maj:ts hushållning, finnes i Grefl. *Stenbocki*-ska Samlingarna med Hans Maj:ts egen höga underskrift: men utan dato. Det är förmodeligen et pro memoria för de Herrar, som sutto öfwer Reductions-Liquidations- eller Indelnings-Werken.

deles fördel kunde lända; men när Militie-Boken blifwer sluten, då är intet mera på något byte at tänka.

7. Inga Exspectantier på Gods eller Charger gifwes, ej heller meddelas mera titlar när chargen icke werkeligen possideras.

8. Om några Gods i Lif- Est- och Ingermanland Kongl. Maj:t hemfalla, anslås de Staten eller Militien.

9. Sjö-Rätts-Medlen där på orten äre Ammiralitetet anslagne, item öfwerskottet af Licenterna.

10. Öfwerskottet af stora Sjö-Tullen är Ammiralitetet anslagit, item differencen af Hel- och Half- Fri-Skepp.

11. Ingen Lands-Höfdinge eller annan Land-Betjänte får göra sig betalt deß lön, af under händer hafwande medel, wid förlust af deß Tjänst.

CAROLUS.

3. K. Maj:ts *Approbation* öfwer Rikets Ständers Stora *Commissions* göromål 1682 (*p*).

Wi CARL med Guds nåde, Swériges Göthes och Wändes Konung rc. rc. rc. Göre

(*p*) Införes efter sielfwa Hufwud-Skriften, som blifwit mig jämte andra Handlingar bena-

re witterligit, at såsom wid slutet af sista Riks-Dag år 1680. Rikssens Ständer wisse Deputerade af them utaf hwart och et Stånd hafwa förordnat, hwilke ock utaf oß åro authoriserade wordne til at det werket, som af den förre Ständernes Commission, angående den förde Administration uti wår minorennitet, war blifwen insinuerat, igenomse och förmedelst laga dom efter noga skärskådan och ransakning afgöra, och til et fullkomligt slut bringa; altså och einedan bem:te deputerade, som åro de Wälborne, Edle och Wälbördige Præsidenten *Conrad Gyllenstjerna*, Præsidenten *Gustaf Rosenhane*, Lands-Höfdingen *Fabian Wrede*, Assessoren *Bengt Sparre*, Lands-Domaren *Ulff Bonde*, Lands-Höfdingen *Axel Ståhlarm*, Härads-Höfdingen *Christopher Gyldengrip*, Öfwersten *Pehr Örneklow* och vice Præsidenten *Gustaf Grass*, jämwål ock de Wyrdige och Wällärde, Biskopen af Götheborg Mag. *Daniel Wallerius*, Superintendenten af Carlstad Mag. *Ærland Broman*, Professoren D:r. *Samuel Skunck*, Kyrko-Herden i St. Niclas Kyrka Magist. *Mathias Iser*, Kyrko-Herden i St. Catharina Mag. *Ericus Tilas*, Kyrko-Herden wid Ammiraliteter Mag. *Jonas Gravander*,

---

något meddeld af Kammar-Skrifwaren i K. Krigs-Coll. Herr *Sigfrid Persson Gahm.*

Kyrko-Herden och Probsten i Ferntuna Mag. *Petrus Livonius*, Kyrko-Herden på Lofön Herr *Eric Staaf*, Kyrko-Herden i Sorunda Mag. *Erland Dryselius*, såsom ock de ärlige och förståndige, Assessoren *Magnus Utter*, Assess. *Jacob Parmander*, Commissarien *Lüdert Bartels*, Rådmannen *Eric Torshel*, Secret. *Lorentz Böker*, Borgmästaren *Hans Schmitt*, Öfwer-Borgmästaren *Olaus Austrel*, Borgmäst. *Olof Häger*, samt de gode män af menige Almogen, *Diedrich Christiansson* i Fundbo Socken för Upland, Gestrikeland och Helsingeland, *Grels Hindersson* af Nykal Socken, *Anders Svensson* af Wadstena Län, för Öster- och hela Wäster-Göthland, Öland och Gottland, *Lars Persson* af Skinskattebergs Socken för Wäst- och Södermanland, *Måns Jönsson* af Thuna Socken i Dalarna, för Öster- och Wäster-Dalarna, samt Ångermanland, Herredalen, Jämteland och Medelpart (q), *Hindrich Hindersson* af Raseborgs Län, för Åbo och Nylands Lands-Höfdinge-Dömen, samt Åland, *Hindrich Hindrichsson Falck* af Nyby Socken för Wiborgs och Norrlands Lands-Höfdinge-Dömen, *Jacob Hindrichsson* för Öster- och

(q) Af et annat Manuscript kan tilläggas: *Jon Svensson* för Småland, Halland och Bohus-Län.

i Wäster-Bottens Lands-Höfdinge-Döme, gras them anförtrodde Commission således mera förrättat, alt öfwerwägit och genomsedt, och omsider efter wederböranderna[s] [sv]arswar och förklaring, hwarje sak om sig af[dö]mit hafwa, så at således hela werket sit we[d]erbörliga utslag nådt hafwer, som Commissionens Acter, samt tid efter annan publicerade Dommar det utwisa: hwarföre och al[de]nstund Wi hwad i så måtto skedt är, nå[di]gast approbere och gille; ty hafwe Wi ock i nåder härmed welat sådan wår nådiga approbation förklara, jämwäl ock tillika betyga det nådiga nöje, med hwilket Wi then utaf bem:te Deputerade til Wårt och Rikfens almänna bästas wälfärd härutinnan anwända troo, flit och oförtrutenhet förspordt och anmärkt hafwa; jämwäl ock dem därpå Wår nådigste dimission meddela, med en nådig protection, uti hwilken Wi dem både alle samteligen, jämwäl ock hwar och en i synnerhet tage emot alle them, eho de ock wara kunde, som them antingen samteligen, eller hwar för sig nu eller i framtiden med något åtal och anspråk för deras uti denna Commissionen gjorda förrättningar skulle wela gravera och beswära, eller ock eljes någon olämpa eller wederwärdighet tilfoga; efter som ock Wi hwarjom och enom, af hwad wärde och stånd han wara kan, åtwarne, häremot icke

ke något at göra, så framt honom kärt är, för wår högsta onåde sig til wara at taga. Till ytter mera wißo hafwe Wi detta med egen hand underskrifwit och Wårt Kongliga Secret bekräfta låtit. Datum Stockholm den 30 Maji A:o 1682.

CAROLUS.

(L. S.)

H. Hoghusen

)o(

XX.

Twå Handlingar, hörande til detta Tide-Hwarfwets Lärdoms-Historia.

Status Controversiæ uti den twist, som hafwer warit imellan *Dom. Doct:m* Bångh och *Dn. Mag.* Miltopæum, *Professores Aboenses* (r).

Den 9 Decemb. 1665, tå Doct. *Bångh* hölt sin Disp. Introductoriam, oppone-

r) Fast än de Lärdas Krig och stridigheter icke äro så blodige, dyre eller bullersamme som de Politiske, förtjäna de likwäl sit rum uti Lärdoms-Historien äfwen så wäl, som de Politiske i den Almänna. Hos wåra inhemska hafwa wi redan, särdeles genom den ansenliga tilökning som skedt i senare tider, så godt förråd däraf, at det kunde gifwa en beläsen samlare rikt ämne til en Lärd Swenskt *Florus*, där innehållet af Skrift-Wärlingen endast öfwer Wärel-Coursen, skulle blifwa så widlöftigt, som Historien om et af de Puniska Krigen. Så wida mig är bekant, äge wi ännu intet Capitel til et dylikt werk fulkomligen utarbetadt: dock likwäl hafwa wåre berömligaste Häfdatecknare warit mone at samla hwad dit hördt och anföra sådana handlingar på et ställe. Således finnes Trätan imellan Prof. *Schefferus* och

nerade Mag. *Miltopæus* (s) och gjorde thenna Epicrisin: Profecto hæc Thesis opus habet limâ: theröfwer Doct. *Bångh* sig beswärade, men sade sig dock intet wäsende theraf wilja göra, efter han war nyligen ankommen.

Den 28 April, när Doct. *Bångh* höll sin Disp. Gradualem eller Inauguralem (t), opponerade förmiddagen Episcopus (och reste sedan ut i visitation til Pargas). Item eftermiddagen Doct. *Thavonius*, Doct. *Enevaldus* &c. och alle ibland annat emot samma The-

---

Verelius öfwer Gamla Upsala belägenhet omrörd, och Strid-Skrifterna upräknade i A. B. *Benzel. Mon. Eccles. Praleg. p. VII-XI.* Twisten imellan *Joh. Messenius* och Professores i Upsala, uti Nya Förråder af Handl. i N. Hist sid. 144. 210. Skriftwäxlingen om Cartesianska Philosophien, i H. Prof. *Brings* Hist. Handl. *Tom. II.* sid. 30-136 och om Swea Rikes ålder, i 1:sta Delen af H. Professor. *Georgii* wackra Academiska Disputation kallad: *Historiola Controv. de Antiquit. Regni Svio-Gothici &c.* På det nu flera sådana omständigheter må finnas tilsammans, öfwerlämnas följande berättelse som är afskrifwen af sielfwa Hufwud-Skriften i Kongl. Rådet m. m. Gref *Gyldenstolpes* Archive.

(s) Den förres Lefwerne ses i Hr. C. R. och R. v. *Stjernmans* Aboa Lit. p. 77. Den sengres p. 64. samt i *Dan. Achrelii* Parentation tr. i Åbo.

(t) De Ecclesia militante. Tr. i Åbo 1666 4:to

Theses, emot hwilka Mag. *Miltopæus* opponerade, och woro nögde med Doct. *Bångii* resolutiones. När nu ordo kom til Mag. *Miltopæum*, opponerade han något häftigt contra mentem nostratium Theologorum, & quidem serio, som det ock nu synes af hans inlagor, ther han säger sin opposition hafwa warit pro defendenda veritate & illustranda gloria Dei. Han hölt Thes. 24 tam absurdam esse, ut sine scandalo neque audiri, neque legi posset: när han confererade Thes. 21 med en Doct:ris *Enevaldi*, sade han: *oportet inter vos Schismata esse*; & tandem: *Talia non debent proponi in Academia nostra &c.* item cont. Th. 29.

Några dagar therefter är Doct. *Bång* gången til Decanum suum, Doct. *Enevaldum* och hafwer sig öfwer denna opposition beswärat. Doct. *Enevaldus* bekänner sig hafwa lofwat at Mag. *Miltopæus* skulle tå tiltal.

Den 12 Maji när Mag. *Miltopæus* disputerade, går Doct. *Bång* up i Disputation, opponerade och data opera, intet afbidandes Dn. Decani utslag i saken, förde Mag. *Miltopæum* til samma discurser igen, hwilken repeterade sin förra mening, sägandes; hæc defendo & defendam.

Den 13 Maji anslog Doct. *Bång* sin intimation, och griper Mag. *Miltopæum* hårdt an i Num. 1.

Den

Den 13 och 14 utsände Mag. *Miltopæus* twänne Studenter at söka attester af de andra Studenter, om han efter fallne discurser war skyldig til Doct. *Bångii* beskyllningar. Studenterne, nemligen 43 styckem, gifwa icke allenast attester, utan ock censurer uti thet the intet förstodo. Num. 2. 3.

Den 16 Maji angafs saken i Consistorio med en klago-skrift, den Mag. *Miltopæus* inlade.

Den 23 anslogo Studenterne den seditiosam intimationem, hwilken nedertogs af tå warande Rectore, och fragmentum däraf är detta. Num. 4.

Är sedan så ofta Senatus är kommen tilhopa arbetat på en förlikning, dock som saken kunde tåla, Arbitri satte &c.

Doctor *Bång* wille förlikas quoad personales offensas, ther quæstiones Theologicæ på behörigt rum justificerades och studiosa juventus rätt informerades &c. Mag. *Miltopæus* wille at alt skulle uphäfwas, dock så at Doct. *Bång* skulle känna sig hafwa gjordt orätt ꝛc. Doct. *Bång* bekände sig hafwa felat in modo procedendi, och säger Mag. *Miltopæum* hafwa errerat in articulis fidei. Härom blef länge agerat: imedlertid agera the emot hwarandra skrifteligen, och exacerberades gemöterne mer och mer. Ty Mag. *Miltopæus* stod på sin mening och Doct. *Bång* förswarade sina Theses.

Du-

Durante processu, den 27 Junii anslog Mag. *Miltopæus* sin intimation emot Doct. *Bång* på Academiæ dörr, hwilken Studenterne til en del afskrefwo; men intet alt; som deß fragmentum är Num. 5.

Den Intimation kunde Senatus Academicus på Doct. *Bångii* anhållande intet bekomma af Mag. *Miltopæo*, ehuru hårdt han thertil förmantes, och när Hans Hög-Grefl. Nåde Riks-Drotzen, Acad. Cancellarius, genom bref honom det pålade, begärade han den 9 Aug. dilation til den 11 Aug., sägandes sig wilja den då inlefwerera: och när Senatus Academicus delibererade om denna dilation skulle kunna eftergifwas (efter den 11 Aug. skulle alt öfwerskrifwas) gick Mag. *Miltopæus* bort, och låt sig intet finna hwarken hemma eller annorstädes. Den 11 Aug. wille han äntå hwarken befallningen eller sin lofwen fulborda, sägandes sig intet kunna den intimationen igenfinna.

På samma 11 Aug. efter Senatus Academiæ förnam dem båda wara något benägnare til förlikning, wardt denna deras action således i consideration tagen, at theruti ansågs:

1. Then privat injurie som the hwarandra hafwa tilfogat både uti sina intimationer och inlagor.

2. Thet scandalum som theraf följt är, såsom ock theras hårda och otjänliga inlagor, också til ordasättet, och thet emot Senatus Academ. inhibition.

3. Sjelfwe Quæstiones Theologicæ agitatæ sive vexatæ, och entheras förseende theremot: item at studiosa juventus som war dubia dimitterad och en del af Clero som detta hördt hafwer, offenderat, skulle wäl informeras igen.

4. Studenternes förseende, både theras som så otidigt censerat hafwa, såsom ock theras som så motwilligen hafwa intimerat.

5. Mag. *Miltopæi* inobedientia, at hän intet wille inlefwerera intimationen och annat.

Härpå förlikktes nu bägge Professores, quoad punctum primum, hwilken höles som et privatum eller personale; men de öfriga fyra puncter tog Senatus Acad. med Pro-Cancellario på sig at ifra. Och efter Quæstiones Theologicæ woro likasom et fundamentum til de andre Puncterne; altså beslöts at Dn. Doct. *Enevaldus*, som tå war Decanus, och hafwer förr mundteligen desse quæstiones in Senatu dilucideracat, skulle nu et skrifteligt Judicium Theologicum häröfwer göra, hwilket tillika med the andre kunde til Hans Hög-Grefl. Nåde Riks-Drotzeten Academiæ Cancellarium Magnificentissimum öfwerskickas, at Hans Hög-Grefl. Nåde måtte först sit nådgun-

gunstige betänkande öfwer alle desse puncter Senatui Academico förständiga, förr än Sen. Academicus sig widare uti dem utlåter.

Den 18 Aug. när detta Judicium Theologicum war färdigt, förhindrades det genom Mag. *Miltopæum*, at thet tillika med detta intet kunde then post-dagen öfwerskickas: i thenna weckan efter thet äro ännu feriæ Academicæ, hafwer både Rector och en del af Professorerne warit borto; dock at Hans Hög-Grefl. Nåde icke skulle blifwa aldeles otålig öfwer widare drögsmål, hafwa de hemmawarande Professores anhållit hos Pro-Cancellarium, at han (som ock åtskilliga befallningar af Hans Hög-Grefl. Nåde therom bekommit hafwer) wille thet samma öfwerskicka.

At thenna är rätta caussa controversiæ och status quæstionis uti den twist, som imellan bägge Professores upwuren är, samt hwad därpå följt hafwer, som det bona fide korteligen af de widlöftige acter och inlagor excerperat är, betygar

Åbo *Johannes Gezelius.*
den 25 Aug. 1666. Ep. Ab.

Num. I.

Præstantissimi & Ornatissimi Dn. Studiosi, Amici & Commilitones Optimi.

Ut Apostolus Paulus monet suos Collossenses Cap. 2. v. 8. dicens: videte ne quis vos

vos depredetur per Philoſophiam & inanem deceptionem: ſic ego nunc vobis ſum Auctor ut caveatis illum Philoſophum, qui bis quod ego ſcio in πιθανολογίᾳ per Philoſophiam & inanem deceptionem vos tentavit deprædari. Philoſophum ipſum monendum ac corrigendum committam iis, quorum intereſt: Philoſophiam vero ejus in præſenti negotio ſtupidam eſſe & inſanam, quantum elenchtici mei muneris eſt, tam ex Scriptura, quam ſobria Philoſophia perſpicue demonſtrabo. Incipiam cras, Deo volente, non ſolum quod errori Neſtoriano, de quo proxime in prælectionibus egi, propter exemplum ſimilis in Philoſophia deceptionis, hæc commode adjunguntur, ſed & ne quis veſtrum ante urbe exeat, parentibus ita forte vocantibus, quam ex hoc ſcrupulo liberetur. Adeſte frequentes. Valete.

Petrus Bångh.

Num. 2.

Præſtantiſſimi & humaniſſimi Dn. Studioſi, Fautores & Amici Honoratiſſimi.

Emedan Profeſſor Theologus Rev. D. M. *Petrus Bång* in intimatione publica i går anſlagen, hafwer tillagt mig ſå growe och oſidelige beſkyllningar, ſom ſkulle jag hafwa contenderat, prædari ſtudioſam juventutem per Philoſophiam & inanem deceptionem, at

min

min Philosophia uti præsenti negotio skal hafwa warit stupida och insana, och min opposition hafwer warit exemplum similis in Philosophia deceptionis med errore Nestoriano; altså begärar jag af præstantiss. Dn. Studiosis, som både den 28 Apr. in disputatione inaugurali, och den 12 Maji in exercitatione mea tilstädes woro, at the ex dictamine conscientiæ, candide attestera wille, om jag til sådana beskylningar på bemälte tider med rätta skal finnas skyldig, eller om någon med godt samwete kunna säga mig hafwa welat antingen då eller någonsin deprædari studiosam juventutem per Philosophiam, eller hafwa drefwit och framfört någon stupidam och insanam Philosophiam. Valete & Salvete.

V. P. A.

Martinus Miltopæus.

Eloqv. Prof. Publ.

Num. 3.

Eftersom Professoren Mag. *Miltopæus* hafwer af oss underteknade begärat en attest, på de discurser som imellan Theologiæ Professoren Pl. Rev. Mag. *Petrum Bångh* och honom, nästförledne d. 28 Apr. och den 12 Maji in disputationibus publicis här i Academien äre förelupne, för hwilka wälbemälte Professoren *Miltopæus* i en intimation i går på Academiæ-Taflan anslagen, af Professoren Pl. Rev. Dn. Mag. *Petro Bångh* beskylles, så-

som han skulle hafwa tenterat deprædari studiosam juventutem per Philosophiam & inanem deceptionem: at hans Philosophia in præsenti negotio skal hafwa warit stupida och insana, eller hans discurser skola warit exemplum similis in Philosophia deceptionis med errore Nestoriano: altså samwingen til styrka kunna wi alle samtel. och hwar och en i synnerhet med godt samwete betyga och edeligen achålla, det Professoren Mag. *Miltopæo* aldeles oförskyldt, sådane groswe beskylningar tilläggas, til hwilka han förmedelst dhe ventilerade discurser icke til det ringaste skyldig är, ej heller hafwer han något antingen då eller eljes framfört, contra sanam & sobriam Philosophiam, mycket mindre någon stupidam eller insanam Philosophiam defenderat, utan alt solidis rationibus philosophice demonstrerat och bewist, så at ingen med rätta kan säga honom hafwa tenterat deprædari studiosam juventutem: hwilket alt wi så wäl skrifteligen som personligen wele intyga: actum Abo den 14 Maji 1666.

Bened. Laurbeckius. *Joh. Joh. Rachlizius.*
Andreas Strandelius. *Ericus Job. Collinus.*
Petrus Schepherus. *Petr. Job. Kolckenius.*
Henricus Marander. *Jac. Nic. Simolenius.*
Henricus Turonius. *Andreas Bjur.*
C. Keckonius. *Gustavus Collinus.*
And. Haq. Hanstenius. *Joh. Gan. Salmenius.*

Si

Simon M. Polviander. *Georgius Prytzius.*
Joh. Keckonius. *Jacob Stackæus.*
Joh. B. Figretius. *Henr. H. Blanck.*
Petr. B. Macrolander.

Emedan som Professoren Præclarissimus Dn. Mag. *Miltopæus* hafwer af oß underteknade en attestation på then grofwa beskylningen begärat, som Pl. Rev. Mag. *Petrus Bångh* S. S. Theologiæ Professor, genom publica intimatione den 13 Maji valvis Academiæ affixa tilmätet, det han med sin Philosophia skulle hafwa tenterat studiosam juventutem deprædari; altså efter wälbem:te Professorens Mag. *Miltopæi* begäran, hafwe wi rättwisan til styrko denna wår attest honom därpå ex dictamine conscientiæ meddela weläat, at han oß aldrig med sin Philosophia deprædérat, utan med största beröm, dexteritet och flitighet publice och privatim instruerat hafwer. Til yttermera wißo bekräfte wi detta med wåra namns underskrifwande. Datum Åbo d. 15 Maji A:o 1666.

Gabriel Lagus. *Henricus Rielalenstr.*
Johan. Simonis. *Isacus Jac. Barkerus.*
Johannes Matthiæ. *J. Samuelis.*
Georgius Johannis. *Petr. Pauli Vainerus.*
Jonas Ol. Eek Upl. *Joh. Laurentii.*
Andreas Mennander. *Joh. P. Procopæus.*
Carolus Sim. Callin. *Gabr. Er. Leander.*

Jos. Georg. Fabricius. Christoph. Plutzman,
Michael Castrinius. Jacob Ol. Leistenius.
Henr. H. Carckoensis. Math. Sig. Mandraeus.
Geor. Jac. Birchmann. Jacobus Avelinus.

Num. 4.

Alumnis ad Auram Athenae politissimis Salutem.

Impræsentiarum horaque 8 : va frequentes conveniamus, summa monet necessitas, - - - - nam Philosophum ac Præceptorem nostrum clarissimum - - - - - novus hospes conatur. Qua de re consilium capturi, illumque defensuri, hunc vero alloqvuturi sumus &c. &c.

Num. 5.

Quod artes liberales floreant, Dei munus ac Principis liberalitas est: verum si exercitiis Academicis hanc vim inferas, ut ne latum quidem ungvem a consignatis in charta sententiis discedere liceat, nisi quis mox hæreticus, seductor & quidquid infamiæ & opprobrii est, audiat: eheu, quam cladem & calamitatem bonæ literæ sentient: quæ machinationes plus quam Pontificiæ ne hic sese exserant, Antistites & Cives Academici providebunt &c. &c. &c.

Martinus Miltopæus,
Eloqv. Prof. Publ.

Num.

Num. 6.

I. N. Jesu.

Judicium Theologicum.

De nonnullis propositionibus, quæ exstant in Disputatione Graduali, *de Ecclesia*, Professoris Doct. *Petri Bangii*; & a Professore Mag. *Martino Miltopæo* publice oppugnatæ sunt: bona fide & sine studio Partium, jussu Amplissimi Senatus Academici latum & subscriptum a superioris anni Decano ac nominatæ Disputationis Censore, 17 Aug. 1666.

I. Propositio Th. 21:

Deus solus & Principaliter & Instrumentaliter Ecclesiæ conditor & auctor est. Videtur primo intuitu esse ἀκυρολογικὴ & validis oppositionibus obnoxia, cum instrumentum proprie dictum sit Ens dependens, Deus a. solus independens; item cum non operetur nisi a superiore principio elevatum &c. Verum si attendas fundamento, quod huic propositioni subest, commoda interpretatione justificari potest, idque (α) si per *Instrumentum* intelligitur medium primum, quo se Deus O. Max. hominibus sine Ministerio humano vel alio manifestavit, hoc est *Verbum Dei*, non ὑποστατικὸν Filius ipse Dei Joh. 1: 1. sed προφορικὸν seu externum, quippe quod ab ἐν-

διαθέτῳ seu interno verbo, quod est mens Dei æterna de salute hominum, realiter non differt, sed saltem modis; unum enim est verbum quod in Deo & a Deo est idque æternum, Es. 40: 6. I. Petr. 1: 25. (β) Si consideretur quod verbum Dei vocari queat *instrumentum* non ἄνεργον, ut volunt novi Enthusiastæ, Anabaptistæ una cum Schvenkfeldianis, & nonnulli alii verbi efficaciam enervantes; sed ἐνεργητικὸν seu virtute vivifica sibi innatâ prægnatissimum. Rom. 1: 16. Heb. 4: 12. (γ) Si dicatur quod verbum seu vox Dei sit instrumentum ὡς ἐν πλάτει, quatenus vi internæ potentiæ Spiritus S. verbo communicatæ, qua id inseparabiliter & semper præditum est, ὀργανικῶς spirituales effectus operatur: inprimis respectu prædicationis, dispensationis, ministerii ac scriptionis. Quinimo, scripsit etiam Deus ipse verbum suum Decalogum digito suo in tabulis lapideis, Exod. 31: 18. C. 32: 16. Deut. 9: 10. Sic γνωστὸν τοῦ θεοῦ φανερὸν esse & a Deo (sc. immediate) in hominibus manifestatum esse dicitur Rom. 1: 19. Et opus legis scriptum (sc. a Deo) in cordibus eorum c. 2: 15. Fiatque applicatio in his & similibus per sobriam vocis purificationem ab omni imperfectione. (δ) Si probe observetur, quod etsi verbum Dei non sit ipse Deus: decreta enim Dei non sunt ipsæ personæ Divinæ, non tamen est aliquid creatum; sed

est

est ἀπόῤῥοια quædam divina, seu aliquid Dei; ut Paulus loqui amat τὰ τοῦ Θεοῦ 1. Cor. 2: 11. Hisce ponderatis, quando Deus immediate locutus est, ex gr. *Semen mulieris conteret caput Serpentis &c.* Gen. 3: 15, dici potest idem Deus, sc. in sensu conjuncto, conditor & auctor Ecclesiæ, eandemque instruxisse & principaliter & instrumentaliter, adeoque scripsisse ipsemet Evangelium in cordibus protoplastorum. Conferatur similis locutio de scriptione Dei mediata Jer. 31: 33. (e) Ut taceam, quod prænominata thesis opposita sit Pontificiis, penes quos depictæ imagines, traditiones humanæ & decreta Pontificum aliaque φαντάσματα perplurima, divinis eloquiis impie aut præferuntur aut æquivalent; verba Thesios, in sensu completo descripta, sunt hoc tenore: *Deus est caussa efficiens ecclesiæ: & quia nihil hic adjuvare potest ullius creaturæ vis & industria, nec ratione actus principalis, nec ratione medii exhibendi* (intellige verbum Dei) *erit quoque Deus solus & principaliter & instrumentaliter illius conditor & auctor.* Nihil igitur ad Thesin illam aliud addo, nisi quid per medium exhibendi intelligitur, nempe *Verbum Dei.*

II. Propositio Th. 24. *Olim Deus sæpe quoque fuit caussa Ministerialis &c.* Salvari potest ubi in considerationem veniunt (a) apparitiones Filii Dei in V. T. variæ; quo-

circa haud raro Angelus (sc. increatus) salutatur, Gen. 18: 17. 23. Exod. 3: 2 sq. Mal. 3: 1. &c. quippe, cui nomen Dei incommunicabile Jehovah, divina attributa atque operationes in S. S:a attribuuntur & adscribuntur, non potest non esse ipse Deus; nequicquam reluctantibus nonnullis novatoribus, ne videantur, ut excipiunt, gratificari Arrianis. Verum salva res est: non enim magis indignum Filio Dei est vocari *Angelum*, etsi non involveretur respectus ad incarnationem in quibusdam locis, quam Spiritum Sanctum vocari *Missum*, missione sc. non disquiparationis sed æquiparationis. Joh. 15: 26. C. 16: 7. ubi Christus recipit se missurum Spiritum S. a patre. (β) Manifestatio Filii Dei in carne: hoc enim suo munere prophetico, revelando sc. hominibus voluntatem Patris, defunctus est Salvator inchoative in Veteri; consummative vero post incarnationem in Test:o Novo. Deut. 18: 15. Joh. 6: 14. Ideoque Minister Dei vocatur Esa. 42: 1. seqq. Item Minister Circumcisionis h. e. informator Judæorum, Rom. 15: 8. (γ) Officium Christi Sacerdotale, cujus respectu Deus ait de Filio: *in scientia sui justificabit ipse servus meus multos*, Esa. 53: 11. *Unde formam servi assumpsisse dicitur* Phil. 2: 7. Quo spectant illi tituli λειτουργίας Christo assignati Hebr. 8: 6. & alibi: proinde vi communicationis idiomatum sic argumentari li-

licebit. Christus est factus servus nostri caussa: Christus est Deus. E. Deus est factus servus nostri caussa; per conseq. hisce observatis, Deus dici caussa eff. Ecclesiæ potest Ministerialis, sed in sensu conjuncto, includens una semetipsum ut principalem.

III. Propositio Th. 22. *Caussa efficiens ecclesiæ est tota S. S. Trinitas &c.* Nequaquam contradicit B. Luthero in 3 Symb. Ap. Art. aliisque eum secutis, credentibus *Spiritum Sanctum nos vocasse ad Sanctorum communionem per Evangelium &c.* Opera enim Trinitatis ad extra sunt indivisa: diverso namque respectu nunc una persona in Sacra Scriptura nominatur, prout se peculiari modo χαρακτηριστικῶς revelavit, nunc duæ, nunc omnes tres simul, prout plura in hoc vel illo salutis negotio connotantur. Ex. gr. In Symb. Apostolico ex Heb. 1: 2. Pater dicitur creare cœlum & terram; quia se in opere eo peculiari modo manifestavit; non tamen propterea Filius & Spiritus Sanctus excluduntur, nam *verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris ejus omnes exercitus eorum* Ps. 33: 6. Sic Spiritus Sanctus dicitur sanctificare Ecclesiam Art. 3. non tamen excluduntur Personæ reliquæ, nam Christus ait: *Pater sanctifica eos in veritate*, Joh. 17: 17. Minime igitur tales Theses sunt Schismaticæ; quin potius suspicio illa de Schismate vana est & admodum supervacanea.

IV.

IV. Propositio Th. 29. *Forma Ecclesiæ est duplex: internam facit fidelium communio &c.* Non est nova aut inusitata; habet enim præter alios sui defensorem B. Dn. D. Hulsemannum in continuatione supplementi ad Breviarium. Quinimo, si habeat Respublica præter externas illas, quales sunt: Monarchica, Aristocratica, Democratica &c. etjam suam formam internam, istam nempe συμβίωσιν certis legibus atque statutis circumseptam; cur ni vivacissimum Christi corpus Ecclesia, forma sua interna gaudeat. Non enim omne ens aggregatum ex heterogeneis constat, aut nudus cumulus est instar truncorum. Si autem corpori mystico, Ecclesiæ Christi, Forma sua interna denegatur, tum eo ipso ac tutum negatur 1. cum Pontificiis ecclesia invisibilis, quæ tamen exstat in rerum natura per suam formam internam, ut tempore Eliæ, licet foris sit inconspicua: pulchritudo namque sponsæ Christi manet intus, licet foris sit nigra. Cant. 1: 5. Negatur 2. Unio Christi capitis cum suo corpore: Negatur 3. Communio fidelium cum Christo: Negatur 4. Unio membrorum mystica: Negatur tandem 5. Communio membrorum in una gratia vocante, convertente, regenerante & justificante &c.

Denique dum Termini Philosophici, Physici, Metaphysici &c. usurpantur ad expli-

plicandum res Theologicas, dicuntur oppido liberandi esse ab omni impuritate quæ rebus naturalibus adhærescit, exemplo Jacobi Martini in Partitionibus Metaphysicis, Scharffii in peculiari Dissertatione & aliorum, inprimis contra Socini fratres Neo-Photinianos ut & Calvinianos.

Sanctifica nos in veritate tua o Jesu,
Verbum tuum est veritas!

ab
Enevaldo Svenonio.
S. S. Th. D. Prof. & Pastore Aboënsi. m.p:ia.

2. Kongl. Maj:ts Bref til K. *Secreteraren* Lejonmark angående *Svecia Antiqua & Hodierna* (u).

CARL med Guds Nåde Swériges Göthes och Wendes Konung &c. &c. &c. Wår ynnest &c. Tro-Tjänare och Secreterare. Såsom uppå Wår Nådige befallning et särdeles werk nu i någor år bortåt har warit under händer, som skal blifwa publicerat och af Trycket befordradt under Titul och Namn af Svecia Antiqua & Hodierna, begripandes uti sig en exact och sanfärdig beskrifning af Wåre Riken Swerige och Götha, i anseende icke allenast

(u) Införes efter en af Cancellie-Rådet *Johan Peringskjöld* egenhändigt bewittnad afskrift.

nast til deras forna tilstånd och beskaffenhet, så uti Religions- och Regements- som Krigs- och andre Politiske Saker, utan ock til deras beskaffenhet, förkofring och förbättring intil deße Wåre tider; altså hafwer icke allenast Wårt Råd, Fält-Marskalk och General-Gouverneur Grefwe *Dahlberg*, til Wårt nådiga behag och nöje, de därtil hörige delineationer och afritningar förfärdigat, af hwilka redan en stor del äro i koppar stuckne, och de öfrige under dageligt och flitigt arbete; utan ock framledne Secreteraren *Örnhjelm* uti sin lifstid med beskrifningarne och Historiske Relationerne et sådant framsteg gjordt, at de samma til den första Tomen redan til största delen äro färdige och kunna efter skedd närmare censur, likmätigt wår nu tillika därom afgående befallning, til en begynnelse komma under Trycket, warandes ock allareda 1000 Exemplar til största delen af hwardera därtil hörige koppar-plåtarne aftryckte och uti Fortifications-Contoiret i förwar lagde, jämwäl de medlen som därtil ärfordras til en stor del utfallne, skolandes det som ännu kan återstå, i lika måtto anordnas, och Historiographen och Professoren *Lagerlöf*, sjelfwa beskrifningen, som bemälte Secreterare begynt och til en god del förfärdigat, widare fullfölja, och således hela werket til en fullkomlig ändskap söka at bringa; Fördenskul och emedan

han Wi funne detta Werket af så mycket mera wärde, som det länder hela Fäderneslandet til en märkelig lustre och heder, och jämwäl i anseende därtil, således beskaffat, at det efter andre Konunga-Rikers och Nationers loflige exempel bör befrämjas och komma i dags-ljuset; considererandes Wi i Nåder därhos at bem:te Wårt Råd och Fält-Marskalk, som härtils har haft en berömmelig sorgfällighet och wårdnad om deß fortgång, icke allenast för Wår tjänsts skul nödgas med det första at gifwa sig utrikes, til det honom i nåder anförtrodde General-Gouvernementet i Bremen och Verden, utan befinner han sig jämwäl uti en tämmelig hög ålder, så at deß lifs-tid torde förr skrida til ända, än hela detta werket kan winna sin fulbordan och komma i dags-ljuset; ty, och på det at det samma, som så wäl är påbegynt, icke må därigenom lida något hinder eller blifwa liggande, äre Wi komne på de tankar, at uppdraga och förtro deß widare befordran Eder omsorg och bekanta dexteritet, med nådig wilja och befallning, at J Eder dispositionen däröfwer antagen och med merbem:te Wårt Råd och Fält-Marskalk, om alt det som i detta fallet kan nödigt pröfwas, icke allenast nu för deß afresa conferere, intagandes af honom en fulkommelig information och underrättelse därom, utan ock efter deß afresa

med

med hwilom däröfwer correspondêren; dragandes sedan alt framgent tillika med Fortifications-Kamereraren *Jöran Blåman*, under hwilkens upsigt och förwar både de redan tryckte Exemplar med sjelfwa plåtarna, jämte de ännu oafstuckna desseiner uti Fortifications-Contoiret finnes, en behörig försorg och et flitigt inseende, at werket må winna sin fortgång och fulkomlighet, och ingalunda komma at studsa; utan både Auctoren och Kopparstickarne samt Tryckarne anmanas til at med behörig flit skynda med arbetet; hållandes I uti lika måtto hand däröfwer, at Cassieuren för de til werket anordnade medlen gör riktig räkning, och at de som därwid arbeta, i rättan tid måge njuta deras tilbörliga betalning. Och som Wi hafwe låtit Wåra medel anwändas til samma werks drifwande och fulbordan; så wille Wi ock förmoda, at Wårt förlag lårer kunna med fördel återwinnas, när werket är aftryckt och Exemplarerne blifwa til boklådorna lefwererade, och sedan både här inrikes som ock på utrikes orter förytrade, efter som wi förmode at de skola blifwa så mycket begärligare, som de bestå af fyrahanda språk, til allas så mycket bättre nytta och underrättelse. Fördenskul ock Eder åligger, så wäl som bem:te Kamererare emot wederbörlig säkerhet, efterhanden at lefwerera til Bok-Förläggarne här i Staden, som

un-

utomlands hafwa god correspondence, så många Exemplar som J finnen nödigt, på det at de måge blifwa därsammastädes så wäl som här hemma i Riket tilbörligen debiterade och försålde, och medlen sedan för de förnyttrade Exemplaren i Wår Cassa inflyta kunna. Gifwandes Wi Eder för det öfriga tilstånd, när J angående detta werket och deß befordran finne nödigt något at andraga, därmed för Oß at framkomma, då Wi ock låter Eder til efterrättelse däröfwer Wår nådiga Resolution meddela. Befallandes Eder Gud Alsmägtig nådeligen af Stockholm den 19 Junii Anno 1695 (x).

CAROLUS.

C. Piper.

Utanskriften.

Til Oß älskelig Wår Tro-Tjänare och *Secreterare* uti Wårt *Archivo* Adle och Wälbördige Sven Lejonmark: Nådeligen.

(x) K. Sec och R. Historiogr. *Örnhjelms* början til *Descriptio Svec. Ant. & Novæ*, finnes i de stora Collect. Palmsköld. i K. Acad. Bibl. i Upsala Micr. R. Historiogr. *Lagerlöfs Descriptio Svec. Ant. & Novæ* är af Trycket utkommen 132 sid. fol utan titul. Sedan har på detta Arbete ingen fortsättning följt, för mellankommande hinder eller dödsfall. Stats-Secr. och R. Histor. *Ol. Hermelin* har arbetat därpå: År 1740 updrogs det framl. A. B. D. *E. Benzelius* på Riks-Dagen; men han dödde kort efter. Det har ock warit tilbudet K. Secr. och Hist. R. *Jac. Wilde* samt H. C. R. och Ridd. *von Stjernman*; men för andra publique arbeten hafwa de måst afsäja sig.

Anmärkning.

På några ställen äro wid aftryckningen n och u förwäxlade, såsom sid. 32: r. 14. 36: 18. 77: 17. 78: 4, 83: 12. 85: 4. 103: 22. 152: 20. På andra är en eller annan bokstaf utfallen: sid. 46: 29. läs förty. 74: 30. l. följ. 101: 1. l. af. 107: 4. l. ratificationis. De öfriae fel rättas således: sid. 28: 20. l. som. sid. 56: r. 1. l. bewista. 62: 8. l. zele. 115: 16. l. träda. 121: 23. l. funnat. 164: 21. står 3. l. 4.

